

พระอานนท์ พุทธอนุชา

อ.วศิน อินทสระ

พระอานนท์

พุทธอนุชา

โดย อ.วศิน อินทสระ

ธรรมนิยายอิงชีวประวัติ
ในพุทธกาล

หนังสือเรื่องนี้
ข้าพเจ้าเขียนขึ้นเพื่อเทิดเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ซึ่งคุณธรรมและปฏีบทของท่าน
ได้ฝังลึกอยู่ในดวงใจของข้าพเจ้า
มาเป็นเวลานาน

วศิน อินทสระ

คำปรารภ

๔

ชมรมกัลยาณธรรมโดยทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ผู้เป็นประธานชมรม ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา เพื่อแจกเป็นธรรมทาน ข้าพเจ้าอนุญาตด้วยความยินดียิ่ง คิดว่าจะประโยชน์แพร่หลายออกไปอีก น่าอนุโมทนายิ่งนัก

เรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา นี้ ข้าพเจ้าเขียนลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ สัปดาห์ละตอนรวม ๓๓ ตอน ข้าพเจ้าได้เขียนเอาไว้พอสมควรแล้วในคำนำแห่งการพิมพ์ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๗ ซึ่งได้นำมาลงพิมพ์ไว้ในกาพิมพ์ครั้งนี้ด้วยแล้ว

เรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา ได้มีผู้กล่าวถึงด้วยความนิยมชมชอบไว้มากหลาย ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถนำมาลงไว้ในที่นี้ได้

ขอขอบคุณชมรมกัลยาณธรรมและขอขอบคุณทุกท่าน ที่มี
ส่วนทำให้หนังสือเรื่องนี้ออกมาอย่างงดงามน่าชื่นชม หวังว่าจะเป็น
ประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านพอสมควร ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย
และคุณความดีทั้งหลายที่พวกเราได้ร่วมกันทำ จงอภิบาลให้สังคม
ของเราอยู่เย็นเป็นสุข เป็นสังคมที่มีกัลยาณธรรมมีความเอื้ออาทร
ต่อกัน เพื่อความสงบสุขและความเจริญยั่งยืนนาน

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

๑๘ มกราคม ๒๕๕๖

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๗

เรื่อง *พระอานนท์ พุทธอนุชา* ที่สำนักพิมพ์บรรณาคารพิมพ์จำหน่าย ได้หมดลง สำนักพิมพ์ขออนุญาตพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ ๗ แต่หนังสือเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์มากในงานศพ เจ้าภาพขออนุญาตไปพิมพ์แจกอยู่เสมอ ทำเป็นเล่มใหญ่ พิมพ์กระดาษอย่างดี สวยงามทั้งรูปเล่มและปก ทั้งนี้เป็นไปตามกำลังศรัทธา ทรัพย์ และสติปัญญาของผู้จัดทำ มากครั้งจนข้าพเจ้าจำไม่ได้

เมื่อเร็วๆ นี้ มีผู้รู้จักคุ้นเคยนำเอกสารจากต่างประเทศมาให้ดู เป็น *Encyclopedia of World Literature in 20th Century* คือ สารานุกรมวรรณคดีหรือวรรณกรรมของโลกในศตวรรษที่ ๒๐

ในสารานุกรมนั้นมีข้อความกล่าวถึงนักเขียนไทยหลายคน พร้อมทั้งชื่อหนังสือเด่นๆ ที่ท่านเหล่านั้นเขียน แต่หนังสือทางศาสนา มีกล่าวถึงเฉพาะเรื่อง *พระอานนท์ พุทธอนุชา* เพียงเล่มเดียว ขอนำข้อความเฉพาะที่เกี่ยวกับหนังสือพระอานนท์มาลงไว้ด้วยดังนี้

The spiritual confusion arising from rapid social change and disintegrating morality finds expression in the work of Buddhist scholars, such as Wasin Inthasara's (b.1934) *Phar-A-non Buttha anucha* (1965 ; Phar-A-non, the brother of the

Lord Buddha), in which he discusses aspects of Buddhism applicable to modern life, in a language that can be grasped by laymen (p.430)

ส่วนข้อความที่แปลเป็นไทยนั้น วารสารกัลยาณมิตรฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๓๓ ได้นำมาแล้ว ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวซ้ำอีก ข้าพเจ้าได้นำมาลงไว้ ณ ที่นี้ด้วยแล้ว

เรื่องทั้งปวงที่บอกเล่ามานี้ มิใช่เพื่ออวดตน เพราะไม่จำเป็นต้องอวด แต่เขียนบอกเล่าเพื่อชี้ให้เห็นจุดสำคัญจุดหนึ่งในวงการศาสนาของเราว่า การเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีเล่าเรื่องและแทรกธรรมะอันประชาชนจะนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันนั้น ยังเป็นที่ต้องการของพหุชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ยังเยาว์ต่อความรู้ทางศาสนา เหมือนเด็กหรือคนป่วยที่ยังต้องรับอาหารอ่อนและปรุงรสบ้างตามพอสมควร

ถ้าวางการศาสนาของเราตระหนักในเรื่องนี้และช่วยกันผลิตนักเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีนี้ให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และรับช่วงกันไป งานด้านนี้ก็จะได้ดำเนินไปโดยไม่ขาดสาย ย่อมจะอำนวยประโยชน์สุขแก่คนหมู่มาก ซึ่งเป็นพุทธบริษัทผู้ยังเยาว์ต่อความรู้ทางศาสนา พออาศัยไปก่อนจนกว่าอินทรีย์จะแก่กล้า

สำหรับท่านที่สนใจในธรรมะระดับสูงๆ นั้น ไม่ต้องห่วงท่านอยู่แล้ว ท่านย่อมไปได้เอง นอกจากจะไปหลงเสียกลางทาง กลายเป็นมิจฉาทิฎฐิ์ไปเพราะไม่เื้อื่อเพื่อต่อธรรมในระดับต้นๆ

เรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา มีปรัชญาชีวิตอยู่มาก ปรัชญาชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต มันเป็นพวงมาลัยของชีวิตเหมือนพวงมาลัยรถ และเรือซึ่งนำเรือหรือรถให้หันเหไปในทิศทางที่ผู้ขับขี่ประสงค์ คนเรามีหลักการสำหรับชีวิตอย่างไร เขาย่อมดำเนินชีวิตอย่างนั้น

ด้วยเหตุนี้ หลังจากเรื่องพระอานนท์ พุทธอนุชา ได้ออกสู่สายตาของมหาชนแล้วตลอดเวลาประมาณ ๒๕ ปีมานี้ ข้าพเจ้าได้ฟังอยู่เสมอจากผู้อ่านเรื่องพระอานนท์ว่าทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตของเขาเปลี่ยนไป หมายถึงเปลี่ยนไปในทางที่ดี บางท่านเปลี่ยนไปมาก ๆ และบอกว่าเกิดกำลังใจในการทำคุณงามความดีถึงขนาดมอบกายถวายชีวิตให้กับพระศาสนาเลยทีเดียว

ข้าพเจ้าทำงานด้วยความหวัง...หวังให้พี่น้องชาวไทยของเราเข้าใจพุทธศาสนาในทางที่ถูกที่ตรง และได้รับประโยชน์จากพระพุทธรศาสนาเท่าที่ประโยชน์นั้นมีอยู่ สมกับที่ได้เสียสละอุปถัมภ์บำรุง การจะเป็นเช่นนี้ได้ พุทธบริษัทจะต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนอะไรและไม่ทรงสอนอะไร หรือว่าทรงสอนให้ทำอย่างไร ไม่ควรทำอย่างไร ถ้าเราผู้เป็นพุทธบริษัทรู้จักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถ่องแท้แล้ว ชวนกันดำเนินตาม ปฏิบัติตามให้สมควรแก่ฐานะของตนๆ แล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าสังคมไทยของเราจะดีขึ้นกว่านี้สัก ๑๐๐ เท่า จะเป็นสังคมของอารยชนอย่างแท้จริง สมตามพระพุทธรประสงค์ที่ทรงเสียสละเป็นอันมาก เพื่อประโยชน์อันใดเราจะได้บรรลุถึงประโยชน์อันนั้น เราจะไม่ต้องเสียใจในภายหลังว่า นับถือศาสนาซึ่งเต็มไปด้วยประโยชน์นี้ออกจากทุกซอกซี้ได้จริง แต่เรามีได้รับประโยชน์อะไรและยังจมอยู่ในกองทุกข์ ว่ายวนอยู่ในทะเลเพลิง กล่าวคือความกลัดกลุ้ม รุ่มร้อนอย่างหาทางออกไม่ได้

ศาสนาพุทธนั้น เน้นการช่วยเหลือตนเอง ต้องลงมือทำด้วยตนเอง จะมีวกราบๆ ไหวๆ โดยไม่ชวนชวยทำอะไรเพื่อออกจากทุกข์นั้นไม่ได้ เมื่อเราต้องการไปฝั่งโน้น ก็ต้องชวนชวยหาเรือหรือแพ หรือมิฉะนั้นก็ต้องว่ายน้ำข้ามไป จะนั่งกราบไหว้เพื่อให้ฝั่งโน้นเลื่อนมาหาตน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

หาสำเร็จไม่ เราต้องบากบั่น พากเพียรด้วยกำลังทั้งหมด และต้องเป็นความเพียรชอบอันถูกต้องทางด้วย เพื่อข้ามไปสู่ฝั่งโน้นคือพระนิพพาน อันเป็นการออกจากสังสารวัฏ ซึ่งหมายถึงการออกจากทุกข์ทั้งปวงด้วย

โลกของเราเนี่ย ไม่ว่าจะมองไปที่ใด มันแสนจะน่าเบื่อหน่าย มีแต่เรื่องทุกข์ร้อน มีแต่ปัญหาความขัดแย้ง อะไรที่ยังไม่ได้ คนก็ยื้อแย่งแข่งขันกันเพื่อจะได้ พอได้มาจริงๆ ก็ไม่เห็นจะวิเศษวิโสอะไร มันเท่านั้นเอง พ่วงเอาความทุกข์ ความกังวล ความเหน็ดเหนื่อยกับมันอีกเป็นอันมาก ด้วยระยะเวลาอันยาวนาน ด้วยเหตุนี้พระศาสดาของเราจึงให้พิจารณาเนืองๆ ถึงความไม่น่ายินดี ไม่น่าปรารถนาในโลกทั้งปวง (สัพพโลเก อนภิตรตสฺสญฺญา) และในสังขารทั้งปวง (สัพพสังขาราเรสุ อนิจจสฺสญฺญา) ทั้งนี้ เพื่อให้จิตใจหลุดลอยขึ้นไปจากความยึดถือทั้งหลาย เพื่อความสุขสวัสดิ์ที่แท้จริง

คราวหนึ่ง มีผู้มาทูลถามพระพุทธองค์ว่า

“จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์ ทั้งในกิจที่ยังไม่เกิด และในกิจที่เกิดขึ้นแล้ว ถ้าความไม่ต้องการสะดุ้งมีอยู่ ขอพระองค์จงตรัสบอกสิ่งนั้นเกิด”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

“เว้นปัญญา ความเพียร การสำรวมอินทรีย์ และความปล่อยวาง โดยประการทั้งปวงแล้ว เรา (ตถาคต) มองไม่เห็นความสวัสดิ์ของสัตว์ทั้งหลายเลย”

ความสวัสดิ์ของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมมีได้เพราะอาศัยปัญญา ความเพียร การสำรวมระวังอินทรีย์ (คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) และการบอกคืนสิ่งทั้งปวงที่เคยยึดถือไว้ด้วยอุपाทาน

มนุษย์เราคงจะไม่ลำบากมากมายอะไรกันขนาดนี้ ถ้าเขารู้จักหมั่นใจให้ตรง (ทิฏฐุชุกกรรม) และหมั่นเข้าหาธรรม คิดเอาธรรมเป็นที่พึ่งของชีวิต ไม่มัวเสียเวลาคิดฟุ้งสิ่งอื่นอันเลื่อนลอยไร้ความหมาย โลกได้เจริญรุดหน้าไปมากทางวัตถุ แต่ทางจิตใจแล้วยังไปไม่ถึงไหนเลย ยังคงวนเวียนอยู่กับสิ่งที่ทำให้ชีวิตตกต่ำ ให้สุขภาพจิตเสื่อมโทรม อายุจิตของมนุษย์โดยส่วนรวมยิ่งเยาว์อยู่มาก พวกเขาเป็นผู้นำสงสาร น่าช่วยเหลือ น่าสาดแสงธรรมเข้าไปหา เพื่อผู้มีจักขุจะได้เห็นชีวิตตามความเป็นจริง เห็นคุณค่าของชีวิตที่ดีกว่า ประณีตกว่า สงบเยือกเย็นกว่า และเป็นชีวิตที่งดงาม ซึ่งพระอรียเจ้าทั้งหลายได้ทำแบบอย่างไว้แล้ว

๑๐

ในเรื่อง พระอานนท พุทธอนุชา นี้ ก็มีตัวอย่างชีวิตของพระอรียเจ้ามากมายทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีสมเด็จพระบรมศาสดาเป็นต้นแบบ ตามมาด้วยพระอานนทฯ ทางฝ่ายคฤหัสถ์เล่าก็มีทั้งบุรุษและสตรี เช่น ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นต้น ท่านเหล่านี้แม้ยังครองเรือนอยู่ แต่ก็ได้รับความสุขสงบเย็นแห่งชีวิตไปตามๆ กัน

บุคคลแม้จะยังไม่เป็นอรียะ แต่ถ้าดำเนินตามรอยของพระอรียเจ้าอยู่เสมอแล้ว ย่อมได้รับความสงบสุขเช่นเดียวกับที่พระอรียเจ้าเหล่านั้นได้ แม้จะในปริมาณที่น้อยกว่า และในคุณภาพที่ต่ำกว่าก็ตาม เหมือนเด็กที่กินอาหารอย่างเดียวกันกับผู้ใหญ่ แต่ในปริมาณที่น้อยกว่า และในคุณภาพที่เจือจางกว่าหรืออ่อนกว่า ในเรื่องยากี่ทำนองเดียวกัน และเป็นการแน่นอนว่า วันหนึ่งเขาต้องก้าวขึ้นสู่อรียภูมิอย่างเดียวกับพระอรียเจ้า เหมือนเด็กที่ต้องกินอาหารได้อย่างผู้ใหญ่ในเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ในกาลต่อมา ต่างกันเพียงแต่ว่า ความสุขสงบของพระอรีย-

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เจ้านั้นมันคงยั่งยืน ส่วนความสุขสงบของผู้ที่เพียงแต่เดินตามรอยของท่านนั้นยังกลับกลอก คือบางครั้งาก็ได้ บางคราวก็ไม่ได้ เปรียบอีกอย่างหนึ่งเหมือนธนบัตรของคนยากจนกับของเศรษฐีย่อมเป็นธนบัตรอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่เพียงว่า ของคนยากจนมืออย่างไม่มั่นคง มีบ้าง ไม่มีบ้าง ส่วนของเศรษฐีย่อมมีอยู่เสมอ มีอยู่อย่างเหลือเฟือเพื่อเกินต้องการเสียอีก

ในฐานะพุทธบริษัท ควรจะต้องตั้งความหวังให้สูงไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ คือต้องไม่สันโดษในกุศลธรรม (อสนฺตฺฎฐิตฺตา กุสฺเลสุ ธมฺเมสุ) และการไม่ถอยกลับในเรื่องความเพียร (อปฺปวณฺนิตา ปธานสมฺมึ) คือทำความเพียรสุดหน้าไปเรื่อยด้วยเรี่ยวแรงและกำลังทั้งหมด ทั้งสองอย่างนี้ พระศาสดาเคยทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เองได้ผลมาแล้วและชักชวนพุทธบริษัทได้ดำเนินตาม

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าขอส่งความปรารถนาดีมายังท่านทั้งหลาย ขอให้ท่านผู้ประพฤดิธรรมพึงได้รับการคุ้มครองโดยธรรม มีความสงบร่มเย็นในชีวิตทุกเมื่อ

๑๒ มีนาคม ๒๕๓๔

เกียรติคุณของ
อาจารย์วศิน อินทสระ

...กัลยาณมิตรของเรา ฉบับเดือนกันยายน ๒๕๒๙ ในคอลัมน์ “แนะนำหนังสือดี” เคยได้แนะนำหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งเป็นหนังสือธรรม-นิยายอิงชีวิตประวัติของพระสาวกในสมัยพุทธกาล นั่นคือ พระอานนท์ พุทธอนุชา อันเป็นผลงานแห่งความอุตสาหะของ อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ได้รับการยอมรับกันว่าเป็นผู้สามารถร้อยมาลัยธรรมได้อย่างงดงาม และยอดเยี่ยม

กัลยาณมิตรของเราฉบับนี้ ขอแสดงความยินดีในความสำเร็จของหนังสือเล่มนี้ด้วยอีกครั้งหนึ่ง ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติหรือระดับโลก เพราะ พระอานนท์ พุทธอนุชา ได้รับเกียรติเอ่ยนามไว้ในหนังสือ Encyclopedia ในส่วนที่ว่าด้วย “วรรณคดีของโลกในศตวรรษที่ 20 (Encyclopedia of World Literature in 20th Century)” โดยในหนังสือดังกล่าวบรรยายว่า...

“ท่ามกลางความสับสนอลหม่านในจิตใจของผู้คนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และศีลธรรมที่เสื่อมสลาย ทุกคนแสวงหาทางออกซึ่งยากที่จะประสพ แต่ทางออกเพื่อหนีความ

สับสนวุ่นวายเหล่านี้ได้ปรากฏแล้วใน “พระอานนท์ พุทธอนุชา” ซึ่งเป็นผลงานของอาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาท่านหนึ่ง ในผลงานดังกล่าว ท่านได้หยิบยกเอาแง่มุมต่างๆ ของพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตปัจจุบันมากล่าวอธิบายไว้ด้วยภาษาที่สละสลวยและง่ายต่อการเข้าใจของคนทั่วไป”

ไม่ใช่ของง่ายเลยที่ใครคนหนึ่งจะได้รับเกียรติและการยอมรับเช่นนี้ แต่อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ใช้เวลากว่าครึ่งหนึ่งของชีวิตท่านอุทิศตนสร้างผลงานเพื่อพระพุทธศาสนาด้วยการเขียนธรรมนิยายได้รับเกียรติและการยอมรับอันนี้แล้ว จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่พวกเราจะแสดงความยินดีกับท่านอย่างจริงใจ ในโอกาสอันเหมาะสมเช่นนี้...

(จากวารสาร *กัลยาณมิตร* ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๓๓)

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งแรก

หนังสือที่ข้าพเจ้าเคยเขียนมา ทุกเรื่อง ทุกเล่ม ข้าพเจ้าเขียนด้วยความพยายาม และความประณีตพอๆ กัน แต่ข้าพเจ้าไม่เคยหนักใจในการเขียนเรื่องใดเหมือนเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา นี้เลย ทั้งนี้เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

เรื่องอื่นๆ ข้าพเจ้าสร้างตัวละครขึ้นเองเป็นการสะดวก ในการที่จะเบนเรื่องให้ไปตามเจตนาของข้าพเจ้า เพียงแต่แทรกหลักธรรม และทรรศนะชีวิตลงไปในที่ที่เห็นว่าสมควรเท่านั้นก็พอแล้ว ส่วนเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา เป็นชีวประวัติของพระมหาเถระที่มีองค์จริง และเป็นพระที่สำคัญที่สุดท่านหนึ่งในพระพุทธศาสนา เรื่องของท่าน ผู้ศึกษาทางศาสนาส่วนใหญ่ก็ทราบกันอยู่ ข้าพเจ้าต้องระวังมาก ในการเขียนเรื่องนี้

เรื่องของพระอานนท์กระจัดกระจายกันอยู่มาก ข้าพเจ้าต้องใช้เวลาค้นคว้าจากตำราทางศาสนาหลาย ทั้งพระไตรปิฎกและ อรรถกถา นอกจากเรื่องของท่านแล้ว ยังมีเรื่องของบุคคลผู้เกี่ยวข้อง อีกมิใช่น้อย ซึ่งได้กล่าวถึงในหนังสือเรื่องนี้

พระอานนท์เป็นพระอริยบุคคล คือ ก่อนพระพุทธเจ้านิพพาน ท่านเป็นพระอริยบุคคลเพียงชั้นโสดาบัน เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานแล้ว ท่านเป็นพระอรหันต์ เมื่อเป็นดังนี้ การที่ข้าพเจ้าจะเขียนเรื่องของท่าน ในรูปธรรมนิยาย จึงเป็นเรื่องที่ยากและหนักใจ

อย่างไรก็ตาม แม้จะหนักใจ ข้าพเจ้าก็ได้รับกำลังใจเป็นเครื่อง ทดแทนอยู่เสมอๆ เนื่องจากขณะที่หนังสือเรื่องนี้ลงในสยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์นั้น มีท่านผู้อ่านเขียนจดหมายไปชมเชยมากรายด้วยกัน ที่บรรณาธิการนำลงในคอลัมน์จดหมาย ของสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ก็มีหลายฉบับ อย่างน้อยจดหมายเหล่านี้และคำวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่นักอ่าน ซึ่งล้วนแสดงออกในทางนิยมชมชอบนั้น ได้เป็นกำลังใจให้ ข้าพเจ้าตั้งอกตั้งใจเขียนต่อไปอีก

เมื่อเรื่องนี้ลงในสยามรัฐนั้น มีบางท่านมาขออนุญาตบางตอน ไปจัดพิมพ์แจกในงานศพ และเมื่อจบลงแล้วกำลังรวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม อยู่ก็มีหลายท่านมาขออนุญาต ขอดอนนั้นตอนนี้ไปจัดพิมพ์เผยแพร่ เป็นการกุศลในวันมาฆบูชา เป็นต้น อีกหลายราย ข้าพเจ้าอนุญาตให้ด้วยความยินดี สำหรับผู้ที่ไปติดต่อที่สำนักงานสยามรัฐนั้น ข้าพเจ้า บอกอนุญาตไว้กับคุณประมุข อุณหภูม ให้อนุญาตเฉพาะบางตอนแทน ข้าพเจ้าได้

ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า ก่อนหนังสือเล่มนี้จะพิมพ์เป็นเล่มอย่าง สมบูรณ์อย่างที่ท่านเห็นอยู่นี้ หนังสือเรื่องนี้ได้แพร่หลายไปมากแล้ว เมื่อมารวมพิมพ์เป็นเล่ม ข้าพเจ้าได้แก้ไขทั้งตัวอักษร ข้อความ และ เหตุการณ์อีกบ้างเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ ส่วนที่พิมพ์ไปก่อนๆ นั้น พิมพ์ตามต้นฉบับที่ลงในสยามรัฐ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้อ่านเห็น

ข้อความไม่ตรงกันกับที่เคยอ่านมาในที่อื่นหรือในสยามรัฐก็ตาม ขอให้ท่านถือเอาฉบับนี้เป็นฉบับที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด เพราะข้าพเจ้าได้ตรวจแก้ต้นฉบับก่อนจะส่งโรงพิมพ์และตรวจรื้อฟด้วยตนเอง ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อหนังสือลงแทนไปแล้ว ข้าพเจ้าเปิดดูก็ยังมีสะกดการันต์ผิดอยู่อีก ก็ต้องปล่อยไป ข้าพเจ้ามิได้บอกแก้คำผิดเอาไว้เพราะเห็นเป็นส่วนน้อย อนึ่ง หัวเรื่องแต่ละบทข้าพเจ้าได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขไปบ้างแต่ไม่มากนัก

สำหรับเรื่องของบุคคลที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้อาจจะมีผิดพลาดอยู่บ้าง เช่น เรื่องของสุภัททะ ปัจฉิมสาวกอรหันต์ นั้น เดิมทีเข้าใจกันว่าเป็นลูกชายของอุปกาชีวก ข้าพเจ้าก็เขียนไปว่า “กล่าวกันว่า สุภัททะ ปัจฉิมสาวกอรหันต์ เป็นลูกชายของอุปกะ” แต่เมื่อกำลังรวมพิมพ์เป็นเล่มอยู่ ข้าพเจ้าได้พบว่าน่าจะเป็นคนละคนกันเสียแล้ว ทั้งนี้จากการเปิดดูใน The Dictionary of Pali Proper Names โดย จี.พี. มาลาลาเซเกรา ได้รวบรวมชื่อสุภัททะไว้หลายท่านด้วยกัน และสุภัททะปัจฉิมสาวก กับสุภัททะบุตรชายของอุปกะเป็นคนละคน สุภัททะปัจฉิมสาวกเป็นคนเกิดในตระกูลพราหมณ์ ข้าพเจ้าขออภัยท่านผู้อ่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย และในการพิมพ์เป็นเล่มนี้ข้าพเจ้าได้แก้ไขแล้ว

อีกเรื่องหนึ่งคือ ภรรยาของอุปกาชีวก ชื่อไม่ตรงกัน ในอรรถกถา ปาสราสิสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก บ่งว่า ชื่ออนาวา แต่ใน Pali Proper Names ของมาลาลาเซเกรา บอกว่า ชื่อจาปา เรื่องนี้เป็นเกร็ดไม่ใช่เรื่องสำคัญ จะชื่ออะไรก็ได้ ข้าพเจ้าจึงไม่เอาชื่อทั้งสองนั้น แต่ตั้งชื่อเสียใหม่ตามความพอใจของข้าพเจ้า คือชื่อสุชาวดี

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เรื่องพระอานนท์ พุทธอนุชา เนื้อหาของเรื่องจริงๆ ไม่มีมากนัก ที่หนังสือเป็นเล่มขนาดใหญ่ขนาดนี้ เพราะการเพิ่มเติมเสริมต่อของข้าพเจ้า ในทำนองธรรมเนียมยอชิงชีวิประวัติ ข้าพเจ้าชี้แจงข้อนี้สำหรับท่านที่ไม่คุ้นกับเรื่องทางศาสนานัก อาจจะหลงเข้าใจผิดว่าเป็นเรื่องที่มีหลักฐานทางตำราทั้งหมด สำหรับท่านที่คงแก่เรียนในทางนี้อยู่แล้ว ย่อมทราบดีว่าตอนใดเป็นโครงเดิมและตอนใด แห่งใด ข้าพเจ้าเพิ่มเติมเสริมต่อขึ้น นอกจากนี้ยังมีหลายตอนที่ข้าพเจ้าสร้างเรื่องขึ้นเอง เพียงแต่เอาพระอานนท์ไปพัวพันกับเหตุการณ์นั้นๆ เพื่อให้นิยายเรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเห็นว่าไม่เป็นทางเสียหายแต่ประการใด

บุคคลที่ควรได้รับการขอบคุณจากข้าพเจ้ามากที่สุด คือ คุณ ประมูล อุณหภูมิกุล นักประพันธ์นามอุโฆษผู้หนึ่งในวงวรรณกรรมไทย ซึ่งได้ชักชวนเร่งเร้าให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องลงในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ เรียกได้ว่าเรื่องที่ท่านอ่านอยู่นี้ คุณประมูล อุณหภูมิกุล มีส่วนช่วยเหลืออยู่เป็นอันมาก อีกท่านหนึ่งที่ข้าพเจ้าอดจะกล่าวนามมิได้ คือ ท่านเจ้าคุณพระอมรมุนี (สุวรรณ วรางกูร) วัดราชผาติการาม ซึ่งข้าพเจ้าได้อาศัยค้นคว้าตำราจากสำนักของท่านอยู่เสมอ เมื่อหาไม่ได้จากที่อยู่ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอขอบคุณและขอบพระคุณท่านที่เอ่ยนามถึงนี้เป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบูรพาจารย์เจ้าตำราทั้งหลาย ที่ได้สละกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังปัญญาทำตำราและบทประพันธ์ไว้เป็นแนวทางให้ข้าพเจ้าได้อาศัยได้แต่้าขึ้นมา ในขั้นที่เรียกว่า “พอเขียนหนังสือได้บ้าง” อยู่ในเวลานี้

อ. วศิน อินทสระ

หนังสือเล่มนี้สำนักพิมพ์บรรณาคารได้ใช้วิธีเย็บเล่มอย่าง
แรงกล้าในการที่จะสร้างให้ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด และปรากฏเป็นรูปเล่ม
ออกมาอย่างที่ท่านเห็นอยู่นี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณสำนักพิมพ์บรรณาคาร
เป็นอย่างยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ข้าพเจ้าเองมิได้ทรงหวังว่าจะเป็นผู้ทำอะไรไม่ผิด เพราะฉะนั้น ถ้า
ท่านผู้อ่านได้พบข้อผิดพลาดบกพร่องใดๆ ข้าพเจ้าจะขอขอบคุณท่าน
อย่างสูงถ้าท่านจะโปรดบอกให้ข้าพเจ้าทราบ ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์
ถูกต้อง ถ้าหากจะมีการพิมพ์ใหม่ในคราวต่อไป

หนังสือเล่มนี้มีหลายรส มีทั้งเรื่องทางศาสนา ปรัชญาว่าด้วยความ
ความรัก ปรัชญาชีวิต กฎของสังคม และ ฯลฯ ขอท่านได้โปรดเลือก
อ่านตามอัธยาศัยและความพอใจเถิด

๑๘

 อ. นง

พระนงคร

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๙

คำนำ

ของ ชมรม กัลยาณธรรม

พระอานนท์ พุทธอนุชา เป็นพระพุทธรูปในดวงใจของหลายท่านมาแสนนาน ด้วยท่านเป็นพุทธรูปปฏิมากรรมที่ใกล้ชิดประดุจเงาของพระพุทธรองค์ จดจำธรรมและวินัยต่างๆ สมกับที่ได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธรเจ้า ว่าเป็นเอตทัคคะคือเป็นเลิศถึง ๕ ประการ คือ มีสติรอบคอบ มีความทรงจำแม่นยำ มีความเพียรดี เป็นพหูสูต และเป็นยอดของภิกษุผู้อุปฐากพระพุทธรเจ้า และการที่ในช่วงก่อนพุทธปรินิพพานนั้น ท่านเป็นพระอริยบุคคลเพียงระดับพระโสดาบัน จึงมีได้ห่างไกลจากพวกเรามากนักที่จะเดินตามรอยธรรม

ด้วยอัศจรรย์ภาพของท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่สามารถร้อยมาลัยธรรมได้อย่างงดงามและยอดเยี่ยมวรรณกรรมอิงหลักธรรมเรื่อง พระอานนท์ พุทธอนุชา จึงถือกำเนิดขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ (เมื่อท่านอาจารย์อายุเพียง ๓๑ ปี) โดยแรกเริ่มได้เขียนเป็นตอนๆ ลงในหนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ซึ่งต่อมา มีการตีพิมพ์รวมเล่มซ้ำอีกนับครั้งไม่ถ้วน แสดงถึงคุณค่าและการยอมรับของสาธุชนทุกเพศทุกวัย ถึงกระนั้นท่านอาจารย์วศิน ก็ยังคงกล่าวแสดงความถ่อมตนไว้ในคำนำในการพิมพ์ครั้งแรกของท่านว่า ....“ข้าพเจ้าขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบูรพาจารย์เจ้าตำราทั้งหลาย ที่ได้สละกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังปัญญา ทำตำราและบทประพันธ์ไว้เป็นแนวทางให้ข้าพเจ้าได้อาศัยไต่เต้าขึ้นมา ในขั้นที่เรียกว่า ‘พอเขียนหนังสือได้บ้าง’ อยู่ในเวลานี้”

นักเขียนอาวุโสประจำหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันท่านหนึ่ง นามปากกา “ประสก” ได้พูดผ่านทางคุณปรีชา ทิพยเนตร (ผู้ใช้นามปากกา “ไว ตาทิพย์”) ว่า “พระอานนท์ พุทธอนุชา เปรียบเหมือนแก่นจันทร์ ดมตรงไหนก็หอมตรงนั้น” นอกจากนี้พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมวราลังการ (กล่อม อนุภาโส) พระอุปัชฌาย์ของท่านอาจารย์เองได้เคยกล่าวกับพระภิกษุท่านหนึ่ง (ซึ่งมาเล่าให้ท่านอาจารย์วศินฟังภายหลัง) ว่า... “อ่านเรื่องพระอานนท์ของวศินแล้วปลื้มใจจนน้ำตาไหล ที่ศิษย์ของเราเขียนหนังสือได้ดีถึงขนาดนี้” คุณค่าทั้งด้านหลักธรรมและวรรณกรรมของ พระอานนท์ พุทธอนุชา มีผู้กล่าวขวัญสรรเสริญกันอยู่มาก ซึ่งผู้อ่านทุกท่านคงได้ประจักษ์แก่ใจตนเอง หากผู้ใดอ่านเรื่องนี้แล้วไม่ได้สาระคุณค่าแก่ชีวิตหรือไม่สะเทือนใจบ้างเลย ก็คงจะเป็นคนแปลกและอาภัพอยู่ไม่น้อย

เรื่องของพระอานนท์เล่มนี้ ท่านว่าเขียนยากยิ่งนัก เพราะตามพุทธประวัติมีกล่าวไว้กระจัดกระจายหลายแห่ง ทั้งเรื่องนี่ยังเกี่ยวกับเหล่าพระสาวกองค์สำคัญ และท่านที่มีบทบาทสำคัญในพุทธศาสนาหลายท่าน ซึ่งต้องอาศัยการค้นคว้าตรวจสอบความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ยิ่งกว่านั้นยังเป็นวรรณกรรมอิงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เขียนให้เข้าใจง่ายและนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง ดังนั้นหากมิใช่ผู้รู้แตกฉานในหลักธรรมและไม่มีจิตวิญญานของ “ครู” ผู้ชาญฉลาดในวิธีสอนหรือบอกเล่าอย่างแยบคายชวนอ่าน ก็คงไม่สามารถจะนิพนธ์เรื่องราวอันทรงคุณค่าเช่นนี้ได้ ยิ่งกว่านั้นท่านอาจารย์ยังมีอัจฉริยภาพในการผูกเรื่องขยายความให้ชวนติดตาม มีกุศโลบายสอดแทรกไปรยปรายธรรมมธุรสอันถูกต้องไว้ทั่วรายทาง ชุ่มฉ่ำเย็นใจด้วยอรรถรสของพระธรรมอันประณีตบริสุทธิ์ ดังงามรื่นรมย์ในวรรณศิลป์ พระอานนท์ พุทธอนุชา จึงเป็นดวงประทีปแห่งอมตธรรมส่องดวงใจสาธุชน ทรงคุณค่าตลอดมา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

จนถึง ๕ ทศวรรษ

เกียรติยศอันยิ่งใหญ่ที่ยอมรับในระดับสากล คือ วรรณกรรมเล่มนี้ได้รับเกียรติเอ่ยนามไว้ในหนังสือ Encyclopedia ในส่วนที่ว่าด้วย “วรรณคดีของโลกในศตวรรษที่ 20 (Encyclopedia of World Literature in 20th Century)” ในนามของชาวไทยและชาวพุทธ คงยากที่จะกล่าวชื่นชมได้ครบถ้วนลึกซึ้งถึงคุณค่าของ พระอานนท์ พุทธอนุชา และเกียรติคุณของท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ปิยาจารย์ผู้เป็นต้นแบบและแรงบันดาลใจในงานเผยแผ่ธรรม อีกทั้งพระคุณที่ท่านได้มอบมรดกธรรมนี้ไว้เป็นมรดกแก่โลกและพุทธศาสนา ข้าพเจ้าเคยกราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ท่านประพันธ์สิ่งซึ่งดงามเหล่านี้ได้อย่างไร ท่านตอบว่า “ต้องตั้งใจให้งามก่อน”

บุญกุศลอันเกิดจากการจัดพิมพ์ พระอานนท์ พุทธอนุชา ฉบับธรรมทาน ชมรมกัลยาณธรรมขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชาและน้อมบูชาอาจารย์คุณแต่ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ขอขอบคุณศิลปินผู้มีใจกรุณาที่สละเวลาจัดเตรียมภาพเขียนวิจิตรประกอบเรื่องอย่างงดงาม ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่ช่วยพิสูจน์อักษร จัดรูปเล่ม ขอขอบคุณสำนักพิมพ์สุภาในการจัดพิมพ์อย่างมีคุณภาพ หนังสือเล่มงามนี้คงพอเป็นสื่อแสดงถึงความตระหนักในความสำคัญของการสืบทอดพระธรรมและการบูชาคุณพระรัตนตรัย ขอน้อมถวายวรรณกรรมอันวิจิตรไว้เป็นมรดกธรรม ขอแสงธรรมฉายส่องจิตใจสาธุชนให้ได้พบความสว่าง สงบเย็น ขอปวงสรรพสัตว์ได้พบทางพ้นทุกข์ทั่วกันทุกท่าน เทอญ

ขอนอบน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัยด้วยเศียรเกล้า
ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
ประธานชมรมกัลยาณธรรม

สารบัญ

๑	ในที่ประชุมสงฆ์ ณ เขตวันมหาวิหาร.....	๒๗
๒	ณ สันฐาคารแห่งนครกบิลพัสดุ์.....	๓๕
๓	พุทธรูปฎฐากผู้เป็นบัณฑิต.....	๔๒
๔	มหามิตร.....	๕๐
๕	กับพระนางมหาปชาบดี.....	๕๙
๖	ความรัก-ความร้าย.....	๗๐
๗	กับโกกิลากษุณี.....	๘๔
๘	โกกิลาผู้ประหารกิเลส.....	๙๘
๙	พันธูละกับพระราชา.....	๑๑๑
๑๐	ณ ป่าประดู่ลาย.....	๑๒๗
๑๑	บนกองกระดูกแห่งต้นหานุสัย.....	๑๔๒
๑๒	สุทัตตะผู้สร้างอารามเขตวัน.....	๑๕๕
๑๓	เบญจกัลยาณีนามวิสาขา.....	๑๖๐
๑๔	มหาอุบาสิกานามวิสาขา.....	๑๗๐
๑๕	พุทธานุภาพ.....	๑๘๒
๑๖	นางบุญและนางบาป.....	๑๙๓
๑๗	นางบาปและนางบุญ.....	๒๐๘

๑๘	ปฏิบัติกริยาแห่งธัมโมชปัณฺญา.....	๒๑๙
๑๙	น้ำใจและจริยา.....	๒๓๐
๒๐	บุพพุปการของพระพุทธรอนุชา.....	๒๔๓
๒๑	ความอัครจรยัแห่งธรรมวินัย.....	๒๕๖
๒๒	ปัจฉิมทัศนาศาณ เวสาลี.....	๒๖๘
๒๓	คราเมื่อทรงปลงพระชนมายุสังขาร.....	๒๗๘
๒๔	พระอนนทรร้องไห้.....	๒๙๐
๒๕	ปัจฉิมสาวกอรหันต์และพวงดอกไม้मार.....	๓๐๓
๒๖	อุปกาชีวกับพวงดอกไม้मार.....	๓๑๕
๒๗	อุปกาชีวกับพระอนันตชิน.....	๓๒๘
๒๘	เมื่อศาลาโนทยานชาวด้วยมหาวิปโยค.....	๓๔๔
๒๙	หนึ่งวันก่อนวันประชุมสังคายนา.....	๓๕๗
๓๐	พรหมทัณฑ์ และ ฌ ชาตสระบนเส้นทางจาริก.....	๓๗๓
๓๑	จตุรงคผลและวิมลมาน.....	๓๘๖
๓๒	หญิงงามกับพระบิดา.....	๓๙๙
๓๓	ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ.....	๔๑๐
	ประวัติ อ. วศิน อินทสระ.....	๔๒๘

“

ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต เป็นผู้รอบรู้และอุปัฏฐากเราอย่างยอดเยี่ยม พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งในอดีตและอนาคต ซึ่งมีภิกษุผู้อุปัฏฐากนั้นๆ ก็ไม่ดีเกินไปกว่าอานนท์ อานนท์เป็นผู้ดำเนินกิจด้วยปัญญา รู้กาลที่ควรไม่ควร รู้กาลที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มาเฝ้าเรากาลนี้สำหรับกษัตริย์ กาลนี้สำหรับราชามหาอำมาตย์ กาลนี้สำหรับคนทั่วไป ควรได้รับการยกย่องนานาประการ มีคุณธรรมน่าอัศจรรย์

ใน ที่ ประ ชุม สงฆ์
ณ เชตวันมหาวิหาร

สมณะทั้งสองเดินคุ่มผ่านทุ่งกว้างเข้าสู่เขตป่าโปร่ง มีทางพอเดิน
ได้สะดวก สมณะซึ่งเดินนำหน้ามีอินทรียี่ผ่องใส มีสายตาทอดลงต่ำ
ผิวขาวละเอียดอ่อน ลักษณะแสดงว่ามาจากวรรณะสูง อากัปกริยา
และท่าทีเยื้องย่างน่าทศนา นำมาซึ่งความเลื่อมใส ปีติปราโมชแก่
ผู้พบเห็นยิ่งนัก ผ้าสีเหลืองหม่นที่คลุมกาย แม้จะทำขึ้นอย่างง่าย ๆ
ไม่มีรูปทรงอะไร แต่ก็มองดูสะอาดเรียบร้อยดี

ส่วนสมณะผู้เดินอยู่เบื้องหลัง แม้จะมีส่วนสูงไม่เท่าองค์หน้า
แต่ก็มีรูปร่างอยู่ในขนาดเดียวกัน ท่านเดินได้ระยะพองาม ไม่ห่าง
นักและไม่ชิดจนเกินไป

ทั้งสองเดินมาถึงทางสองแพร่ง เมื่อสมณะผู้เดินหน้ามีอาการว่าจะเลี้ยวไปทางขวา สมณะผู้เดินหลังก็กล่าวขึ้นว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ต้องการจะไปทางซ้าย พระเจ้าข้า”

“อย่าเลยนาคสมณะ ตถาคตต้องการไปทางขวา เรามีเรื่องสำคัญที่จะต้องไปโปรดสัตว์ทางนี้”

“ข้าพระองค์ต้องการไปทางซ้าย พระเจ้าข้า” พระนาคสมณะยืนยั้ง

“อย่าเลยนาคสมณะ มากับตถาคตทางขวานี้เถิด” พระผู้มีพระภาคขอร้อง

๒๘ พระพุทธรองค์ทรงห้ามถึง ๓ ครั้ง แต่พระนาคสมณะก็หายอมไม่ ในที่สุดท่านก็วางบาตรของพระผู้มีพระภาคไว้ในทาง ๒ แพร่ง แล้วเดินหลีกไปทางซ้ายตามความปรารถนาของท่าน พระจอมมุนีศากยบุตรต้องนำบาตรของพระองค์ไปเองและเสด็จไปโดดเดี่ยว

อีกครั้งหนึ่ง พระเมฆิยะเป็นพระอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาค พระองค์เสด็จไปยังชันตุคาม เขตปาจิณวังสะ มีพระเมฆิยะตามเสด็จ เวลาเช้าพระเมฆิยะไปบิณฑบาตในชันตุคาม กลับจากบิณฑบาตแล้วท่านเดินผ่านสวนมะม่วงอันน่ารื่นรมย์แห่งหนึ่ง ปรารถนาจะไปบำเพ็ญสมณธรรมที่นั่น จึงกราบทูลขออนุญาตพระพุทธรองค์ พระพุทธรองค์ทรงห้ามถึง ๓ ครั้งว่า

“อย่าเพิ่งไปเลยเมฆิยะ เวลานี้เราอยู่คนเดียว ขอให้ภิกษุอื่นมาแทนเสียก่อน แล้วเธอก็ค่อยไป”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ความจริงพระพุทธองค์ทรงเห็นอุปนิสัยของพระเมฆิยะว่ายังไม่สมควรที่จะไป จึงไม่ทรงอนุญาต หาใช่เพราะทรงคำนึงถึงความลำบากไม่และไม่ใช่พระองค์จะไม่ทรงเห็นความจำเป็นในการบำเพ็ญสมณธรรม เกี่ยวกับเรื่องสมณธรรมนั้น พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้ภิกษุกระทำอยู่เสมอ

พระเมฆิยะไม่ยอมฟังคำท้วงติงของพระพุทธองค์ ละทิ้งพระองค์ไว้แล้วไปสู่สวนมะม่วงอันร่มรื่น บำเพ็ญสมณธรรมทำจิตให้สงบ แต่ก็หาสงบไม่ ภูกวิตกทั้งสามรบกวนจนไม่อาจให้จิตสงบได้เลย วิตกทั้งสามนั้นคือ กามวิตก-ความตริกรื่องกาม พยาบาท วิตก-ความตริกในทางปองร้าย และวิหิงสาวิตก-ความตริกในทางเบียดเบียน ในที่สุดจึงกลับมาเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์ทรงเตือนว่า

“เมฆิยะ จิตนี้เป็นสิ่งที่ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามได้ยาก ผู้มีปัญญาจึงพยายามทำจิตนี้ให้หายดิ้นรนและทำจิตให้ตรงเหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรงฉะนั้น เมฆิยะเอ๋ย จิตนี้คอยแต่จะกลิ้งเกลือกกลงไปคลุกเคล้ากับกามคุณ เหมือนปลาซึ่งเกิดในน้ำ ถูกนายพรานเบียดยกขึ้นจากน้ำแล้ว คอยแต่จะดิ่งลงไปใต้น้ำอยู่เสมอ ผู้มีปัญญาจึงพยายามยกจิตขึ้นจากอาลัยในกามคุณ ให้ละบ่วงมารเสีย”

ภายใน ๒๐ ปีแรก จำเดิมแต่การตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาค คือระหว่างพระชนมายุ ๓๕ ถึง ๕๕ พรรษา พระพุทธองค์ไม่มีพระสาวกผู้อยู่อุปัฏฐากประจำ บางคราวก็เป็นพระอุปัชฌายะ บางคราวพระนาคิตะ บางคราวพระราธะ บางคราวพระนาคสมालะ

และบางครั้งพระเมษิยะที่กล่าวแล้ว บางคราวก็เป็นสามเณรจนทะ
น้องชายพระสารีบุตร

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับความลำบากด้วยการที่ภิกษุผู้
อุปัฏฐากไม่รู้พระทัยของพระองค์ ต้องเปลี่ยนอยู่บ่อยๆ ถ้าจะมีผู้
สงสัยว่า เหตุไฉนพระพุทธานุญาตต้องมีพระอุปัฏฐากประจำด้วย ดูๆ
จะมิเป็นการยังถ้อยศกดิ์ถือฐานะอยู่หรือ เรื่องนี้ถ้าพิจารณาด้วยดี
จะเห็นความจำเป็นที่พระองค์จะต้องมีพระอุปัฏฐากประจำ หรือผู้
รับใช้ใกล้ชิด เพราะพระองค์ต้องทำหน้าที่ของพระพุทธานุญาต ต้องมี
การประชุมสงฆ์เป็นคราวๆ และต้องต้อนรับศฤงคารภรรยาบุตรพรหม
หลายที่มาเฝ้า เพื่อถวายปัจจัยบ้าง เพื่อทูลถามปัญหาข้อข้องใจ
บ้าง ในบรรดาผู้มาเฝ้าเหล่านั้น ที่เป็นมาตุคามก็มีมาก จะเห็นว่า
พระองค์ไม่ควรประทับอยู่แต่ลำพัง แต่ก็มีนานๆ ครั้งที่พระศาสดา
ทรงปลีกพระองค์ไม่ทรงต้อนรับผู้ใด ทรงปลีกเร้นเพื่ออยู่แสวงหา
ความสุขในปัจจุบัน ที่เรียกว่า “ทิฏฐธรรมสุขวิหาร”

ด้วยประการดังกล่าวมานี้ จึงคราวหนึ่ง เมื่อพระองค์ประทับ
อยู่ ณ เขตวันมทวิหาร ใกล้กรุงสาวัตถี ราชธานีแห่งแคว้นโกศล
พระเถระชั้นผู้ใหญ่เป็นจำนวนมาก มีพระสารีบุตร พระมหา-
โมคคัลลานะ เป็นต้น มาประชุมกันพร้อม พระผู้มีพระภาคทรง
ปรารภในท่ามกลางสงฆ์ว่า บัดนี้พระองค์ทรงพระชราแล้ว ภิกษุผู้
อุปัฏฐากพระองค์ บางรูปก็ทอดทิ้งพระองค์ไปเสียเฉยๆ บางรูป
วางบาตรและจีวรของพระองค์ไว้บนพื้นดินแล้วเดินจากไป จึง
ขอให้สงฆ์เลือกภิกษุรูปใดรูปหนึ่งขึ้นรับตำแหน่งอุปัฏฐากพระองค์
เป็นประจำ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ภิกษุทั้งหลายได้ฟังพระดำรัสแล้ว มีความสังเวชสลดจิต
อย่างยิ่ง พระสารีบุตรกราบทูลขึ้นก่อนว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นดวงตาของโลก ข้าพระพุทธเจ้าขออาสา
รับเป็นอุปัฏฐากปฏิบัติพระองค์เป็นประจำ ขอพระผู้มีพระภาค
อภัยความอนุเคราะห์รับข้าพระองค์เป็นอุปัฏฐากเถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบขอบใจพระสารีบุตรแล้วตรัสว่า
“สารีบุตรอย่าเลย เธออย่าทำหน้าที่อุปัฏฐากเราเลย เธออยู่ ณ ที่ใด
ที่นั่นก็มีประโยชน์มาก โอวาทคำสั่งสอนของเธอเป็นเหมือนโอวาท
ของพระพุทธเจ้า เธอสามารถหมุนธรรมจักรให้เป็นประโยชน์สุข
แก่ปวงชนเช่นเดียวกับเรา ผู้ใดเข้าใกล้เธอเหมือนได้เข้าใกล้เรา ผู้ที่สนทนา
กับเธอเหมือนได้สนทนากับเรา”

ต่อจากนั้นพระมหาเถระรูปอื่นๆ ต่างก็แสดงความจำนงจะ
เป็นอุปัฏฐากปฏิบัติพระองค์เป็นประจำ แต่พระองค์ทรงห้าม
เสียทั้งสิ้น เหลือแต่พระอานนท์เท่านั้นที่ยังคงนั่งเฉยอยู่ พระสารีบุตร
จึงกล่าวเตือนพระอานนท์ขึ้นว่า

“อานนท์ เธอไม่เสนอเพื่อรับเป็นอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาค
หรือ ทำไมจึงนั่งเฉยอยู่”

“ข้าแต่ท่านธรรมเสนาบดี” พระอานนท์ตอบ “อันตำแหน่งที่
ขอได้มานั้นจะประเสริฐอะไร อีกประการหนึ่งเล่า พระผู้มีพระภาค
ก็ทรงทราบอริยาศัยของข้าพเจ้าอยู่ ถ้าพระองค์ทรงประสงค์ ก็คงจะ
ตรัสให้ข้าพเจ้าเป็นอุปัฏฐากของพระองค์เอง ความรู้สึกของข้าพเจ้า
ที่มีต่อพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างไร พระองค์ก็ทรงทราบอยู่แล้ว”

ที่ประชุมเจียบไปครู่หนึ่ง ไม่มีผู้ใดไหวกายหรือวาจาเลย เจียบสงบเหมือนไม่มีพระภิกษุอาศัยอยู่ ณ ที่นั้นเลย ภิกษุทุกรูปนั่งสงบ ไม่มีแม้แต่เสียงไอหรือจามหรืออาการกระตุกกระดิก พระผู้มีพระภาคตรัสขึ้นท่ามกลางความเจียบนั้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์มีความประสงค์ที่จะอุปัฏฐากเราอยู่แล้ว เป็นเพียงขอให้สงฆ์รับทราบเท่านั้น เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปอานนท์จักอุปัฏฐากเรา”

เป็นความรอบคอบสุขุมของพระผู้มีพระภาคที่ตรัสเช่นนั้น ความจริงหากพระองค์จะไม่ตรัสในที่ประชุมสงฆ์ แต่ตรัสเฉพาะพระอานนท์เอง พระอานนท์ก็พอใจที่จะอุปัฏฐากอยู่ใกล้ชิดพระองค์ตลอดเวลา แต่เพื่อจะยกย่องพระอานนท์ และให้สงฆ์รับทราบในอริยาศัยของพระอานนท์ พระองค์จึงปรารภเรื่องนี้ท่ามกลางสงฆ์ความเป็นจริงพระอานนท์ได้สั่งสมบารมีมาเป็นเวลาหลายร้อยชาติ เพื่อตำแหน่งอันมีเกียรตินี้

พระอานนท์เป็นผู้รอบคอบ มองเห็นกาลไกล เมื่อพระผู้มีพระภาคและสงฆ์มอบตำแหน่งนี้ให้แล้ว จึงทูลขอเงื่อนไขบางประการดังนี้

“ข้าแต่พระผู้เป็นนาถะของโลก! เมื่อข้าพระองค์รับเป็นพุทฺธอุปัฏฐากแล้ว ข้าพระองค์ทูลขอพระกรุณาบางประการ คือ

๑. ขอพระองค์อย่าได้ประทานจีวรอันประณีตที่มีผู้นำมาถวายแก่ข้าพระองค์เลย

๒. ขอพระองค์อย่าได้ประทานบิณฑบาตอันประณีตที่พระองค์ได้แล้วแก่ข้าพระองค์

พระอานนท์ พุทโธนุชา

๓. ขอพระองค์อย่าได้ให้ข้าพระองค์อยู่ในที่ที่เดียวกันกับที่พระองค์ประทับ

๔. ขอย่าได้พาข้าพระองค์ไปในที่นิมนต์ ซึ่งพระองค์รับไว้”
“ดูก่อนอานนท์ เธอเห็นประโยชน์อย่างไรจึงขอเงื่อนไข ๔ ประการนี้”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ทูลขอพร ๔ ประการนี้ เพื่อป้องกันมิให้คนทั้งหลายตำหนิได้ว่าข้าพระองค์รับตำแหน่งพุทธปฏิมากรเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ”

พระอานนท์ยังได้ทูลขึ้นอีกในบัดนั้นว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้ออื่นยังมีอีก คือ

๕. ขอพระองค์โปรดกรุณาเสด็จไปสู่ที่นิมนต์ ซึ่งข้าพระองค์รับไว้เมื่อพระองค์ไม่อยู่

๖. ขอให้ข้าพระองค์ได้พาพุทธบริษัทเข้าเฝ้าพระองค์ในขณะที่เขามาเพื่อจะเฝ้า

๗. ถ้าข้าพระองค์มีความสงสัยเรื่องใด เมื่อใด ขอให้ได้เฝ้าทูลถามได้ทุกโอกาส

๘. ถ้าพระองค์แสดงพระธรรมเทศนาในที่ใด แก่ผู้ใด ซึ่งข้าพระองค์มิได้อยู่ด้วย ขอให้โปรดเล่าพระธรรมเทศนานั้นแก่ข้าพระองค์อีกครั้งหนึ่ง”

“อานนท์ เธอเห็นประโยชน์อย่างไร จึงขอพรข้อนี้”

“ข้าแต่พระจอมมุนี ข้าพระองค์ทูลขอพรข้อนี้เพื่อป้องกันมิให้คนทั้งหลายตำหนิได้ว่า ดูก่อนพระอานนท์เฝ้าติดตามพระศาสดาอยู่เหมือนเงาตามตัว แต่เมื่อถามถึงพระสูตร หรือชาดก หรือคาถา

อ. วศิน อินทสระ

ว่าสูตรนี้ ชาดกนี้ คาถานี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ใครที่ไหน ก็หาไม่รู้ไม่ เรื่องเพียงเท่านี้ยังไม่รู้ จะมัวติดตามพระศาสดาอยู่ทำไม เหมือนนกบอยู่ในสระบัว แต่หารู้ถึงเกสรบัวไม่”

พระพุทธองค์ประทานพรทั้ง ๘ ประการแก่พระอานนท์ พุทธอนุชา ตามปรารถนา และพระอานนท์ก็รับตำแหน่งพุทธอุปัฏฐาก ตั้งแต่บัดนั้นมา พระผู้มีพระภาคมีพระชนมายุได้ ๕๕ พรรษา เป็นปีที่ ๒๐ จำเดิมแต่ตรัสรู้ ส่วนพระอานนท์มีอายุได้ ๕๕ ปีเช่นกัน แต่มีพรรษาได้ ๑๙ จำเดิมแต่อุปสมบท

๒

ณ ัณ ฐา คาร แ ห่ ง น ค ร ก บิ ล พั ส ด้

นับถอยหลังจากเวลาที่พระอานนทร์รับเป็นพุทธบริษัทไป เป็นเวลา ๕๕ ปี ในพระราชวังอันโอ่อ่าของกษัตริย์ศากยราช มีการประดับประดาประทีปโคมไฟเป็นระย้าสว่างไสวไปทั่วเขตพระราชวัง พระเจ้าสุกโกทนะอนุชาแห่งสมเด็จเจ้ากรุงกบิลพัสดุ์ มีพระพักตร์แจ่มใสตลอดเวลา ทรงทักคนนั้นคนนี้ด้วยความเบิกบาน พระทัย พระประยูรญาติและเสนาข้าราชการบริวาร มีความปรีดาปราโมชอย่างยิ่งที่มีพระราชกุมารพระองค์หนึ่งอุบัติขึ้นในโลก เขาพร้อมใจกันถวายพระนามราชกุมารว่า “อานันทะ” เพราะนิมิตที่น่าความปรีดาปราโมชและบันเทิงสุขมาให้ เจ้าชายอานันทะอุบัติขึ้นวันเดียวกับพระราชกุมารสิทธัตถะก้าวลงสู่โลกนั้นแล พระราชกุมารทั้งสองจึงเป็นสหชาติกันมาสู่โลกพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย นับว่าเป็นคู่บารมีกันโดยแท้

เจ้าชายอานันทะ ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุดเท่าที่พระราชกุมารในราชสกุลจะพึงได้รับ พระองค์เติบโตขึ้นภายในความชื่นชมโสมนัสแห่งพระราชบิดาและพระประยูรญาติ เจ้าชายเป็นผู้ถ่อมตน สุภาพอ่อนโยนและว่าง่ายมาแต่เล็กแต่น้อย พระฉวีผุดผ่อง พระวรกายงามสง่าสมสกุลกษัตริย์ ทรงได้รับการศึกษาอย่างดีจากสำนักอาจารย์ที่ดีที่สุดเท่าที่หาได้ในแคว้นสักกะ จนกระทั่งพระชนมายุสมควรที่จะมีคู่ครอง แต่ก็หาปรากฏว่าพระองค์ทรงชอบพอสตรีคนใดเป็นพิเศษไม่

ข่าวการเสด็จออกบรรพชาของเจ้าชายสิทธัตถะมกุฏราชกุมารแห่งกบิลพัสดุ์นคร ก่อความสะเทือนพระทัยและพิศวงงงวยแก่เจ้าชายอานันทะยิ่งนัก พระองค์ทรงดำริอยู่เสมอว่า เจ้าพี่คงมองเห็นทางปลอดโปร่งอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่ จึงสละรัชสมบัติออกบรรพชา

จนกระทั่ง ๖ ปี ภายหลังจากพระสิทธัตถะกุมารออกแสวงหาโมกขธรรมแล้ว มีข่าวแพร่สะพัดจากนครราชคฤห์เข้าสู่นครหลวงแห่งแคว้นสักกะว่า บัดนี้พระมหามุนีโคตมะศากยบุตรได้สำเร็จเป็นพระพุทธรเจ้าแล้วเทศนาสั่งสอนปวงชนชาวมครอยู่ เจ้าชายอานันทะทรงกำหนดพระทัยไว้ว่า เมื่อใดพระพุทธรเจ้าเสด็จมาสู่นครกบิลพัสดุ์ พระองค์จักขอบวชในสำนักของพระพุทธรองค์

วันหนึ่ง ณ สันฐาคารแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ศากยราชทั้งหลายประชุมกันมีพระราชกุมารหลายพระองค์เข้าประชุมด้วย พระเจ้าสุทโธทนะ ซึ่งบัดนี้เป็นพุทธรบิดา เป็นประธาน พระองค์ตรัสปรารภว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ท่านทั้งหลาย บัดนี้ท่านคงได้ทราบข่าวการอุบัติขึ้นของ พระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์มิใช่ใครอื่น คือสิทธัตถกุมารแห่งเรานั้นเอง ทราบว่ากำลังประทับอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ ราชธานีแห่ง พระเจ้าพิมพิสาร ข้าพเจ้าขอปรึกษาท่านทั้งหลายว่า เราควรจะส่ง คนของเราไปทูลเสด็จมาเมืองเรา หรือควรจะคอยจนกว่าพระองค์ จะเสด็จมาเอง ผู้ใดมีความเห็นอย่างไร ขอให้แสดงความคิดเห็นได้”

มีราชกุมารองค์หนึ่งชูพระหัตถ์ขึ้น เมื่อได้รับอนุญาตให้พูด ได้แล้ว พระองค์จึงแสดงความคิดเห็นว่า

“ข้าแต่ศากยราชทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เราไม่ควร ทูลเชิญเสด็จ ข้าพเจ้ามีเหตุผลว่า เมื่อตอนเสด็จออกบวช พระสิทธัตถะก็ได้ทูลใคร่แต่สมเด็จพระราชาบิดาเอง อีกประการหนึ่ง กบิลพัสดุ์เป็นนครของพระองค์ เรื่องอะไรเราจะต้องเชิญเจ้าของ บ้านให้เข้าบ้าน เมื่อพระสิทธัตถะเฝ้าว่าว่าเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จะ ไม่กลับบ้านของตัวเองก็แล้วไป เมื่อพระองค์ไม่คิดถึงพระชนกหรือ พระประยูรญาติทั้งหลาย เราจะคิดถึงพระองค์ทำไม ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าต้องถึงกับทูลเชิญเสด็จก็เป็นเรื่องมากเกินไป” ราชกุมารตรัสจบ แล้วก็นั่งลง

ทันใดนั้น พระราชกุมารอีกองค์หนึ่งลุกขึ้นกล่าวว่า “ข้าแต่ ท่านผู้ใหญ่ในแผ่นดินและศากยวงศ์ทั้งหลาย ข้อที่เจ้าชายเทวทัต กล่าวมานั้นไม่ชอบด้วยเหตุผล ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เจ้าชายสิทธัตถะ แม้จะเป็นยุพราชมีพระชนมายุยังเยาว์ก็จริง แต่พระองค์บัดนี้เป็น นักพรตและมีโช้นักพรตธรรมดา ยังเป็นถึงพระพุทธเจ้าอีกด้วย แม้ แต่นักพรตธรรมดา เราผู้ถือตัวว่าเป็นกษัตริย์ยังต้องให้เกียรติถวาย

ความเคารพ เมื่อเป็นเช่นนี้เหตุไฉนเราจะให้เกียรติแก่พระสิทธัตถะ ซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าและพระญาติของเราไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ตำแหน่งอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นตำแหน่งที่สูงส่งมาก พระมหาจักรพรรดิยังต้องถวายพระเกียรติ ทำไมคนขนาดเราจะถวายพระเกียรติไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะส่งทูตไปเชิญเสด็จพระองค์เข้าสู่กบิลพัสดุ์” พระราชากุมารนั่งลง

“การที่เจ้าชายอานันทะเสนอมานั้น” เจ้าชายเทวทัตค้าน “โดยอ้างตำแหน่งพระพุทธเจ้าขึ้นเป็นที่ตั้ง ก็ความเป็นพระพุทธเจ้านั้น ใครๆ ก็อาจเป็นได้ ถ้ากล้าโกหกชาวโลกว่าตัวเป็นผู้พูดเอาเอง ใครๆ ก็พูดได้”

“เทวทัต” เจ้าศากยะสูงอายุผู้หนึ่งลุกขึ้นพูด “ถ้าเจ้าชายสิทธัตถะหลงโลกว่าเป็นพระพุทธเจ้าอย่างที่เธอเข้าใจ เราก็ยิ่งจำเป็นที่จะต้องเชิญเสด็จยิ่งขึ้น เพื่อจะได้รู้ให้แน่นอนว่า พระองค์เป็นพระพุทธเจ้าจริงหรือพระพุทธเจ้าปลอม”

สัณฐาคารเงียบกริบ ไม่มีใครพูดขึ้นอีกเลย พระเจ้าสุทโธทนะ จึงตรัสขึ้นว่า

“ท่านทั้งหลาย ถ้าเราเถียงกันแบบนี้สักกี่วันก็ไม่อาจตกลงกันได้ ต่างคนต่างก็มีเหตุผลน่าฟังด้วยกันทั้งสิ้น ข้าพเจ้าอยากจะทำให้เรื่องจบลงโดยการฟังเสียงข้างมาก เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าขอถามที่ประชุมว่า ผู้ใดเห็นว่าสมควรเชิญเสด็จลูกของเราเข้าสู่เมืองขอให้ยกพระหัตถ์ขึ้น”

จบพระสุรเสียงของพระเจ้าสุทโธทนะ มีพระหัตถ์ของศากยวงศ์ขึ้นสลอนมากมาย แต่ไม่ได้นับ เพราะเห็นว่ายังเหลืออยู่เป็น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ส่วนน้อยเหลือเกิน

“คราวนี้ท่านผู้ใดเห็นว่าไม่สมควรจะเชิญเสด็จ ขอให้ยกพระหัตถ์ขึ้น”

ปรากฏว่ามี ๒ พระหัตถ์เท่านั้น คือเจ้าชายเทวทัตและพระสหายคู่พระทัย

เป็นอันว่าเสียงในที่ประชุมเรียกร้องให้ทูลเสด็จพระผู้มีพระภาคเข้าสู่กบิลพัสดุ์ เจ้าชายอานนท์พ้อพระทัยเหลือเกิน ทูลอาสาไปรับเสด็จพระพุทธเจ้าด้วยตนเอง แต่พระเจ้าสุทโธทนะทรงห้ามเสีย เจ้าชายเทวทัตคั่งแค้นพระทัยยิ่งนัก ตั้งแต่เป็นพระราชกุมารน้อยๆ ด้วยกันมาไม่เคยมีชัยชนะเจ้าชายสิทธัตถะเลย

เวลานั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจากอรุเวลาเสนาณิคม ตำบลที่ตรัสรู้ไปสู่อสิปตนมฤคทายะเพื่อโปรดปัญจวัคคีย์ แล้วโปรดพระยสะและชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมด้วยบริวาร แล้วเสด็จเข้าสู่กรุงราชคฤห์เพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสารตามปฏิญาณที่ทรงให้ไว้ เมื่อเสด็จผ่านมาทางราชคฤห์สมัยเมื่อแสวงหาโมกขธรรม ได้รับวัดเวฬุวันสวนไม้ไผ่ เป็นอารามสงฆ์แห่งแรกในพระพุทธศาสนาแล้ว ชาวกระฉ่อนทั่วไปทั้งพระนครราชคฤห์และเมืองใกล้เคียง ทรงได้อัครสาวกซ้ายขวา คือพระธรรมเสนาบดีสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ เป็นกำลังสำคัญ ในเวลาเย็นชาวนครราชคฤห์มีมือถือดอกไม้รูปเทียนและน้ำปานะมีน้ำอ้อย เป็นต้น ไปสู่อารามเวฬุวันเพื่อฟังพระธรรมเทศนา และถวายน้ำปานะแก่พระภิกษุสงฆ์

พระเจ้าสุทโธทนะ ทรงส่งทูตมาเชิญพระผู้มีพระภาค เพื่อเสด็จกลับพระนคร แต่ปรากฏว่าทูต ๙ คณะแรกไปถึงแล้ว ได้ฟัง

พระธรรมเทศนาเลื่อมใสศรัทธา ขอบรรพชาอุปสมบท และมีได้
ทูลเสด็จพระพุทธองค์ ต่อมาถึงทูตคณะที่ ๑๐ ซึ่งมีกาฬทายิมหา
อำมาตย์เป็นหัวหน้า ไปถึงวัดเวฬุวันขอบรรพชาอุปสมบทต่อพระผู้มี
พระภาค แล้วจึงทูลอาราธนาพระองค์ตามพระดำรัสของพระพุทธ
บิดา

พระผู้มีพระภาค มีพระอรหันต์ชื่อนาสพจำนวนประมาณ
๒ หมื่นเป็นบริวาร เสด็จจากกรุงราชคฤห์สู่นครกบิลพัสดุ์วันละโยชน์ๆ
รวม ๖๐ วัน ในระหว่างทางได้ประทานพระธรรมเทศนาโปรดประชาชน
ให้ดำรงอยู่ในคุณวิเศษต่างๆ ตามอุปนิสัย จนกระทั่งถึงนครกบิล-
พัสดุ์

๔๐

พระพุทธบิดาเตรียมรับเสด็จพระพุทธองค์โดยสร้างวัดนิโคร
ธารามถวายเป็นพุทธนิवास การเสด็จมาของพระพุทธองค์ครั้งนี้
เป็นที่ชื่นชมโสมนัสของพระประยูรญาติยิ่งนัก เพราะเป็นเวลา ๗ ปี
แล้วที่พระองค์จากไป โดยพระญาติมิได้เห็นเลยแม้แต่เงาของ
พระองค์

วันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกบิณฑบาตผ่านมาจาก
ปราสาทของพระบิดา พระเจ้าสุทโธทนะทอดพระเนตรเห็นแล้วรีบ
เสด็จลงไปจับชายจีวรของพระองค์ แล้วกล่าวว่า

“สิทธัตถะ ทำไมเจ้าจึงทำอย่างนี้ ตระกูลของเจ้าเป็นคนขอ
ทานหรือ ศากยวงศ์ไม่เคยทำเลย เจ้าทำให้วงศ์ของพ่อเสีย บ้านของ
เจ้าก็มี ทำไมจึงไม่ไปรับอาหารที่บ้าน เทียวเดินขอทานชาวบ้านอยู่
พ่อจะเอาหน้าไปไว้ไหน พ่อเป็นจอมคนในแผ่นดิน เป็นกษัตริย์ ลูก
มาทำตนเป็นขอทาน”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“มหาบพิตร” เสียงนุ่มนวลกังวานจากพระโอรสผู้ผู้มีพระภาค

“บัดนี้อาตมภาพมิใช่ศากยวงศ์แล้ว อาตมภาพเป็นอริยวงศ์ เป็นพุทธวงศ์ พระพุทธเจ้าในอดีตทุกๆ พระองค์ทรงกระทำอย่างนี้ ทั้งนี้ อาตมภาพทำเพื่อรักษาวงศ์ของอาตมภาพ มิให้สูญหาย สำหรับบ้านอาตมภาพก็ไม่มี อาตมภาพเป็นอนาคาริกมุนี ผู้ไม่มีเรือน”

“ช่างเกิดสิริหัตถะ เจ้าจะเป็นอะไร จะมีเรือน หรือไม่มีเรือน พ่อไม่เข้าใจ แต่เจ้าเป็นลูกของพ่อ เจ้าจากไป ๗ ปีเศษ พ่อคิดถึงเจ้า สุดประมาณ พิมพาหรือก็คร่ำครวญถึงแต่เจ้า ราहुลเล่ามีบิดาเหมือนไม่มี เวลาเจ้าจะต้องไปบ้าน ไปพบลูก พบชายนางและพระญาติที่แก่เฒ่า”

ว่าแล้วพระเจ้าสุทโธทนะก็นำเสด็จพระพุทธองค์ไปสู่พระราชวัง ถวายขานนียโภชนียหารอันประณีตสมควรแก่กษัตริย์ พระผู้มีพระภาคแสดงพระธรรมเทศนาโปรดให้พระบิดาเป็นพระสกทาคามี และพระนางมหาปชาบดีโคตมีพระน่านางเป็นพระโสดาบันแล้วเสด็จกลับสู่นิโครธาราม

๓

พุทธปฏิมากรผู้เป็นบัณฑิต

ขณะที่พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์นั้น มีเจ้าชายในศากยวงศ์หลายพระองค์ได้เสด็จออกบรรพชา เพื่อทำ ที่สุดแห่งทุกข์ตามทางแห่งพระพุทธองค์ พระโลกนาถสําราณฺยพระ อิริยาบถอยู่ ณ นิโครธารามตามพระอัธยาศัยพอสมควรแล้ว ทรง ละกบิลพัสดุ์ไว้เบื้องหลัง เสด็จสู่แคว้นมัลละ สําราณฺยพระอิริยาบถ อยู่ ณ อนุปิยัมพวัน

เมื่อพระศาสดาจากไปแล้วเจ้าศากยะทั้งหลายวิพากษ์วิจารณ์ กันว่า เจ้าชายเป็นอันมากได้ออกบวชตามพระศาสดา ยังเหลือแต่ เจ้าชายอานนท์ เจ้าชายอนูรุทฺธ เจ้าชายนามานม และเจ้าชายภัททิสะ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เป็นต้น มิได้ออกบวชตาม ความจริงเจ้าชายเหล่านี้ พระญาติได้
ถวายให้เป็นเพื่อนเล่นเป็นบริวารของพระสิทธัตถะในวันชาน
พระนาม เจ้าชายเหล่านี้คงมิใช่พระญาติของพระพุทธองค์กระมัง
จึงเฉยอยู่ มิได้ออกบวชตาม

เจ้าชายมหานาม ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ได้ฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ดังนี้
รู้สึกอายพระทัย จึงปรึกษากับพระอนุชาคือเจ้าชายอนุรุทธ์ว่าเรา
๒ คนพี่น้องควรจะออกบวชเสียคนหนึ่ง ในที่สุดตกลงกันว่าให้พระ
อนุชาออกบวช แต่พระมารดาไม่ทรงอนุญาต

“ลูกรัก” พระนางตรัส “เจ้าจะบวชได้อย่างไร การบวชมิใช่
เป็นเรื่องง่าย เจ้าต้องเสวยวันละครั้ง ต้องเสด็จด้วยพระบาทเปล่า
ต้องบรรทมอย่างง่าย ๆ ปราศจากพูกหมอนอันอ่อนนุ่ม ไข้ไม่เป็น
เขนย ต้องอยู่ตามโคนไม้หรือท้องถ้ำ เมื่อต้องการของร้อนก็ได้ของ
เย็น เมื่อต้องการของเย็นก็ได้ของร้อน ด้วยเหตุนี้แม้จึงไม่ต้องการ
ให้เจ้าบวช”

“ข้าแต่พระมารดา” เจ้าชายอนุรุทธ์กล่าว “หม่อมฉันทราบ
ว่าการบวชเป็นความลำบาก และมีไข้เป็นเรื่องง่าย แต่เมื่อพระญาติ
หลายพระองค์ซึ่งเคยมีความสุขสบายอย่างหม่อมฉันนี้แหละยัง
สามารถบวชได้ ทำไมหม่อมฉันจะบวชบ้างไม่ได้ อีกประการหนึ่ง
พูดถึงความสะดวกสบาย พระศาสดาเคยสะดวกสบายกว่าหม่อมฉัน
มากนัก พระองค์ยังสามารถอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ทำไมหม่อมฉัน
จะอยู่ไม่ได้ น่าจะมีความสุขอะไรสักอย่างหนึ่งมาทดแทนความ
สะดวกสบายที่เสียไป และเป็นความสุขที่ดีกว่า ประณีตกว่า หม่อมฉัน
คิดว่าหม่อมฉันทนได้”

“ลูกรัก ถึงแม่เจ้าจะทนอยู่ในเพศบรรพชิตได้ แต่แม่ทนไม่ได้ แม่ไม่เคยเห็นลูกลำบาก และไม่ต้องการให้ลูกลำบาก ลูกเป็นที่รัก สุดหัวใจของแม่ แม่ไม่อยากจะอยู่ห่างลูกแม่เพียงวันเดียว จะกล่าวไปถึงจะยอมให้ลูกไปบวช ซึ่งจะต้องอยู่ห่างแม่เป็นแรมปี หนึ่งเล่า แม่ไม่เห็นว่าจะจำเป็นอย่างไรที่จะต้องบวช ถ้าลูกต้องการจะทำความดี เป็นอยู่อย่างคฤหัสถ์ก็ทำได้ และก็ดูเหมือนจะทำได้สะดวกกว่าด้วยซ้ำไป อย่าวบวชเลยลูกรักเชื่อแม่เถอะ” ว่าแล้วพระนางก็เอาพระหัตถ์ลูบเส้นพระเกศาเจ้าชายด้วยความกรุณา

๔๔ “ข้าแต่มารดา พุดถึงความลำบาก ยังมีคนเป็นอันมากในโลกนี้ ที่ลำบากกว่าเรา หรืออย่างน้อยก็ลำบากกว่าบรรพชิต พุดถึงเรื่องการต้องจากกันระหว่างแม่กับลูก ยังมีการจากกันอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งร้ายแรงยิ่งกว่าการจากไปบวช นั่นคือการต้องจากเพราะความตายมาถึงเข้า และทุกคนจะต้องตายหลีกเลี่ยงไม่พ้น ถูกแล้วที่มารดาบอกว่าการทำความดีนั้นอยู่ที่ไหนก็ทำได้ แต่การบวชอาจจะทำความดีได้มากกว่า เพราะมีโอกาสมากกว่า ถ้าเปรียบด้วยภาชนะสำหรับรองรับน้ำ ภาชนะใหญ่ย่อมรองรับน้ำได้มากกว่าภาชนะเล็ก และภาชนะที่สะอาดย่อมไม่ทำให้น้ำสกปรก เพราะฉะนั้น ลูกจึงเห็นว่าการบวชเป็นเสมือนภาชนะใหญ่ที่สะอาด เหมาะสำหรับการรองรับน้ำ คือความดี”

“ลูกรู้ได้อย่างไร ในเมื่อลูกยังมีได้บวช ความคิดอาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริงก็ได้” พระนางมีเสียงแข็งขึ้นเล็กน้อย

“ลูกยังไม่รู้ แต่ลูกอยากจะลอง”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“เอาอย่างนี้ดีไหม คือถ้าเจ้าชายภัททียะ พระสหายของเจ้าบวช แมื่อก็อนุญาตให้เจ้าบวชได้” พระนางเข้าพระทัยว่า อย่างไรเสีย เจ้าชายภัททียะคงไม่บวชแน่

เจ้าชายอนุรุทธดีพระทัยมากที่พระมารดาตรัสคำนี้ พระองค์รีบเสด็จไปหาพระสหาย ตรัสว่า

“ภัททียะ ข้าพเจ้าปรารถนาจะบวชตามเสด็จพระศาสดา แต่การบวชของข้าพเจ้าเนื่องอยู่ด้วยท่าน คือพระมารดาตรัสว่า ถ้าท่านบวช จึงจะอนุญาตให้ข้าพเจ้าบวช”

“สหาย” เจ้าชายภัททียะตรัสตอบ “ข้าพเจ้าก็คิดจะบวชอยู่เหมือนกัน ได้ยินคนเขาวิพากษ์วิจารณ์กันแล้วรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ พระศาสดายังบวชอยู่ได้ ทำไมพวกเราจะไม่ได้”

เจ้าชายอนุรุทธดีพระทัยเป็นที่สุด เมื่อทูลพระมารดาแล้ว ทั้งสองสหายก็ได้ชักชวนเจ้าชายอีก ๔ พระองค์ คือเจ้าชายอานนท์ เจ้าชายภคู เจ้าชายกิมพิละ และเจ้าชายเทวทัต เป็น ๖ พระองค์เสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์ มุ่งสู่อุบลียัมวัน แคว้นมัลละ เมื่อเสด็จถึงพรมแดนระหว่างแคว้นสักกะและแคว้นมัลละ พระราชกุมารทั้งหกก็รับสั่งให้นายอุบาลีภูษามาลา ซึ่งตามเสด็จมาส่ง กลับไปสู่นครกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยเปลื้องพระภุษาซึ่งมีราคามาก มอบให้อุบาลีนำกลับไป

ในขณะที่ ๖ พระราชกุมารและนายอุบาลีภูษามาลาจะแยกกันนั้น ราวป่าประหนึ่งว่าจะถึงซึ่งอาการร้องไห้ มหาปฐพีมีการสะท้านสะเทือนเหมือนจะแยกออกจากกัน อุบาลีจำใจจากพระราช

กุมารกลับมาทางเดิมได้หน่อย จึงคิดว่า การที่จะนำเครื่องประดับอันมีค่า ซึ่งเจ้าของสละแล้วโดยปราศจากความไยดีไปขายเลี้ยงชีพตามคำของพระราชกุมารนั้น ปานประหนึ่งผู้กลืนน้ำลายซึ่งเจ้าของถ่มแล้ว จะประโยชน์อะไรที่จะทำอย่างนั้น เกิดสังเวชสลดจิต จึงเอาเครื่องประดับเหล่านั้นแขวนไว้กับกิ่งไม้แห่งหนึ่ง แล้ววิ่งกลับไปแจ้งความประสงค์กับพระราชกุมารว่า

“ข้าแต่ นาย ข้าพเจ้าขอตามเสด็จไปด้วย เพื่อจะได้รับใช้พระองค์ต่อไป”

พระราชกุมารทั้งหกทรงปรึกษากันอยู่ครู่หนึ่ง จึงยินยอมให้อุบาลีตามเสด็จไปด้วย

๔๖ พระกุมารทั้ง ๖ พระองค์เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลขอบรรพชาอุปสมบท และทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ทั้งหลายมีปฏิญฺฐิมานะมาก เมื่อบวชพร้อมด้วยอุบาลีซึ่งเป็นคนรับใช้มาก่อน ถ้าข้าพระองค์ทั้งหลายบวชก่อนก็จะพึงใช้อ่านาจกับเขาอีก เพราะฉะนั้น ขอให้พระผู้มีพระภาคให้การอุปสมบทแก่อุบาลีก่อนเถิด เพื่อข้าพระองค์ทั้งหลายจักได้อภิวัตลฺกฺรึบเขาเมื่ออุปสมบทแล้ว เป็นการทำลายปฏิญฺฐิมานะไปในตัว เพื่อประโยชน์แก่การประพฤติพรมหจรรย์”

เมื่อบวชแล้วไม่นาน พระภทฺทิยะ พระภคฺ พระกิมพิละ และพระอนุรุทฺ ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระเทวทตฺ ได้สำเร็จฅานแห่งปุถุชน ส่วนพระอนนทฺซึ่งมีพระเพลฺฐิสฺสึสะเป็นอุปัชฅายะ และมีพระปุณณมันตานิบุตรเป็นพระอาจารย์ ได้สำเร็จเป็นโสดาบัน หลังจากอุปสมบทแล้ว ๓๙ พรรษา พระอนนทฺได้รับตำแหน่งเป็น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พุทธปฏิญญาที่ตั้งกล่าวแล้วแต่หนหลัง

หน้าที่ประจำของพระอานนท์ คือ

๑. ถวายน้ำ ๒ ชนิด คือทั้งน้ำเย็นและน้ำร้อน
๒. ถวายไม้สีฟัน ๓ ขนาด (ขนาดเล็ก กลาง และใหญ่)
๓. นวดพระหัตถ์และพระบาท
๔. นวดพระปฤษฎางค์
๕. ปิดกวาดพระคันธกุฎีและบริเวณพระคันธกุฎี

ในราตรีกาล ท่านกำหนดในใจว่า เวลานี้พระผู้มีพระภาคคงจะทรงต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือรับสิ่งนั้นรับสิ่งนี้ แล้วท่านก็เข้าไปเฝ้าเป็นระยะๆ เมื่อเสร็จกิจแล้วจึงออกมาอยู่ยามหน้าพระคันธกุฎี กล่าวกันว่าท่านถือประทีปตามใหญ่เดินวนเวียนพระคันธกุฎีของพระผู้มีพระภาคถึงคืนละ ๘ ครั้ง อันว่าท่านอานนท์นี้ สามารถทำงานที่ได้มอบหมายดียิ่งนัก เมื่อได้รับมอบหมายสิ่งใดจากพระพุทธองค์แล้ว ท่านทำไม่เคยบกพร่อง

เช่นครั้งหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงศรัทธา ประารถนาจะถวายอาหารแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นประจำ และทูลอาราธนาพระพุทธองค์ให้เสด็จเข้าวังทุกๆ วัน พระจอมมุนีทรงปฏิเสธอย่างละมุนละม่อมว่า

“มหาบพิตร ธรรมดาว่าพระพุทธเจ้านั้น ย่อมเป็นที่ต้องการของคนทั้งหลายเป็นอันมาก ผู้จำนงหวังเพื่อทำบุญกับพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมากอยู่ อนึ่ง พระพุทธเจ้าไม่ควรรับนิมนต์เพียงแห่งเดียว ควรสงเคราะห์แก่คนทั่วไป”

“ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์จึงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นประมุข นำพระสงฆ์มารับโภชนาหารในนิเวศน์ของข้าพระองค์เป็นประจำเถิด” พระเจ้าปเสนทิโกศลทูล

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของพระอานนท์นำภิกษุจำนวนมากไปสู่ราชนิเวศน์เป็นประจำ ใน ๒-๓ วันแรกพระเจ้าปเสนทิทรงอังคาสภิกษุด้วยโภชนาหารอันประณีตด้วยพระองค์เอง แต่ระยะหลังๆ มา พระองค์ทรงลืมนิมนต์ภิกษุทั้งหลายคอยจนสาย พระองค์ก็ยังไม่ทรงตื่นบรรทม ภิกษุทั้งหลายจึงกลับไปเสียเป็นส่วนมาก และเมื่อเป็นเช่นนี้บ่อยเข้า ภิกษุทั้งหลายก็ไม่มา คงเหลือแต่พระอานนท์องค์เดียวเท่านั้น

๔๘

เป็นธรรมเนียมในพระราชวัง ถ้าพระราชินีไม่สั่ง ใครจะทำอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้น ราชบริพารจึงไม่สามารถจัดอาหารถวายพระสงฆ์ได้

วันหนึ่งพระราชินีตื่นบรรทมแต่เช้า สั่งจัดอาหารถวายพระเป็นจำนวนร้อย เมื่อถึงเวลาพระองค์เสด็จออกเพื่อถวายพระกระยาหาร ไม่ทอดพระเนตรเห็นพระอื่นเลย นอกจากพระอานนท์ซึ่งอดทนมาทุกวัน

พระเจ้าปเสนทิทรงพิโรธยิ่งนัก เสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทันทีกราบทูลว่า

“พระองค์ผู้เจริญ สวากของพระองค์ไม่เห็นว่าการณ์มนต์ของข้าพระองค์เป็นเรื่องสำคัญเลย ข้าพระองค์นิมนต์พระไว้เป็นจำนวนร้อย แต่มีพระอานนท์องค์เดียวเท่านั้นที่ปรับอาหารจากพระราชวังข้าพระองค์จัดไว้เสียหายหมด”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“พระมหาบพิตร พระสงฆ์คงจะไม่คุ้นเคยกับราชตระกูล กระมังจึงกระทำอย่างนั้นมหาบพิตร สำหรับอานนท์นั้นเป็นบัณฑิต เป็นผู้เข้าใจเหตุการณ์ และมีความอดทนอย่างเยี่ยม เป็นบุคคลที่หาได้โดยยาก”

อีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลมีพระประสงค์ให้พระนาง มัลลิกาอัครมเหสี และพระนางवासภขัตติยาราชเทวีศึกษาธรรม พระพุทธองค์ทรงมอบหมายให้พระอานนท์เป็นผู้ถวายความรู้ พระนางवासภขัตติยาระญาติของพระผู้มีพระภาคเรียนโดยไม่เคารพ คือศึกษาอย่างซัดไม่ได้ ส่วนพระนางมัลลิกาทรงตั้งพระทัยศึกษา ด้วยดี พระอานนท์นำเรื่องขึ้นกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์จึงตรัสว่า

“อานนท์ วาจาสุภาษิตย่อมไม่มีประโยชน์แก่ผู้ไม่ทำตาม เหมือนดอกไม้ที่มีสีสวย สันฐานดี แต่หากกลิ่นมิได้ แต่วาจาสุภาษิต จะมีประโยชน์อย่างมากแก่ผู้ทำตาม เหมือนดอกไม้ซึ่งมีสีสวย มี สันฐานงาม และมีกลิ่นหอม

อานนท์เอ๋ย ธรรมที่เรากล่าวดีแล้วนั้น ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มากแก่ผู้ไม่ทำตามโดยเคารพ ไม่สาธยายโดยเคารพ และไม่แสดงโดยเคารพ แต่จะมีผลมาก มีอานิสงส์ไพศาลแก่ผู้ซึ่ง กระทำโดยนัยตรงกันข้าม มีการฟังโดยเคารพ เป็นต้น”

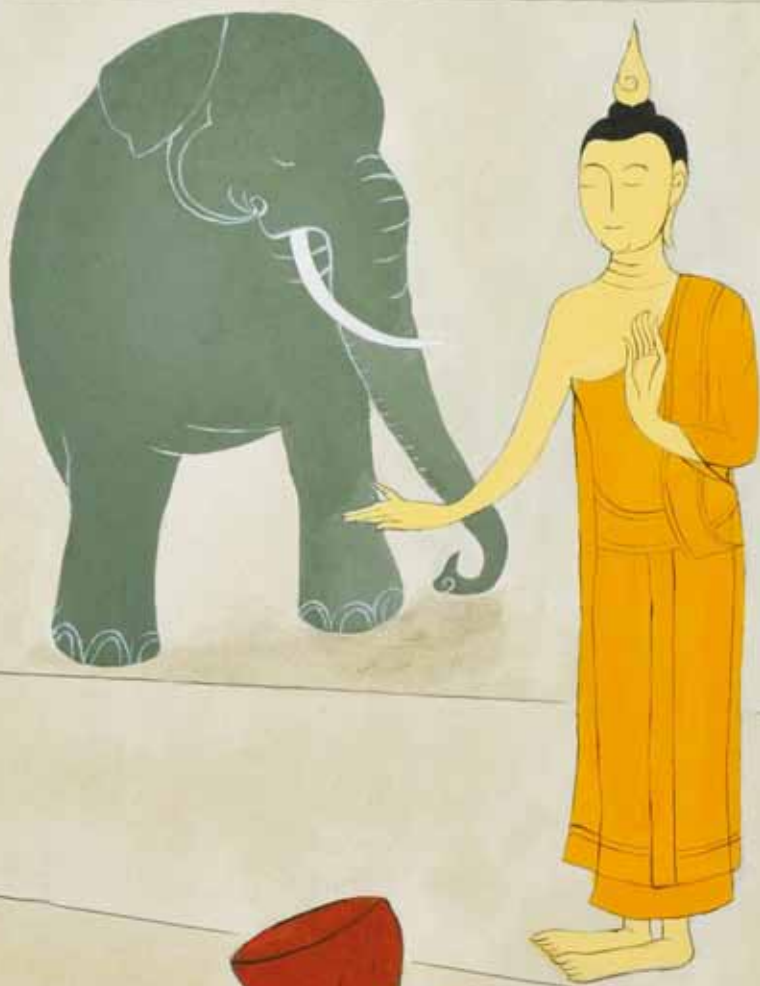
ม ห า มิต ร

พูดถึงความจงรักภักดี และความเคารพรักในพระผู้มีพระภาค พระอานนท์มีอยู่อย่างสุดพรรณนา ยอมสละแม้แต่ชีวิตของท่าน เพื่อพระพุทธองค์ได้อย่างอาจหาญ เช่นครั้งหนึ่งพระเทวทัตร่วมกับ พระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนสังหารพระจอมมุนี โดยการปล่อยช้าง นานาพาคิริซึ่งกำลังตกมันและมอมเหล้าเสีย ๑๖ หม้อ ช้างนานาพาคิริ ยิ่งคะนองมากขึ้น

วันนั้นเวลาเช้า พระพุทธองค์มีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เข้าสู่นครราชคฤห์เพื่อบิณฑบาต ในขณะที่พระองค์กำลังรับอาหาร จากสตรีผู้หนึ่งอยู่นั้น เสียงแปร่นๆ ของนานาพาคิริดังขึ้น ประชาชนที่ คอยตักถวายเป็นอาหารแด่พระผู้มีพระภาคแตกกระจายวิ่งเอาตัวรอด

ทั้งภาชนะอาหารเกลือนกลาด พระพุทธรองค์เหลี่ยมมาทางซึ่งข้างใหญ่ กำลังวิ่งมาด้วยอาการสงบ พระอานนท์พุทธรอนุชา เดินล้ำมาขึ้น เบื้องหน้าของพระผู้มีพระภาคด้วยคิดจะป้องกันชีวิตของพระศาสดา ด้วยชีวิตของตนเอง

“หลีกไปเถิดอานนท์ อย่าป้องกันเรา” พระศาสดาตรัสอย่างปรกติ

“พระองค์ผู้เจริญ” พระอานนท์ทูล “ชีวิตของพระองค์มีค่า ยิ่งนัก พระองค์อยู่เพื่อประโยชน์แก่โลก เป็นดวงประทีปของโลก เป็นที่พึ่งของโลก ประดุจโพธิ์และไทรเป็นที่พึ่งของหมู่คน เหมือนน้ำเป็นที่พึ่งของหมู่ปลา และป่าเป็นที่พึ่งอาศัยของสัตว์จตุบาท พระองค์อย่าเสี่ยงกับอันตรายครั้งนี้เลย ชีวิตของข้าพระองค์มีค่าน้อย ขอให้ข้าพระองค์ได้สละสิ่งมีค่าน้อย เพื่อรักษาสิ่งซึ่งมีค่ามาก เหมือนสละกระเบื้อง เพื่อรักษาไว้ซึ่งแก้วมณีเกิด พระเจ้าข้า”

“อย่าเลย อานนท์ บารมีเราได้สร้างมาดีแล้ว ไม่มีใครสามารถปลงตถาคตลงจากชีวิตได้ ไม่ว่าสัตว์ดิรัจฉานหรือมนุษย์หรือเทวดามารพรหมใดๆ”

ขณะนั้นนาฬาคีรีวิ่งมาจนจะถึงองค์พระจอมมุนีอยู่แล้วเสียงร้องกรี๊ดของหมู่สัตว์ดังขึ้นเป็นเสียงเดียวกัน ทุกคนอกสันชวัญหนี นึกว่าครั้งนี้แล้วเป็นวาระสุดท้ายที่เขาจะได้เห็นพระศาสดาผู้บริสุทธิ์ ดุจดวงตะวัน พระพุทธรองค์ทรงแผ่พระเมตตาซึ่งอบรมมาเป็นเวลายาวนานหลายแสนชาติชานออกจากพระเหตุภัย กระทบเข้ากับใจอันคลุกอยู่ด้วยความมีเมตตาของนาฬาคีรี ข้างใหญ่หยุดชะงักเหมือนกระทบกับเหล็กท่อนใหญ่ ใจซึ่งเราร้อนกระวนกระวายเพราะ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

โมหะของมันสงบเย็นลง เหมือนไฟน้อยกระทบกับอุทกธาราพลัน
ก็ดับวูบลง มันหมอบลงแทบพระมงคบาทของพระศาสดา พระ
พุทธองค์ทรงใช้ฝ่าพระหัตถ์อันวิจิตรซึ่งสำเร็จมาด้วยบุญญาธิการ
ลูบศิระชะของพญาช้าง พร้อมด้วยตรัสว่า

“นาฬาคีรีเอ๋ย เธอถือกำเนิดเป็นดิรัจฉานในชาตินี้ เพราะ
กรรมอันไม่ดีของเธอในชาติก่อนแต่งตั้งให้ เธออย่าประกอบกรรมหนัก
คือทำร้ายพระพุทธเจ้าเช่นเร่อีกเลย เพราะจะมีผลเป็นทุกข์แก่เธอ
ตลอดกาลนาน”

นาฬาคีรีสงบนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วไขว่วงเกล้าเคลือบพระชงฆ์
ของพระผู้มีพระภาคเหมือนสารภาพผิด ความมีนเมาและตกมัน
ปลาสนาการไปสิ้น

นี่แหละพุทธานุภาพ

ประชาชนเห็นเป็นอัศจรรย์ พากันสักการบูชาพระศาสดา
ด้วยดอกไม้และของหอมจำนวนมาก

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงพระประชวรด้วยโรคลมใน
พระอุทร พระอานนท์เป็นห่วงยิ่งนัก จึงได้ปรุงยาจุกู (ข้าวต้ม ต้มจน
เหลว) ด้วยมือของตนเอง แล้วน้อมนำเข้าไปถวาย เพราะพระพุท
องค์เคยตรัสว่า ยาจุกูเป็นยาไล่ลมในท้องในลำไส้ได้ดี พระพุทธองค์
ตรัสถามว่า

“อานนท์ เธอได้ยาจุกูมาจากไหน”

“ข้าพระพุทธองค์ปรุงเอง พระเจ้าข้า”

“อานนท์ทำไมเธอจึงทำอย่างนี้ เธอทำสิ่งที่ไม่สมควร ไม่ใช่
กิจของสมณะ เธอทราบมิใช่หรือว่าสมณะไม่ควรปรุงอาหารเอง

ทำไมเธอจึงมักมากถึงปานนี้ เอาไปเทเสียเถิด อานนท์ เราไม่รับยาคุของเธอดอก”

พระอานนท์คงก้มหน้านิ่ง ท่านมิได้ปริปากโต้แย้งแม้แต่น้อย ท่านเป็นผู้น่าสงสารอะไรเช่นนั้น

๕๔ ครั้งหนึ่ง พระกายของพระผู้มีพระภาคหมักหมมด้วยสิ่งเป็นโทษเป็นเหตุให้ทรงอึดอัด มีพระพุทธรประสงค์จะเสวยยาระบาย พระอานนท์ทราบแล้วจึงไปหาหมอชีวกโกมารภัจจ์แจ้งเรื่องนี้ให้ทราบ หมอเรียนท่านว่า ขอให้ท่านกราบทูลให้พระองค์ทรงพักผ่อน เพื่อให้พระกายชุ่มชื้นสัก ๒-๓ วันก่อน พระอานนท์ก็กระทำตามนั้น ได้เวลาแล้วท่านก็ไปหาหมออีก หมอชีวกได้ปรุงยาระบายพิเศษ อบด้วยกำยานอบุล ๓ กำยาน ถวายให้พระผู้มีพระภาคสูดดม มิใช่เสวยปรากฏว่าทรงระบายถึง ๓๐ ครั้ง

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นิโครธาราม นครกบิลพัสดุ์ พระองค์เพิ่งทรงฟื้นจากไข้หนักไม่นาน ทำวมทานามเข้าเฝ้าและทูลถามปัญหาหนักๆ เช่นปัญหาว่า ญาณเกิดก่อนสมาธิ หรือสมาธิเกิดก่อนญาณ ท่านอานนท์เห็นว่าเป็นการลำบากแก่พระผู้มีพระภาค จึงจับพระหัตถ์ทำวมทานาม นำเสด็จไปข้างนอก แก้ปัญหานั้นเสียเอง

อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธรองค์ประทับ ณ นครเวสาลี ทรงประชวรหนักและทรงใช้ความเพียรขับไล่อาพาธนั้นจนหาย พระอานนท์ทูลความในใจของท่านแต่พระผู้มีพระภาคว่า

“พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระองค์ทรงประชวรอยู่นั้น ข้าพระองค์กลุ่มใจเป็นที่สุด กายของข้าพระองค์เหมือนงอมระงมไป มีความรู้สึก

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เหมือนว่า ทิศทั้งหลายมีตม่น แต่ข้าพระองค์ก็เบาใจอยู่น้อยหนึ่ง
ว่า พระองค์คงจักยังไม่ปรินิพพาน จนกว่าจะได้ประชุมสงฆ์ แล้ว
ตรัสพระพุทพจน์อย่างใดอย่างหนึ่ง”

พระอานนท์นี่เองเป็นผู้ออกแบบจิวรของพระสงฆ์ ซึ่งใช้มา
ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าดำรงชีวิตอยู่มาจนบัดนี้ นับว่าเป็นแบบ
เครื่องแต่งกายเก่าแก่ที่สุดในโลก และยังทันสมัยอยู่เสมอ เข้าได้
ทุกการทุกงาน

ครั้งหนึ่ง ท่านตามเสด็จพระผู้มีพระภาคไปทักขิณาคิริชนบท
พระพุทธองค์ทอดพระเนตรเห็นคันทนาของชาวมคธเป็นรูปสี่เหลี่ยม
มีคันทนาล้วนๆ คันทนาระหว่าง แล้วตรัสถามพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เธอจะทำจิวรแบบนาของชาวมคธนี้ได้หรือไม่”

“ลองทำดูก่อน พระเจ้าข้า” ท่านทูลตอบ

ต่อมา ท่านได้ทำการตัดเย็บจิวรแบบคันทนาของชาวมคธนั้น
แล้วนำขึ้นทูลถวายให้พระผู้มีพระภาคทรงพิจารณา พระพุทธองค์
ทอดพระเนตรแล้วเห็นชอบด้วย รับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายใช้จิวรที่ตัด
และเย็บแบบที่ท่านอานนท์ออกแบบนั้น พร้อมกันนั้นได้ตรัสชมเชย
ท่านอานนท์ท่ามกลางสงฆ์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นคนฉลาด มีปัญญา สามารถเข้าใจ
ในคำที่เราพูดแต่โดยย่อได้โดยทั่วถึง”

พูดถึงเรื่องประหยัด หรือใช้สิ่งของให้คุ้มค่า พระอานนท์
ก็เป็นผู้ประหยัดและฉลาดในเรื่องนี้มาก ดังครั้งหนึ่งหลังพุทธ-
ปรินิพพาน ท่านเดินทางโดยทางเรือไปสู่นครโกสัมพี เพื่อประกาศ
ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันทะพระหัตถ์คือ ตามรับสั่งของพระผู้มีพระ

ภาค ขึ้นจากเรือแล้วท่านเข้าอาศัยพัก ณ อุทยานของพระเจ้าอุเทน ราชาแห่งนครนั้น ขณะนั้นพระเจ้าอุเทนและพระมเหสีประทับอยู่ ณ พระราชอุทยาน พระมเหสีทรงทราบข่าวพระอานนท์มากก็ทรงโสมนัส ทูลลาพระสวามีไปเยี่ยมพระอานนท์ สนทนาพอเป็นสัสมโหมทนิยงกถา แล้ว พระอานนท์แสดงธรรมเป็นที่เลื่อมใสจับจิตยั้งนัก พระนาง ได้ถวายจีวรจำนวน ๕๐๐ ผืนในเวลาต่อมาแต่พระอานนท์ พระเจ้าอุเทนทรงทราบเรื่องนี้ แทนที่จะทรงพิโรธพระมเหสี กลับทรงดำหนิ ท่านอานนท์ว่า รับจีวรไปทำไมมากมายหลายผืน จะไปตั้งร้านขายจีวรหรืออย่างไร เมื่อมีโอกาสได้พบพระอานนท์ พระองค์จึงเรียนถาม

“พระคุณเจ้า ทราบว่าพระมเหสีถวายจีวรพระคุณเจ้า ๕๐๐ ผืน พระคุณเจ้ารับไว้ทั้งหมดหรือ”

“ขอถวายพระพร อาตมภาพรับไว้ทั้งหมด” พระอานนท์ทูล

“พระคุณเจ้ารับไว้ทำไมมากมายนัก?”

“เพื่อแบ่งถวายภิกษุทั้งหลายผู้มีจีวรเก่าคร่ำคร่า”

“จะเอาจีวรเก่าคร่ำคร่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำเพดาน”

“จะเอาผ้าเพดานเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำผ้าปูที่นอน”

“จะเอาผ้าปูที่นอนเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำผ้าปูพื้น”

“จะเอาผ้าปูพื้นเก่าไปทำอะไร?”

“จะเอาไปทำผ้าเช็ดเท้า”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“จะเอาผ้าเช็ดเท้าเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปทำผ้าเช็ดธูลี”

“จะเอาผ้าเช็ดธูลีเก่าไปทำอะไร?”

“เอาไปโขลกขยี้กับโคลนแล้วฉาบทาฝา”

พระเจ้าอุเทนทรงเลื่อมใสว่า สมณศากยบุตรเป็นผู้ประหยัด
ใช้ของไม่ให้เสียเปล่า จึงถวายจีวรแก่พระอานนท์อีก ๕๐๐ ผืน

พระอานนท์นอกจากเป็นผู้กตัญญูต่อผู้ใหญ่แล้ว ยังสำนึก
แม้ในอุปการะของผู้น้อยด้วย ศิษย์ของท่านเองที่กระทำดีต่อท่าน
เป็นพิเศษ ท่านก็อนุเคราะห์เป็นพิเศษ เช่นคราวหนึ่งท่านได้จีวรมา
เป็นจำนวนร้อยๆ ผืน ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลถวาย ท่านระลึกถึง
ศิษย์รูปหนึ่งของท่านซึ่งทำอุปการะปฏิบัติต่อท่านดี มีการถวายน้ำ
ล้างหน้า ไม้ชำระฟัน บัดกวาดเสนาสนะ ที่อาศัย เวจจุกฎี (ส้วม)
เรือนไฟ นวดมือ นวดเท้า เป็นต้น แปลว่าศิษย์ผู้นี้ปฏิบัติดีต่อท่าน
มากกว่าศิษย์อื่นๆ และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ท่านจึงมอบจีวรที่ได้
มาทั้งหมดแก่ศิษย์รูปดังกล่าวนี้

๕๗

เนื่องจากพระภิกษุรูปนี้เป็นพระดีจริงๆ จึงเอาจีวรที่อุปัชฌายะ
มอบให้ไปแจกแก่ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะเดียวกันจนหมดสิ้น ดู
เหมือนจะเป็นความประสงค์ของพระอานนท์ที่จะให้เป็นเช่นนั้นด้วย
ภิกษุทั้งหลายไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูลถามว่า

“พระเจ้าข้าอคติหรือความเห็นแก่หน้ายังมีแก่พระโสดาบัน
หรือ?”

“มีเรื่องอะไรหรือภิกษุ?”

เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบแล้ว พระ

อ. วศิน อินทสระ

พุทธองค์จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย การทำเพราะเห็นแก่หน้าหรือ
อคติหามีแก่อาณนที่ไม่ แต่ที่อาณนทำเช่นนั้น ก็เพราะระลึกถึง
อุปการะของศิษย์ผู้นั้นซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติชอบต่อเธอเหลือเกิน ภิกษุ
ทั้งหลาย ชี้้นเชื่อว่าอุปการะผู้อื่นแม้เล็กน้อย อันบัณฑิตระลึกถึงและ
หาทางตอบแทนในโอกาสอันควร”

กับ พระนาง มหาปชาบดี

พระอานนท์เป็นผู้มีจิตเมตตากรุณา ทนเห็นความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่นไม่ได้ คอยเป็นธุระช่วยเหลือเท่าที่สามารถ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใคร ดังเช่นเรื่องเกี่ยวกับพระนางมหาปชาบดีโคตมี เป็นต้น

พระนางทรงเลื่อมใส และรักใคร่ในพระผู้มีพระภาคยิ่งนัก คราวหนึ่งทรงปรารภว่า ศากยวงศ์อื่นๆ ได้ถวายสิ่งของแด่พระผู้มีพระภาคบ้าง ได้ออกบวชตามบ้าง แต่ส่วนพระนางเองยังมิได้ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันเพื่อพระพุทธองค์เลย จึงตัดสินใจจะถวายจีวรแด่พระผู้มีพระภาค พระนางเริ่มตั้งแต่นั้นฝ่ายเอง ทอเอง ตัดและเย็บเอง ย้อมเอง เสริจเรียบร้อยแล้วนำไปถวายพระศาสดา

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค หม่อมฉันทำจิวรผีนนี้ด้วยมือของตนเองโดยตลอดตั้งแต่เริ่มต้น ขอพระผู้มีพระภาคทรงรับเพื่ออนุเคราะห์หม่อมฉันด้วยเถิด”

“อย่าเลย อย่าถวายเป็นจาคตเลย ขอพระนางได้นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์รูปอื่นเถิด ตถาคตมีจิวรใช้อยู่แล้ว” พระศาสดาทรงปฏิเสธอย่างอ่อนโยน

พระนางอ้อนวอนถึง ๓ ครั้ง แต่พระศาสดาก็หาทรงรับไม่ คงยืนยั้นอย่างเดิม พระนางถึงแก่โทมนัสเป็นอย่างมากยิ่ง ไม่อาจทรงกลั้นอัสสุขสไว้ได้ ทรงน้อยพระทัยที่อุตสาห์ตั้งพระทัยทำเองโดยตลอด ยิ่งระลึกถึงความหลังครั้งอดีตที่เคยโอบอุ้มเลี้ยงดูพระพุทธรองค์มาตั้งแต่เยาว์วัยด้วยแล้ว ยิ่งน้อยพระทัยหนักขึ้น พระนางทรงกันแสง นำจิวรผีนนั้นไปส่งสำนักพระสารีบุตร เล่าเรื่องให้ท่านทราบ และกล่าวว่า

“ขอพระคุณเจ้าได้โปรดรับจิวรผีนนี้ไว้ด้วยเถิด เพื่ออนุเคราะห์ข้าพเจ้า”

พระสารีบุตรทราบเรื่องแล้วก็หารับไม่ แนะนำให้นำไปถวายพระภิกษุรูปอื่น และปรากฏว่าไม่มีใครรับจิวรผีนนั้นเลย พระนางยิ่งเสียพระทัยเป็นพันทวี

ในที่สุดพระพุทธรองค์รับสั่งให้ประชุมสงฆ์แล้วให้พระนางถวายแก่ภิกษุบวชใหม่รูปหนึ่ง แล้วทรงปลอบให้พระนางคลายจากความเศร้าโศกและให้รำเริงบันเทิงด้วยบุญกิริยาอันยิ่งใหญ่ นั่นว่า

“ดูก่อนโคตมี ผ้าที่ท่านถวายแล้วนี้ ได้ชื่อว่าถวายสงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข ผลานิสงส์มีมากกว่าการถวายเป็นส่วนบุคคล

แก้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง หรือมากกว่าการถวายแก่พระพุทธเจ้าเอง โคตมีเอ๋ย การที่ตถาคตไม่รับจีวรของท่านนั้น มิใช่เพราะใจไม่ใส่ระกำอะไร แต่เพราะมุ่งประโยชน์อันสูงสุดที่จะพึงมีแก่ท่านเอง ปาฏิบุคคลิกทานใดๆ จะมีผลเท่าสังฆทานหาได้ไม่”

“อานนท์เอ๋ย” พระพุทธองค์ทรงผินพระพักตร์มาตรัสแก่พระอานนท์ “ข้อที่เธออ่อนวอนเราเพื่อรับจีวรของพระนางโคตมี โดยอ้างว่าพระนางมีอุปการะมากแก่เรา เคยเลี้ยงดู เคยให้น้ำนม และถือว่าเป็นผู้มีอุปการะมากนั้น เราก็ก็นอนอยู่ แต่เพราะเห็นอย่างนั้นนั่นเอง เราจึงต้องการให้พระนางได้รับประโยชน์อันไพศาล โดยการนำจีวรถวายแก่สงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข อานนท์เอ๋ย การที่บุคคลได้อาศัยผู้ใดแล้ว ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ไต้งเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น การที่จะตอบแทนผู้นั้น มิใช่เป็นสิ่งที่ทำได้โดยง่ายเลย การทำตอบแทนด้วยการถวายข้าวน้ำและเครื่องใช้ต่างๆ และการเคารพกราบไหว้ เป็นต้น ยังเป็นสิ่งเล็กน้อย คือไม่สามารถตอบแทนคุณความดีของท่านผู้นั้นได้ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น

อานนท์ ปาฏิบุคคลิกทานมีอยู่ ๑๔ ชนิด คือ

๑. ของที่ถวายแก่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. ของที่ถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า
๓. ของที่ถวายแก่พระอรหันตสาวก
๔. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุนิพพาน
๕. ของที่ถวายแก่พระอนาคามี
๖. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุนาคามีผล

พระอานนท์ พุทธอนุชา

๗. ของที่ถวายแก่พระสกทาคามี
๘. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลुสกทาคามีผล
๙. ของที่ถวายแก่พระโสดาบัน
๑๐. ของที่ถวายแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อบรรลุโสดาปัตติผล
๑๑. ของที่ให้แก่คนภายนอกพุทธศาสนา
ซึ่งปราศจากกามราคะ
๑๒. ของที่ให้แก่ปุถุชนผู้มีศีล
๑๓. ของที่ให้แก่ปุถุชนผู้ทุศีล
๑๔. ของที่ให้แก่สัตว์ดิรัจฉาน

อานนท์ ของที่ให้แก่สัตว์ดิรัจฉานยังมีผลมากผลไพศาล
อานนท์ คราวหนึ่งเราเคยกล่าวแก่ปริพาชกผู้หนึ่งว่า บุคคลเหล่านี้
ล้างภาชนะลงในดินด้วยตั้งใจว่า ขอให้สัตว์ในดินได้อาศัยอาหาร
ที่ติดน้ำล้างภาชนะนี้ได้ดีมีกินเถิด แม้เพียงเท่านี้เรายังกล่าวว่าผู้
กระทำได้ประสพบุญแล้วเป็นอันมาก เพราะฉะนั้น จะกล่าวไปโย
ในทานที่บุคคลให้แล้วแก่ปุถุชนผู้มีศีลหรือผู้ทุศีล จนถึงแก่พระ
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จะไม่มีผลมากแล้ว แต่ทั้งหมดนี้เป็น
ปาฏิบุคคคลิกทาน คือทานที่ให้เจาะจงบุคคล เรากล่าวว่าปาฏิบุคคคลิก
ทานใดๆ จะมีผลเท่าสังฆทานมิได้เลย

อานนท์เอ๋ย ต่อไปเบื้องหน้าจักมีแต่โคตรภูสงฆ์ คือสงฆ์ผู้
ทุศีลมีธรรมทราม สักแต่ว่ามีกาสาวพัสดร์พันคอ การให้ทานแก่
ภิกษุผู้ทุศีลเห็นปานนั้น แต่สังฆทานก็ยังเป็นทานที่มีผลมาก มี
อานิสงส์ไพศาลประมาณมิได้”

แล้วทรงหันไปตรัสแก่พระนางผู้มีจิรวรอันจักถวายว่า

“ดูก่อนโคตมมี เพราะฉะนั้น การที่ท่านได้ถวายจีวรแก่สงฆ์ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขในครั้งนี้ จึงจัดเป็นโชคลาภอันประเสริฐยิ่งแล้ว”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงเลื่อมใสศรัทธา प्रารณาจะบวชในสำนักของพระผู้มีพระภาค เคยทูลอ้อนวอนขออนุญาตบวชเป็นภิกษุณีตั้งแต่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามกรุงกบิลพัสดุ์ แต่พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาต ทรงอ้อนวอนครั้งแล้วครั้งเล่า พระพุทธองค์ก็หาทรงอนุญาตไม่ จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากนครกบิลพัสดุ์ไปประทับ ณ กรุงเวสาลี ประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามहांวัน

๒๔

พระนางโคตมีพร้อมด้วยสตรีศากยวงศ์หลายพระองค์ ทรงตัดสินใจบวชอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะบวชเป็นภิกษุณี จึงพร้อมกันปลงพระเกศา นุ่งผ้าห่มกาสาเยะ เสด็จจากกรุงกบิลพัสดุ์ด้วยพระบาทเปล่าไปสู่นครเวสาลีที่ประทับของพระศาสดา ทูลขอบรรพชาอุปสมบท แต่พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงอนุญาตตามเคย พระนางเสียพระทัยและขมขื่นยิ่งนัก มาประทับยืนร้องไห้อยู่ที่ประตูป่ามहांวัน

พระอานนท์มาพบพระนางเข้า ทราบเรื่องโดยตลอดแล้ว มีใจกรุณา ประรณาจะช่วยเหลือ จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลอ้อนวอนเพื่อประทานอุปสมบทแก่พระนางโคตมี

“พระองค์ผู้เจริญ” ตอนหนึ่งพระอานนท์ทูล “พระนางโคตมี พระน้านางของพระองค์ บัดนี้ปลงพระเกศาแล้วนุ่งห่มผ้ากาสาเยะ มีพระวรกายขมุกขมอม เพราะเสด็จโดยพระบาทมาจากนครกบิลพัสดุ์ พระวรกายแปดเปื้อนไปด้วยธุลี แต่ก็หาคำนิ่งถึงความ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ลำบากเรื่องนี้ไม่ มุ่งพระทัยแต่ในเรื่องบรรพชาอุปสมบท พระนางเป็นผู้มีอุปการะมากต่อพระองค์ เป็นผู้ประทานชีรธाराแทนพระมารดาขอพระองค์ได้ทรงอนุเคราะห์พระนางเกิด ขอให้พระนางได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีตามพระประสงค์เกิด”

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสว่า “อานนท์ เรื่องที่พระนางมีอุปการะมากต่อเรานั้น เราสำนึกอยู่ แต่เธอต้องไม่ลืมว่า เราเป็นธรรมราชา ต้องรับผิดชอบในสังฆมณฑล จะเอาเรื่องส่วนตัวมาปะปนกับเรื่องความเสื่อมความเจริญของส่วนรวมก็ต้องตรองให้ดีก่อน อานนท์ ถ้าเปรียบสังฆมณฑลของเราเป็นนาข้าว การที่ย่อมให้สตรีมาบวชในธรรมวินัยนี้ก็เหมือนปล่อยให้ตัวเปลี้ยตัวแมลงลงในนาข้าวนั้น รังแต่จะทำความพินาศควอดวายให้แก่นาข้าวอย่างไม่ต้องสงสัย อานนท์ เราเคยพูดเสมอมิใช่หรือ ว่าสตรีที่บุรุษเอาใจเข้าไปชองนั้น เป็นมลทินอย่างยิ่งของพรหมจรรย์ อานนท์เอ๋ย ถ้าศาสนาของเราจะพึงอยู่ได้ ๑,๐๐๐ ปี แต่หากมีสตรีมาบวชด้วยจะอยู่ได้ ๕๐๐ ปี เท่านั้น หรือสมมติว่าศาสนาของเราจะพึงดำรงอยู่ได้ ๕๐๐ ปี เมื่อมีสตรีมาบวชในธรรมวินัยด้วยก็จะทอนลงเหลือเพียงครึ่งเดียว คือ ๒๕๐ ปี อย่าเลย อานนท์เธออย่าพอใจชวนชวายเป็นผู้มีภิกษุณีขึ้นในศาสนาเลย จะเป็นเรื่องลำบากในภายหลัง”

พระอานนท์ ผู้อันเมตตากรุณาเตือนอยู่เสมอ กระทำคามพยายามต่อไป ได้ทูลพระผู้มีพระภาคว่า

“พระองค์ผู้เจริญ ถ้าสตรีได้บวชในธรรมวินัยของพระองค์นางจะสามารถหรือไม่ ที่จะบรรลุคุณวิเศษมีโสดาปัตติผล เป็นต้น”

“อาจทีเดียว อานนท์ นางสามารถจะทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษ มีโสดาปัตติผล เป็นต้น”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์โปรดประทานอนุญาตให้พระนางโคตมีบวชเถิด พระเจ้าข้า”

พระพุทธองค์ประทับนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสว่า “อานนท์ ถ้าพระนางโคตมีสามารถรับครุธรรม ๘ ประการได้ ก็เป็นอันว่าพระนางได้บรรพชาอุปสมบทสมปรารถนา ครุธรรม ๘ ประการนั้นมีดังนี้

๑. ภิกษุณีแม่บวชแล้วตั้ง ๑๐๐ ปี ก็ต้องทำการอภิวัต การลุกขึ้นต้อนรับ อัญชลีกรรมและสามิจักรมแม่ภิกษุแม่ผู้บวชแล้วในวันนั้น

๒. ภิกษุณีต้องไม่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ

๓. ภิกษุณีต้องถามวันอุโบสถ และเข้าไปรับโอวาทจากภิกษุทุกกึ่งเดือน

๔. ภิกษุณีจำพรรษาแล้วต้องปวารณา คือเปิดโอกาสให้ตักเตือนสั่งสอนจากสำนักทั้งสอง คือทั้งจากภิกษุณีสงฆ์และจากภิกษุสงฆ์

๕. ภิกษุณีต้องอาบัติหนัก เช่น สังฆาภิเสสแล้ว ต้องประพฤติกุมานต์ตลอด ๑๕ วันในสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย คือทั้งในภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์

๖. นางสิกขมานาคือสตรีที่เตรียมจะบวชเป็นภิกษุณี จะต้องประพฤติกุปฏิบัติศีล ๖ ข้อ คือตั้งแต่ข้อ ๑ ถึง ข้อ ๖ ให้ครบบริบูรณ์ตลอดเวลา ๒ ปีขาดไม่ได้ ถ้าขาดลงจะต้องตั้งต้นใหม่ เมื่อทำได้ครบแล้วต้องอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

๗. ภิกษุณีต้องไม่ด่าว่าเปรียบเปรยหรือบริภาษภิกษุ ไม่ว่ากรณีใดๆ

๘. ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุ ให้ภิกษุว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุณีได้ฝ่ายเดียว

ดูก่อนอานนท์ นี่แลครุธรรมทั้ง ๘ ประการ ซึ่งภิกษุณีจะต้องสักการะเคารพนับถือ บุชาติตลอดชีวิต จะล่วงละเมิดมิได้”

พระอานนท์จำครุธรรม ๘ ประการได้แล้ว ทูลลาพระผู้มีพระภาคไปเฝ้าพระนางโคตมิ บอกเล่าถึงเงื่อนไข ๘ ประการตามพุทธดำรัส แล้วกล่าวว่า

“โคตมิ ท่านพอจะรับครุธรรม ๘ ประการนี้ได้อยู่หรือ ถ้าท่านรับได้ อันนี้แหละเป็นบรรพชาอุปสมบทของท่าน พระผู้มีพระภาคตรัสมาอย่างนี้”

พระนางโคตมิลืมพระทัยยิ่งนัก พระนางเป็นเหมือนสุภาพสตรีซึ่งอาบน้ำชำระกายอย่างดีแล้ว นุ่งห่มด้วยผ้าใหม่มีราคาแพง ประพรมน้ำหอมเรียบร้อยแล้ว มีพวงมาลัยซึ่งทำด้วยดอกไม้หอมลงสวมศีรษะ สตรีนั้นหรือจะไม่พอใจ ฉันทใดก็ฉันทนั้น พระนางทรงรับครุธรรม ๘ ประการทันที และปฏิญาณว่าจะประพฤติปฏิบัติให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ตลอดชีวิต

ทำไมพระพุทธองค์จึงไม่ทรงประสงค์ให้สตรีได้บวชเป็นภิกษุณี? เหตุผลแจ่มแจ้งอยู่แล้วในพระดำรัสของพระองค์ น่าจะทรงเกรงความยุ่งเหยิงอันจะพึงเกิดขึ้นในภายหลัง ในครุธรรม ๘ ก็มีอยู่ข้อหนึ่งซึ่งบัญญัติว่าภิกษุณีจะต้องอยู่อาวาสเดียวกับพระสงฆ์ แยกสำนักไปตั้งเป็นอิสระอยู่ต่างหากไม่ได้ แต่คงจะให้แบ่งเขตกัน

มิใช่อยู่ปะปนกัน เรื่องที่ทรงห้ามมิให้ภิกษุณีแยกไปตั้งสำนักต่างหากกัน เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย คือภิกษุณีคุ้มครองรักษาตัวเองไม่ได้ พวกอันธพาลอาจจะบุ่มป่ามเข้าไปก่อความให้ได้รับความเดือดร้อน

คราวนี้มาถึงปัญหาอีกข้อหนึ่งว่า ที่แรกดูเหมือนจะเป็นความประสงค์ของพระพุทธองค์จริงๆ ที่จะไม่ยอมให้ภิกษุณีมีขึ้นในศาสนา แต่มายอมจำนนต่อเหตุผลของพระอานนทหรืออย่างไร จึงยอมให้ภายหลัง

เรื่องนี้กล่าวแก่กันว่า พระพุทธองค์จะยอมจำนนต่อเหตุผลของพระอานนทก็หาไม่ได้ แต่พระองค์ต้องการให้เป็นเรื่องยาก คือให้บวชได้โดยยาก เพื่อภิกษุณีจะได้ถนอมสิ่งที่ตนได้มาโดยยากนั้น และต้องการพิสูจน์ความแน่วแน่เด็ดเดี่ยวของพระนางโคตมีด้วยว่าจะจริงแค่ไหน

อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้พระพุทธองค์น่าจะจะไม่ประสงค์ให้ภิกษุณีมีขึ้นในศาสนาจริงๆ แต่ที่ยอมนั้นอย่างขัดไม่ได้ และจะเห็นว่าเมื่อยอมโดยขัดไม่ได้แล้ว พระองค์ก็ทรงวางระเบียบไว้อย่างถี่ถ้วนเพื่อบีบคั้นให้ภิกษุณีหมดไปโดยเร็ว ลิกขาบทที่มาในพระปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์มีเพียง ๑๕๐ ข้อ หรือที่รู้จักกันว่า พระสงฆ์มีศีล ๒๒๗ ข้อ แต่ภิกษุณีมีถึง ๓๑๑ ข้ออาบัติเบาๆ ของพระ แต่เมื่อภิกษุณีทำเข้ากลายเป็นเรื่องหนัก แปลว่าพระพุทธองค์ประสงค์ให้ภิกษุณีหมดไปโดยเร็ว และความประสงค์ของพระองค์ก็สัมฤทธิ์ผล ปรากฏว่าในสมัยที่พระองค์นิพพานนั้น มิได้มีเรื่องกล่าวถึงภิกษุณีเลย สันนิษฐานกันว่าภิกษุณีอาจจะหมดแล้วก็ได้ มาเผลอขึ้นอย่างไรใน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สมัยพระเจ้าอโศกอีกไม่ทราบ ข้อที่น่าคิดอีกอย่างหนึ่งก็คือปวัตตินี (หมายถึงอุปัชฌายะผู้ให้ภิกษุณีบวช) รูปหนึ่งบวชภิกษุณีได้ ๑ รูป ต่อ ๑ ปี และต้องเว้นไป ๑ ปีจึงจะบวชได้อีกรูปหนึ่ง แบบนี้หมดแฉะ บางท่านให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การที่พระพุทธเจ้าไม่ประสงค์ให้มีภิกษุณีนั้น เพราะต้องการให้สตรีเป็นกองเสียบึง การบวชเหมือนการออกรบ กองทัพถ้าไม่มีเสียบึงก็ไปไม่ไหว ให้ผู้หญิงอยู่เป็นกองเสียบึงบำรุงศาสนจักร ซึ่งมีพระเป็นทหาร และพระพุทธองค์นั้นเป็นพระธรรมราชา

อีกอย่างหนึ่งที่ไม่ทรงยอมให้บวช ก็เพราะมีพระกรุณาต่อสตรี ต้องลำบาก การบวชเป็นเรื่องยากเป็นเรื่องผจญภัยนานาประการ ผู้บวชอยู่ได้ต้องเป็นคนเข้มแข็ง มิใช่คนอ่อนแอ สตรีเป็นเพศอ่อนแอ พระพุทธองค์ไม่ต้องการให้ลำบาก

เรื่องที่มีสิกขาบัพัญญูติมาก สำหรับภิกษุณีนั้น บางท่านให้เหตุผลว่าเพราะภิกษุณีเป็นลูกหญิงของพระพุทธเจ้า ธรรมดาลูกหญิงก็ต้องเป็นห่วงมากกว่าลูกชาย และมีข้อห้ามมากกว่า จะปล่อยเหมือนลูกชายไม่ได้ ทั้งนี้ก็ด้วยความหวังดี หวังความสุข ความเจริญนั่นเอง

๖

ความรัก - ความร้าย

๗๐

นอกจากมีเมตตากรุณา หวั่นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นแล้ว พระอานนท์ยังเป็นผู้สุภาพอ่อนโยนอย่างยิ่งอีกด้วย ความสุภาพอ่อนโยนและลักษณะอันน่ารัก มีรูปงาม ผิวพรรณดีนี้เองได้เคยคล้องเอาดวงใจน้อยๆ ของสตรีผู้หนึ่งให้หลงไหลใฝ่ฝัน โดยที่ท่านมิได้เจตนาเลย เรื่องเป็นดังนี้

คราวหนึ่ง ท่านเดินทางจากที่ไกลมาสู่วัดเซตวัน อากาศซึ่งร้อนอบอ้าวในเวลาเที่ยงวัน ทำให้ท่านมีเหงื่อโทรมกาย และรู้สึกกระหายน้ำ พอดีเดินมาใกล้บ่อน้ำแห่งหนึ่ง เห็นนางทาสีกำลังตักน้ำ ท่านจึงกล่าวขึ้นว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“น้องหญิง อาตมาเดินทางมาจากที่ไกล รู้สึกกระหายน้ำ ถ้าไม่เป็นการรบกวน อาตมาขอบิณฑบาตน้ำจากท่าน ดื่มน้ำพอแก้กระหายด้วยเถิด”

นางทาสีได้ยินเสียงอันสุภาพอ่อนโยนจึงเงยหน้าขึ้นดู นางตะลึงอยู่ครู่หนึ่งแล้วถอยออกห่างท่าน ๒-๓ ก้าว พลางกล่าวว่า

“พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าถวายน้ำแก่ท่านมิได้ดอก ท่านไม่ควรดื่มน้ำจากมืออันต่ำช้าของข้าพเจ้า ท่านเป็นวรรณะกษัตริย์ ข้าพเจ้าเป็นเพียงนางทาสี”

“อย่าคิดอย่างนั้นเลย น้องหญิง อาตมาไม่มีวรรณะแล้ว อาตมาเป็นสมณศากยบุตร อาตมามีได้เป็นกษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ ศูทรหรือจัณฑาลอย่างไรอย่างหนึ่งเลย อาตมาเป็นมนุษย์ เหมือนน้องหญิงนี้แหละ”

“ข้าพเจ้าเกรงแต่จะเป็นมลทินแก่พระคุณเจ้า และเป็นบาปแก่ข้าพเจ้าที่ถวายน้ำ การที่ท่านจะรับของจากมือคนต่างวรรณะ และโดยเฉพาะวรรณะที่ต่ำอย่างข้าพเจ้าด้วยแล้ว ข้าพเจ้าไม่สบายใจเลย ความจริงข้าพเจ้ามิได้หวงน้ำดอก” นางยังคงยืนกรานอยู่อย่างเดิม ขณะพูดมีเสียงสั่นน้อยๆ

“น้องหญิง มลทินและบาปจะมีแก่ผู้มีเมตตากรุณาไม่ได้ มลทินย่อมมีแก่ผู้ประกอบกรรมชั่ว บาปย่อมมีแก่ผู้ไม่สุจริต การที่อาตมาขอน้ำ และน้องหญิงจะให้น้ำนั้นเป็นธรรม ธรรมย่อมปลดเปลื้องบาปและมลทิน เหมือนน้ำสะอาดชำระสิ่งสกปรกฉะนั้น น้องหญิง บัญญัติของพราหมณ์เรื่องบาปและมลทินอันเกี่ยวกับวรรณะนั้น เป็นบัญญัติที่ไม่ยุติธรรม เป็นการแบ่งแยกมนุษย์ให้

เห็นห่างจากมนุษย์ เป็นการเหยียดหยามมนุษย์ด้วยกัน เรื่องนี้
อาตมาไม่มีแล้ว อาตมาเป็นสมณศากยบุตร สาวกของพระพุทธเจ้า
เป็นผู้ไม่มีวรรณะ เพราะฉะนั้น ถ้าน้องหญิงต้องการจะให้น้ำ ก็จง
เทลงในบาตรนี้เถิด”

นางรู้สึกจับใจในคำพูดของพระอานนท์ ครั้งนี้เป็นครั้งแรกใน
ชีวิตของนางที่ได้ยินคำกระรินทร์ จากชนซึ่งสมมติเรียกกันว่า “ชั้นสูง”
มีอันเรียวกามสั่นน้อยๆ ของนางค่อยๆ ประจงเทน้ำในหม้อลงใน
บาตรของท่านอานนท์ ในขณะที่นางนั่งคุกเข่า พระอานนท์ยิ้มน้อม
ตัวลงรับน้ำจากนางแล้วดื่มด้วยความกระหาย นางซ่อนสายตาขึ้น
มองดูพระอานนท์ที่กำลังดื่มน้ำ ด้วยความรู้สึกปีติซาบซ่าน แล้ว
ยิ้มอย่างเอียงอาย

“ขอให้มีความสุขเถิด น้องหญิง” เสียงอันไพเราะจากพระ
อานนท์ หน้าของท่านยิ่งแจ่มใสขึ้นเมื่อได้ดื่มน้ำระงับความกระหาย
แล้ว

“พระคุณเจ้าดื่มอีกหน่อยเถิด” นางพูดพลางเอียงหม้อน้ำในท่า
จะถวาย

“พอแล้วน้องหญิง ขอให้มีความสุขเถิด”

“พระคุณเจ้า ทำอย่างไรข้าพเจ้าจึงจะทราบนามพระคุณเจ้า
พอเป็นมงคลแก่โสด และความรู้สึกของข้าพเจ้าบ้าง” นางพูดแล้ว
ก้มหน้าด้วยความขวยอาย

“น้องหญิง ไม่ใช่ไรดอก น้องหญิงเคยได้ยินชื่อพระอานนท์
อนุชาของพระพุทธเจ้าหรือไม่?”

“เคยได้ยิน พระคุณเจ้า?”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“เคยเห็นท่านไหม?”

“ไม่เคย พระคุณเจ้า เพราะข้าพเจ้าทำงานอยู่เฉพาะในบ้าน และมาตักน้ำที่นี่ ไม่มีโอกาสไปที่ใดเลย”

“เวลานี้ น้องหญิงกำลังสนทนากับพระอานนท์อยู่แล้ว”

นางมีอาการตะลึงอยู่ครู่หนึ่ง แล้วแววแห่งปิติค่อยๆ ฉายออกมาทางดวงหน้าและแววตา

“พระคุณเจ้า” นางพูดด้วยเสียงสั่นน้อยๆ “เป็นมงคลแก่โสต และดวงตาของข้าพเจ้ายิ่งนักที่ได้ฟังเสียงของท่าน และได้เห็นท่านผู้มีศีล ผู้มีเกียรติศัพท์ระบือไปไกล ข้าพเจ้าเพิ่งได้เห็นและได้สนทนากับท่านโดยมีรู้มาก่อน นับเป็นบุญอันประเสริฐของข้าพเจ้ายิ่งแล้ว”

และแล้วพระอานนท์ก็ลานางทาสี เดินมุ่งหน้าสู่วัดเซตวันอันเป็นที่ประทับของพระศาสดา เมื่อท่านเดินมาได้หน่อยหนึ่ง ได้ยินเสียงเหมือนมีคนเดินตามมาข้างหลัง ท่านเหลียวดู ปรากฏว่าเป็นนางทาสีที่ถวายน้ำนั้นเองเดินตามมา ท่านเข้าใจว่าบ้านของนางคงจะอยู่ทางเดียวกับที่ท่านเดินมา จึงมิได้สงสัยอะไรและเดินมาเรื่อยๆ จนจวนจะถึงซุ้มประตู ไม่มีทางแยกไปที่อื่นอีกแล้วนอกจากทางเข้าสู่วัด ท่านเหลียวมาเห็นนางทาสีเดินตามอย่างกระชั้นชิด นัยน์ตาก็จ้องมองดูท่านตลอดเวลา ท่านหยุดอยู่ครู่หนึ่ง พอนางเข้ามาใกล้ ท่านจึงกล่าวว่า

“น้องหญิง เธอจะไปไหน?”

“จะเข้าไปในวัดเซตวันนี้แหละเจ้าค่ะ” นางตอบ

“เธอจะเข้าไปทำไม?”

“ไปหาพระคุณเจ้า สนทนากับพระคุณเจ้า”

“อย่าเลยน้องหญิง เธอไม่ควรจะเข้าไป ที่นี่เป็นที่อาศัยอยู่
ของพระสงฆ์ เธอไม่มีธุระอะไร อย่าเข้าไปเลย เธอกลับบ้านเสีย
เถิด”

“ข้าพเจ้าไม่กลับ ข้าพเจ้ารักท่าน ข้าพเจ้าไม่เคยพบใครดีเท่า
พระคุณเจ้าเลย”

“น้องหญิง พระศาสดาตรัสว่า ประกิตของคนเราอาจจะรู้ได้
ด้วยการอยู่ร่วมกัน และต้องอยู่ร่วมกันนานๆ ต้องมีโยนิโสมนสิการ
และต้องมีปัญญา จึงจะรู้ว่าคนนั้นคนนี้มีปรกติดังไร คือดีหรือ
ไม่ดี นี่น้องหญิงพบเราเพียงครูเดียว จะตัดสินได้อย่างไรว่าอาตมา
เป็นคนดี อาตมาอาจจะเอาชื่อท่านอานนท์มาหลอกเธอก็ได้ อย่า
เข้ามาเลย กลับเสียเถิด”

“พระคุณเจ้าเป็นใครก็ช่างเถิด” นางคงพรวดต่อไป มือหนึ่ง
ถือหม้อน้ำ ซึ่งบัดนี้นางได้หน้าออกหมดแล้ว “ข้าพเจ้ารักท่าน ซึ่ง
ข้าพเจ้าสนทนากับอยู่ด้วยเวลานี้”

“น้องหญิง ความรักเป็นเรื่องร้าย มิใช่เป็นเรื่องดี พระศาสดา
ตรัส ว่าความรักเป็นเหตุให้เกิดทุกข์โศกและทรมานใจ เธอชอบ
ความทุกข์หรือ?”

“ข้าพเจ้าไม่ชอบความทุกข์เลยพระคุณเจ้า และความทุกข์นั้น
ใครๆ ก็ไม่ชอบ แต่ข้าพเจ้ามีความรัก โดยเฉพาะรักพระคุณเจ้า”

“จะเป็นไปได้อย่างไร น้องหญิง! ในเมื่อทำเหตุก็ต้องได้รับผล
การที่จะให้มีรัก แล้วมิให้ทุกข์ติดตามมานั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้
เป็นไปได้เลย”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“แต่ข้าพเจ้ามีความสุขเมื่อได้เห็นพระคุณเจ้า ได้สนทนากับพระคุณเจ้า ผู้เป็นที่รักอย่างยิ่งของข้าพเจ้า รักอย่างสุดหัวใจเลยทีเดียวนะ”

“ถ้าไม่เห็นอตมา ไม่ได้สนทนากับอตมา น้องหญิงจะมีความทุกข์ไหม?”

“แน่นอนทีเดียว ข้าพเจ้าจะต้องมีความทุกข์อย่างมาก”

“นั่นแปลว่าความรักเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แล้วใช่ไหม?”

“ไม่ใช่พระคุณเจ้า นั่นเป็นเพราะการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักต่างหากเล่า มิใช่เพราะความรัก”

“ถ้าไม่มีรัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักจะมีได้หรือไม่?”

“มีไม่ได้เลย พระคุณเจ้า”

“นี่แปลว่าน้องหญิงยอมรับแล้วใช่ไหมว่าความรักเป็นสาเหตุชั้นที่หนึ่งที่จะให้เกิดทุกข์” พระอานนท์พูดจบแล้วยิ้มน้อยๆ ด้วยรู้สึกมีชัย แต่ใครเล่าจะเอาชนะความปรารถนาของหญิงได้ง่ายๆ ลงจะเอาอะไรก็จะเอาให้ได้ เพราะธรรมชาติของเธอมักจะใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ถ้าผู้หญิงคนใดใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาชีวิตหรือในการดำเนินชีวิต หญิงคนนั้นจะเป็นสตรีที่ดีที่สุดและน่ารักที่สุด เหตุผลที่กล่าวนี้มีใช้มากมายอะไรเลย เพียงไม่ถึงกึ่งเท่านั้นด้วยเหตุนี้ แม้นางจะมองเห็นเหตุผลของพระอานนท์ว่าคมคายอยู่ แต่นางก็หายอมไม่ นางกล่าวต่อไปว่า

“พระคุณเจ้า ความรักที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังที่พระคุณเจ้ากล่าวมานั้นเห็นจะเป็นความรักของคนที่รักไม่เป็นเสียละกระมังคนที่รักเป็น ย่อมรักได้โดยมิให้เป็นทุกข์”

“น้องหญิงเคยรักหรือ หมายถึงเคยรักใครคนใดคนหนึ่งมาบ้างหรือไม่ในชีวิตที่ผ่านมา”

“ไม่เคยมาก่อนเลย ครั้งนี้เป็นครั้งแรก และคงจะเป็นครั้งสุดท้ายอีกด้วย”

“เมื่อไม่เคยมาเลย ทำไมเธอจึงจะรักให้เป็นโดยมิต้องเป็นทุกข์เล่า น้องหญิง คนที่จับไฟนั้นจะจับเป็นหรือจับไม่เป็น จะรู้หรือไม่รู้ ถ้างัดจับไฟด้วยมือแล้ว ย่อมร้อนเหมือนกัน ใช่ไหม?”

“ใช่ พระคุณเจ้า”

“ความรักก็เหมือนการจับไฟนั้นแหละ ทางที่จะไม่ให้มือพองเพราะไฟเผามืออยู่ทางเดียว คืออย่าจับไฟ อย่าเล่นกับไฟ ทางที่จะปลอดภัยจากรักก็ฉนั้นนั้น มีอยู่ทางเดียว คืออย่ารัก”

“พระคุณเจ้าจะว่าอย่างไรก็ตามเถิด แต่ข้าพเจ้าหวักรักจากพระคุณเจ้ามิได้เสียแล้ว แม้พระคุณเจ้าจะไม่ปรานีข้าพเจ้าเยี่ยงคนรัก ก็ขอให้พระคุณเจ้ารับข้าพเจ้าในฐานะทาสผู้ซื่อสัตย์ ข้าพเจ้าจักปฏิบัติพระคุณเจ้า บำรุงพระคุณเจ้าเพื่อความสุขของท่านและของข้าพเจ้าด้วย”

“น้องหญิง ประโยชน์อะไรที่เธอจะมารักคนอย่างอาตมา อาตมารักพระศาสดาและพรหมจรรย์หมดหัวใจเสียแล้ว ไม่มีหัวใจไว้รักอะไรได้อีก แม้เธอจะขอสมัครอยู่ในฐานะเป็นทาสก็ไม่ได้ พระศาสดาทรงห้ามมิให้ภิกษุในพระศาสนามีทาสไว้ใช้ ยิ่งเธอเป็นทาสหญิงด้วยแล้วยิ่งเป็นการผิดมากขึ้น แม้จะเป็นศิษย์คอยปฏิบัติก็ไม่ควร จะเป็นที่ตำหนิของวิญญูชนเป็นทางแห่งความเสื่อมเสีย อาตมาเห็นใจน้องหญิง แต่จะรับไว้ในฐานะใดฐานะหนึ่งไม่ได้ทั้งนั้น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

กลับเสียเถิดน้องหญิง พระศาสดาหรือภิกษุสามเณรเห็นเข้า จะตำหนิอาตมาได้ นี่ก็จวนจะถึงพระคันธกุฎีแล้ว อย่าเข้ามานะ” พระอานนท์ยกมือขึ้นห้ามในขณะที่นางทาสีจะก้าวตามท่านเข้าไป

พระผู้มีพระภาคทรงสดับเสียงเถียงกันระหว่างพระอานนท์ กับสตรี จึงตรัสถามมาจากภายในพระคันธกุฎีว่า

“อะไรกัน อานนท์”

“ผู้หญิง พระเจ้าข้า เขาตามข้าพระองค์เข้ามายังวิหาร”

“ให้เขาเข้ามาเถอะ พามาเนี่ย มาหาตถาคต” พระศาสดาตรัส

พระอานนท์พานางทาสีเข้าเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคมีพระวาจาว่า “อานนท์ เรื่องราวเป็นมาอย่างไร ทำไมเขาจึงตามเธอมาถึงนี้?” เมื่อพระอานนท์ ทูลให้ทรงทราบแล้ว จึงตรัสว่า

“ภคินี เธอรักใคร่พอใจในอานนท์หรือ?”

“พระเจ้าข้า” นางทาสียกมือแคะกรับตามเป็นจริง

“เธอรักอะไรอานนท์?”

“ข้าพระพุทธเจ้ารักนัยน์ตาพระอานนท์ พระเจ้าข้า”

“นัยน์ตานั้นประกอบด้วยเส้นประสาทและเนื้ออ่อน ต้อง หมั่นเช็ดสิ่งสกปรกในดวงตาอยู่เป็นนิตย์ มีขี้ตาไหลออกมาจาก นัยน์ตาอยู่เสมอ ครั้นแก่ลงก็จักฝ้าฟางขุนมัวไม่แจ่มใส อย่างนี้เธอยังรักนัยน์ตาของอานนท์อยู่หรือ?”

“ถ้าอย่างนั้น ข้าพระองค์ครีครุของพระอานนท์ พระเจ้าข้า”

“ภคินี หูนั้นประกอบด้วยเส้นเอ็นและเนื้อ ภายในช่องหูมีของ โสโครกเป็นอันมาก มีกลิ่นเหม็น ต้องแคะไค้อยู่เสมอ ครั้นชราลงก็

หนวก จะฟังเสียงอะไรก็ไม่ถนัด หรืออาจไม่ได้ยินเลย ดั่งนี้แล้ว เธอยังจะรักอยู่หรือ?”

นางเอียงอายเล็กน้อย แล้วตอบเสียงต่อไปว่า “ถ้าอย่างนั้น ข้าพระองค์รักจุมูกอันโตงงามของพระอานนท์ พระเจ้าข้า”

“ภคินี จุมูกนั้นประกอบขึ้นด้วยกระดูกอ่อนที่มีโพรง ภายในมีน้ำมูกและเส้นขนกับของโสโครก มีกลิ่นเหม็นเป็นก๊อญๆ อย่างนี้ เธอยังจะรักอยู่อีกหรือ?”

ไม่ว่านางจะตอบเสียงไปอย่างไรพระพุทธรองค์ก็ทรงชี้แจงให้พิจารณาเห็นความเป็นจริงของร่างกายอันสกปรกเปื้อยเน่านี้ ในที่สุดนางก็นิ่งก้มหน้านิ่ง พระพุทธรองค์ตรัสว่า

๗๘ “ภคินี อันร่างกายนี้สะสมไว้แต่ของสกปรกโสโครก มีสิ่งปฏิกูลไหลออกมาจากทวารทั้ง ๙ มีช่องหู ช่องจุมูก เป็นต้น เป็นที่อาศัยแห่งสัตว์เล็กสัตว์น้อย เป็นป่าช้าแห่งซากสัตว์นานาชนิด เป็นรังแห่งโรค เป็นที่เก็บมูตร (ปัสสาวะ) และกรีส (อุจจาระ) อุปมาเหมือนถุงหนังซึ่งบรรจุเอาสิ่งโสโครกต่างๆ เข้าไว้ และซีมือออกมาเสมอๆ เจ้าของกายจึงต้องชำระล้างขัดถูวันละหลายๆ ครั้ง เมื่อเว้นจากการชำระล้างแม้เพียงวันเดียวหรือสองวัน กลิ่นเหม็นก็ปรากฏเป็นที่รังเกียจ เป็นของน่าขยะแขยง

“ภคินี ร่างกายนี้เป็นเหมือนเรือซึ่งสร้างด้วยโครงกระดูก มีหนังและเลือดเป็นเครื่องฉาบทา ที่มองเห็นเปล่งปลั่งผุดผาดนั้น เป็นเพียงผิวหนังเท่านั้น เหมือนมองเห็นความงามแห่งหีบศพอันวิจิตรตระการตา ผู้ไม่รู้ก็ติดในหีบศพนั้น แต่ผู้รู้เมื่อทราบว่าเป็นหีบศพ แม้ภายนอกจะวิจิตรตระการตาเพียงไร ก็หาพอใจยินดีไม่

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เพราะทราบชัดว่าภายในแห่งหีบอันสวยงามนั้น มีสิ่งปฏิภูมิจึง
รังเกียจ”

แม้พระศาสดาตรัสอยู่อย่างนี้ ความรักของเธอที่มีต่อพระ
อานนท์ก็หาลดลงไม่ บางคราวแสงสว่างฉายวูบเข้ามาสู่หทัยของนาง
ทำให้นางมองเห็นความเป็นจริงตามพระศาสดาตรัสก็ก็ตาม แต่มัน
มีน้อยเกินไปไม่สามารถจะข่มความเสนาหาที่เธอมีต่อพระอานนท์
เสียได้ เหมือนน้ำน้อยไม่พอที่จะดับไฟโดยสิ้นเชิง ไฟคือราคะใน
จิตใจของนางก็ฉนั้นนั้น คุณรุ่มอยู่ตลอดเวลา นางคิดว่าทำไฉนหนอ
จักสามารถอยู่ใกล้พระอานนท์ได้ เมื่อไม่ทราบจะทำประการใด จึง
ทูลลาพระศาสดาและพระอานนท์กลับบ้าน ก่อนกลับ นางไม่ลืม
ที่จะขำเลื่อมองพระอานนท์ด้วยความเสนาหา

เนื่องจากมาเสียเวลาในวัดเซตวันเสียนาน นางจึงกลับไปถึง
บ้านเอาจวนค่ำ นางรู้สึกตะครันตะครอทั้งกายและใจ เกรงว่า
ระหว่างที่นางหายไปนานนั้น นายอาจจะเรียกใช้ เมื่อไม่พบ นางคง
ถูกลงโทษอย่างหนักอย่างที่เคยถูกมาแล้ว อนิจจา ชีวิตของคนทาส
ช่างไม่มีอิสระและความสุขเสียเลย

เป็นการบังเอิญอย่างยิ่ง ปรากฏว่าตลอดเวลาที่นางหายไป
นั้นนายมิได้เรียกใช้เลย ผิดจากวันก่อนๆ นี้เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้
นอกจากพุทธานุภาพ โอ พุทธานุภาพ ช่างน่าอัศจรรย์อะไรเช่นนั้น

คืนนั้นนางนอนกระวนกระวายอยู่ตลอดคืน จะข่มตาให้หลับ
สักเท่าใดก็หาสำเร็จไม่ พอเคลิ้มๆ นางต้องผวาตื่นขึ้นด้วยภาพ
แห่งพระอานนท์ปรากฏทางประสาทที่หก หรือมนทวาร นางนอน
ภาวนาชื่อของพระอานนท์เหมือนนามเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธ

คุณก็คอยไหลวนเวียนเข้ามาสู่ความสำนึกอันลึกซึ้ง นางคิดว่า ภายใต้อุทหรฉายาน่าจะมีความสงบเย็นและบริสุทธิ์น่าพึงใจเป็นแน่แท้ แต่จะทำอย่างไรหนอ จึงจะประสบความสงบเย็นเช่นนั้น

เสียงไก่โห่อยู่ไม่นาน ท้องฟ้าก็เริ่มสว่าง ลมเย็นตอนรุ่งอรุณ พัดแผ่วเข้ามาทางช่องหน้าต่าง นางสลัดผ้าห่มออกจากกาย ลุกขึ้น เพื่อเตรียมอาหารไว้สำหรับนาย นางภาวนาอยู่ในใจว่า เช้านี้ขอให้ พระอานนท์บิณฑบาตผ่านมาจากทางนี้เถิด

แสงแดดในเวลาเช้าให้ความชุ่มชื้นพอสบาย นางเสร็จธุระ อย่างอื่นแล้วออกมายืนเหม่ออยู่หน้าบ้าน มองไปเบื้องหน้าเห็น ภิกษุณีรูปหนึ่งมีบาตรในมือ เดินผ่านบ้านของนางไป ทันใดนั้น ความคิดก็แวบเข้ามา ทำให้นางดีใจจนเนื้อเต้น ภิกษุณี โอ ภิกษุณี เราบวชเป็นภิกษุณีสี จะได้อยู่ในบริเวณวัดเซตวันกับภิกษุณีทั้งหลาย และคงมีโอกาสได้อยู่ใกล้และพบเห็นพระคุณเจ้าอันเป็นที่รัก ของเราเป็นแน่แท้

นางลานายไปเฝ้าพระศาสดา และทูลขอบรรพชาอุปสมบทใน พระพุทธศาสนา พระศาสดาทรงเห็นอุปนิสัยแห่งนางแล้ว ประทาน อนุญาตให้อุปสมบทอยู่ ณ สำนักแห่งภิกษุณีในวัดเซตวันนั่นเอง

เมื่อบวชแล้วภิกษุณีรูปใหม่ก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนท่องบ่น พระธรรมวินัย ตั้งใจประพฤติปฏิบัติด้วยดี สรรวมอยู่ในสิกขาบท ปาฏิโมกข์ มีสิกขาและอาชีวะเสมอด้วยภิกษุณีทั้งหลาย เป็นที่รักใคร่ ชอบพอของภิกษุณีอื่นๆ ทั้งนี้เพราะนางเป็นผู้เสวยมัจฉิมตนและ พอใจในวิเวกอีกด้วย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ถึงกระนั้นก็ตาม ทุกเวลาบ่าย เมื่อนางได้เห็นพระอานนท์ ขณะให้อิวัตแก่ภิกษุณีบริษัท ความรัญจวนใจก็ยังเกิดขึ้นรบกวน นางอยู่มีเว้าวยาย จะพยายามชมด้วยอสุภกรรมฐานสักเท่าใด ก็หาสงบราบคาบอย่างภิกษุณีอื่นๆ ไม่

คราวหนึ่งนางได้ฟังอิวัตจากพระศาสดาเรื่องกิเลส ๓ ประการ คือ ราคะ โทสะ และโมหะ พระพุทธองค์ตรัสว่า

“กิเลสทั้ง ๓ ประการนี้ย่อมเผาบุคคลผู้ยอมอยู่ใต้อำนาจของมันให้รุ่มร้อนกระวนกระวาย เหมือนไฟเผาไหม้ก่อนไม้และแกลบให้แห้งเกรียม ข้อแตกต่างแห่งกิเลสทั้ง ๓ ประการนี้ ก็คือ ราคะนั้นมีโทษน้อยแต่คลายช้า โทสะมีโทษมากแต่คลายเร็ว โมหะมีโทษมากด้วย คลายช้าด้วย บุคคลซึ่งออกบวชแล้วประพฤติดนเป็นผู้ไม่มีเรื่อน เรียกว่าได้ชั้กกายออกห่างจากกามราคะ แต่ถ้าใจยังหมกมุ่นพัวพันอยู่ในกาม ก็หาสำเร็จประโยชน์แห่งการบวชไม่ คือเขาไม่สามารถจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบได้ อุปมาเหมือนไม้สดชุ่มอยู่ด้วยยาง แม้จะวางอยู่บนบก บุคคลผู้ต้องการไฟก็ไม่อาจนำมาสีให้เกิดไฟขึ้นได้ เพราะฉะนั้น ภิกษุ ภิกษุณีผู้ชั้กกายออกจากกามแล้ว ควรพยายามชั้กใจออกจากกามความเพลิดเพลินหลงไหลเสียด้วย”

นางได้ฟังพระพุทธภาษิตนี้แล้ว ให้รู้สึกละอายใจตนเองสุดประมาณ ที่นางเข้ามาบวชก็มีได้มุ่งหมายเพื่อกำจัดทุกข์ให้สูญสิ้นหรือเพื่อทำลายกองตันหาอะไรเลย แต่เพื่อให้มาอยู่ใกล้คนอันเป็นที่รัก คิดดูแล้วเหมือนน้ำมันน้ำมันมาวางไว้ใกล้เพลิง มันมีแต่จะลุกเป็นไฟกองมหึมาขึ้นสักวันหนึ่ง

เมื่อปรารถนาดังนี้ นางยิ่งกระวนกระวายใจมากขึ้น พระอานนท์ หรือก็ไม่เคยทักทายปราศรัยเป็นส่วนตัวเลย การที่ได้เห็นคนอันเป็นที่รักเป็นความสุขก็จริง แต่มันเล็กน้อยเกินไป เมื่อนำมาเทียบกับความทรमानในขณะที่ต้องอยู่โดดเดี่ยวและว่าเหว่ กาสาวพัสตร์ เป็นกำแพงเหลืองมहिมาที่คอยกั้นมิให้ความรักเดินทางถึงกัน ถึงกระนั้น ก็ยังมีภิกษุและภิกษุณีบางท่านกระโดดข้ามกำแพงนี้ ล่วงละเมิดสิกขาบทวินัยของพระองค์จนได้ นางคิดมาถึงเรื่องนี้แล้วเสียวสันหลัง วาบ เหมือนถูกก้อนหิมะอันเยือกเย็นโดยไม่รู้สึกรตัวมาก่อน

นางพยายามสะกดใจมิให้คิดถึงพระอานนท์ พยายามท่องบ่นสาธยายพระธรรมวินัย แต่ทุกขณะจิตที่ว่างลง ดวงใจของนางก็จะคร่ำครวญรำพันถึงพระอานนท์อีก นางรู้สึกปวดศีรษะและวิงเวียน เพราะความคิดหมกมุ่นสับสน นี่เองกระมังที่พระอานนท์พูดไว้แต่แรกที่พบกันว่าความรักเป็นความร้าย

วันหนึ่ง นางชวนเพื่อนภิกษุณีรูปหนึ่งไปหาพระอานนท์ พระอานนท์เป็นผู้มีอัธยาศัยงาม จึงต้อนรับนางด้วยเมตตาธรรม นางรู้สึกชุ่มชื่นขึ้นบ้าง เหมือนข้าวกล้าที่จวนแห้งเกรียมเพราะขาดน้ำชุ่มชื่นขึ้น เพราะฝนดีฤดูกาลหลังลงมา แต่เมื่อนางจะลากลับนั่นเอง พระอานนท์พูดว่า

“น้องหญิง ต่อไปเมื่อไม่มีภู่ระอะไรก็อย่ามาอีก ถ้ามีความสงสัยเกี่ยวกับข้อธรรมวินัยอันใด ก็ให้ถามเมื่ออาตมาไปสู่สำนักภิกษุณีเพื่อให้โอวาท”

คืนนั้นนางนอนร้องไห้ตลอดคืน น้อยใจ เสียใจ และเจ็บใจตนเอง “พระอานนท์หรือก็ช่างใจไม่ใส่ระกำเสียเต็มประดา จะเห็น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

แก่ความรักของเราบ้างก็ไม่มีเลย” นางยังคงคิดยิ่งซ้ำใจและน้อยใจ

ภิกษุณีผู้พักอยู่ ณ ที่ใกล้ ได้ยินเสียงสะอื้นในยามดึก จึงลุกมาหาด้วยความเป็นห่วง ถามนางว่า

“โกกิล่า มีเรื่องอะไรหรือ?”

“อ้อ ไม่มีอะไรดอก สุมิตรา ข้าพเจ้าฝันร้ายไป รู้สึกตกใจมากเลยร้องให้ออกมา ขอบใจมาก ที่ท่านเป็นห่วงข้าพเจ้า” นางตอบ ผินสีหน้าให้ชุ่มชื้นขึ้น

“พระศาสดาสอนว่า ให้เจริญเมตตาแล้วจะไม่ฝันร้าย ท่านเจริญเมตตาหรือเปล่าก่อนนอนนะ” ภิกษุณีสุมิตรากล่าวอย่างกันเอง

“อ้อ เมื่อเจริญเมตตาแล้วจะไม่ฝันร้ายอย่างนั้นหรือ?”

“ใช่”

“ก่อนนอนคืนนี้ ข้าพเจ้าลืมนอน ท่านกลับไปนอนเถิด ข้าพเจ้าขอภัยด้วยที่ร้องให้ดังไปจนท่านตื่น”

เมื่อภิกษุณีสุมิตรากลับไปแล้ว ภิกษุณีโกกิลาก็คิดถึงชีวิตของตัวเอง ชีวิตของนางเต็มไปด้วยความเป็นทาส เมื่อก่อนบวชก็เป็นทาสทางกาย พอปลีกจากทาสทางกายมาได้ก็มาตกเป็นทาสทางใจ เข้าอีก แน่นอนที่เดียวผู้ใดตกอยู่ในความรัก ดวงใจของผู้นั้นย่อมเป็นทาส ทาสของความรัก ทาสรักนั้นจะไม่มีใครสามารถช่วยปลดปล่อยได้ นอกจากเจ้าของดวงใจจะปลดปล่อยเอง นางหลับไปด้วยความอ่อนเพลียเมื่อจวนจะรุ่งสางอยู่แล้ว

๗

กับ โ ก กิ ล า ภิ ก ชุ ณี

ในที่สุดเมื่อเห็นว่าจะสะกดไว้ไม่อยู่แน่แล้ว นางจึงตัดสินใจลา พระศาสดา พระอานนท์ และเพื่อนภิกษุณีอื่นๆ จากวัดเชตวัน เมืองสาวัตถี มุ่งหน้าสู่โฆสิตาราม เมืองโกสัมพี ด้วยคิดว่า “การอยู่ห่าง อาจจะเป็นยารักษาโรคได้บ้างกระมัง”

นางจากเชตวันด้วยความอาลัยอาวรณ์เป็นที่ยิ่ง อุปมาเหมือน มารดาต้องจำใจจากบุตรสุดที่รักของตัวฉันใดก็ฉันนั้น นางอยู่จำ พรรษา ณ โฆสิตาราม ซึ่งโฆสิตมหาเศรษฐีสร้างถวายพระพุทธองค์ ๓ เดือนที่อยู่ห่างจากพระอานนท์ ดวงจิตของนางผ่องแผ้วแจ่มใสขึ้น การท่องบ่นสภารายและการบำเพ็ญสมณธรรมก็ดีขึ้นตามไปด้วย นางคิดว่าคราวนี้คงตัดอาลัยในพระอานนท์ได้เป็นแน่แท้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

แต่ความรักย่อมมีวงจรของมัน จนกว่ารักนั้นจะสิ้นสุดลง ชีวิตมักจะเป็นอย่างนี้เสมอ เมื่อใครคนหนึ่งพยายามค้นหาความรัก เขามักจะไม่สมปรารถนา แต่พอเขาทำท่าจะหนี ความรักก็ตามมา ความรักจึงมีลักษณะคล้ายเงา เมื่อบุคคลวิ่งตาม มันจะวิ่งหนี แต่เมื่อเขาวิ่งหนี มันจะวิ่งตาม

ด้วยกฎอันนี้กระมัง เมื่อนางหนีรักออกจากเซตวันและมาสงบอยู่ ณ กรุงโกสัมพีนี เมื่อออกพรรษาแล้ว ชาวการเสด็จสู่กรุงโกสัมพีนีของพระผู้มีพระภาคก็แพร่สะพัดมา ซึ่งเป็นการแน่นอนว่า พระอานนท์จะต้องตามเสด็จมาด้วย

ชาวโกสัมพีนีทราบข่าวนี้ด้วยความชื่นชมโสมนัส ภิกษุสงฆ์ต่างจัดแจงปิดกวาดเสนาสนะ เตรียมพระคันธกุฎีที่ประทับของพระศาสดา พระเจ้าอุเทนเองซึ่งไม่ค่อยจะสนพระทัยในทางธรรมนัก ก็อดที่จะทรงปริดาปราโมขมิได้ เพราะถือว่าพระศาสดาเสด็จไป ณ ที่ใด ย่อมนำความสุขและมงคลไปสู่ที่นั่นด้วย การสนทนาเรื่องการเสด็จมาของพระศาสดา มีอยู่ทุกหัวระแหงแห่งกรุงโกสัมพีนี ศาสตาคณาจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ ก็เตรียมผูกปัญหาเพื่อทูลถาม บางท่านก็เตรียมถามเพื่อความรู้ความเข้าใจจริง และบางท่านก็ต้องเตรียมถามเพียงเพื่อเทียบเคียงความคิดเห็นเท่านั้น หมู่ภิกษุสงฆ์ปีติปราโมขเป็นอันมาก เพราะการเสด็จมาของพระศาสดา ย่อมหมายถึงการได้ยินได้ฟังมรรุภาษิตจากพระองค์ด้วย และบางท่านอาจจะได้บรรลุคุณวิเศษเบื้องสูงเพราะธรรมเทศนานั้น

ใครจะทราบบ้างแล้วว่า ดวงใจของโกกิลากฤษุณีจะเป็นประการใด เมื่อปลายวันหนึ่ง เพื่อนภิกษุณีนำข่าวมาบอกนางว่า

“นี่ โกกิลา ท่านทราบไหมว่าพระศาสดาจะเสด็จมาถึงเร็วๆ
นี่”

“อย่างนั้นหรือ?” นางมีอาการตื่นเต้นเต็มที่ “เสด็จมาองค์
เดียวหรืออย่างไร?”

“ไม่องค์เดียวหรอก ใครๆ ก็รู้ว่าเมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาจะ
ต้องมีพระเถระผู้ใหญ่มาด้วยหรืออาจจะมาสมทบทีหลังก็ได้ แต่ท่าน
ที่ต้องตามเสด็จแน่ คือพระอานนท์พุทธอนุชา”

“พระอานนท์” นางอุทาน พร้อมด้วยเอามือทาบอก

“ทำไมหรือ โกกิลา ดูท่านตื่นเต้นมากเหลือเกิน?” ภิกษุณี
รูปนั้นถามอย่างสงสัย

๘๖ “เปล่าดอก ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะได้เฝ้าพระศาสดา และฟังพระ
ธรรมเทศนาของพระองค์ ดีใจจนควบคุมตัวไม่ได้” นางตอบเสียง

“ใครๆ เขาก็ดีใจกันทั้งนั้นแหละ โกกิลา คราวนี้เราคงได้ฟัง
ธรรมกถาอันลึกซึ้ง และได้ฟังมธุรภาษิตของพระมหาเถระ เช่นพระ
สารีบุตรและพระมหากัสสปะ หรือพระอานนท์ เป็นต้น” ภิกษุณี
รูปนั้นกล่าว

วันที่รอคอยก็มาถึง พระศาสดา มีพระภิกษุสงฆ์อรหันต์หมู่
ใหญ่แวดล้อม เสด็จถึงกรุงโกสัมพี พระราชาธิบดีอุเทนและเสนา
มหาอำมาตย์ พ่อค้าประชาชน สมณพราหมณาจารย์ ถวายการ
ต้อนรับอย่างมโหฬาร ยิ่งก่อนถึงซุ้มประตูโฆสิตารามประมาณกึ่ง
โยชน์มีประชาชนจำนวนแสนคอยรับเสด็จ มรรคदारดาษไปด้วย
กลีบดอกไม้ นานาพันธุ์หลากสี ที่ประชาชนนำมาโปรยปรายเพื่อ
เป็นพุทธบูชา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ในบริเวณอารามก่อนเสด็จถึงพระคันธกุฎี มีภิกษุและภิกษุณีจำนวนมากรอรับเสด็จ ทุกท่านมีแววแห่งปีติปราโมช ถวายบังคมพระศาสดาด้วยความเคารพอันสูงสุด พระอานนท์ตามเสด็จพระพุทธรองค์ด้วยกิริยาที่ตรงามมองดูน่าเลื่อมใส ทุกคนต่างชื่นชมพระศาสดาและพระอานนท์ และผู้ที่ชื่นชมในพระอานนท์เป็นพิเศษก็เห็นจะเป็นโกกิลากฤษุณีนั่นเอง

ทันใดที่นางได้เห็นพระอานนท์ ความรักซึ่งสงบตัวอยู่ที่ฟุ้งขึ้นมาอีก คราวนี้ดูเหมือนจะรุนแรงยิ่งกว่าคราวก่อน เพราะเป็นเวลา ๓ เดือนแล้วที่นางมิได้เห็นพระอานนท์ ความรักที่ทำท่าจะสงบลงนั้น มันเป็นเหมือนดินชาติซึ่งถูกริดรอน ณ เบื้องปลาย เมื่อขึ้นใหม่ย่อมขึ้นได้สวยกว่า มากกว่าและแผ่ขยายโตกว่า ฉะนั้น

นางรีบกลับสู่ห้องของตน บัดนี้ ใจของนางเริ่มปั่นป่วนรวนเรอีกแล้ว จริงทีเดียว ในจักรวาลนี้ไม่มีไฟอะไรร้อนแรงและดับยากเท่าไฟรัก ความรักเป็นความเรียกร้องของหัวใจ มนุษย์เราทำอะไรลงไปเพราะเหตุเพียง ๒ อย่างเท่านั้น คือเพราะหน้าที่อย่างหนึ่ง และเพราะความเรียกร้องของหัวใจอีกอย่างหนึ่ง ประการแรก แม้จะสำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง มนุษย์ก็ไม่ค่อยจะเดือดร้อนเท่าใดนัก เพราะคนส่วนมากหาได้รักหน้าที่เท่ากับความสุขส่วนตัวไม่ แต่สิ่งที่หัวใจเรียกร้องนี้สิ ถ้าไม่สำเร็จ หรือไม่สามารถสนองได้ หัวใจจะร่ำร้องอยู่ตลอดเวลา มันจะทรมาณไปจนกว่าจะหมดฤทธิ์ของมันหรือมนุษย์ผู้นั้นตายจากไป

โกกิลากฤษุณีกำลังต่อสู้กับสิ่ง ๒ อย่างนี้อย่างน่าสงสาร หน้าที่ของนาง คือ การทำลายความรักความใคร่ บัดนี้นางเป็น

ภิกษุณี มิใช่หญิงชาวบ้านธรรมดา นางจึงต้องพยายามกำจัดความรักความใคร่ระหว่างเพศให้หมดไป แต่หัวใจของนางกำลังเรียกร้องหาความรัก หน้าที่กับความเรียกร้องของหัวใจ อย่างไหนจะแพ้จะชนะก็แล้วแต่ความเข้มแข็งของอำนาจฝ่ายสูงหรือฝ่ายต่ำ ผู้หญิงนั้นลงได้ทุ่มเทความรักให้แก่ใครแล้ว ก็มันคงเหนียวแน่นยิ่งนัก ยากที่จะถ่างถอน และความรักที่ไม่มีทางสมปรารถนาเลยนั้นเป็นความปวดร้าวอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิง ดวงใจของเธอจะระบมบ่มหนอง ในที่สุดก็แตกสลายลงด้วยความชอกช้ำนั้น อนิจจา โภกิลดา แม้เธอจะรู้ว่าความรักของเธอไม่มีทางจะสมปรารถนาได้เลย แต่เธอก็ยังรักสุดที่จะหักห้ามและถ่างถอนได้

๘๘

อีกคืนหนึ่งที่นางต้องกระวนกระวายรัญจวนจิตถึงพระอานนท์ นอนพลิกไปพลิกมา นัยน์ตาเหม่อลอยอย่างไร้จุดหมาย นานๆ จึงจะจับนิ่งอยู่ที่เพดานหรือขอบหน้าต่าง นางรู้สึกว้าวุ่นเหมือนอยู่ท่ามกลางป่าลึกเพียงคนเดียว ทำไมนางจึงว้าวุ่น ในเมื่อคืนนั้นเป็นคืนแรกที่พระศาสดาเสด็จมาถึง ราชามหาอำมาตย์และพ่อค้าคหบดีมากมายมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคเหมือนสายน้ำที่หลั่งไหลอยู่มิได้ขาดระยะ มันเป็นเรื่องของผู้หญิงที่ผู้ชายน้อยคนนักจะเข้าใจและเห็นใจ

ภิกษุณีโภกิลดาถอนสะอื้นเบาๆ เมื่อเราร้อนและกลัดกลุ้มถึงที่สุด น้ำตาเท่านั้นที่จะช่วยบรรเทาความระทมขมขื่นลงได้บ้าง เพื่อนที่ดีในยามทุกข์สำหรับผู้หญิง ก็คือน้ำตา ดูเหมือนจะไม่มีอะไรอีกแล้วจะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจได้เท่านั้นตา แม้มันจะหลั่งไหลจากขั้วหัวใจ แต่มันก็ช่วยบรรเทาความอึดอัดลงได้บ้าง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เนื่องจากผู้หญิงถือว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของความรัก ตรงกันข้ามกับผู้ชายซึ่งมักจะเห็นว่าความรักเป็นเพียงบางส่วนของชีวิตเท่านั้น เมื่อเกิดความรักผู้หญิงจึงทุ่มเทชีวิตและจิตใจให้แก่ความรักนั้น ทุ่มเทอย่างยอมเป็นทาส โภกิกลาเป็นผู้หญิงคนหนึ่งในโลก เธอจะหลีกเลี่ยงความจริงในชีวิตหญิงไปได้อย่างไร

พระดำรัสของพระศาสดา ซึ่งทรงแสดงแก่พุทธบริษัทเมื่อสายัณห์ยังคงแว่วอยู่ในโสตของนาง พระองค์ตรัสว่า “ไม่ควรปล่อยตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งความรัก เพราะการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักเป็นเรื่องธรรมดา และเรื่องที่จะบังคับมิให้พลัดพรากก็เป็นสิ่งที่สูติวิสัย ทุกคนจะต้องพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง” พระพุทธดำรัสนี้ช่างเป็นความจริงเสียนี้กระไร แต่เธอจะพยายามหักห้ามมิให้คิดถึงพระอานนท์สักเท่าใดก็หาสำเร็จไม่ เธอตกเป็นทาสแห่งความรักแล้วอย่างหมดสิ้นหัวใจ

รุ่งขึ้นเวลาบ่าย นางเที่ยวเดินชมโน่นชมนี้ ในบริเวณโฆสิตาราม เพื่อบรรเทาความกระวนกระวายกลัดกลุ้มรุ่มร้อน เธอเดินมาหยุดยืนอยู่ริมสระซึ่งมีบัวบานสะพรั่ง รอบๆ สระมีม้านั่งทำด้วยไม้ และมีพนักพิงอย่างสบาย เธอชอบมานั่งเล่นบริเวณสระนี้เสมอๆ ดูดอกบัว ดูแมลงซึ่งบินวนไปเวียนมาอยู่กลางสระ ลมพัดเฉื่อยฉิว หอบเอากลิ่นดอกบัวและกลิ่นน้ำคละเคล้ากันมา ทำให้นางมีความชุ่มชื้นบ้าง ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อชีวิตเสมอ มันเป็นเพื่อนที่ดีทั้งยามสุขและยามทุกข์ ชีวิตที่อยู่กับธรรมชาติมักจะเป็นชีวิตที่ชื่นสุข เบาทสบาย ยิ่งมนุษย์ทอดทิ้ง ห่างเหินจากธรรมชาติมากเท่าใด เขาก็ยิ่งห่างความสุขออกไปทุกทีมากเท่านั้น

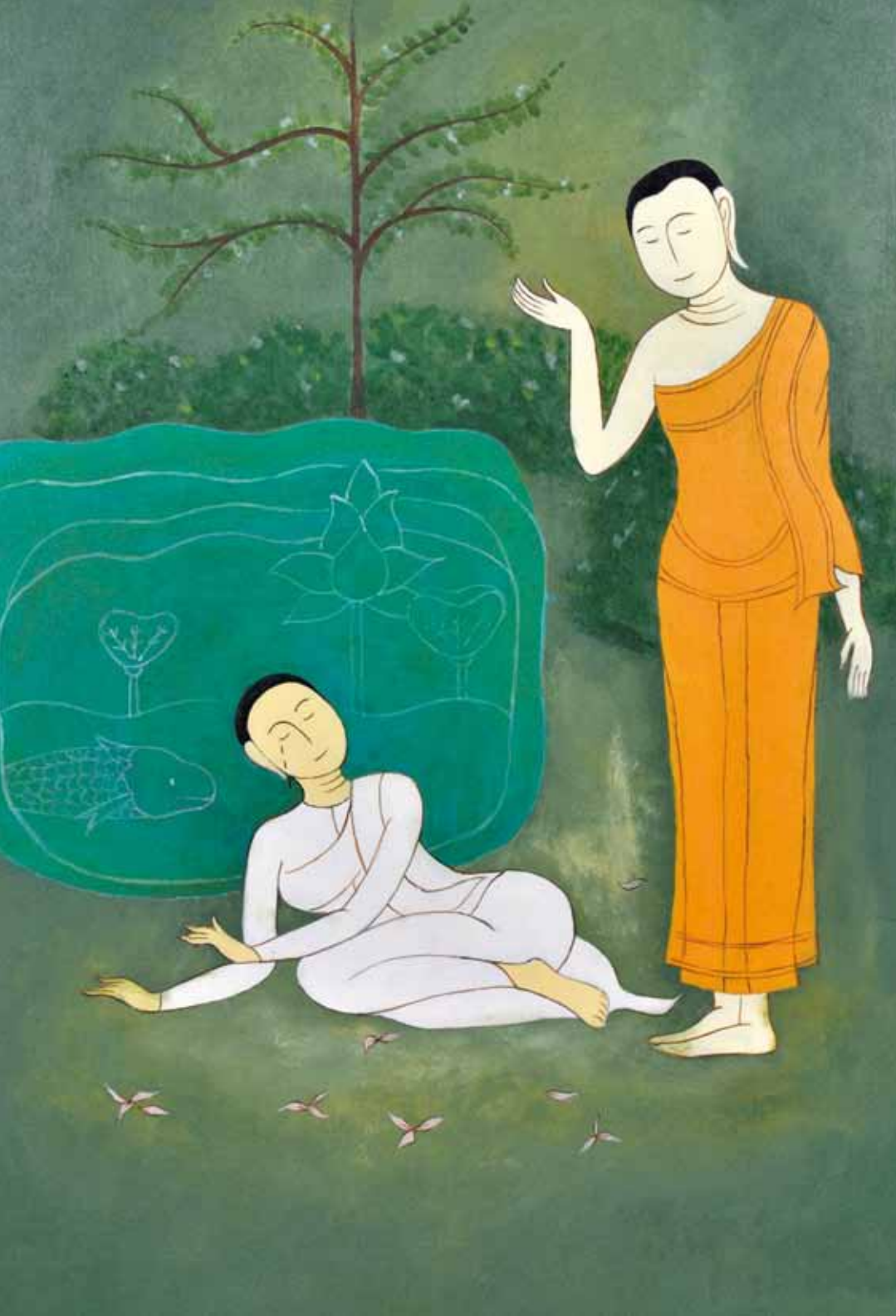
ขณะที่นางกำลังเพลินอยู่กับธรรมชาติอันสวยงาม และดูเหมือนความรุ่มร้อนจะลดลงไปบ้างนั่นเอง นางได้ยินเสียงเหมือนคนเดินอยู่เบื้องหลัง ทันทีที่นางเหลียวไปดู ภาพ ณ เบื้องหน้านางเข้ามาทำลายความสงบราบเรียบโดยพลัน พระอานนท์และโฆสิตมหาเศรษฐีเจ้าของอารามนั่นเอง นางรู้สึกตะครันตะครอ มือและริมฝีปากของนางเริ่มสั่นน้อยๆ เหมือนคนเริ่มจะจับไข้ เมื่อพระอานนท์เข้ามาใกล้ นางถอยหลังไปนิดหนึ่งโดยมิได้สำนึกว่าเบื้องหลังของนาง ณ บัดนี้คือสระน้ำ บึงเอิญท่าข้างหนึ่งของเธอเหยียบดินแข็งก้อนหนึ่ง เธอเสียหลักและล้มลง

พระอานนท์และโฆสิตมหาเศรษฐีตกตะลึงจังจยนิ่งเหมือนรูปปั้นศิลา สักครู่หนึ่งจึงได้สติ แต่ไม่ทราบจะช่วยเธอประการใด เธอเป็นภิกษุณี อันใครๆ จะถูกต้องมิได้ อย่าพูดถึงพระอานนท์เลย แม้โฆสิตมหาเศรษฐีเองก็ไม่กล้ายื่นมือประคองนางให้ลุกขึ้น นางพยายามช่วยตัวเองจนสามารถลุกขึ้นมาสำเร็จ แล้วคุกเข่าลงเบื้องหน้าพระอานนท์ ก้มหน้าหนึ่งด้วยความละอาย

“น้องหญิง” เสียงทุ้มๆ นุ่มนวลของพระอานนท์ปรากฏแก่โสทรของนางเหมือนแว่วมาตามสายลมจากที่ไกล “อาตมาขออภัยด้วย ที่ทำให้เธอตกใจและลำบาก เธอเจ็บบ้างไหม?”

เสียงเรียบๆ แต่แฝงไว้ด้วยความห่วงใยของพระอานนท์ ได้เป็นเหมือนน้ำทิพย์ชโลมใจนางให้ชื่นบาน อะไรเล่าจะเป็นความชื่นใจของสตรีมากเท่ารู้สึกว่ายายที่ตนพะวงรักมีความห่วงใยในตน สตรีเป็นเพศที่จำความดีของผู้อื่นได้เก่ง พอๆ กับการให้อภัยและลืมความผิดพลาดของชายอันตนรัก เหมือนเด็กน้อย แม้จะถูกเขี่ย

มาจนปวดร้าวไปทั้งตัว แต่พอมารดาผู้เพ็งจะวางไม้เรียวแล้วหันมา
ปลอบด้วยคำอันอ่อนหวานสักครู่หนึ่ง และแกมด้วยขนมชิ้นน้อยๆ
บ้างเท่านั้น เด็กน้อยจะลืมเรื่องไม้เรียว กลับหันมาชื่นชมยินดีกับ
คำปลอบโยนและขนมชิ้นน้อย เขาจะซุกตัวเข้าสู่อ้อมอกของมารดา
และกอดรัดเหมือนอาลัยอย่างที่สุด การให้อภัยแก่คนที่ตนรักนั้น
ไม่มีที่สิ้นสุดในหัวใจของสตรี และบางทีก็เป็นเพราะธรรมชาติอันนี้
ด้วยที่ทำให้เธอชอกช้ำแล้วชอกช้ำอีก แต่มนุษย์ทั้งบุรุษและสตรี
เป็นสัตว์โลกที่ไม่ค่อยรู้จักเข็ดหลาบ จึงต้องชอกช้ำด้วยกันอยู่เนืองๆ

นางซอสนายตาขึ้นมองพระอานนท์แวบหนึ่งแล้วคงก้มหน้า
ต่อไป ไม่มีเสียงตอบจากนาง เหมือนมีอะไรมาจุกที่คอหอย เธอพูด
ไม่ออกบอกไม่ถูก ว่าเธอดีใจหรือเสียใจที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น

“น้องหญิง” เสียงพระอานนท์ถามขึ้นอีก “เธอเจ็บบ้างไหม?
อาตมาเป็นห่วงว่าเธอจะเจ็บ”

“ไม่เป็นไร พระคุณเจ้า” เสียงตอบอย่างยากเย็นเต็มที่

“เธอมาอยู่ที่นี้สบายดีหรือ?”

“พอทนได้ พระคุณเจ้า”

“แม่นางต้องการอะไรเกี่ยวกับปัจจัย ๔ ขอให้บอกข้าพเจ้า
ข้าพเจ้าขอพิจารณาไว้” ท่านเศรษฐีพูดขึ้นบ้าง แล้วพระอานนท์และ
โฆสิตเศรษฐีก็จากไป

นางมองตามพระอานนท์ด้วยความรัญจวนพิศवास นางรู้สึก
เหมือนอยากให้หกล้มวันละ ๕ ครั้ง ถ้าการหกล้มนั้นเป็นเพราะเธอ
ได้เห็นพระอานนท์อันเป็นที่รัก นางเดินตามพระอานนท์ไปเหมือน
ถูกสะกด ความรักทำให้บุคคลทำสิ่งต่างๆ อย่างครึ่งหลับครึ่งตื่น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ครูหนึ่งนางจึงหยุดเหมือนนิกอะไรขึ้นได้ แล้วเหลียวหลังกลับสู่ที่อยู่ของนาง

นางกลับสู่ภิกขุณุปัสสยะที่พักของภิกษุณี ด้วยหัวใจที่เศร้าหมอง ความอยากพบและอยากสนทนาด้วยพระอานนท์นั้นมีมากสุดประมาณ บุคคลเมื่อมีความปรารถนาอย่างรุนแรง ย่อมคิดหาอุบายเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ปรารถนานั้น เมื่อไม่ได้โดยอุบายที่ชอบ ก็พยายามทำโดยเล่ห์กลมารยา สุดแล้วแต่ความปรารถนานั้นจะสำเร็จได้โดยประการใด โดยเฉพาะความปรารถนาในเรื่องรักด้วยแล้ว ย่อมหันเหบิดเบือนจิตใจของผู้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของมันให้กระทำได้ทุกอย่าง พระพุทธองค์จึงตรัสว่า เมื่อใดความรักและความหลงครอบงำ เมื่อนั้นบุคคลก็มีตมมเสมีอนคนตาบอด

นางปิดประตูกุฏินอนเหมือนคนเจ็บหนัก ภิกษุณีผู้อยู่ห้องติดกันได้ยินเสียงคราง จึงเคาะประตูเรียก

“ท่านเป็นอะไรหรือ โกกิลา?” สุนันทาภิกษุณีถามด้วยความเป็นห่วง

“ไม่เป็นไรมากดอก สุนันทา ปวดศีรษะเล็กน้อย แต่ดูเหมือนจะมีอาการไข้ ตะครันตะครอ เนื้อตัวหนักไปหมด” โกกิลาทอบ

“ฉันทยาแล้วหรือ?”

“เรียบร้อยแล้ว”

“อ้อ มีอะไรจะให้ข้าพเจ้าช่วยท่านบ้าง ไม่ต้องเกรงใจนะ ข้าพเจ้ายินดีเสมอ”

“มีธุระบางอย่าง ถ้าท่านเต็มใจจะช่วยเหลือก็พอทำได้”
โกกิลาพูด มีแววเข้มขึ้นขึ้น

“มืออะไรบอกมาเถิด ถ้าข้าพเจ้าพอช่วยได้ก็ยินดี” สุนันทา
ตอบด้วยความจริงใจ

“ท่านรู้จักพระอานนท์มิใช่หรือ?”

“รู้จักโกกิลา พระอานนท์ ใครๆ ก็ต้องรู้จักท่าน เว้นแต่ผู้ไม่รู้จัก
พระผู้มีพระภาคเจ้าเท่านั้น ท่านมีฐานะที่พระอานนท์หรือ?”

“ถ้าไม่เป็นการลำบากแก่ท่าน ข้าพเจ้าอยากวานให้ท่านช่วย
นิมนต์พระอานนท์มาที่นี่ ข้าพเจ้าอยากฟังโอวาทจากท่าน เวลา
นี้ข้าพเจ้ากำลังป่วย ชีวิตเป็นของไม่แน่ พระพุทธรองค์ตรัสไว้มิใช่หรือ
ว่า ความแตกดับแห่งชีวิต ความเจ็บป่วย กาลเป็นที่ตาย สถานที่ที่
ร่างกายและคติในสัมปรายภพเป็นสิ่งที่ไม่มีเครื่องหมาย ใครๆ
รู้ไม่ได้ เพราะฉะนั้น ขอท่านอาศัยความอนุเคราะห์ เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า
ไปหาพระอานนท์ แล้วเรียนท่านตามคำของข้าพเจ้าว่า โกกิลา
ภิกษุณีขอมัมัสการท่านด้วยเศียรเกล้า เวลานี้นางป่วยไม่สามารถ
ลุกขึ้นได้ ถ้าพระคุณเจ้าจะอาศัยความกรุณาไปเยี่ยมไข้ จะเป็น
ประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่นางหาน้อยไม่”

เวลานั้นบ่ายมากแล้ว ความอบอ้าวลดลง บริเวณอารามซึ่ง
มีพันธุ์ไม้หลายหลากดูร่มรื่นยิ่งขึ้น นกเล็กๆ บนกิ่งไม้วิ่งไล่กัน
อย่างพลัดพลิน บางพวกร้องทักทายกันอย่างสนิทสนมและขึ้นสุข
ดิรัจฉานเป็นสัตว์โลกที่มีความรู้น้อยและความสามารถน้อย มันมี
ความรู้ความสามารถแต่เพียงหากินและหลบหลีกภัยเฉพาะหน้า แต่
ดูเหมือนมันจะมีความสุขยิ่งกว่ามนุษย์ซึ่งถือตนว่าฉลาดและมีความ
สามารถเหนือสัตว์โลกทั้งมวล เป็นความจริงที่ว่าความสุขนั้นขึ้นอยู่กับ
ความพอใจ มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในเพศไหนและภาวะใด ถ้าสามารถ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พอใจในภาวะนั้นได้ เขาก็มีความสุข คนยากจนหาเข้ากินคำอาจจะมีความสุขกว่ามหาเศรษฐีหรือมหाराชาผู้ร่ำร้อนอยู่เสมอ เพราะความปรารถนาและทะยานอยากอันไม่รู้จักสิ้นสุด มนุษย์เราจะมีสติปัญญาฉลาดปานใดก็ตาม ถ้าไร้เสียแล้วซึ่งปัญญาในการหาความสุขให้แก่ตนโดยทางที่ชอบ เขาผู้นั้นควรจะทะนงตนว่าฉลาดกว่าสัตว์อะไร?”

มนุษย์ส่วนใหญ่มักจะปล่อยให้ความอยากความดิ้นรน ออกหน้า แล้ววิ่งตาม เหมือนวิ่งตามเงาของตนเองในเวลาบ่าย ยิ่งวิ่งตาม ก็ดูเหมือนเงาจะห่างตัวออกไปทุกที ทุกคนต้องการและมุ่งมั่นในความสุข แต่ความสุขก็เป็นเหมือนเงานั้นเอง ความสุขมิใช่เป็นสิ่งที่เราจะต้องแสวงหาและมุ่งมอง หน้าที่โดยตรงที่มนุษย์ควรทำนั้น คือการมองทุกข์ให้เห็น พร้อมทั้งตรวจสอบพิจารณาสาเหตุแห่งทุกข์นั้น แล้วทำลายสาเหตุแห่งทุกข์เสีย โดยนัยนี้ความสุขก็จะเกิดขึ้นเอง เหมือนผู้ปรารถนาความสุขความเจริญแก่ประเทศชาติ ถ้าปราบเสี้ยนหนามและเรื่องร้ายในประเทศมิได้ ก็อย่าหวังเลยว่าประชาชาติจะเจริญและผาสุก หรือเหมือนผู้ปรารถนาสุขแก่ร่างกาย ถ้ายังกำจัดโรคในร่างกายมิได้ ความสุขกายจะมีได้อย่างไร แต่ถ้าร่างกายปราศจากโรค มีอนามัยดี ความสุขกายก็มีมาเอง

ด้วยประการฉะนี้ปรัชญาเถรวาทจึงให้หลักเราไว้ว่า “มองทุกข์ให้เห็นจึงเป็นสุข” อธิบายว่า เมื่อเห็นทุกข์ กำหนดรู้ทุกข์ และค้นหาสมุฏฐานของทุกข์แล้ว ทำลายสาเหตุแห่งทุกข์นั้นเสีย เหมือนหมอบำบัดเชื้ออันเป็นสาเหตุแห่งโรค ยิ่งทุกข์ลดน้อยลงเท่าใด ความสุขก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น ความทุกข์ที่ลดลงนั่นเองคือความสุข เหมือน

ทัศนศาสตร์ที่ถือว่าความเย็นไม่มี มีแต่ความร้อน ความเย็นคือความร้อนที่ลดลง เมื่อความร้อนลดลงถึงที่สุดก็กลายเป็นความเย็นที่สุด ทำนองเดียวกันเมื่อความทุกข์ลดลงถึงที่สุดก็กลายเป็นความสุขที่สุด ชั้นแห่งความสุขนั้นมีขึ้น ตามชั้นแห่งความทุกข์ที่ลดลง คำสอนทางศาสนาเมื่อว่าโดยนัยหนึ่งจึงเป็นเรื่องของ “ศิลปะแห่งการลดทุกข์” นั่นเอง

พระอานนทที่ได้รับคำบอกเล่าจากสุนันทาภิกษุณีแล้ว ให้รู้สึกเป็นห่วงกังวลถึงโกกิลภิกษุณียิ่งนัก ท่านคิดว่า หรือจะเป็นเพราะนางหกล้มเมื่อบ่ายนี้กระมัง จึงเป็นเหตุให้นางป่วยลง อนิจจาโกกิล เธอรักเรา เราหรือจะไม่รู้ แต่เธอมาหลงรักคนที่ไม่มีความรักจะรักเสียแล้ว เหมือนเด็กน้อยผู้ไม่ประสาต่อความตาย นั่งร่ำร้องเร่าเร้าขอคำตอบจากมารดาผู้นอนตายสนิทแล้ว ช่างน่าสงสารสังเวชเสียนี้กระไร ผู้หญิงมีความอ่อนแอทั้งด้านร่างกายและจิตใจ พระศาสดาจึงกีดกันนักหนาในเบื้องต้นที่จะให้สตรีบวชในศาสนา ทั้งนี้เป็นเพราะพระมหากรุณาของพระองค์ ที่ไม่ต้องการให้สตรีลำบาก มีเรื่องเดียวเท่านั้นที่สตรีทนได้ดีกว่าบุรุษนั้น คือการทนต่อความเจ็บปวด

พระอานนทมีพระรูปหนึ่งเป็นปัจฉาสมณะ ไปสู่สำนักภิกษุณีเพื่อเยี่ยมไข้ แต่เมื่อเห็นอาการไข้ของโกกิลภิกษุณีแล้ว ความสงสารและกังวลของท่านก็ค่อยๆ คลายตัวลง ความฉลาดอย่างเลิศล้ำของพระพุทธอนุชาแห่งทะเลความรู้สึกละเอียดและการ (อาการไข้) ของนาง ท่านรู้สึกว่าคุณถูกหลอก ท่านไม่เชื่อเลยว่านางจะเป็นไข้จริง “แต่เอาเถิด” พระอานนทปรารภกับตัวเอง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“โอกาสนี้ก็เป็นโอกาสดีเหมือนกันที่จะแสดงบางอย่างให้นางทราบ เพื่อนางจะได้ละความพยายาม เลิกรักเลิกหมกมุ่นในโลกียวิสัย หันมาทำความเพียรเพื่อละสิ่งที่ควรละและเจริญสิ่งที่ควรทำให้เจริญ ให้เหมาะสมกับเพศภิกษุณีแห่งนาง คงจะเป็นประโยชน์เกื้อกูล แก่นางไปตลอดกาลนาน คงจะเป็นปฏิบัติการอันประเสริฐสำหรับ ความรักของนางผู้ภักดีต่อเราตลอดมา”

๘

โก กิ ล า ป ระ ห า ร กิ เ ล ส

และแล้วพระอานนท์ก็กล่าวขึ้นว่า

“น้องหญิง ชีวิตนี้เริ่มต้นด้วยเรื่องที่น่าละอาย ทรงตัวอยู่ด้วยเรื่องที่ยุ่งยากสับสน และจบลงด้วยเรื่องเศร้า อนึ่ง ชีวิตนี้เริ่มต้นและจบลงด้วยเสียงคร่ำครวญ เมื่อลืมตาขึ้นดูโลกเป็นครั้งแรก เราก็ร้องไห้ และเมื่อจะหลับตาลง เราก็ร้องไห้อีก หรืออย่างน้อยก็เป็นสาเหตุให้คนอื่นหลังน้ำตา เด็กร้องไห้พร้อมด้วยกำมือแน่น เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเกิดมาเพื่อจะหวังเหนี่ยวยึดถือ แต่เมื่อหลับตาลาโลกนั้น ทุกคนแบมือออก เหมือนจะเตือนให้ผู้อยู่เบื้องหลังสำนึก และเป็นพยานว่าเรามีได้เอาอะไรไปเลย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

น้องหญิง อาตมาขอเล่าเรื่องส่วนตัวให้ฟังสักเล็กน้อยอาตมาเกิดแล้วในศากยวงศ์อันมีศักดิ์ ซึ่งเป็นที่เลื่องลือว่าบริสุทธิ์ยิ่งในเรื่องตระกูล อาตมาเป็นอนุชาแห่งพระบรมศาสดา และออกบวชติดตามพระองค์เมื่ออายุได้ ๓๖ ปี ราชกุมารผู้มีอายุ ถึง ๓๖ ปี ที่ยังมีดวงใจผ่องแผ้ว ไม่เคยผ่านเรื่องรักๆ ใคร่ๆ มาเลยนั้น เป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก หรืออาจจะหาไม่ได้เลยก็ได้ น้องหญิง อย่างนี้กว่าอาตมาจะเป็นคนวิเศษเลิศเลอกว่าราชกุมารทั้งหลาย อาตมาเคยผ่านความรักมาแล้ว และได้ประจักษ์ว่าความรักเป็นความร้าย ความรักเป็นสิ่งที่ทารุณและเป็นเครื่องทำลายความสุขของปวงชน อาตมากลัวต่อความรักนั้น ทุกคนต้องการความสมหวังในชีวิตรัก แต่ความรักไม่เคยให้ความหวังแก่ใครถึงครึ่งหนึ่งแห่งความต้องการ ยิ่งความรักที่ฉาบพาดด้วยความเสน่หาด้วยแล้ว จะเป็นพิษแก่จิตใจ ทำให้ทुरนทुरายดินรนไม่รู้จักจบสิ้น ความสุขที่เกิดจากความรักนั้น เหมือนความสบายของคนป่วยที่ได้กินของแสลง เธออย่าพอใจในเรื่องความรักเลย เมื่อหัวใจถูกอุปโลบลี้ด้วยความรัก หัวใจนั้นจะสร้างความหวังขึ้นอย่างเจิดจ้า แต่ทุกครั้งที่เราหวัง ความผิดหวังก็จะรอเราอยู่ น้องหญิง อย่าหวังอะไรให้มากนัก จงมองดูชีวิตอย่างผู้ช้ำของอย่าวิตกกังวลอะไรล่วงหน้า ชีวิตนี้เหมือนเกลียวคลื่น ซึ่งก่อตัวขึ้นแล้วม้วนเข้าหาฝั่งและแตกกระจายเป็นฟองฝอย จงยืนมองดูชีวิตเหมือนคนผู้ยืนอยู่บนฝั่งมองดูเกลียวคลื่นในมหาสมุทรฉะนั้น

โกกิลาเอย เมื่อความรักเกิดขึ้น ความละอายและความเกรงกลัวในสิ่งที่ควรกลัวก็พลันสิ้นไป เหมือนก้อนเมฆหมอกเคลือบตัว เข้าบดบังดวงจันทร์ให้อับแสง ธรรมดาสตรีนั้นควรจะยอมตาย

เพราะความละเอียด แต่แทนที่จะเป็นเช่นนั้น ความละเอียดมักจะตายไปก่อนเสมอ เมื่อความใคร่เกิดขึ้น ความละเอียดก็หลบหน้า เพราะเหตุนี้ พระบรมศาสดาจึงตรัสว่า ความใคร่ทำให้คนมีคบอด อนึ่ง โลกมนุษย์ของเรานี้ เต็มไปด้วยชีวิตอันประหลาดพิสดาร ต่างชนิดและต่างรส ชีวิตของแต่ละคนได้ผ่านมาและผ่านไปด้วยความระกำ ลำบากทุกข์ทรมาน ถ้าชีวิตมีความสุขก็เป็นความหวาดเสียวที่จะต้องจากชีวิตอันรื่นรมย์นั้นไป

โกกิลาเอย มนุษย์ทั้งหลายผู้ยังมีวิชาเป็นผ้าบังปัญญา จักษุณฺนั้น เป็นเสมือนทารกน้อยผู้หลงเข้าไปในป่าใหญ่อันรกทึบ ซึ่งเต็มไปด้วยอันตรายอันน่าหวาดเสียวและว่าเหว้เจียบเหงา มนุษย์ส่วนใหญ่แม้จะรู้ว่าเรียงแจ่มใสอยู่ในหมู่ญาติและเพื่อนฝูง แต่ใครเล่าจะทราบว่าเป็นส่วนลึกแห่งใจเขาจะว่าเหว้และเจียบเหงาสักปานใด แทบทุกคนว่าเหว้ ไม่แน่ใจว่าจะยึดเอาอะไรเป็นหลักของชีวิตที่แน่นอน เธอปรารถนาจะเป็นอย่างนั้นด้วยหรือ?

น้องหญิง บัดนี้เธอมีธรรมเป็นเกาะที่พึ่งแล้ว จงยึดธรรมเป็นที่พึ่งต่อไปเถิด อย่าหวังอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย โดยเฉพาะความรักความเสน่หาไม่เคยเป็นที่พึ่งจริงจึ่งให้แก่ใครได้ มันเป็นเสมือนดอกไม้ฝุ่ จะล้มลงทันทีเมื่อถูกคลื่นซัดสาด

ธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าเขาจะอยู่เพศใดภาวะใด การกระทำที่นึกขึ้นภายหลังแล้วต้องเสียใจนั้น พระศาสดาทรงสอนให้เว้นเสีย เพราะฉะนั้น แม้จะประสบปัญหาหัวใจ หรือได้รับความทุกข์ยากลำบากสักปานใด ก็ต้องไม่ทิ้งธรรม มนุษย์ที่ยังมีอัสวะอยู่ในใจนั้น ย่อมจะมีวันพลั้งเผลอประพฤติผิดธรรมไปบ้าง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เพราะยังมีสติไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อได้สติในภายหลังแล้ว ก็ควรตั้งใจประพฤติธรรมสั่งสมความดีกันใหม่ ยิ่งพวกเรานักบวชด้วยแล้ว จำเป็นต้องมีอุตมคติ การตายด้วยอุตมคตินั้นมีค่ากว่าการเป็นอยู่โดยไร้อุตมคติ

น้องหญิง ธรรมดาไม้จันทน์นั้น แม้จะแห้งก็ไม่ทิ้งกลิ่น หัสตินก้าวลงสู่สงครามก็ไม่ทิ้งลีลา อ้อยแม้เข้าสู่หีบยนต์แล้วก็ไม่ทิ้งรสหวาน บัณชิตแม้ประสบทุกข์ก็ไม่ทิ้งธรรม พระศาสดาทรงย้ำว่า พึงสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อรักษาธรรม

โกกิลาเอย เธอได้สละเพศฆราวาสมาแล้ว ซึ่งเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ ยากที่ใครๆ จะสละได้ ขอให้เธอเสียสละต่อไปเกิดและสละให้ลึกกว่านั้น คือไม่สละแต่เพียงเพศอย่างเดียว แต่จงสละความรู้สึกอันจะเป็นข้าศึกต่อเพศเสียด้วย เธอเคยฟังสุภาสิตอันกินใจยิ่งมาแล้วมิใช่หรือ ในคนร้อยคน หากคนกล้าได้หนึ่งคน ในคนพันคน หากคนเป็นบัณฑิตได้หนึ่งคน ในคนแสนคน หากคนพูดจริงได้เพียงหนึ่งคน ส่วนคนที่เสียสละได้ทุกอย่างทุกอย่งนั้นไม่รู้ว่าจะมีหรือไม่ คือไม่ทราบจะคำนวณเอาจากคนจำนวนเท่าใดจึงจะเห็นได้หนึ่งคน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นนักเสียสละตัวอย่างของโลก เคยมีกษัตริย์องค์ใดบ้างทำได้เหมือนพระพุทธองค์ ทรงยอมเสียสละความสุขความเพลินใจทุกอย่างที่ชาวโลกปองหมายมาอยู่กลางดินกลางทราย ก็เพื่อทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่มนุษยชาติ การเสียสละของพวกเรา เมื่อนำไปเทียบกับการเสียสละของพระบรมศาสดาแล้ว ของเราช่างเล็กน้อยเสียนี้กระไร

น้องหญิง พระศาสดาตรัสว่า บุคคลอาจอาศัยตัณหาละตัณหาได้ อาจอาศัยมานะละมานะได้ อาจอาศัยอาหารละอาหารได้ แต่เมถุนธรรมนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอนให้ชักสะพานเสีย คืออย่าทอดสะพานเข้าไป เพราะอาศัยละไม่ได้

ชื่อว่า อาศัยอาหารละอาหารนั้น คือละความพอใจในรสของอาหาร จริงอยู่ สัตว์โลกทั้งมวลดำรงชีพอยู่ได้เพราะอาหาร ชื่อนี้พระศาสดาก็ตรัสไว้ แต่มนุษย์และสัตว์เป็นอันมากติดข้องอยู่ในรสแห่งอาหาร จนต้องกระเสือกกระสนกระวนกระวาย และต้องทำชั่ว เพราะรสแห่งอาหารนั้น ที่ว่าอาศัยอาหารละอาหารนั้นคือ อาศัยอาหารละความพอใจในรสแห่งอาหารนั้น บริโภคเพียงเพื่อยังชีพให้ชีวิตเป็นไปได้เท่านั้น เหมือนคนเดินทางข้ามทะเลทราย เสบียงอาหารหมด และบังเอิญลูกน้อยตายลงเพราะหิวโหย เขาจำใจต้องกินเนื้อบุตรเพียงเพื่อให้ข้ามทะเลทรายได้เท่านั้น หากติดในรสแห่งเนื้อบุตรไม่

ชื่อว่า อาศัยตัณหาละตัณหานั้น คือเมื่อทราบว่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาชื่อนั้นได้สำเร็จเป็นโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี หรืออรหันต์ ก็มีความทะยานอยากที่จะเป็นบ้าง เมื่อพยายามจนได้เป็นแล้ว ความทะยานอยากอันนั้นก็หายไป อย่างนี้เรียกว่าอาศัยตัณหาละตัณหา

ชื่อว่า อาศัยมานะละมานะนั้น คือเมื่อได้ยินได้ฟังภิกษุหรือภิกษุณีหรืออุบาสกอุบาสิกาชื่อนั้นได้สำเร็จเป็นโสดาบัน เป็นต้น ก็มีมานะขึ้นว่าเขาสามารถทำได้ ทำไมเราซึ่งเป็นมนุษย์และมีอวัยวะทุกส่วนเหมือนเขาจะทำไม่ได้บ้าง จึงพยายามทำความเพียร เผา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

กิเลสจนได้บรรลุโสดาปัตติผลบ้าง อรหัตตผลบ้าง อย่างนี้เรียกว่า
อาศัยมานะละมานะ เพราะเมื่อบรรลุแล้ว มานะนั้นย่อมไม่มีอีก

“ดูก่อนน้องหญิง ส่วนเมถุนธรรมนั้น ใครๆ จะอาศัยละมิได้
เลย นอกจากจะพิจารณาเห็นโทษของมันแล้วเลิกละเสีย ห้ามใจ
มิให้เลื่อนไหลไปยินดีในกามสุขเช่นนั้น น้องหญิง พระศาสดาตรัสว่า
กามคุณนั้นเป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีสุขน้อย แต่มีทุกข์มาก มี
โทษมาก มีความคับแค้นเป็นมูล มีทุกข์เป็นผล”

พระอานนท์พูดจบ คอยจับกิริยาของโกกิลากิษุณีว่าจะมี
ความรู้สึกอย่างไร ธรรมกถาของท่านได้ผล กิษุณีค่อยๆ ลุกจาก
เตียง สลัดผ้าห่มออก คลานมาหมอบลงแทบเท้าของพระอานนท์
นางสะอึกสะอื้นจนสิ้นเทิ้มไปทั้งตัว พูดอะไรไม่ออก นางเสียใจอย่าง
สุดซึ้ง อันความเสียใจและละอายนั้น ถ้ามันแยกกันเกิดคนละครั้ง ก็
ดูเหมือนจะไม่รุนแรงเท่าใดนัก แต่เมื่อใดที่ทั้งความเสียใจและความ
ละอายเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน และในกรณีเดียวกันด้วยแล้ว ย่อมเป็น
ความทรมานสำหรับสตรีอย่างยิ่งยวด นางเสียใจเหลือเกินที่ความรัก
ของนางมิได้รับสนองเลยแม้แต่น้อย คำพูดของพระอานนท์ล้วนแต่
เป็นคำเสียดแทงใจสำหรับนางผู้ยังหวังความรักจากท่านอยู่ ยิ่งกว่า
นั้นเมื่อนางทราบว่พระอานนท์มิได้เชื่อในอาการลวงของนางเลย
นางจึงรู้สึกเหมือนถูกตบหน้าอย่างแรง ละอายสุดที่จะประมาณได้
นางจึงไม่สามารถพูดคำใดได้เลย นอกจากถอนสะอื้นอยู่ไปมา

ครู่หนึ่งพระอานนท์จึงพูดว่า “น้องหญิง หยุตร้องไห้เสียเกิด
การร้องไห้ไม่มีประโยชน์อะไร ไม่ช่วยเรื่องหนักใจของเธอให้คลาย
ลงได้” อนิจจา พระอานนท์ช่างพูดอย่างพระอริยะแท้

“ข้าแต่พระคุณเจ้า” นางพูดทั้งเสียงสะอื้น ภิกษุผู้เป็นปัจฉาสมณะของพระอานนท์ต้องเบือนหน้าไปเสียทางหนึ่ง เกรงว่าจะไม่สามารถอดกลั้นน้ำตาได้ “ข้าพเจ้าจะพยายามกล้ากลืนฝืนใจ ปฏิบัติตามโอวาทของท่าน แม้จะเป็นความทรมาณสักปานใด ข้าพเจ้าจะอดทนและขอเทิดทูนบูชาพระพุทธอนุชาไว้ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูง ข้าพเจ้าไม่เจียมตัวเองจึงต้องทุกข์ทรมาณถึงปานนี้ ข้าพเจ้าเป็นเพียงหญิงทาสทูนหม้อน้ำ ข้าพเจ้าเพิ่งสำนึกตนเวลานี้เอง ความรัก ความอาลัยทำให้ข้าพเจ้าลืมนึกกำเนิดชาติตระกูลและความเหมาะสมใดๆ ทั้งสิ้น มาหลงรักพระพุทธอนุชาผู้ทรงศักดิ์

๑๐๘

ข้าแต่ท่านผู้สืบบอริยวงศ์ กายกรรม วชิกรรม ที่ข้าพเจ้าล่วงเกินท่านและจะพึงขอโทษนั้นไม่มี ส่วนมโนกรรมนั้นมีอยู่ ข้าพเจ้ารักท่าน และรักอย่างสุดหัวใจ ถ้าการที่ข้าพเจ้ารักท่านนั้นเป็นความผิด ขอท่านผู้ประเสริฐโปรดให้อภัยในความผิดพลาดอันนั้นด้วย” นางพูดจบแล้วนั่งก้มหน้า น้ำตาของนางหยดลงบนจีวรผืนบาง เสมือนหยาดน้ำค้างถูกสลัดลงจากใบหญ้าเมื่อลมพัดเป็นครั้งคราว

“น้องหญิง เรื่องชาติเรื่องตระกูลนั้นอย่านำมาปรารมภ์เลย อาตมามีได้เคยคิดถึงมันเป็นเวลานานมาแล้ว ที่อาตมาไม่รักน้องหญิง มิใช่เพราะอาตมาเกิดในตระกูลอันสูงศักดิ์ ส่วนเธอเป็นทาสีดอก แต่เป็นเพราะอาตมาเห็นโทษแห่งความรัก ความเสน่หาตามที่พระศาสดาทรงสอนอยู่เสมอ เวลานี้อาตมามีหน้าที่จะต้องบำรุงพระศาสดาผู้เป็นนาถะของโลก และพยายามทำหน้าที่กำจัดอาสวะในจิตใจ มิใช่เพิ่มอาสวะให้มากขึ้น เมื่ออาสวะยังไม่สิ้น ย่อมจะต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารอีก จะเป็นเวลานานเท่าใดก็สุดจะคำนวณ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พระศาสดาตรัสว่า การเกิดบ่อยๆ เป็นความทุกข์ เพราะเมื่อมีการเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความทรمانอื่นๆ ก็ติดตามมาเป็นสาย นอกจากนี้ผู้วนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสาร อาจจะมีบางชาติที่ประมาทพลาดพลั้งไปแล้วต้องตกไปในอบาย เป็นการถอยหลังไปอีกมากกว่าจะตั้งต้นได้ใหม่ก็เป็นการเสียเวลาของชีวิตไปมิใช่น้อย

น้องหญิง เธออย่างน้อยใจในชาติตระกูลอันต่ำต้อยของเธอ บุคคลจะเกิดในตระกูลกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ หรือศูทรก็ตาม ย่อมตกอยู่ภายใต้กฎกรรมตาเหมือนกันหมด คือเมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ และในที่สุดก็ต้องตาย ความตายย่อมกวาดล้างสรรพสัตว์ไปโดยมิละเว้นใครไว้เลย และใครๆ ไม่อาจต่อสู้ด้วยวิธีใดๆ ได้

นอกจากนี้ มนุษย์ทุกคนล้วนมีเลือดสีแดง รู้จักกลัวภัยและใคร่ความสุขเสมอกัน เหมือนไม้ขนานชนิด เมื่อนำมาเผาไฟย่อมมีเปลวสีเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมัวมาแบ่งแยกกันอยู่ทำไมว่า คนนั้นเป็นวรรณะสูง คนนี้เป็นวรรณะต่ำ มาช่วยกันกระพือสันติสุขให้แก่โลกที่ร้อนระอุนี้จะมีดีกว่าหรือ มนุษย์ไม่ว่าจะเกิดในวรรณะใด เมื่อประพฤติดีก็เป็นคนดีเหมือนกันหมด เมื่อประพฤติชั่วก็เป็นคนชั่วเหมือนกันหมด

เพราะฉะนั้น ขอให้น้องหญิงเลิกน้อยใจในเรื่องชาติตระกูลของตัวและตั้งหน้าพยายามทำความดีเถิด ขอให้น้องหญิงเชื่อว่าการที่อาตมาไม่สามารถสนองความรักของน้องหญิงได้นั้น มิใช่เป็นเพราะอาตมารังเกี้ยวเรื่องชาติเรื่องตระกูลของเธอเลย แต่มันเป็นเพราะอาตมารังเกี้ยวตัวความรักรัคนั้นต่างหาก

ภคินีเอ๋ย อันธรรมดาว่าความรักนั้น มันเป็นธรรมชาติที่เราร้อนอยู่แล้ว ถ้ายิ่งมันเกิดขึ้นในฐานะที่ผิด ที่ไม่เหมาะสมเข้าอีก มันก็จะยิ่งเพิ่มความแรงร้อนมากขึ้น การที่น้องหญิงจะรักอาตมาหรืออาตมาจะรักเธออย่างเสน่หาอาลัยนั้นแล เรียกว่าความรักอันเกิดขึ้นในฐานะที่ผิดหรือไม่เหมาะสม ขอให้เธอตัดความรัก ความอาลัย เสียเถิด แล้วเธอจะพบความสุขปลอดภัยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งสูงกว่า ประณีตกว่า”

พระอานนท์ละภิกขุณูปัสสยะไว้เบื้องหลัง ด้วยความรู้สึกที่แปลกประหลาด ท่านเดินลัดเลาะมาทางริมสระแล้วนั่งลง ณ ม้ายาว มีพนักตัวหนึ่ง ภิกษุเป็นปัจฉาสมณะก็นั่งลง ณ ริมสุดข้างหนึ่ง พระอานนท์ถอนหายใจยาวและหนักหน่วงเหมือนจะระบายความหนักอกหนักใจออกมาเสียบ้าง ครูหนึ่งท่านจึงบอกให้ภิกษุรูปนั้นกลับไปก่อน ท่านต้องการจะนั่งพักผ่อนอยู่ที่นั่นสักครู่ ถ้าพระศาสดาเรียกหา ก็ให้มาตามที่ริมสระนั้น

ท่านนั่งคิดทบทวนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บางครั้งรู้สึกสงสารภิกษุณีโกกิลอย่างจับใจ แต่ด้วยอหยาตัยแห่งมหาบุรุษ ประดับด้วยบารมีธรรมนั้นต่างหากเล่า จึงสามารถข่มใจและสลัดความรู้สึกสงสารอันนั้นเสีย ท่านปรารภกับตนเองว่า “อานนท์ เธอเป็นเพียงโสดาบันเท่านั้น ราคะโทสะและโมหะยังมีได้ละเลย เพราะฉะนั้นอย่าประมาท อย่าเข้าใจ หรือยอมพบกับภิกษุณีโกกิลอีก ธรรมชาติของจิตเป็นสิ่งดิ้นรนกลับกลองง่าย บางคราวปรากฏเหมือนช้างตกมัน อานนท์ จงเอาสติเป็นขอสำหรับเหนี่ยวรั้งช้าง คือจิตที่ดิ้นรนนี้ให้อยู่ในอำนาจ บุคคลผู้มีอำนาจมากที่สุดและควรแก่การ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สรรเสริญนั่น คือผู้ที่สามารถเอาตนของตนเองไว้ในอำนาจได้ สามารถชนะตนเองได้ พระศาสดาตรัสว่า ผู้ชนะตนเองได้ชื่อว่าเป็น ยอดนักรบในสงคราม เธอจึงเป็นยอดนักรบในสงครามเกิด อย่า เป็นผู้แพ้เลย”

พระอานนท์ตริกรตรองและโอวาทตนเองอยู่พอสมควรแล้วก็เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ท่านไม่มีอะไรปิดบังสำหรับพระผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้น ท่านจึงกราบทูลเรื่องราวทั้งหมดให้พระจอมมุนีทรงทราบ รวมทั้งที่ท่านปรารภกับตนเอง และให้โอวาทตนเองนั้นด้วย พระมหาสมณะทรงทราบเรื่องแล้ว ทรงประทานสาธุการแก่พระอานนท์ แล้วตรัสให้กำลังใจว่า

“อานนท์ เธอเป็นผู้มีบารมีอันได้สั่งสมมาดีแล้ว ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายแห่งเธอ เรื่องที่เธอจะตกไปสู่ฐานะที่ต่ำกว่านั้นนั้นเป็นไม่มีอีก” แล้วพระศากยมุนีก็ทรงแยมพระโอษฐ์น้อยๆ เมื่อพระอานนท์ทูลถามสาเหตุที่ทรงแยมพระโอษฐ์นั้น จึงตรัสว่า

“อานนท์ เธอคงลืมไปว่า พระโสดาบันนั้นมีการไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา จะต้องได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์อย่างแน่นอนอนไม่วันใดวันหนึ่ง เธออย่าวิตกทุกข์ร้อนไปเลย”

พระอานนท์มีอาการแ่มชื่นแจ่มใสขึ้น เพราะพระดำรัสประโลมใจของพระศาสดานั้น

เย็นวันนั้นเอง พุทธบริษัทแห่งนครโกสัมพีผู้ใคร่ต่อธรรม มีมือถือดอกไม้ธูปเทียนและสุคันธชาติหลากหลายต่างมุ่งหน้าสู่โฆสิตาราม เพื่อฟังธรรมรสจากพระพุทธองค์ เมื่อพุทธบริษัทพร้อมพร้อมนั้นอย่างมีระเบียบแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสก

(สบง = ผ้าสำหรับนุ่ง) ซึ่งข้อมไว้ด้วยดีแล้ว ทรงคาดพระกายพันธนะ (ประคตเอว = ผ้ารัดเอว) อันเป็นประดุกสายฟ้า ทรงครองสูคติมหาบังสุกุลจีวร อันเป็นประดุกผ้ากัมพลสีเหลืองหม่น เสด็จออกจากพระคันธกุฎีสู่ธรรมสภาด้วยพุทธลีลาอันงามยิ่งหาที่เปรียบมิได้ ประดุกจีลาสแห่งพญาช้างตัวประเสริฐ และประดุกอาการเยื้องกรายแห่งไกรสรสีหราช เสด็จขึ้นสู่บวรพุทธอาสน์ที่ปลูกไว้ดีแล้ว ท่ามกลางมณฑลมาลย์ซึ่งประดับตกแต่งอย่างวิจิตรตระการตา ทรงเปล่งพระฉัพพัตถ์รังสีประดุกพระอาทิตย์เปล่งแสงอ่อนๆ บนยอดภูเขายุกันธร เมื่อสมเด็จพระจอมมุนีเสด็จมาถึง พุทธบริษัทก็เฝ้ากราบพระพุทธรองค์ทรงมองดูพุทธบริษัทด้วยพระหฤทัยอันเปี่ยมไปด้วยพระเมตตาทรงดำริว่า “ขุนนุมนี่ ช่างงามน่าดูจริงหนอ จะหาคนคะนองมือคะนองเท้า หรือมีเสียงไอเสียงจามไม่ได้เลย ชนทั้งหมดนี้ มีคารวะต่อเรายังนัก ถ้าเราไม่พูดขึ้นก่อน แม้จะนั่งอยู่นานสักเท่าใด ก็จะไม่มีการพูดอะไรเลย แต่เวลานี้เป็นเวลาแสดงธรรม”

พระองค์ทรงดำริเช่นนี้แล้ว จึงส่งชายคือพระญาณของพระองค์ไปสำรวจพุทธบริษัทว่า ใครหนอจะสามารถบรรลุธรรม เบื้องสูงได้บ้างในวันนี้ ทรงเล็งเห็นอุปนิสัยแห่งภิกษุณีโกกิลาวา มีญาณแก่กล้าพอจะบรรลุธรรมได้ พระพุทธรองค์จึงทรงประกาศธรรมจักรอันประเสริฐ ด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะกังวาน ดังนี้

“ดูก่อนท่านทั้งหลาย ทาง ๒ สาย คือ กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่ด้วยความสุขสบายหนึ่ง และอัตตกิลมถานุโยค การทรมานกายให้ลำบากเปล่าสายหนึ่ง อันผู้หวังความเจริญในธรรมพึงละเว้นเสีย ควรเดินทางสายกลาง คือเดินตามอริยมรรคมีองค์ ๘

พระอานนท์ พุทธอนุชา

คือความเห็นชอบ ความดำริชอบ การพูดชอบ การทำชอบ การประกอบอาชีพในทางสุจริต ความพยายามในทางที่ชอบ การตั้งสติชอบ และการทำสมาธิชอบ

ดูก่อนท่านทั้งหลาย ความทุกข์เป็นความจริงประการหนึ่ง ที่ชีวิตจะต้องประสบบ้างไม่มากก็น้อย ความทุกข์ที่กล่าวนี้มีอะไร บ้าง? ท่านทั้งหลาย ความเกิดเป็นความทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตายก็เป็นความทุกข์ ความแค้นใจ หรือความโศก ความร่ำไร รำพันจนน้ำตานองหน้า ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความพลัดพรากจากบุคคลหรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ความต้องประสบกับบุคคลหรือสิ่งของอันไม่เป็นที่พอใจ พรารถนาอะไรไม่ได้ ดั่งใจ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้น เมื่อกล่าวโดยสรุป การยึดมั่นในขั้นที่ ๕ ด้วยตัณหาอุปาทานนั่นเอง เป็นความทุกข์อันยิ่งใหญ่

ท่านทั้งหลาย เราตถาคตกล่าวว่า ความทุกข์ทั้งหมดล้วนสืบเนื่องมาจากเหตุ ก็อะไรเล่าเป็นเหตุแห่งทุกข์นั้น เรากล่าวว่า ตัณหานั่น เป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ ตัณหาคือความทะยานอยากดิ้นรน ซึ่งมีลักษณะเป็น ๓ คือดิ้นรนอยากได้อารมณ์ที่นำใคร นำปรารถนา เรียกกามตัณหาอย่างหนึ่ง ดิ้นรนอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เรียกภวตัณหาอย่างหนึ่ง ดิ้นรนอยากผลักสิ่งที่มีแล้วเป็นแล้ว เรียกภวิภวตัณหาอย่างหนึ่ง นี่แลคือสาเหตุแห่งความทุกข์ขั้นมูลฐาน

ท่านทั้งหลาย การสลละคืนโดยไม่เหลือซึ่งตัณหาประเภทต่างๆ การดับตัณหา คลายตัณหาโดยสิ้นเชิงนั่นแล เราเรียกว่า นิโรธ คือความดับทุกข์ได้

อ. วศิน อินทสระ

ทางที่จะดับทุกข์ดับต้นหนั้น เราตถาคตแสดงไว้แล้ว คือ อริยมรรคมีองค์ ๘

ท่านทั้งหลาย จงมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด อย่ามีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย เราตถาคตเองเป็นที่พึ่งแก่ท่านทั้งหลายไม่ได้ ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น ส่วนความเพียรพยายามเพื่อเผาบาปอกุศล ท่านทั้งหลายต้องทำเอง ทางมีอยู่ เราชี้แล้วบอกแล้ว ท่านทั้งหลายต้องเดินเอง”

พระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าในวันนั้น เหมือนเจาะจงเทศนาแก่ภิกษุณีโกกิลาโดยเฉพาะ นางรู้สึกเหมือนพระองค์ประทับแก้ปัญหาหัวใจของนางให้หลุดร่วง สมแล้วที่ใครๆ พากันชมพระพุทธองค์ว่าเป็นเหมือนดวงจันทร์ ซึ่งทุกคนรู้สึกเหมือนว่าจิตใจจะส่องแสงสีนวลไปให้แก่ตนเพียงคนเดียว

โกกิลาภิกษุณีส่งกระแสจิตไปตามพระธรรมเทศนา ปลดเปลื้องสังโยชน์คือกิเลสเครื่องร้อยรัดจิตใจทีละชั้น จนสามารถประหารกิเลสทั้งหมด ได้สำเร็จมรรคผลขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งด้วยประการฉะนี้

๙

พินธุละ กับ พระราชา

วันหนึ่งเวลาเช้า มันเป็นฤดูใบไม้ผลิ ใบเก่าของพฤษชาติถูกสลัดร่วงลง และเหี่ยวแห้งอยู่บริเวณโคนต้น ที่เนาเปื่อยไปแล้วก็มีเป็นจำนวนมาก ใบอ่อนซึ่งผลิออกใหม่ดูสวยงามสล้างเสลา มองดูเรียงรายเป็นทิวแถวน่าชื่นชม เมื่อฤดูนี้มาถึงเช้า แทบทุกคนรู้สึกเหมือนได้อาศัยอยู่ในโลกใหม่ น้ำค้างบนยอดหญ้าและใบไม้ยังไม่ทันเหือดแห้ง เพราะยังเช้าอยู่ พระอาทิตย์เพิ่งจะทอแสงสาดพื้นพิภพมาไม่นานนัก ลมอ่อนในยามเช้าพัดเฉื่อยฉิวหอบเอากลิ่นน้ำและกลิ่นดอกไม้มานานาพันธุ์ติดมาด้วย นกเล็กๆ กระโดดโลดเต้นด้วยความสำราญจากกิ่งนี้สู่กิ่งโน้น และจากกิ่งโน้นสู่กิ่งนั้น พลังก็ร้องเหมือนเสียงทักทายกันด้วยความสุขสดชื่นรับอรุณรุ่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา เดินจงกรมพิจารณาธรรมอยู่ท่ามกลางบรรยากาศอันสดชื่นนี้ พลังทำนาก็คิดถึงสุภาษิตเก่าๆ บทหนึ่งว่า

“กาก็ดำ นกดูเหว่าก็ดำ อะไรเล่าเป็นเครื่องแตกต่างระหว่างกาและนกดูเหว่านั้น

แต่เมื่อฤดูใบไม้ผลิมาถึงเข้า กาก็คงเป็นกา นกดูเหว่าก็คงเป็นนกดูเหว่า

สาธุชนและทุรชนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เมื่อเปล่งวาจาปราศรัย จึงทราบว่าเป็นใครเป็นสาธุชนและใครเป็นทุรชน”

ท่านใคร่ครวญต่อไปถึงพระพุทธรูปที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระพุทธรองค์เคยตรัสว่า

“ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภาม ผู้พูดไม่เป็นธรรม ไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ” ฯลฯ

ขณะนั้นเอง สุภาพสตรีผู้หนึ่งถือดอกไม้ธูปเทียนและข้าวยาคุเดินเข้ามาในบริเวณอาราม เมื่อนางเห็นพระอานนท์ จึงวางของลงแล้วนั่งลงไหว้

“อุบาสิกา วันนี้มาแต่เช้าเชียวหรือ?” พระอานนท์ทักอย่างสนิทสนม

“ข้าพเจ้ามีกิจพิเศษด้วย คือจะมาทูลลาพระศาสดากลับไปอยู่บ้านเดิม กุสินาราพระคุณเจ้า” นางตอบด้วยเสียงสั่นเครือ “และตั้งใจว่าจะลาพระคุณเจ้าด้วย ก็พอดีพบพระคุณเจ้าที่นี่”

“ทำไมหรืออุบาสิกา?” พระอานนท์ถามด้วยความสงสัย

“ท่านเสนาบดีให้กลับพระคุณเจ้า”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เมื่อพระอานนท์ไม่ซักถามอะไรอีก นางก็นมัสการแล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ใจนางไม่สบายเลย ไหนจะเป็นห่วงท่านเสนาบดีที่จะต้องอยู่โดยปราศจากนาง และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือนางปรารถนาจะอยู่สาวิตถิ เพราะเป็นราชธานีที่พระพุทธองค์ประทับอยู่บ่อยที่สุดและนานที่สุด การได้อยู่เมืองที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่นั้นเป็นกำไรชีวิตอย่างมากสำหรับความรู้สึกของนาง เมื่อนางถวายบังคมแล้ว พระศาสดาจึงทักว่า

“มัลลิกา วันนี้มาแต่เช้า มีธุระอะไรพิเศษหรือ?”

“หม่อมฉันทูลลาพระองค์เพื่อไปกุสินารา พระเจ้าข้า” นางทูลตอบ

“ทำไมหรือ?”

“ท่านเสนาบดีให้กลับไปอยู่กุสินารา พระเจ้าข้า”

“มีเรื่องอะไรรุนแรงถึงต้องให้กลับเที่ยวหรือ?”

“เรื่องก็มีเพียงว่าหม่อมฉันไม่มีบุตร ท่านพันธุลเสนาบดีจึงให้กลับไปอยู่บ้านเดิม เขาบอกว่าหม่อมฉันเป็นหมัน เขาต้องการลูกเมื่อไม่สามารถมีลูกให้เขาได้ จึงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะอยู่ต่อไป”

“เท่านั้นเองหรือมัลลิกา”

“เท่านั้นเอง พระเจ้าข้า”

“ถ้าเพียงแต่เท่านั้นก็อย่าไปเลย อยู่ที่สาวิตถินี้แหละ ขอให้บอกท่านเสนาบดีตามคำของตถาคต”

นางมัลลิกาได้ฟังพุทธดำรัสแล้วดีใจและโปร่งใจ เหมือนนักโทษที่ถูกตัดสินประหารชีวิตแล้วและพระราชารับสั่งให้ปล่อย ฉะนั้น นางถวายบังคมพระศาสดาเดินอย่างร่าเริงกลับออกมา

ทางเดิม พบพระอานนท์ยังเดินจงกรมอยู่ จึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้พระอานนท์ทราบ ท่านกล่าวว่า

“อุบาสิกาท่านเป็นผู้มีโชคดี ต่อไปนี้ท่านปรารถนาสิ่งใดคงได้สิ่งนั้นสมประสงค์ พระศาสดาไม่เคยตรัสอะไรที่ปราศจากเหตุการณ์ห้ามของพระองค์น่าจะมีเหตุผลที่จะเป็นประโยชน์แก่ท่าน จงเบาใจเถิด”

นางมัลลิกาภรรยาแห่งท่านพันธุลเสนาบดีเป็นสตรีมีบุญผู้หนึ่งในสมัยพุทธกาล มีเครื่องประดับที่มีค่าและทรงเกียรติล้ำ ซึ่งเรียกว่า “มหาลาดาปสาธน์” ในสมัยเดียวกัน มีสตรีอยู่ ๓ คนเท่านั้นที่สามารถมีเครื่องประดับนี้ คือนางวิสาขามหาอุบาสิกาคณหนึ่ง นางมัลลิกาภรรยาพันธุลเสนาบดีคนหนึ่ง และธิดาแห่งเศรษฐีกรุงพาราณสีอีกคนหนึ่ง

นางกลับไปหาท่านพันธุลด้วยความอดรักใคร่ พลังกล่าวว่า พระศาสดาทรงทักทานมิให้กลับไปกุสินารา พันธุละคิดว่า พระศาสดาคงทรงเห็นเหตุสำคัญเป็นแน่จึงทรงห้ามไว้ เขาเชื่อในพระสัมพันธุญตญาณแห่งพระพุทธองค์จึงพลอยดีใจกับชายาด้วย เข้าประคองมัลลิกาด้วยความถนอมรักใคร่ พลังกล่าวว่า

“ที่รัก การที่พี่บอกให้น้องกลับไปกุสินารานั้น เป็นเพราะไม่รักน้องก็หาไม่ได้ น้องก็คงทราบว่วงศ์ตระกูลเป็นสิ่งสำคัญ ตระกูลที่ไม่มีบุตรสืบต่ออยู่อมขาดสูญ พี่ไม่ปรารถนาเช่นนั้น พี่เพียงทำตามประเพณีของพวกเราเท่านั้น หญิงที่เป็นหมั้นยอมให้สิทธิแก่สามีตนเพื่อมีหญิงอื่นเป็นภรรยาสำหรับมีบุตรสืบสกุลวงศ์ เพราะพี่รักน้องจึงไม่อยากให้น้องอยู่อย่างหน้าซึ้งนอกตรม พี่ทราบกฎธรรมดาที่ว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ไม่มีสตรีคนใดอยากเห็นสามีของตนมีภรรยาอื่นอย่างตำหุดำตา
น้องเป็นสุดที่รักของพี่ แต่ความจำเป็นควรจะอยู่เหนือความรักมิใช่
หรือ?”

มัลลิกาชอบอยู่กับอกของพันธุละ น้ำตาไหลพรากลงอาบแก้ม
นางจะสะกดกลั้นอย่างไรก็สุดที่จะห้ามมิให้มันพรั่งพรูออกมา ความ
รู้สึกของนางสับสนวุ่นวายทั้งดีใจและเสียใจ ดีใจที่มีโอกาสได้อยู่รับ
ใช้ใกล้ชิดสามีอันเป็นที่รัก เสียใจที่นางไม่สามารถให้บุตรสืบสกุลแก่
เขาได้ ความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งสอดแทรกเข้ามา คือรู้สึกสงสารและ
เห็นใจสามี นางพูดทั้งน้ำตาว่า

“น้องเข้าใจพี่ดี และพร้อมที่จะทำตามคำบัญชาของพี่ น้องได้
มอบทั้งร่างกายและจิตใจให้พี่แล้ว สิ่งที่น้องให้พี่ไม่ได้นั้น เป็นสิ่ง
สุดวิสัยจริงๆ เท่านั้น ในโลกนี้มีสิ่งอยู่เป็นจำนวนมากที่เราปรารถนา
เหลือเกินเพื่อจะได้ แต่ก็ไม่ได้สมตั้งใจ ตรงกันข้าม มีสิ่งอยู่เป็น
จำนวนมากที่เราอยากจะทำสักเลียงและไม่พึงปรารถนา แต่ก็ประสบ
เข้าจนได้ ที่รัก ในโลกนี้มีใครเล่าที่จะสมปรารถนาไปเสียทุกอย่าง
ทุกชีวิตล้วนคลุกเคล้าไปด้วยยาพิษและน้ำตา ชีวิตมีทั้งความหวาน
ชื่นและขื่นขม เรามีได้เป็นเจ้าของชีวิต แต่ทุกคนเกิดมาเพื่อเป็นทาส
ของชีวิต เป็นไปจนกว่าชีวิตนี้จะสลาย”

“ทำไมน้องพูดรุนแรงถึงปานนั้น” พันธุละทักท้วง เขยคางนาง
อันเป็นที่รักให้เงยหน้าขึ้น มองซึ่งลงไปในดวงตาอันเศร้าซึ้งของ
มัลลิกาซึ่งยังมีน้ำตาคลออยู่ ก้มลงจุ่มพิตเบาๆ เพื่อปลอบใจให้นาง
สร้างศอก มือหนึ่งลูบไล่ไปตามเรือนเกศาอันอ่อนนุ่มสลวยเป็น
เงางาม เรื่อยลงมาถึงแผ่นหลังซึ่งอวบเต็ม “ชีวิตนี้ไม่มีอะไรรุนแรง

นักดอก ความผิดหวัง และความขมขื่น ซึ่งมีเป็นครั้งเป็นคราวนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นคุณค่าของความสมหวังและความหวานชื่นที่รัก ถ้าไม่มีรสขมอยู่ในโลกนี้ มนุษย์จะรู้จักคุณค่าแห่งรสหวานได้อย่างไร ถ้าไม่มีบรรยากาศที่ร้อนอบอ้าว คนจะรู้จักคุณค่าแห่งร่มพฤษอันรื่นรมย์ได้อย่างไร ถ้าไม่มีสิ่งที่ขั้ว มนุษย์จะรู้จักคุณค่าของสิ่งที่ดีละหรือ? น้องควรจะมองชีวิตในฐานะเป็นสิ่งที่รื่นรมย์ และสร้างความหวังอันสดชื่นไว้เสมอ เพื่อชีวิตนี้จะได้สดชื่นขึ้น”

“จะไม่เป็นการหลอกหลวงตัวเองไปหรือ” มัลลิกาเงยหน้าสบตาสามี “ในเมื่อชีวิตมิได้รื่นรมย์ จะมีเป็นการระบายสีให้แก่ชีวิตจนมองชีวิตที่แท้จริงไม่เห็นไปหรือ?”

๑๑๖ “น้องรัก ถ้าการหลอกตัวเองนั้นเป็นไปในทางที่ดี ในทางสร้างสรรค์ให้ชีวิตนี้ขึ้นสุข เราก็ควรจะหลอกหลวง มนุษย์เราชอบหลอกหลวงตัวเองไปในทางร้าย และเหตุร้ายก็อาจจะเกิดขึ้นได้จริงๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำไมเราจะไม่ลองหลอกตัวเองไปในทางดี เพื่อผลดีจะเกิดขึ้นจริงๆ บ้าง พระบรมศาสดาก็ตรัสไว้มิใช่หรือ ว่า ‘สำคัญที่ใจ’ ถ้าใจดี คิดดี ทำดี และพูดดี ผลดีก็ย่อมติดตามมาเหมือนเงาตามตัว บางทีที่มีความเห็นรุนแรงถึงกับว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรดี ไม่มีอะไรเลว แต่ความคิดหรือความรู้สึกของเราต่างหากที่ไปรู้สึกเช่นนั้นนั้นเข้าเอง ด้วยกฎอันนี้น้องจะเห็นว่า ในคนคนเดียวหรือในสิ่งสิ่งเดียวกัน รูปร่างหน้าตาอย่างนี้ เป็นที่รักของน้อง แต่น้องก็คงทราบว่ายังมีคนเป็นอันมากที่ไม่รักพี่ไม่ชอบพี่ ไม่เพียงแต่ไม่รัก ไม่ชอบเท่านั้นดอก ถึงกับเกลียดเอามากๆ ก็มีอยู่มิใช่น้อย ถ้าพี่เป็นอย่างอื่นอาจจะเป็นที่รักที่พอใจของพวกหนึ่ง แต่อาจจะเป็นที่เกลียดชังของน้องก็ได้ แต่

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เพียงมณะน้อง ยอมให้ใครๆ เกลียดได้โดยไม่สะทกสะท้าน แต่ขอให้เป็นที่รักของมัลลิกาเท่านั้น”

มัลลิกายิ้มทั้งน้ำตา

คืนนั้นพระจันทร์เต็มดวง พอพระอาทิตย์อัสดงครู่หนึ่ง ดวงรัชนีก็โผล่ขึ้นเหนือทิวไม้ทางทิศตะวันออก ลมต้นปฐมยามให้ความชุ่มชื้นมิใช่น้อย กลิ่นดอกไม้จากอุทยานปลิวมาตามสายลม กระทบฆานประสาธอันไวต่อความรู้สึกของปฤชณผู้ติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่นรส และสัมผัส

บนปราสาทชั้นที่ ๓ จะมองเห็นมนุษย์คู่หนึ่ง เขายืนเคียงกัน มองผ่านหน้าต่างออกไปทางตะวันออก ครู่หนึ่งบุรุษผู้มีร่างกายกำยำสมเป็นนักรบ กางแขนประคองสตรีผู้ยืนอยู่เคียงข้าง

“มัลลิกาที่รัก ท่ามกลางสายลม แสงจันทร์และกลิ่นดอกไม้จากอุทยาน ช้ำยังมีมัลลิกาอยู่เคียงใกล้เช่นนี้ พี่มีความสุขเหลือเกิน ดูเหมือนวันนี้เป็นอีกวันหนึ่งที่พี่มีความสุขเหมือนวันแรกที่พี่และน้องอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ที่รัก พี่ขอพูดซ้ำอีกครั้งเถิดว่า พี่รักน้องเหลือเกิน” เขาดีกรรยายอดรักเข้าสวมกอดด้วยความถนอม

ต่อมามัลลิกาตั้งครรรภ์ และคลอดบุตรครั้งละ ๒ ถึง ๑๖ ครั้ง รวม ๓๒ คน เป็นที่ชื่นชมสมใจของพันธุละและมัลลิกาเองยิ่งนัก บุตรเหล่านี้ล้วนแข็งแรง มีพละนาภัยสมบุรณ และสำเร็จวิทยการอันสูงยิ่ง สมเป็นบุตรแห่งเสนาบดีคว้นมครอันเกรียงไกร

ปลายรัชกาลแห่งพระเจ้าบเสนทิโกศลนั่นเอง ชาวใหญ่ก็เกิดขึ้นในราชธานีสาวัดถิ เป็นชาวที่แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว จากคว้นหนึ่งสู่คว้นหนึ่ง จากเมืองน้อยสู่ตำบลและหมู่บ้านทุกแห่ง

ประชาชนต่างโจษจันกันถึงข่าวนี้ พันธูลเสนาบดี และบุตร ๓๒ คน ถูกฆ่าตาย

ภิกษุในอารามเขตวันกลุ่มหนึ่ง นั่งสนทนากันอยู่ วิพากษ์วิจารณ์ถึงมรณกรรมของท่านพันธูละ ขณะนั้นนั่นเองพระอานนท์ พุทธอนุชาเดินผ่านมา ภิกษุเหล่านั้นลุกขึ้นยืนรับ แล้วปูลาดอาสนะเป็นทำนองเชื้อเชิญพระพุทธานุชา พระอานนท์เมื่อนั่งลงเรียบริ้อยแล้ว จึงกล่าวว่า

“อาวุโส ท่านทั้งหลายกำลังสนทนาเรื่องอะไรค้างอยู่?”

“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายกำลังสนทนากันถึงเรื่องมรณกรรมของท่านพันธูลเสนาบดี”

๑๑๘ พระอานนท์มีอาการตรอง เหมือนจะปลงธรรมสังเวชอยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า

“อาวุโส มรณกรรมของท่านพันธูลเสนาบดี ซึ่งความจริงท่านผู้นี้คือเจ้าชายแห่งนครกุสินารานั้น ก่อความสะเทือนใจแก่ข้าพเจ้ามาก ท่านทั้งหลายก็ทราบกันอยู่แล้วว่า ครอบครวัท่านเสนาบดีรวมทั้งท่านเสนาบดีเองมีความสนิทสนมต่อข้าพเจ้าเพียงไร อนึ่งข้าพเจ้าแม้จะเป็นพระอริยบุคคลก็จริง แต่ก็ยังเป็นเพียงอริยะขั้นต้นเท่านั้น ยังขาดความโศกและความสะเทือนใจได้ไม่ แต่ที่ยับยั้งอยู่ได้ก็ด้วยมีสติคอยเหนี่ยวรั้งอยู่”

ภิกษุกลุ่มนั้นมีอาการสงสัย เมื่อพระอานนท์พูดว่า “พันธูลเสนาบดี เป็นเจ้าชายแห่งนครกุสินารา” ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งมีลักษณะอาวุโสกว่ารูปอื่นๆ ถามขึ้นอย่างนอบน้อมว่า “ข้าแต่ท่านผู้ทรงธรรมข้าพเจ้าสงสัยในคำกล่าวของท่านที่ว่า ท่านพันธูลเสนาบดี

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เป็นเจ้าของแห่งนครกุสินารา เท่าที่ข้าพเจ้าทราบและเห็น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านพันธุละเป็นเชื้อไขแห่งราชธานีสาวัดดีนี้เอง เพราะเป็นเสนาบดีแห่งนครนี้ และเป็นที่รักของทวยนาครแคว้นโกศลเหลือเกิน ข้าพเจ้าไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่าพันธุละเสนาบดีเป็นชาวกุสินาราโดยกำเนิด”

“ดูก่อนศากยบุตร” พระอานนท์กล่าวอย่างซ้ำๆ “ท่านทั้งหลายยังมีอายุน้อย และเป็นชาวแคว้นอื่น เพิ่งเดินทางมาสู่ราชธานีแห่งแคว้นโกศลไม่นานนัก จึงยังหาทราบความเดิมแห่งท่านเสนาบดีไม่ ถ้าท่านทั้งหลายประสงค์ ข้าพเจ้าก็จะเล่าให้ท่านฟังแต่เพียงสังเขป”

เมื่อภิกษุเหล่านั้นแสดงอาการยอมตาม และวิงวอนเพื่อให้ท่านเล่าความเป็นมาแห่งพันธุละเสนาบดีแล้ว พระอานนท์จึงกล่าวว่า

“ภราดร นับถอยหลังจากนี้ไปประมาณ ๓๐ ปีเศษ เมื่อท่านพันธุละเสนาบดียังอยู่ในวัยหนุ่ม และสำเร็จการศึกษาจากสำนักดักกคิลลา แล้วกลับสู่กุสินารานครนั้น ได้รับการต้อนรับจากพระชนกชนนีและพระประยูรญาติอย่างมโหฬารยิ่งสมพระเกียรติแห่งพระราชกุมาร พันธุละเป็นเจ้าของชายรูปงาม เสียสละ อดทนและรักเกียรติ เป็นราชประเพณีที่ราชกุมารผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องแสดงศิลปศาสตร์ให้ปรากฏแก่พระประยูรญาติและทวยนาคร วิชาที่พันธุละชำนาญมากก็คือฟันดาบและยิงธนู

เมื่อมีการทดลองฟันดาบ พระญาติได้นำไม้ไผ่มามัดรวมเข้าด้วยกัน มัดละหลายลำและยกให้สูงขึ้น แล้วให้พันธุละกุมารกระโดดขึ้นไปฟัน พันธุละฟันมัดไม้ไผ่เหล่านั้นขาดสะบั้นเหมือนฟันต้นกล้วย แต่บังเอิญได้ยืนเสียดังกรีกในไม้ไผ่มัดสุดท้าย เมื่อพันธุละกระโดด

ลงมาแล้วถามทราบความว่าเสียง 'กรีก' นั้นเป็นเสียงของซีเหล็กที่พระญาติแกล้งใส่ไว้ในมัดไม้ไผ่ทุกๆ ลำ พันธูละเสียใจว่าพระญาติของพระองค์ไม่มีใครหวังดีต่อพระองค์เลย จึงไม่บอกล่วงหน้าว่าได้สอดซีเหล็กไว้ในลำไม้ไผ่ด้วย ถ้าพระองค์ทรงทราบล่วงหน้าจะฟันไม้ให้มีเสียงดังเลย จึงกราบทูลพระชนกชนนีว่าจะขามัลลภษัตริย์แห่งกุสินาราให้หมด แล้วจะเป็นกษัตริย์เอง เมื่อถูกพระมารดาทักท้วงไว้และตรัสว่า เป็นสิทธิของพระประยูรญาติที่จะทำอย่างนั้นได้ พันธูละจึงไม่ปรารถนาจะอาศัยอยู่ในกุสินาราต่อไปเพราะรู้สึกอับอายที่ฟันไม้ไผ่ไม่มีเสียงดัง

๑๒๐

อาวุโส ธรรมชาติของชายใจสิงห์นั้น ย่อมรักเกียรติและศักดิ์ศรียิ่งนัก จะไม่ยอมอยู่ในที่ไร้เกียรติ เพราะฉะนั้น เมื่อรู้สึกตัวว่าไม่มีเกียรติพอในกุสินารา ท่านพันธูละจึงตั้งใจจะไปอยู่เมืองอื่น แต่จะไปไหน ทรงระลึกถึงพระสหายร่วมสำนักศึกษารุ่นเดียวกันอยู่หลายคน ในที่สุดทรงมองเห็นบเสนทิกุมารแห่งสาวัตถีว่าน่าจะพออาศัยอยู่ได้ เพราะเป็นพระสหายที่รักใคร่กันมาก และบเสนทิกุมารก็ทรงมีอิทธิพลดี จึงส่งสาสน์ไปทูลความทั้งหมดให้บเสนทिरาชาทรงทราบ พระเจ้าบเสนทิกุศลทรงดีพระทัยยิ่งนักที่จะได้พระสหายร่วมสำนักศึกษาและปรากฏเป็นผู้มีฝีมือเป็นเลิศมาทำราชการในราชสำนักแห่งพระองค์ อย่างน้อยๆ พันธูละคงจะเป็นที่ปรึกษาของพระองค์อย่างดีเลิศ

พระเจ้าบเสนทิกุศลทรงให้จัดการต้อนรับพระสหายอย่างมโหฬารและทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเสนาบดี เป็นที่ปรึกษาราชการทั้งปวง พันธูละทำราชการด้วยความรู้ความสามารถดีเยี่ยม

พระอานนท์ พุทธอนุชา

วันหนึ่งขณะที่พันธุละกลับจากธุรกิจบางอย่างและผ่านมาทางโรงวินิจฉัย เมื่อประชาชนเห็นท่านพันธุละจึงขอร้องให้หยุดและให้ช่วยวินิจฉัยความ เพราะคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาไม่เป็นที่พอใจของคู่ความ ผู้พิพากษากินสินบน ใครสามารถให้เงินทองแก่คู่ความข้างใด ข้างนั้นก็ชนะ ส่วนฝ่ายที่ยากจนไม่มีเงินทอง แม้จะถูกก็กลับกลายเป็นฝ่ายผิด ประชาชนทนเดือดร้อนและขมขื่นมาเป็นเวลานานจนสุดที่จะทนได้ อาวุโส ธรรมดาว่า ความอดทนของปุถุชนนั้นย่อมมีขอบเขต เมื่อเลยขอบเขตที่จะทนได้ ต่อไปก็จะระเบิดออกมา และจะกลายเป็นผลร้ายอย่างยิ่งแก่ผู้กดขี่ทารุณ จะมีความชอกช้ำและขมขื่นใดเล่า เสมอด้วยการไม่ได้รับความยุติธรรม ยุติธรรมนั้น จะถูกจดจำฝังใจของผู้ได้รับไปตลอดชีวิต นิกขินที่โรมันเหมือนปลายหอกขวางอยู่ที่อก แต่ผู้เป็นใหญ่ที่จะทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมนั้น ก็คือผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในธรรม รู้จักละอายใจในการแสวงหาความสุขสำราญบนความเดือดร้อนของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ พระศาสดาจึงตรัสว่า ความละอายใจในการทำชั่วและความกลัวต่อผลอันเผ็ดร้อนของความชั่ว ๒ ประการนี้เป็นธรรมค้ำครองโลกให้สงบสุข โอกาสสำหรับการทำชั่วนั้น ย่อมมีอยู่เสมอสำหรับผู้ขาดธรรมปราศจากธรรม พระศาสดาตรัสว่า

‘เมื่อฝูงโคกำลังว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าโคนายฝูงนำดี โคทั้งหลายก็จะปลอดภัยขึ้นสู่ท่าที่ถูกต้อง ไม่ถูกน้ำพัด แต่ถ้าโคนายฝูงนำไม่ดี โคทั้งหลายย่อมเดือดร้อน ได้รับอันตรายฉนั้นใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉนั้นนั่น ผู้ใดถูกแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะ ถ้าเขาตั้งอยู่ในธรรม ชื่อสัตย์สุจริต ประชาชนผู้เดินตาม ก็น่าจะตั้งอยู่ในธรรมและ

ข้อสัจธรรมที่รัฐจะมีความสุขถ้าผู้เป็นใหญ่ประพฤติธรรม'

ท่านพันธุเสนาบดี แม้จะไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการวินิจฉัยความ แต่เมื่อประชาชนขอร้องท่านก็ต้องทำ และเมื่อวินิจฉัยไปแล้วปรากฏว่าเป็นที่พอใจของมหาชนอย่างยิ่ง ทำเจ้าของทรัพย์ให้เป็นเจ้าของ ทำผู้ทุจริตให้พ่ายแพ้ ประชาชนชื่นชมยินดีให้ร้องขึ้นอีกคณะหนึ่ง จนได้ยื่นถึงพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสถามเรื่องราวทรงทราบความแล้วทรงโสมนัสยิ่งนัก จึงทรงตั้งท่านพันธุละไว้ในตำแหน่งผู้พิพากษาอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

เรื่องร้ายในโรงวินิจฉัยสงบเรียบร้อยตลอดมา แต่ท่านทั้งหลายก็ต้องไม่ลืมว่าคนดีก็มีศัตรูเหมือนกัน และคนที่เป็นศัตรูของคนดีนั้น คือคนร้าย เมื่อคณะผู้พิพากษาผู้กินสินบนชุดเก่าถูกถอดออกก็โกรธเคืองและเกลียดชังท่านพันธุละ ยิ่งมหาชนเคารพยกย่องท่านพันธุละมากเท่าใด คนพวกนั้นก็ยิ่งเกลียดชังท่านพันธุละมากขึ้นเท่านั้น ความเกลียดชังที่เกิดจากความไม่ดีของผู้อื่น เป็นความเกลียดชังที่พอจะระงับได้บ้าง แต่ความเกลียดชังที่มีแรงริษยาผสมอยู่ด้วยกัน จะคอยเร่งเร้าให้บุคคลหาช่องทางทำลายผู้ที่ตนเกลียดชังอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้พิพากษาชุดนั้นจึงพยายามแหยให้พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เกลียดชังท่านพันธุละ โดยคาดหมายว่า อยากร้ายเรื่องจะต้องถึงพระกรรณพระเจ้าปเสนทิโกศล และก็เป็นจริงสมคะเน เรื่องที่ยุแหยให้เกลียดชังก็คือเรื่องรัชสมบัติพันธุละต้องการจะแย่งราชสมบัติ”

“ดูก่อนท่านผู้สืบอริยวงศ์” พระอานนทก์กล่าวต่อไป “เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับสตรียิ่งไปกว่าทราบว่ามีอันเป็นที่รักของตน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

แบ่งใจให้หญิงอื่น เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับบุรุษยิ่งไปกว่าถูก
หยามเกียรติว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถ เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับ
คหสารยิ่งไปกว่าถูกเห็นร่วมสังวาสกับนางพัง เรื่องใดเล่าจะร้ายแรง
สำหรับแม่ผู้ยิ่งไปกว่าถูกช่วงชิงไข่ เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับพระ
ราชายิ่งไปกว่าถูกแย่งราชสมบัติ

อาวโส ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลเมื่อทรงเชื่อว่าท่าน
พันธุละคิดกบฏก็ทรงวางแผนสังหารท่านพันธุละทันที พระองค์
ประสงค์จะยึดมือทหารของพระองค์ให้ฆ่าท่านพันธุละ จึงกุข่าวขึ้น
ว่า ปัจจุบันชนบทแห่งแคว้นโกศลมีโจรกลุ่มหนึ่งกำเริบใจ เที้ยवलัน
และฆ่าชาวบ้านอย่างทารุณ ทำบ้านมิให้เป็นบ้าน ทำนิคมมิให้เป็น
นิคม พระองค์ทรงมองไม่เห็นใครอื่นที่จะปราบได้ นอกจากพันธุละ
เสนาบดี

เมื่อท่านพันธุละพร้อมด้วยบุตร ๓๒ คน เตรียมเดินทางไป
ปัจจุบันชนบทนั่นเอง นางมัลลิกาผู้รู้สึกสังหรณ์ใจอย่างบอกไม่ถูก

‘พี่ คนอื่นในเมืองสาวัตถีนี้ ไม่มีอีกแล้วหรือนอกจากท่าน
พันธุละ’ นางถามอย่างกังวล

‘เมื่อเป็นพระบรมราชโองการ เราก็ต้องไป’ ท่านพันธุละพูด
อย่างเครียดและหนักแน่น

‘ทำไมเรื่องโจรปล้นชาวบ้านเท่านั้นเอง’ จะต้องสั่งเสนาบดี
ไปปราบ เพียงแต่ตำรวจหรือทหารธรรมดาก็น่าจะเพียงพอแล้ว’
มัลลิกาท้วง

‘น้องรัก’ ท่านพันธุละยังคงพูดอย่างเคร่งขรึม ‘นี่ว่าพระองค์
ส่งพี่ไปปราบโจร แม้พระองค์ทรงเห็นว่าพี่สมควรจะปราบควาย

เปลี่ยวแล้วส่งให้พี่ไป พี่ก็ต้องไป ยิ่งกว่านั้นถ้าพระองค์จะส่งพี่ไปต่อสู้อับความตาย พี่ก็ต้องไป พระราชาเป็นเจ้าชีวิต น้องรัก ชีวิตของเราเป็นของพระองค์ เมื่อพระองค์ทรงต้องการเมื่อไร เราก็ต้องถวายทันที'

'แต่น้องรู้สึกสังหรณ์ใจอย่างไรพิกล พี่เคยจากน้องไปราชการ อยู่เสมอ มิใช่ไม่เคยไป น้องไม่เคยสังหรณ์และวิตกกังวลเหมือนครั้งนี้ พี่ไม่ไปไม่ได้หรือ? นางพราหมณ์กลางกอดเอวของท่านเสนาบดีไว้

'พี่บอกน้องแล้วว่า เมื่อเป็นพระบรมราชโองการพี่ก็ต้องทำตาม คงไม่เป็นไรดอกน้อง อย่ากังวลเลย' พันธุละปลอบ

'แล้วทำไมต้องเอาลูกๆ ไปทั้งหมดด้วย ลูกไม่ต้องไปไม่ได้หรือ?'

'นี่ก็เป็นพระบรมราชโองการอีกเหมือนกัน' เมื่อนึกถึงลูก ท่านเสนาบดีก็มีสีหน้าหม่นหมองลงเล็กน้อย แต่ก็กลับเข้มขึ้นอย่างเดิมในชั่วระยะเวลาเล็กน้อย

'ไม่เอาที่ขมการายนะ หลานชายไปด้วยหรือ?'

'ไม่มีพระบรมราชโองการให้พาไป'

'น้องขอไปด้วย'

'อย่าไปเลย ที่รัก เป็นเรื่องของพี่และลูกๆ เท่านั้น'"

"อาวุโส" พระอานนท์เล่าต่อ "ท่านพันธุละพูดเหมือนรู้เรื่องล่วงหน้าอยู่ตลอดเวลา นางมัลลิกาสังหรณ์ใจ เป็นความสังหรณ์ที่มีเหตุผลเหลือเกินภราดร ความสังหรณ์ใจของสตรีนั้นมักจะมีมูลเหตุเสมอ สภาพดวงจิตของสตรีหวั่นไหวง่าย ดังนี้ จึงสามารถรับอารมณ์อันเร้นลับได้ง่าย เหมือนน้ำตื้นย่อมกระเพื่อมได้เร็ว ประสาทที่ ๖

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ของคนไวต่ออารมณ์อันเร็นลับเสมอ

อาวุโส เมื่อมีข่าวท่านพันธูละออกปราบโจรด้วยตนเอง โจรที่ก่อความวุ่นวายก็หลบหนีไป ความจริงโจรพวกนี้ก็คือราชบุรุษที่พระเจ้าปเสนทิทรงแต่งไปนั่นเอง และก็หาได้ปล้นหรือทำร้ายชาวบ้านอย่างชาวลือไม่ เมื่อท่านพันธูละเดินทางกลับมานครสาวัตถินั่นเอง ทหารที่พระเจ้าปเสนทิแต่งตั้งไว้ ให้ไปในขบวนของท่านพันธูละ ได้ลอบฆ่าท่านเสนาบดีและลูกๆ ทั้งหมด”

“ท่านผู้เจริญ” ภิกษุรูปหนึ่งกล่าวขึ้น “ไม่น่าจะเป็นได้เลย ที่ท่านพันธูละจะไม่ทราบแผนการของพระเจ้าปเสนทิ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าท่านพันธูละเป็นเสนาบดีใจสิงห์ พลัดพรากบ้านเมืองมา และหวังจะพึงร่มเงาของเพื่อน เมื่อเพื่อนคิดฆ่าก็ไม่ทราบจะอยู่ไปทำไม ตายเสียดีกว่า

อนึ่ง ตามเค้าเรื่อง ถ้าท่านพันธูละปรารถนารัชสมบัติในกรุงสาวัตถี ท่านก็สามารถเอาได้โดยง่าย แต่ความจงรักภักดี และซื่อสัตย์กตัญญู ทำให้ท่านยอมตายดีกว่าที่จะทำการอสัตย์อกตัญญู พระเจ้าสเปนทินั้นเป็นที่รู้ๆ กันอยู่แล้วว่าเป็นกษัตริย์ที่โง่เขลา และพระกรรมเบาด้วย ข้าพเจ้าไม่ปลงใจเชื่อเลยว่า ท่านพันธูละจะไม่ทราบถึงแผนการของพระเจ้าปเสนทิ” ภิกษุรูปนั้นพูดเสียงเครียด เหมือนจะเจ็บร้อนแทนท่านพันธูละเสนาบดี

พระอานนท์นั่งอึ้งในท่าตรอง ท่านมองเหม่อไปข้างหน้าอย่างไร้จุดหมาย ทุกคนเงิบ ทุกคนคิด นิ่งและนาน

“อาวุโส” พระพุทธอนุชากล่าวขึ้น “ในที่สุดพระเจ้าปเสนทิก็ก็นำความจริงภายหลังว่า พันธูละมิได้คิดแย่งรัชสมบัติเลย ทรง

อ. วศิน อินทสระ

เสียพระทัยอย่างใหญ่หลวงจนหาความสุขในรัชสมบัติมิได้ แต่พระองค์ทรงรู้พระองค์เมื่อได้เสียคนดีไปอย่างจะเรียกกลับคืนมาไม่ได้อีกแล้ว และสมัยที่พระองค์ทรงระลึกถึงพันธูละมากที่สุด ก็คือสมัยที่มีราชกิจสำคัญๆ ซึ่งพระองค์ไม่สามารถวินิจฉัยได้ด้วยพระสติปัญญาของพระองค์เอง

อาวุโส คนสอพลอนั้นนอกจากหาความสุขให้แก่ตนมิได้แล้ว ยังจะก่อความยุ่งยากแก่คนดีคนบริสุทธิ์มากมาย แต่โลกก็ไม่เคยขาดแคลนคนประเภทนี้ เขาแสดงอาการพินอบพิเทาต่อหน้าเจ้านาย เสียจนออกหน้าออกตา และเหมือนแสร้งทำเมื่อได้มีโอกาสอยู่ตามลำพังกับเจ้านาย เขาก็เริ่มลงมือทับบถมความดีของเพื่อน และค่อยๆ เชี่ยวความร้ายต่างๆ ของเพื่อนขึ้นเสนอนาย คนประเภทนี้อยู่ที่ใดก็เดือดร้อนที่นั่น แต่ก็ดูเหมือนจะชอกแซกอยู่ทุกหนทุกแห่ง ถ้าไม่มีคนประเภทดังกล่าวนี้ โฉนเลยท่านพันธูละจะต้องตายอย่างน่าเศร้า และสังเวชใจ” พระอานนท์พูดจบแล้วบอกลาภิกษุเหล่านั้น แถลงว่าถึงเวลาที่จะต้องเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว

๑๐

ณ ป่า ประดู ลาย

เมื่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้อนาวรณญาณ ทรงสละละทิ้งสังขารอันประกอบขึ้น เหมือนสัมภาระที่ใช้สอย เช่นเกวียนเป็นต้น เข้าสู่มหาปรินิพพานอันบรมสุขเกษมศานต์ จากความทรمانทั้งปวงแล้ว พระอานนท์ พุทธอนุชา ซึ่งบัดนี้เป็น เสมือนองค์แทนแห่งพระตถาคตเจ้าก็จาริกไปในที่ต่างๆ โดยเด็ดเดี่ยวเด็ดขาด จากแคว้นสุ่แคว้น จากราชธานีสู่ราชธานี และบพจรสู่คามนิคมชนบทต่างๆ เพื่อแสวงหาความวิเวกบ้าง เพื่อโปรดให้ประชานิกردำรงในคุณธรรมสัมมาปฏิบัติบ้าง เป็นเวลาถึง ๔๐ ปี หลังพุทธปรินิพพาน

สมัยหนึ่ง พระพุทธอนุชาก็ออกจากสาวัดถิราชธานีแห่งแคว้นโกศล มุ่งหน้าลงสู่ทิศใต้ถึงลำน้ำยมุนา เดินเลียบลำน้ำนี้ลงตอนใต้ อันเป็นที่ตั้งแห่งโกสัมพีราชธานีแห่งแคว้นวังสะ

อันว่านครโกสัมพีนี รุ่งเรืองด้วยศิลปวิทยาการมากมาย นอกจากนี้ยังเป็นย่านกลางแห่งการเดินทาง และการขนส่งสินค้า ระหว่างโกศล มคร และเมืองผ่านต่างๆ ทางใต้และทางตะวันออก อีกด้วย

ลำน้ายมุณาอันสวยงามตระการยิ่งนักนั้น ก็ไหลมาจากแดน อันขรนามแต่กาลไกลสมัยมหาภารตยุทธ์ นั่นคือหัสตินปุระนคร ซึ่งปรักหักพังแล้วเพื่อชิงชัยความเป็นใหญ่กัน ความงามของนคร โกสัมพีย่อมติดตาเตือนใจของอาคันตุกะผู้มาเยือนไปตลอดชีวิต มองไปจากฝั่งยมุณาจะเห็นกำแพงปราการบ้านเรือนสลัปล้าง ดู เป็นลดหล่น ยอดปราสาทแห่งอุเทนราชนั้น เมื่อต้องแสงสุริยยาม จะอัสดงก็ส่องแสงเหมือนมีอาทิตย์อยู่หลายดวง การสัญจรทางเรือ คับคั่ง มีเรือน้อยใหญ่ประดับด้วยธงทิวสีต่างๆ ดูงามตา

เมื่อพระอานนท์มาใกล้นครโกสัมพีนี เป็นเวลาเย็นมากแล้ว ทู่งสาลีเกษตรยามต้องแสงอาทิตย์ในสายัณห์กาล มองดูประหนึ่ง ปลูกาดด้วยแผ่นทอง พระพายรำเพยเพียงแผ่วเบาต้องกายพระมหา เถระก่อให้เกิดความชุ่มเย็นแจ่มมารดาอุบลำบุตรสุดที่รักด้วยใจ ถนอม ถ เบื้องบนก้อนเมฆสลัปล้ำซ้อนเป็นทิวแถวลอยละลือตาม แรงลม มองดูเป็นสีม่วงสลัปล้ำฟ้าตระการต้ายิ่งนัก

พระผู้เป็นพหูสูต หาได้มุ่งเข้าสู่เขตนครโกสัมพีนีไม่ ท่านต้องการ แสวงหาที่สงบ และ ถ สถานที่นั้น แห่งใดแล้วจะสงบเท่าป่าไม้ ประดู่ลายเพราะฉะนั้น พระมหาเถระจึงเยื้องย่างด้วยลักษณะการ อันน่าทศนา เข้าสู่ป่านั้นด้วยหทัยที่ชุ่มชื่นเบิกบาน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เมื่อพระอาทิตย์อัสดงแล้วไม่นาน ดวงจันทร์แจ่มจรัสก็โผล่ขึ้นเหนือทิวไม้ด้านตะวันออก ป่าประดู่ลายเจียบสงัดวังเวงเหมาะสำหรับผู้แสวงหาวิเวกอย่างแท้จริง เนื่องจากมีภิกษุแหวะเวียนมาพักอยู่เสมอ ป่านี้จึงมีเสนาสนะน้อย ๆ อยู่หลายหลังสำหรับพักอาศัยหลังหนึ่งเพียงผู้เดียว พระเถระเลือกได้กระท่อมหลังหนึ่งเมื่อปลูادنีสีทนะลงแล้วก็นั่งขัดสมาธิหลับตาอยู่ตลอดปฐมยามแห่งราตรี และพักผ่อนเมื่อกิ่งมัชฌิมยามล่วงไปแล้ว

ปัจจุบันกาล แสงสีขาวยางทิศตะวันออกเริ่มทาบขอบฟ้าจากทิศเหนือตลอดไปทางทิศใต้ ลมรุ่งอรุณพัดเฉื่อยฉิว เสียงกาซึ่งเพิ่งออกจากรวงรังเพื่อแสวงภักษาหาร บินผ่านป่าประดู่ลายพร้อมด้วยเสียงร้องกาๆ บริเวณป่าประดู่ลายยังคงเจียบสงัด ได้ยินแต่เพียงเสียงใบไม้ไหวกระทบกันเป็นครั้งคราว พระพุทธอนุชาผู้ประเสริฐเดินทางเวียนไปมาอยู่หน้ากระท่อมน้อยโดยอาการที่เรียกกันว่าเดินจงกรม เพื่อพิจารณาหัวข้อธรรม ท่องฟ้าสว่างแล้ว แสงสว่างสาดไปทั่วบริเวณไพร โนม่น้อมนมัสการแห่งพระอานนท์ให้แจ่มใสขึ้นบาน ท่านเตรียมนุ่งอันตราวาสก และครองอุตตราสงค์เป็นปริมณฑลเรียบร้อย ถือบาตรเข้าสู่นครโกสัมพีเพื่อบิณฑบาต

มีผู้คอยดักถวายอาหารแก่ผู้น้อยอยู่เป็นแห่งๆ สมณศากยบุตรเป็นที่คั่นตาของประชาชนชาวโกสัมพีแล้วตั้งแต่ครั้งที่พระตถาคตเจ้าเสด็จเข้าสู่นครโกสัมพีเป็นครั้งแรก เมื่อพระอานนท์ได้อาหารพอสมควรแล้ว ท่านก็เดินคุ่มมุงเข้าสู่ป่าประดู่ลายตามเดิม ฉันทอาหารตามที่ประชาชนศรัทธาถวายด้วยอาการแห่งสามีบริโภคนั้นเป็นแบบอย่างแห่งพระอรหันต์ทั้งหลาย เสร็จแล้วท่านก็ยับยั้งอยู่ ณ ที่นั้น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ด้วยวิหารธรรมอันประเสริฐจนกระทั่งวัฒนฉายากาล พระอาทิตย์โคจรผ่านกึ่งกลางฟ้าไปแล้ว เงามไม้ประดู่ลายที่อยู่โดดเดี่ยวทอดยาวไปทางทิศตะวันออก บรรยากาศศรีนรมย์สงบเหมาะแก่อนาคตริกมูนี้

ภิกษุรูปหนึ่งร่างกายสูงใหญ่มีสง่าเดินเข้ามาสู่ป่าอันเงียบสงบนี้ เมื่อท่านผ่านมาทางพระอานนท์นั่งอยู่ เห็นเป็นสมณะแบบเดียวกัน จึงเข้าไปหาด้วยอาการแห่งมิตร แต่ท่านหาได้รู้จักพระอานนท์ที่ไม่

“ท่านผู้ทรงพรต” ภิกษุรูปนั้นกล่าวขึ้น “ข้าพเจ้าไม่คิดว่าจะพบท่านผู้ใดในป่าอันวิเวกแห่งนี้ ท่านคงมุ่งแสวงหาสันติวิเวกเช่นเดียวกับข้าพเจ้า จึงมานั่งอยู่ ณ ที่นี้แต่ผู้เดียว”

“ท่านผู้บำเพ็ญตบะ” พระอานนท์ตอบ “ข้าพเจ้าทราบจากเครื่องนุ่งห่มและบริวารอื่นๆ ที่ติดตัวท่านมาว่าท่านเป็นสมณะแบบเดียวกับข้าพเจ้า สมณะแบบเรานี้มีพระผู้มีพระภาคเป็นศาสดาด้วยกัน ก็พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นตรัสไว้มิใช่หรือว่าความวิเวกเป็นสหายอันประเสริฐ”

“ท่านผู้ทรงพรต” ภิกษุรูปนั้นกล่าว “พระดำรัสนี้ช่างเป็นพระพุทธานุชาตที่กระตุ้นเตือนเร่งเร้าให้พุทธสาวกพอใจในวิเวกเสียนี้กระไร ขอประทานโทษเถิด จากลักษณะอาการและคำกล่าวของท่าน ข้าพเจ้าพออนุมานได้ว่า ท่านคงจะมาสู่ธรรมวินัยนี้มานานแล้ว ส่วนข้าพเจ้าเองแม้จะมีอายุเหี้ยมอย่างเข้าสู่วัยชราหลายปีแล้วก็ตาม แต่ข้าพเจ้าเพิ่งจะอุปสมบทอุทิศพระผู้มีพระภาคเมื่อไม่นานนี้เอง คือเมื่อพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นปรินิพพานแล้ว ข้าพเจ้าเพิ่งจะบวชได้ ๕ พรรษาเท่านั้น”

“อาวโโส” พระอานนท์เปลี่ยนคำแทนชื่อของภิกษุรูปนั้น “ข้าพเจ้าอุปสมบทในสมัยที่พระตถาคตยังทรงพระชนม์อยู่ และได้เห็นได้เฝ้าพระองค์เสมอๆ ข้าพเจ้าถือเป็นลาภอันประเสริฐที่ได้เฝ้าพระผู้มีพระภาค มิใช่แต่ข้าพเจ้าเท่านั้น ใครๆ ก็ปรารถนาที่จะได้เข้าเฝ้าและสนทนาด้วย พระองค์เป็นผู้สูงสุดอย่างแท้จริง”

ภิกษุรูปนั้นแสดงอาการสนใจอย่างเห็นได้ชัด และมีนัยน์ตาวาวด้วยปีติ พร้อมด้วยกล่าวว่า “ท่านผู้ทรงพรต ข้าพเจ้าปรารถนาอย่างยิ่ง ปรารถนาเหลือเกินที่จะทราบพระพุทธรจิริยาโดยละเอียดจากผู้ซึ่งเคยเข้าเฝ้าเคยฟังธรรมของพระศาสดา ทำอย่างไรจึงได้บรรลุผลสำเร็จแห่งความปรารถนานั้น แต่ก่อนอื่นข้าพเจ้าปรารถนาใคร่ทราบนามของท่านผู้มีโชคดี พอเป็นเครื่องประดับความรู้ไว้ก่อน ส่วนข้าพเจ้าเองมีนามว่ากัมโพชะ ชื่อเดียวกับแคว้นที่ข้าพเจ้าเกิดซึ่งอยู่ทางเหนือขึ้นไป ท่านเองก็คงทราบว่แคว้นกัมโพชะมีชื่อเสียงที่สุดเรื่องพันธุ์ม้าดี”

พระอานนท์นั่งอยู่ครู่หนึ่ง หาได้ตอบคำของพระกัมโพชะทันทีไม่ ท่านกำลังตรึกตรองว่า ควรจะบอกนามของท่านแก่ภิกษุรูปนี้หรือไม่หนอ ภิกษุรูปนี้มีความเลื่อมใสในพระศาสดาเป็นอย่างยิ่ง กระหายใคร่ฟังพระพุทธรจิริยา และเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับพระองค์ ภิกษุรูปนี้คงจะต้องเคยได้ยินเกียรติคุณของท่านในฐานะเป็นผู้ใกล้ชิดอย่างยิ่งกับพระศาสดา ถ้าเธอทราบนามของท่านแล้ว และได้ฟังพุทธรจิริยาบางตอนจากท่านเอง คงจะเพิ่มพูนปีติปราโมชแก่เธอ หาน้อยไม่ อาจจะเป็นทางให้เธอได้ธรรมจักขุในไม่ช้า เมื่อคิดถึงประโยชน์ดังกล่าวนี้เป็นที่ตั้งแล้ว พระพุทธรอนุชาสุกโกทหนบุตรจึง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

กล่าวว่า

“ภราดา ข้าพเจ้ายินดีจะเล่าพุทธจริยา และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระองค์บางประการบางตอนให้ท่านฟัง เท่าที่ข้าพเจ้ารู้เห็นมาด้วยตนเองบ้าง ที่พระศาสดาโปรดประทานเล่าให้ข้าพเจ้าฟังบ้าง อนึ่ง ข้อที่ท่านอยากทราบนามของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าบอกท่านได้แต่เพียงว่า เมื่อข้าพเจ้ายังครองฆราวาสอยู่ พระญาติวงศ์เรียกข้าพเจ้าว่า ‘เจ้าชายอานันทะ’ และเมื่อข้าพเจ้าอุปสมบทแล้วเพื่อนพรหมจารีเรียกข้าพเจ้าว่า ‘พระอานนท์’ พระศาสดาเรียกว่า ‘อานนท์ อานนท์’ อยู่เสมอๆ”

พอพระมหาเถระกล่าวจบลง พระกัมโพชะมีอาการตะลึงอยู่ครู่หนึ่ง แล้วอาการแห่งปิติซาบซ่านก็เข้ามาแทนที่ ท่านลุกขึ้นนั่งกระโห่ประนมมือกราบลงแทบบาทมูลของพระอานนท์ ซบศิริระยอยู่เนิ่นนานและนาน เมื่อท่านเงยหน้าขึ้นอีกครั้งหนึ่ง พระพุทธอนุชาสังเกตเห็นน้ำตาเอ่อเข้าตาของภิกษุผู้อยู่ในวัชรารูปนั้น นั่นเป็นสัญลักษณ์แห่งปิติปราโมชอันหลังไหลจากความรู้สึกที่ลึกซึ้ง และปรากฏออกมาทางกรัชกาย และแล้วพระกัมโพชะก็กล่าวว่า

“ข้าแต่ท่านผู้ไม่หลงไหลในบ่วงมาร เป็นลามกอันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าที่ได้มาพบท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐเหมือนองค์แทนแห่งพระตถาคตเจ้า ข้าพเจ้าเดินทางมาหลายเมืองด้วยจุดประสงค์ที่จะได้พบและสนทนากับท่าน ข้าพเจ้าทราบว่าท่านเดินทางมาโกสัมพี ข้าพเจ้าก็ติดตามมา แต่ก็หาได้รู้จักท่านไม่ แม้จะสนทนาอยู่กับท่านที่กระหายใคร่พบอยู่ตลอดเวลาก็ตาม โอ... ช่างเป็นลามกของข้าพเจ้าเสียนี้กระไร อุปมาเหมือนลูกโคซึ่งเที่ยวติดตามหาแม่ในป่ากว้าง

และได้พบแม่สมประสงค์ ความรู้สึกของลูกโคนั้นเป็นฉันทิ ความรู้สึกของข้าพเจ้าก็เป็นฉันทิ” แล้วพระกัมโพชะก็กราบลงแทบบาทมูลของพระอานนท์อีกครั้งหนึ่ง

“ช่างเถิดผู้มีอายุ” พระอานนท์กล่าว “เรื่องของข้าพเจ้าไม่มีความสำคัญเท่าเรื่องของพระศาสดา อนึ่ง ท่านบวชอุทิศพระพุทธรเจ้า แม้จะนิพพานไปแล้วก็ตาม แต่เรื่องของพระองค์ก็ยังเป็นเครื่องเพิ่มพูนปีติปราโมชแก่ผู้สดับอยู่เสมอ ท่านได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเล่าถึงพุทธจริยาบางตอนเพื่อเป็นเครื่องประดับความรู้ และประดับประคองศรัทธาปสาทะ ข้าพเจ้าจะขอเล่าให้ท่านฟังเป็นปฏิการแก่ความปรารถนาดีของท่าน” แล้วพระอานนท์ก็กล่าวสืบไปว่า

๑๓๔ “ดูก่อนภราดา ณ ป่าไผ่ประดู่ลายนี้เอง สมัยหนึ่งพระตถาคตเจ้าประทับอยู่ด้วยหมู่ภิกษุ นับจำนวนร้อย พระองค์หยิบใบไม้มา กำพระหัตถ์หนึ่ง แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในกำพระหัตถ์ของพระองค์ กับใบไม้ในป่านี้ทั้งหมด ไหนจะมากกว่ากัน เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบไม้ในป่านี้มีมากกว่าเหลือหลาย ใบไม้ในกำพระหัตถ์มีน้อยนิดเดียว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ฉันทิเดียวกันนั้นแลภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราแสดงแล้วแก่เธอทั้งหลายนั้นเพียงเล็กน้อยเหมือนใบไม้ในกำมือของเรา ส่วนธรรมที่เรายังมิได้แสดงมีมากหลายเหมือนใบไม้ในป่า ภิกษุทั้งหลาย ทำไมเราจึงไม่แสดงสิ่งที่เรารู้ เราเข้าใจอีกมากหลายแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตแสดงแต่ธรรมที่จำเป็นเพื่อระงับดับทุกข์เท่านั้น สิ่งนอกจากนี้รู้ไปก็ทำให้เสียเวลาเปล่า ภิกษุทั้งหลาย สมัยหนึ่งมีภิกษุรูปหนึ่งเข้ามาหาเรา และถามปัญหา ๑๐ ข้อ ขอให้เราแก้ปัญหาข้อข้องใจนั้น ถ้าเราไม่

พระอานนท์ พุทธอนุชา

แก้ปัญหาก็คลายสงสัย เขาจะละเพศพรหมจรรย์ ปัญหา ๑๐ ข้อ นั้นล้วนเป็นปัญหาที่ไร้สาระ ไม่เป็นไปเพื่อระงับดับทุกข์ รู้แล้วก็ ไม่ทำอะไรดีขึ้น เช่น ปัญหาว่าโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่ สุดหรือไม่มีที่ สุด ตายแล้วเกิดหรือไม่ ดังนี้ เป็นต้น เราไม่ยอมแก้ ปัญหา นั้น ภิคุชทั้งหลาย เรากล่าวกับภิคุชรูปร่างนั้นว่า อย่าว่าแต่เธอ จะละเพศพรหมจรรย์เลย แม้เธอจะตายไปต่อหน้าต่อตาเรา เราก็ค ิหายอมแก้ปัญหาล่าช้าของเธอไม่ ภิคุชทั้งหลาย ปัญหาที่เผชิญ อยู่เบื้องหน้าของทุกๆ คน คือปัญหาเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายถูกความทุกข์เสียบอยู่ทั้งทางกายและทางใจ อุปมาเหมือนผู้ถูกยิงด้วยลูกศรซึ่งกำซาบด้วยยาพิษแล้ว ญาติมิตร เห็นเข้าเกิดความกรุณาจึงพยายามจะช่วยกันถอนลูกศรนั้น แต่บุรุษ ผู้โง่เขลาบอกว่า ต้องไปสืบให้ได้เสียก่อนว่าใครเป็นคนยิง และยัง มาจากทิศไหน ลูกศรทำด้วยไม้อะไร แล้วจึงจะค่อยมาถอนลูกศร ออก ภิคุชทั้งหลาย บุรุษผู้นั้นจะต้องตายเสียก่อนเป็นแน่แท้ ความจริงเมื่อถูกยิงแล้ว หน้าที่ของเขาก็คือ ควรพยายามถอดลูกศรออก เสียทันที ชำระแผลให้สะอาดแล้วใส่ยาและรักษาแผลให้หายสนิท หรืออีกอุปมาหนึ่งเหมือนบุคคลที่ไฟไหม้อยู่บนศีรษะ ควรรีบดับ เสียโดยพลัน ไม่ควรเที่ยววิงวาดคนผู้เอาไฟมาเผาศีรษะตน ทั้งๆ ที่ ไฟลุกไหม้อยู่

ภิคุชทั้งหลาย สังสารวัฏนี้โพลงอยู่ด้วยเพลิงทุกข์นานา ประการไหม้ให้ร้อนอยู่ทั่ว สัตว์ทั้งหลายดิ้นทุรนทุรายอยู่ในกองทุกข์ แห่งสังสารวัฏนี้ ใครเล่าจะเป็นผู้ดับ ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันดับทุกข์แห่ง ตน อุปมาเหมือนบุรุษสตรีผู้รวมกันอยู่ในบริเวณกว้างแห่งหนึ่ง และ

ต่างคนต่างถือดุ้นไฟใหญ่อันโพลงอยู่ทั่วแล้ว ต่างคนต่างก็วิ่งวนกัน อยู่บริเวณนั้น และร้องกันว่า 'ร้อน ร้อน' ภิกษุทั้งหลาย คราวนั้นมีบุรุษผู้หนึ่งเป็นผู้ฉลาด ร้องบอกให้ทุกๆ คนทิ้งดุ้นไฟในมือของตนเสีย ผู้ที่ยอมเชื่อ ทิ้งดุ้นไฟ ก็ได้ประสบการณ์ ส่วนผู้ไม่เชื่อก็ยังคงวิ่งถือดุ้นไฟ พร้อมด้วยร้องตะโกนว่า 'ร้อน ร้อน' อยู่นั่นเอง

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตได้ทิ้งดุ้นไฟแล้ว และร้องบอกให้เธอทั้งหลายทิ้งเสียด้วย ดุ้นไฟที่กล่าวถึงนี้คือกิเลสทั้งมวล อันเป็นสิ่งเผลอลนสัตว์ให้เราร้อนกระวนกระวาย ภิกษุทั้งหลาย อายุขณะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อายุขณะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมมารมณเป็นของร้อนร้อนเพราะไฟ คือ ราคะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง

ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ที่จะครอบงำรังรัดใจของบุรุษได้มากเท่ารูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะแห่งสตรี ภิกษุทั้งหลาย เราไม่พิจารณาเห็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะใดๆ ที่สามารถครอบงำรังรัดใจของสตรีได้มากเท่ารูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะแห่งบุรุษ

ภิกษุทั้งหลาย กามคุณนี้เรากล่าวว่าเป็นเหยื่อแห่งมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เป็นกำลังพลแห่งมาร ภิกษุผู้ปรารถนาจะประหารมารพึงสลัดเหยื่อแห่งมาร ขยี้พวงดอกไม้แห่งมาร และทำลายกำลังพลแห่งมารเสีย

ภิกษุทั้งหลาย เราเคยเยาะเย้ยกามคุณ ๓ โภธิมณฑลในวันที่เราตรัสรู้นั่นเอง ดูก่อนกาม เราได้เห็นต้นเค้าของเจ้าแล้ว เจ้าเกิดจากความดำริคำนึงถึงนั่นเอง เราจักไม่ดำริถึงเจ้าอีก ด้วยประการ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ฉะนั้น กามเอย เจ้าจะเกิดขึ้นอีกไม่ได้”

“ดูก่อนภารตา” พระอานนท์กล่าวต่อไป “ครั้งนั้น ณ ป่าไม้
ประดู่ลายนี้ ภิกษุจำนวนมากได้ดวงตาเห็นธรรมและอริยคุณสูงๆ
ขึ้นไปด้วยพระพุทธภาชิตอันลึกซึ้งจับใจนี้ พระองค์ทรงใช้อุปมา
อุปไมยอันคมคายแยบยล และขมวดพระธรรมเทศนาให้เห็นจุดเด่น
ที่ทรงประสงค์ เหมือนนายช่างผู้ฉลาดเมื่อจะสร้างปราสาทหรือ
กุฎาคาร ย่อมจะลงรากปราสาทนั้นให้แน่นหนา และวางเสาอัน
มั่นคงและสร้างเรือนยอด ทะล่อมขึ้นให้ยอดเด่น เห็นสง่างาม รุ่งเรือง
ด้วยพระธรรมเทศนาโกศลแห่งพระทศพลวิมลอนาวรณญาณ อันหา
ใครเปรียบปานมิได้ในสามภพ”

“ดูก่อนอาคันตุกะ” พระอานนท์กล่าวต่อไป “ณ กรุงโกสัมพี
นี้เอง พระตถาคตเจ้าเคยประทับรอยพระบาท คือพระพุทธจริยา
อันประเสริฐไว้สำหรับให้คนภายหลังถือเป็นเยี่ยงอย่างดำเนินตาม
คือสมัยหนึ่งเมื่อพระพุทธองค์เสด็จถึงโกสัมพี และสำราญ
พระอิริยาบถอยู่ ณ โขสิตาราม ตอนเช้าพระพุทธองค์จะเสด็จออก
บิณฑบาตมีประชาชนผู้เลื่อมใสคอยดักถวายเป็นทิวแถว แต่ก็มี
กลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่งคอยตามด่าว่ากระแทกกระแทกเสียดสีอยู่ตลอด
เวลา เมื่อพระองค์เสด็จกลับโขสิตาราม ก็ตามไปด่าถึงพระคันธกุฎี
ด้วยอักโกสวัตถุ ๑๐ ประการ เช่น ท่านเป็นโค เป็นลา เป็นอูฐ เป็น
สัตว์นรก เป็นต้น เรื่องนี้มีเบื้องหลัง คือ

สมัยหนึ่ง ก่อนหน้าที่เรื่องนี้จะเกิดขึ้นไม่นานนัก พระผู้มี
พระภาคเจ้าเสด็จสู่แคว้นกुरु ณ ที่นั้นมีหมู่บ้านพราหมณ์อยู่แห่งหนึ่ง
พราหมณ์นายบ้านมีธิดาสาวทรงสิริโสภาคย์นัก นามว่า มาคันทิยา

ความงามแห่งนางระบือไปทั่ว ชายหนุ่มผู้มั่งคั่งต่างเดินทางโดยเกวียนบ้าง โดยรถม้าบ้าง มาสู่มาคันทิยคามนี้ เพื่อทัศนามาคันทิยานารีบางคนก็แต่งผู้ใหญ่มาสู่ขอ แต่พรหมณ์ผู้บิดายังมองไม่เห็นใครเหมาะสมแก่ธิดาของตน จึงยังไม่ยอมยกให้ใคร มาคันทิยาเป็นที่กล่าวขวัญถึงแห่งปวงชนชาวกรุงอย่างแพร่หลาย จนเมื่อธิดาของสกุลใดเกิดใหม่ ผู้เฒ่าผู้แก่จะให้พรว่า ขอให้สวยเหมือนมาคันทิยา

ดูก่อนอาคันทุกะ แต่ท่านต้องระลึกไว้อย่างหนึ่งว่า ความงามกับอันตรายนั้นมักจะมาด้วยกันเสมอ ที่ใดมีความงาม ที่นั้นย่อมมีอันตรายแอบแฝงซ่อนเร้นอยู่ด้วย จะมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดแห่งความงามนั้น และมีอยู่บ่อยครั้งที่อันตรายไม่เพียงแต่ผู้เข้าไปเกี่ยวของเท่านั้น แต่แก่เจ้าของความงามนั่นเองอีกด้วย

พระศาสดาเสด็จไปถึงบ้านมาคันทิยาพรหมณ์ในเช้าวันหนึ่งขณะที่เขาบูชาไฟอยู่ที่ประตูบ้าน เมื่อได้ทัศนารับพระศาสดาแล้วพรหมณ์ก็ตะลึงในความงามแห่งพระองค์ ถึงแก่อุทานออกมาว่าชายผู้นี้งามจริงหนอ เขาเข้าไปหาพระตถาคตเจ้าแล้วกล่าวว่า

‘สมณะ ข้าพเจ้ามองหาชายอันจะคู่ควรแก่บุตรีของข้าพเจ้ามาเป็นเวลานานแล้ว แต่จะหาใครงามคู่ควรแก่บุตรีของข้าพเจ้าเสมอท่านไม่ได้ ขอท่านโปรดยืนอยู่ตรงนี้สักครู่หนึ่ง แล้วข้าพเจ้าจะนำบุตรีมามอบให้ท่าน’

พระศาสดาแสดงอาการดุษณิภาพ ทรงเหยียบรอยพระบาทให้ปรากฏไว้ ด้วยแรงอธิษฐานอันสำเร็จมาจากพระบารมีแต่ปางบรรพ์ แล้วเสด็จหลีกไปประทับ ณ ใต้ต้นไม้งามครีမ်ต้นหนึ่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พราหมณ์แฉ่งข่าวแก่พราหมณ์และให้ตบแต่งลูกสาวให้สวยงามเพื่อนำไปมอบให้ชายผู้หนึ่งอันตนเห็นว่าคู่ควรกัน แล้วพากันออกจากเรือน เมื่อไม่เห็นพระตถาคต ณ ที่เดิม พราหมณ์ก็ประหลาดใจ บังเอิญพราหมณ์ได้เหลือบเห็นรอยเท้าที่พระพุทธรองค์ทรงเหยียบไว้ จึงกล่าวกับพราหมณ์ผู้สามีว่า อย่าติดตามมหาบุรุษผู้นี้เลย ผู้มีรอยเท้าอย่างนี้เป็นผู้สละแล้วซึ่งโลกิยารมณ์ทั้งปวง พราหมณ์เอ๋ย อันบุคคลผู้เจ้าราคะนั้นมิทำเว้ากลางมาก คนเจ้าโทสะหนักสัน ส่วนคนเจ้าโมหะนั้นปลายเท้าจิกลง ส่วนรอยเท้าของบุรุษผู้นี้เป็นผู้เพิกกิเลสได้แล้วอย่างแท้จริง พราหมณ์ต่อว่าภรรยาว่าอวดรู้อวดดี ทำตนเหมือนจระเข้นอนในตุ่ม จึงพาบุตรีและภรรยาเที่ยวตามหาพระศาสดา มาพบเข้าได้ต้นไม้แห่งหนึ่ง พราหมณ์ดีใจนักหนา แต่ได้ต่อว่าเป็นเชิงพ้อว่า 'สมณะ ข้าพเจ้าบอกให้ท่านยืนรอที่โน้น แต่หายืนคอยไม่ เหมือนไม่ยินดีจะรับบุตรีของข้าพเจ้า สมณะ บุตรีของข้าพเจ้านี้งามเลิศกว่านารีใดๆ ทั้งปวงในถิ่นนี้ เป็นที่ปองหมายแห่งเศรษฐีคหบดี และแม้แห่งพระราชา แต่ข้าพเจ้าหาพอใจใครเสมอด้วยท่านไม่ บัดนี้ข้าพเจ้าได้นำนางผู้งามพร้อมมามอบ ณ เบื้องบาทของท่านแล้ว ขอจงรับไว้ และครองกันฉันสามีภรรยาเถิด' พราหมณ์กล่าวจบแล้วสั่งให้บุตรีถวายบังคมพระศาสดา

พระโลกนาถศากยบุตร ยังคงประทับคชณีอยู่ครู่หนึ่ง พระองค์ทรงรำพึงว่า พราหมณ์ผู้นี้มีความหวังดีต่อเรา ต้องการสงเคราะห์เราด้วยสิ่งอันเป็นที่รัก ที่หวงแหนที่สุดแห่งตน แต่สิ่งนี้มีความแก่ ความเจ็บ และความตายเป็นธรรมดา เราจักปฏิบัติการ

พราหมณ์ผู้นี้ด้วยอภิมอรรถธรรม พราหมณ์และพราหมณีทั้งสองนี้มีอุปนิสัยแก้ก้ำพอกที่จะบรรลुरुทธรมของเราได้ เป็นการมอบสภาพอันไม่แก้และไม่ตายแก่เขา ดำริดังนี้แล้ว พระตถาคตเจ้าจึงเอื้อนโอบฐึ้นว่า

‘พราหมณ์ ถ้าเราจะเล่าเรื่องบางเรื่องให้ท่านฟัง ท่านจะพอใจฟังหรือไม่’

‘เล่าเกิดสมณะ ข้าพเจ้าพร้อมอยู่แล้ว ท่านมีบุตรภรรยาอยู่แล้วหรือ?’

นางมาคันทิยา บุตรีแห่งพราหมณ์นั่งฟังพิศพระตถาคตเจ้าเหมือนเด็กมอมงดูตุ๊กตาซึ่งตนไม่เคยเห็น พร้อมกันนั้นมารยาแห่งสตรีซึ่งปรากฏอยู่ในเรือนร่างและนิสัยแห่งอิทธิเพศ ก็เริ่มฉายแววออกมาทางสายตาและริมฝีปากอันบางงามอันเต็มอ้อมนั้น

พระตถาคตเจ้าชายพระเนตรคุณางมาคันทิยาหน่อยหนึ่งทรงรู้ถึงจิตใจอันปั่นป่วนของนาง แล้วตรัสว่า

‘พราหมณ์ เมื่อเราอยู่ในวัยหนุ่มมีเกศายังดำสนิท ภูกวัดล้อมด้วยสตรีล้วนแต่สะคราญตา เป็นที่ปรารถนาของบุรุษเพศผู้ยังตัดอาลัยในบ่วงกามมิได้ แต่เราเบื่อหน่ายในโลกียวิสัย จึงสละสมบัติบรมจักร และนางผู้จำเริญตา ออกแสวงหาโมกขธรรมแต่เดียวดายเที่ยวไปอย่างไม่มีอาลัย ปลอดภัยไปรุ่งเหมือนบุคคลที่เป็นหนี้แล้วพ้นจากหนี้ เคยถูกคุมขังแล้วพ้นจากที่คุมขัง เคยเป็นโรคแล้วหายจากโรค หลังจากท่องเที่ยวอยู่เดียวดายและทำความเพียรอย่างเข้มงวด ไม่มีใครจะทำได้ยิ่งกว่าเป็นเวลา ๖ ปี เราก็ได้ประสบชัยชนะอย่างใหญ่หลวงในชีวิต ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณสงบ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เยือกเย็นถึงที่สุด ล่วงพันบ่วงแห่งมารทั้งปวงที่เป็นทิพย์และเป็นของมนุษย์ มารและธิดามาร คือ นางตัณหา นางราคะ และนางอโรตี ได้พยายามยั่วยวนเราด้วยวิธีแปลกๆ เพื่อให้เราตกอยู่ในอำนาจ แต่เราก็หาสนใจไยดีไม่ ในที่สุดพวกมารก็ถอยหนีไปเอง เราชนะมารอย่างเด็ดขาดจนมีนามก้องโลกว่า ‘ผู้พิชิตมาร’

พระตถาคตหยุดอยู่ครู่หนึ่ง ทรงกวาดสายพระเนตรดูทุกไบหน้า ในที่สุดพระองค์ตรัสว่า

‘พราหมณ์ เมื่อได้เห็นนางตัณหา นางราคะ และนางอโรตี ซึ่งทรงความงามเหนือ ๓ โลก เราก็หาพอใจแต่น้อยไม่ ก็ทำไมเล่า เราจะพอใจในสรีระแห่งธิดาของท่านซึ่งเต็มไปด้วยมุตรและคุณพราหมณ์เอ๋ย อย่างว่าแต่จะให้แตะต้องด้วยมือเลย เราไม่ปรารถนาจะแตะต้องธิดาของท่านแม้ด้วยเท้า’ ”

๑๑

บ น ก อ ง ก ร ะ ดุ ก แ ห่ ง ตั ญ ห า นุ สั ย

๑๔๖

“ดูก่อนภราดา” พระอานนท์เล่าต่อไป “พระดำรัสตอนสุดท้ายของพระผู้มีพระภาค เป็นเสมือนสายฟ้าฟาดเปรี้ยงลงบนใบหน้าของบุตรีพราหมณ์ นางฐีสีก้อนผ่าวไปหมดทั้งร่าง สำหรับสตรีสาวอะไรจะเป็นเรื่องเจ็บปวดยิ่งไปกว่าการเสนอตัวให้ชาย แล้วถูกเขาเซี่ยทิ้งอย่างไม่ไยดี ดังนั้น นัยน์ตาซึ่งเคยหวานเยิ้มของนาง จึงถูกเคียวให้เหือดแห้งไปด้วยไฟโทสะ ใบหน้าซึ่งเคยถูกชมว่างามเหมือนจันทร์เพ็ญนั้น บัดนี้ได้ถูกเมฆคือความโกรธเคลื่อนเข้ามาบดบังเสียแล้ว นางผูกใจเจ็บในพระศาสดาสุดประมาณ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พระตถาคตเจ้าสังเกตเห็นกิริยาอาการของนางโดยตลอด แต่หาสนพระทัยอันใดไม่ ทรงแสดงอนุப்புพิกถา พรรณนาเรื่อง ทาน ศีล ผลแห่งทาน ศีล โทษของกาม และอานิสงส์แห่งการหลีกเลี่ยงออกจากกาม ที่เรียกว่า ‘เนกขัมมะ’ พอกออัธยาศัยแห่งพรหมณ์ และพรหมณี จนทรงเห็นว่าจิตอ่อนควรแก่พระธรรมเทศนาชั้นสูง แล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงประกาศสามุกังสิกกรรมเทศนา คือ อริยสัจ ๔ ประหนึ่งช่างย้อมผู้นลาด พอกผ้าให้สะอาดแล้วนำมา ย้อมสีที่ตนต้องการ

พระธรรมเทศนาจบลงด้วยการสำเร็จมรรคผลของพรหมณ์ และพรหมณี พระพุทธองค์เสด็จลุกจากอาสนะ ทิ้งมาคันทิยคามไว้ เบื้องหลัง มุ่งสู่ชนบทอื่นเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ต่อไป

ความงามแห่งสตรี มักจะเป็นเหมือนดาบ ๒ คม คือให้ทั้ง คุณและโทษแก่เธอ และมีสตรีน้อยคนนักที่จะจับแต่เพียงคมเดียว เพราะฉะนั้น เธอจึงมักประสบทั้งความสุขและความเศร้า เพราะ ความงามเป็นมูลเหตุ ภูมข้อนีพิสูจนได้ด้วยชีวิตของนางมาคันทิยา ซึ่งข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านฟังต่อไป

ด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวด ในการที่จะแก้แค้นพระศาสดา เครื่องมือในการใช้ความพยายามของนางมีอย่างเดียวคือความงาม เมื่อมีความพยายาม ความสำเร็จย่อมตามมาเสมอ และในความ พยายามนั้น ถ้าจังหวะดีก็จะทำให้สำเร็จเร็วขึ้น ดังนั้น ต่อมาไม่ช้า นักนางได้เป็นมเหสีของพระเจ้าอุเทนแห่งโกสัมพี โดยวิธีใดไม่แจ้ง นับว่าได้เป็นใหญ่เป็นโตพอที่จะหาทางแก้แค้นพระศาสดาได้โดย สะดวก ดังนั้น เมื่อนางทราบข่าว พระตถาคตเจ้าเสด็จมาโกสัมพี

นางจิงยินดีนึก ‘คราวนี้แหละพระสมณโคดมผู้จ้องหองจะได้เห็นฤทธิ์ของมาคันธียา’ นางปรารภเรื่องนี้ด้วยความกระหือมิใจ จึงจ้างบริวารของนางบ้าง ทาสและกรรมกรบ้าง ให้เที่ยวติดตามดำพระศาสนาทุกมุมเมือง ทุกหนทุกแห่ง ที่พระองค์ทรงเหยียบย่างไป

ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าตามเสด็จไปทุกหนทุกแห่งเหมือนกัน ถูกด่าแรงๆ จิตใจของข้าพเจ้าก็กระวนกระวาย แต่พระตถาคตเจ้าทรงมีอาการเข้มข้มอยู่เสมอ สี่พระพักตร์ยังคงสงบนิ่ง เช่นเดียวกับเวลาได้รับคำสรรเสริญ จิตใจที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม คือนิทาน และสรรเสริญนั้น เป็นจิตที่ประเสริฐยิ่ง พระองค์ตรัสไว้อย่างนี้ และพระองค์ก็ทรงทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อาวุโส ตราบใดที่บุคคลยังพอใจด้วยคำสรรเสริญ เขาย่อมยังต้องหวั่นไหวเพราะถูกนิทาน นี่เป็นกฎที่แน่นอน พระตถาคตเจ้าทรงทำพระมนัสให้เป็นเช่นแผ่นดิน หนักแน่น และไม่ยินดียินร้ายว่าใครจะไปโปรยปรายของหอมดอกไม้ลงไป หรือใครจะทิ้งเศษขยะของปฏิกูลอย่างไรลงไป ข้าพเจ้าเองสุดท้ายจะทนได้ จึงกราบทูลพระองค์ว่า

‘พระองค์ผู้เจริญ อย่าอยู่เลยที่นี่ คนเขาด่ามากเหลือเกิน’

‘จะไปไหน อานนท์’ พระศาสดาตรัส มีแววแห่งความเด็ดเดี่ยวฉายออกมาทางพระเนตร และสี่พระพักตร์

‘ไปเมืองอื่นเถิด พระเจ้าข้า สาวัตถิ ราชคฤห์ สาเกต หรือเมืองไหนๆ ก็ได้ ที่ไม่ใช่โกสัมพี’

‘ถ้าเขาด่าเรานั้นอีก?’

‘ก็ไปเมืองอื่นอีก พระเจ้าข้า’

‘ถ้าที่เมืองนั้นเขาด่าเราอีก?’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘ไปต่อไป พระเจ้าข้า’

‘อย่าเลย อานนท์ เธออย่าพอใจให้ตถาคตทำอย่างนั้น ถ้าจะต้องทำอย่างเธอว่า เราจะไม่มีแผ่นดินอยู่ มนุษย์เราอยู่ที่ไหนจะไม่ให้มีคนรักคนชังนั้น เห็นจะไม่ได้ เรื่องเกิดขึ้นที่ใด ควรให้ระงับลง ณ ที่นั้นเสียก่อนแล้วจึงค่อยไป อานนท์ เรื่องที่เกิดขึ้นแก่ตถาคตนั้นจะไม่ยืดยาวเกิน ๗ วันคือจะต้องระงับลงภายใน ๗ วันเท่านั้น’ แล้วพระพุทธองค์ก็ตรัสต่อไปว่า

‘อานนท์ เราจะอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น เหมือนช่างศึก ก้าวลงสู่สงคราม ต้องทนลูกศรซึ่งมาจากทิศทั้งสี่ เพราะคนในโลกนี้ส่วนมากเป็นคนชั่ว คอยแสหาแต่โทษของคนอื่น เธอจงดูเกิด พระราชาทั้งหลายย่อมทรงราชพาหนะตัวที่ฝึกแล้วไปสู่ที่ชุมนุมชน เป็นสัตว์ที่ออกชุมนุมชนได้ อานนท์เอ๋ย ในหมู่มนุษย์นี้ผู้ใดฝึกตนให้เป็นคนอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่นได้ จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐสุด ม้า อัสตร ม้าสินธพ พญาช้างตระกูลมหานาคที่ได้รับฝึกแล้ว จัดเป็นสัตว์อาชาไนย สัตว์อาชาไนยเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ แต่คนที่ฝึกตนดีแล้วยังประเสริฐกว่าสัตว์เหล่านั้น

ดูก่อนอานนท์ ผู้อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้สูงกว่า ก็เพราะความกลัว อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้เสมอกัน เพราะเห็นว่าพอสู้กันได้ แต่ผู้ใดอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้ซึ่งด้อยกว่าตน เราเรียกความอดทนนั้นว่าสูงสุด ผู้มีความอดทน มีเมตตา ย่อมเป็นผู้มีลาภ มียศ อยู่เป็นสุข เป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เปิดประตูแห่งความสุขความสงบได้โดยง่าย สามารถขุดมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทเสียได้ คุณธรรมทั้งมวล มีศีลและสมาธิ เป็นต้น ย่อมเจริญ

งอกงามแก่ผู้มีความอดทนทั้งสิ้น'

ในที่สุด ทาสและกรรมกรที่พระนางมาคันทิยาว่าจ้างมาต่อพระมหาสมณะก็เลิกกันไปเอง เพราะเขาทั้งหลายรู้สึกว่าเขากำลังด่าเสาศิลาแห่งทิบ ซึ่งไม่หวั่นไหวเลย ความพยายามของพระนางมาคันทิยา เป็นอันล้มเหลว อาวุโส พระศาสดาเคยตรัสไว้ว่า 'ภูเขาศิลา ล้วนย่อมไม่หวั่นไหวด้วยลมจากทิศทั้งสี่ฉันใด บัณฑิตย่อมไม่หวั่นไหวเพราะคำนิทาและคำสรรเสริญฉันนั้น'

ในพระดำรัสของพระศาสดาตอนต้น ท่านคงจำได้ว่า พระองค์ตรัสถึงม้าอัสดร ม้าสินธพ และสัตว์อาชาไนย รวมทั้งพญาช้างตระกูลมหานาค ข้าพเจ้าขอไขความเรื่องนี้สักเล็กน้อย

๑๔๖ ม้าอัสดรนั้น คือสัตว์ผสมระหว่างม้าและลา คือแม่ม้า พ่อลา ลูกออกมาจึงได้ลักษณะที่ดีเยี่ยม คือได้ลักษณะเร็วจากแม่ และได้ลักษณะทนทานจากพ่อ ม้าเป็นสัตว์ที่มีฝีเท้าเร็วมาก จนได้นามอีกอย่างหนึ่งว่า 'มโนมัย' หมายความว่า 'สำเร็จตั้งใจ' ส่วนลานั้นทนทานมากในการนำภาระหนัก ปืนที่โกรกชันก็เก่ง เมื่อลักษณะทั้ง ๒ ประการมารวมกันคือทั้งเร็วและทน ก็เป็นคุณลักษณะที่ดีเยี่ยม

หันมามองดูมนุษย์เรา ผู้ใดมีคุณลักษณะ ๒ อย่าง คือทั้งเร็วและทนทาน ผู้นั้นก็จัดได้ว่าประเสริฐ คนบางคนมีสติปัญญาดี รู้อะไรได้เร็วแต่ไม่ทนทาน อ่อนแอ เบื่อหน่ายงานง่าย จีบจืด ในที่สุดก็เอาดีไม่ค่อยได้ ส่วนบางคนทนทาน บึกบึน แต่ขาดสติปัญญา รู้อะไรได้ช้า จึงทำให้เสียเวลามากเกินไปในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และคนในโลกส่วนมากก็มักจะได้อะไรได้เฉพาะเดี๋ยว แต่ดูเหมือนพระศาสดาจะทรงสรรเสริญความเพียรพยายามมากอยู่ เมื่อได้พยายามแล้ว

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ไม่สำเร็จสมประสงค์ ใครเล่าจะลงโทษผู้นั้นได้

ม้าสินธพนั้นเป็นพันธุ์ม้าซึ่งเกิด ณ ลุ่มแม่น้ำสินธุ เป็นม้าพันธุ์ดีมาก แคว้นกัมโพชะถิ่นกำเนิดของท่านก็เป็นแคว้นที่มีชื่อเสียงมากในเรื่องมีม้าพันธุ์ดีตามที่ท่านกล่าวแล้วแต่หนหลัง ส่วนช้างตระกูลมหานาคก็เป็นช้างตระกูลดี

กล่าวถึงสัตว์อาชาไนย หมายถึงสัตว์ที่ได้รับการฝึกฝนแล้วให้ควรแก่การงานประเภทนั้นๆ โดยนัยนี้สัตว์ทุกประเภทสามารถเป็นอาชาไนยถ้าได้รับการฝึกให้เหมาะแก่การใช้งาน แต่บรรดาอาชาไนยด้วยกัน บุรุษอาชาไนยหรือคนอาชาไนยประเสริฐที่สุดเพราะเหตุนี้ พระตถาคตเจ้าจึงตรัสว่า บรรดามนุษย์ด้วยกัน คนที่ฝึกตนแล้วประเสริฐที่สุด

คำว่า ฝึกตนนั้น หมายถึงฝึกจิตของตนให้ตั้งมั่น รั้งได้ทนได้ แม้ในภาวะที่คนทั่วไป ปรู๊สึกว่าไม่น่าจะทนได้ การฝึกจิตก็เหมือนการฝึกยกน้ำหนักต้องค่อยทำค่อยไป เมื่อได้ทีแล้วก็เป็นจิตที่ทนทาน และมีอิณินหารเป็นอัศจรรย์

นางมาคันทิยา เป็นมเหสีรองของพระเจ้าอุเทน พระมเหสีใหญ่คือพระนางสามาวดี พุทธสาวิกาเลื่อมใสในพระตถาคตเจ้ามาก เมื่อพระนางมาคันทิยากลับแกล้งพระศาสดาไม่สมประสงค์ ก็หันมาริชยาหาโทษให้พระนางสามาวดี พระนางถูกกล่าวหาหลายเรื่อง จนพระเจ้าอุเทนทรงเชื่อและจะประหารชีวิตพระนางสามาวดี แต่พระองค์ทรงทราบข้อเท็จจริงภายหลัง จึงสั่งประหารชีวิตพระนางมาคันทิยาพร้อมทั้งบริวารและญาติด้วยวิธีเรียกได้ว่าทารุณอย่างยิ่ง

คือพระองค์ให้ชุดหลุมฝังพระนางมาคันทियाและบริวาร
เพียงแค่ออแล้วให้เถ จนอวัยวะชาตเป็นขึ้นเล็กขึ้นน้อย พระนาง
มาคันทियाจบชีวิตลงด้วยเรื่องทีพระนางก่อขึ้นเอง

ดูก่อนภราดา การคิดประทุษร้ายต่อผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้บริสุทธิ์
ย่อมเป็นเหมือนการถ่มน้ำลายรดฟ้า หรือการปาฐุลีทวนลม
ผู้กระทำย่อมได้รับโทษเอง”

“ดูก่อนท่านผู้แสวงมรรคาแห่งอมตะ” พระอานนทก์กล่าว
ต่อไป “พระผู้มีพระภาคเจ้าสำราญพระอิริยาบถ ณ กรุงโกสัมพี
ตามพระอัยยาศัยพอสมควรแล้ว ก็เสด็จจาริกไปสู่คามนิคมชนบท
ราชธานีน้อยใหญ่ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ผู้พ้อแนะนำได้ ให้ดำรง
อยู่ในกุศลกรรมบถ จนกระทั่งหวนกลับไปประทับ ณ กรุงสวัตติ
ราชธานีแห่งแคว้นโกศลอันเป็นดินแดนแถบเชิงเขาหิมालัย ความ
จริงพระพุทธรองค์ประทับ ณ กรุงสวัตติเป็นเวลาหลายปีที่สุดคือถึง
๒๕ พรรษา แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ประทับอยู่รวดเดียว ๒๕
พรรษา พระองค์เสด็จไปๆ มาๆ แต่เมื่อคิดรวมแล้วได้ ๒๕ ปีพอดี
คือประทับอยู่ ณ ปุพพารามของนางวิสาขา ๖ ปี และประทับ ณ
เขตวันอารามของท่านอนาถปิณฑิกะ ๑๙ ปี

อันว่าพระนครสวัตติราชธานีแห่งแคว้นโกศลนี้ ตั้งอยู่ทาง
เหนือแห่งแคว้นกาสิ มีอาณาเขตไปจนถึงหิมาลัยบรรพต มีแคว้น
ศากยะอยู่ทางทิศเหนือ โกลิยะอยู่ทางทิศตะวันออก แคว้นโกศลซึ่ง
มีสวัตติเป็นราชธานีนี้ เป็นอาณาจักรยิ่งใหญ่คู่แข่งกับแคว้นมคธ

โกศลมีเมืองสำคัญ ๓ เมือง คือ สวัตติ อโยธยา ซึ่งตั้งอยู่บน
ฝั่งแม่น้ำสรายุ เป็นเมืองสำคัญมาก่อนสมัยพระพุทธรองค์ ต่อมา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ถูกรวมเข้ากับโกศล ส่วนอีกเมืองหนึ่งคือ สาเกต อยู่ใกล้กับอโยธยา เจริญขึ้นเวลาเดียวกับที่อโยธยาเสื่อมลง จึงกลายเป็นเมืองแทน อโยธยา สาเกตมีความสำคัญสำหรับโกศลมาก เป็นเมืองบิดาแห่ง นางวิสาขา มหาอุบาสิกา ซึ่งข้าพเจ้าจะขอไว้เล่าให้ท่านฟังในภายหลัง ระหว่างสวัตติถึงสาเกตมีรถด่วนเดินทางวันเดียวถึง รถด่วนนั้นคือรถเทียมม้า ตั้งสถานีไว้ ๗ แห่ง พอถึงสถานีหนึ่งก็เปลี่ยนม้า ครั้งหนึ่ง ม้าชุดหนึ่งวิ่งเป็นระยะทางกว่ากึ่งโยชน์เล็กน้อยแปลว่า ต้องเปลี่ยนม้าถึง ๗ ครั้ง เรื่องนี้เองที่พระปุณณมันตานีบุตร อาจารย์ของข้าพเจ้า เมื่อสนทนากับพระสารีบุตรถึงเรื่องวิสุทธิ ๗ อันจะนำบุคคลไปสู่พระนิพพาน จึงเปรียบวิสุทธิ ๗ เหมือนรถ ๗ ผลัดจาก สวัตติถึงสาเกต

๑๔๗

ครั้งแรกที่พระตถาคตเจ้าเหยียบพระมงคลบาทลงสู่สวัตตินั้น เป็นเพราะการอาราธนาของท่านอนาถปิณฑิกมหาเศรษฐี ซึ่งเวลานั้นยังมีได้มีเนमितตกนามอันไพเราะอย่างนี้เลย เรื่องเป็นดังนี้

สมัยหนึ่ง เมื่อตรัสรู้แล้วไม่นาน พระตถาคตเจ้าประทับอยู่ ณ สีตวันใกล้กรุงราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ครั้งนั้น อนาถปิณฑิกเศรษฐียังมิได้รู้จักพระพุทธเจ้า ได้เดินทางไปกรุงราชคฤห์เพื่อเยี่ยมเยียนสหายและเพื่อกิจการค้าด้วย เมื่อไปถึง เศรษฐีผู้สหายต้อนรับพอสมควรแล้ว ก็ขอตัวไปสั่งงานคนทั้งหลาย ให้ทำนั่นทำนี่ จนไม่มีโอกาสได้สนทนากับอาคันตุกะ อนาถปิณฑิกจะประหลาดใจจึงถามว่า

‘สหาย ครั้งก่อนๆ เมื่อข้าพเจ้ามา ท่านกระวีกระวาดต้อนรับอย่างดียิ่ง สนทนาปราศรัยเป็นที่บันเทิงจิตตามฐานะมิตรอันเป็น

ที่รัก ท่านผลงานอื่นๆ ไร่สิ้นมาต้อนรับข้าพเจ้า แต่คราวนี้ท่านละ
ข้าพเจ้าแล้วสั่งงานยุ่งอยู่ ท่านมีงานอวาทวิวาหมงคล หรือพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนาแห่งแคว้นจะเสด็จมาเสวยที่บ้านของท่านในวัน
พรุ่งนี้หรืออย่างไร?

‘สหาย’ เศรษฐีกรุงราชคฤห์ตอบ ‘อภัยข้าพเจ้าเกิด ข้าพเจ้า
จะไม่สนใจใยดีในการมาของท่านก็หาไม่ได้ ท่านก็คงทราบอยู่แกล้ง
แล้วว่าข้าพเจ้ามีความรักในท่านอย่างไร แต่พรุ่งนี้ข้าพเจ้าอาราธนา
พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวนร้อย เพื่อเสวยและ
ฉันอาหารที่นี่ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมีว่สั่งงานยุ่งอยู่’

‘สหาย ท่านกล่าวว่า พระพุทธเจ้าหรือ? โอ พระพุทธเจ้าเกิด
ขึ้นแล้วในโลกหรือนี้’

‘ใช่ พระพุทธเจ้า พระโคตมพุทธะออกบวชจากศากยตระกูล
มีข่าวแพร่สะพัดไปทุกหนทุกแห่งว่าพระองค์เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้
ตรัสรู้เองโดยชอบ สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ คือมีความรู้ดีและ
ความประพฤติดี เสด็จไปที่ไหนก็อำนาจโชคให้ที่นั่น เป็นผู้ฝึกคนที่
ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นผู้รู้จักโลก เป็นศาสดาของเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นจากกิเลสนิทรา รู้ورىยัจจอย่างแจ่มแจ้ง
และมีพระทัยเบิกบานด้วยพระมหากรุณาต่อมวลสัตว์ เป็นผู้หัก
ราคะ โทสะ และโมหะ พร้อมทั้งบาปกรรมทั้งมวลแล้ว เสด็จเที่ยว
จาริกสั่งสอนเวไนยสัตว์ แสดงธรรมอันไพเราะทั้งเบื้องต้น ท่าม
กลางและที่ สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง
เต็มบริบูรณ์ทั้งหัวข้อและความหมาย ท่านไม่ทราบการอุบัติขึ้นของ
พระพุทธเจ้าดอกหรือ?’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘ดูก่อนภราดา คำว่า ‘พุทโธ’ นั้นเป็นคำที่ก่อความตื่นเต้นให้แก่อนาถปิณฑิกเศรษฐียิ่งนัก อุปมาเหมือนเป็นโรคซึ่งทรมาณมานานปี เมื่อทราบว่ามีหมอสามารถจะบำบัดโรคนั้นได้ จะดีใจสักเพียงใด ดังนั้นอนาถปิณฑิกะจึงกล่าวว่า

‘สหาย ค่าอาหารสำหรับเลี้ยงพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สำหรับพรุ่งนี้เป็นจำนวนเท่าใด ข้าพเจ้าขอออกให้ทั้งหมด’

‘อย่าเลย สหาย’ เศรษฐีกรุงราชคฤห์ตอบ ‘อย่าว่าแต่ท่านจะจ่ายค่าอาหารเลย แม้ท่านจะมอบสมบัติในกรุงราชคฤห์ทั้งหมดให้แก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็หายอมให้ท่านเป็นเจ้าของภาพสำหรับเลี้ยงพระพุทธเจ้าไม่ กว่าข้าพเจ้าจะจงได้ก็เป็นเวลานานเหลือเกิน ข้าพเจ้าคอยโอกาสนี้มานานหนักหนาแล้ว สมบัติบรมจักรข้าพเจ้ายังปรารถนาน้อยกว่าได้เลี้ยงพระพุทธเจ้า เจ็ดวันนี้เป็นวันของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ยอมให้ใครเป็นอันขาด’ เมื่ออนาถปิณฑิกะวิงวอนว่า ขอออกค่าใช้จ่ายสักครึ่งหนึ่ง เศรษฐีกรุงราชคฤห์ก็หายอมไม่

ดูก่อนภราดา พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายนั้นทรงมีปุพเพกตปุญญาตอย่างล้นเหลือ กุศลธรรมทั้งมวลที่พระองค์ทรงบำเพ็ญกระทำมาตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ มารวมกันให้ผลในปัจจุบันภพของพระองค์นี้ ประดุจสายธารซึ่งยังเอ่ออยู่ในท่านบและบังเอิญท่านบพังทลายลง อุทกธาราก็ไหลหลากท่วมทับ ดังนั้น ไม่ว่าพระองค์จะเสด็จไป ณ ที่ใด พระราชา เสนาบดี พ่อค้า ประชาชน จึงต้องการถวายปัจจัยแก่พระองค์ จนถึงกับต้องแย่งต้องจ้องกันล่วงหน้าเป็นเวลานานๆ

อนาถปิณฑิกเศรษฐีเป็นผู้อันกุศลธรรมแต่ปางบรรพ์ตักเตือนแล้ว เมื่อได้ยินคำ ‘พุทโธ’ เท่านั้น ปีติก็ซาบซ่านไปทั่วสรรพางค์ปรารถนาเหลือเกินที่จะได้เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเวลานั้น แต่บังเอิญเป็นเวลาค่ำ ประตูเมืองปิดเสียแล้ว จิตใจของเขาจึงกังวลถึงแต่เรื่องที่จะเฝ้าพระศาสดา ไม่อาจหลับลงได้อย่างปกติ เขาลุกขึ้นถึง ๓ ครั้ง ด้วยสำคัญว่าสว่างแล้ว แต่พอเดินออกไปภายนอกเรือน ความมืดยังปรากฏปกคลุมทั่วไป ครานั้นความสะดุ้งหวาดเสียวและความกลัวก็เกิดขึ้นแก่เขา เขากลับมานอนรำพึงถึงพระศาสดาอยู่ด้วยความกระวนกระวายใจ

๑๕๒

ในที่สุดเวลาก็มาถึง ท้องฟ้าเริ่มสว่าง เสียงไก่ขันรับอรุณแว่วมาตามสายลม เศรษฐีเดินออกจากตัวเรือนมุ่งสู่ประตูเมือง ประตูยังไม่เปิด อนาถปิณฑิกจะต้องขอร้องวิงวอนคนเฝ้าประตูเสียนานเขาจึงยอมเปิดให้ เมื่อออกจากประตูเมืองแล้ว ทางที่จะไปสู่ป่าสีตวันก็เป็นทางเปลี่ยว การสัญจรยังไม่มี การเดินออกจากเมืองเข้าไปในป่านั้นเป็นการยากมากสำหรับคนขลาด เศรษฐีเกือบจะหมดความพยายาม มีหลายครั้งที่เขาจะถอยกลับเข้าสู่เมือง แต่พอเขาหยุดยืนนั่นเอง เสียงปรากฏขึ้นเหมือนหวาดแว่วมาจากอากาศว่า ‘เศรษฐีมาตั้งร้อย ช้างตั้งร้อย โค แพะ แกะ เบ็ด ไก่ อย่างละร้อยๆ ถ้าท่านได้เพราะถอยกลับเพียงก้าวเดียว ก็จะไม่ประเสริฐเหมือนก้าวไปข้างหน้าเพียงก้าวเดียว จงก้าวต่อไปเกิดเศรษฐี การก้าวไปข้างหน้าของท่าน จะเป็นประโยชน์แก่ท่านและแก่โลกมาก’

เศรษฐีมุ่งหน้าเข้าสู่ป่าสีตวัน อันเป็นที่ประทับแห่งพระศาสดาเวลานั้นพระพุทธรองค์ตื่นบรรทมแล้ว ทรงแผ่ข่ายพระญาณพิจารณา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ดูสัตว์โลกที่พระองค์ควรจะไปโปรด เห็นอุปนิสัยของอนาถปิณฑิก เศรษฐีว่าเป็นผู้ควรแก่การบรรลุลุทธิธรรม จึงทรงจงกรมคือดำเนิน กลับไปกลับมาอยู่ ณ บริเวณที่ประทับ เมื่อเศรษฐีเข้ามาใกล้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า

‘เข้ามาเถิด สุทัตตะ ตถาคตอยู่นี่’

ดูก่อนภราดา พระดำรัสเรียกเศรษฐีโดยชื่อว่า ‘สุทัตตะ’ โดยถูกต้องนั้น นำความปราโมชมาให้เศรษฐีอย่างเหลือล้น เขาไม่เคยรู้จักพระศาสดาและพระศาสดาก็ไม่เคยทรงรู้จักเขา แต่พระองค์สามารถเรียกชื่อเขาได้ เศรษฐีหรือจะไม่ปลื้มใจ เขาซบหน้าล้างแทบบาทมูลแห่งพระตถาคตเจ้า แล้วกราบทูลว่า

‘ข้าแต่พระcakยมุณี เป็นโชคดีของข้าพระพุทธเจ้ายิ่งแล้ว ที่ได้มาเฝ้าพระองค์สมปรารถนา ข้าพระองค์รอคอยจนพระองค์เสด็จเข้าไปในเมืองเพื่อเสวยภัตตาหารไม่ไหว จึงออกมาเฝ้าแต่เข้ามิด พระองค์ผู้เจริญ เมื่อคืนนี้ราตรีช่างยาวนานเสียเหลือเกิน ปราภฏแก่ข้าพระพุทธเจ้าเหมือนหนึ่งเดือน เป็นเวลานานเหลือเกิน ที่สัตว์โลกจะได้สดับคำว่า ‘พุทโธ พุทโธ’

‘ดูก่อนสุทัตตะ ผู้ตื่นอยู่มิได้หลับ ย่อมรู้สึกว่ารাত্রีหนึ่งยาวนาน ผู้ที่เดินทางจนเมื่อยล้าแล้ว รู้สึกว่าโยชน์หนึ่งเป็นหนทางที่ยืดยาว แต่สังสารวัฏคือการเวียนเกิดเวียนตายของสัตว์ผู้ไม่รู้พระสัทธรรมยังยาวนานกว่านั้น ดูก่อนสุทัตตะ สังสารวัฏนี้หาเบื่องตัน เบื่องปลายได้โดยยาก สัตว์ผู้พอใจในการเกิดย่อมเกิดบ่อยๆ และการเกิดบ่อยๆ นั้น ตถาคตกล่าวว่า เป็นความทุกข์ เพราะสิ่งที่ติดตามความเกิดมาก็คือความแก่ชรา ความเจ็บปวดทรมานและความตาย

ความต้องการพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ความต้องประสพกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความแค้นใจ ความคร่ำครวญ ความทุกข์กายทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ อุปมาเหมือนเห็ดซึ่งโผล่ขึ้นจากดินและนำดินติดขึ้นมาด้วย หรืออุปมาเหมือนโคซึ่งเทียมเกวียน แล้วจะเดินไปไหนก็มีเกวียนติดตามไปทุกหนทุกแห่ง สัตว์โลกเกิดมาก็นำทุกข์ประจำสังขารติดมาด้วย ตราบใดที่เขายังไม่สลัดความพอใจในสังขารออก ความทุกข์ก็ย่อมติดตามไปเสมอ เหมือนโคที่ยังมีแอกเกวียนครอบคอบอยู่ ล้อเกวียนย่อมติดตามไปทุกฝีก้าว

‘ดูก่อนสุทตตะ เมื่อรากยังมั่นคง แม้ต้นไม้จะถูกตัดแล้ว มันก็สามารถขึ้นได้อีก ฉันทเดียวกัน เมื่อบุคคลยังไม่ถอนตัณหาสุขขึ้นเสียจากดวงจิต ความทุกข์ก็เกิดขึ้นได้บ่อยๆ

“สุทตตะเอ๋ย น้ำตาของสัตว์ผู้ต้องร้องไห้ เพราะความทุกข์โทมนัสทับถม ในขณะที่ท่องเที่ยวอยู่ในวัฏฏสงสารนี้ มีจำนวนมากเหลือคณนา สุดที่จะกล่าวได้ว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านั้น กระจกที่เขาทอดทิ้งลงทับถมปรุพืดลแล้ว ถ้านำมากองรวมๆ กันมิให้กระจาย กระจาย คงจะสูงเท่าภูเขา บนพื้นแผ่นดินนี้ไม่มีช่องว่างเลยแม้แต่นิดเดียวที่สัตว์ไม่เคยตาย ปรุพืดนี้เคลื่อนกล่นไปด้วยกระจกแห่งสัตว์ผู้ตายแล้วตายแล้ว เป็นที่นำสังเวชสลดจิตยิ่งนัก ทุกย่างก้าวของมนุษย์และสัตว์เหยียบย่ำไปบนกองกระจก เขานอนบนกองกระจก นั่งบนกองกระจก สนุกสนานเพลิดเพลินอยู่บนกองกระจกทั้งสิ้น

‘ดูก่อนสุทตตะ ไม่ว่าจะฟุไหนๆ ล้วนแต่มีลักษณะเหมือนกองเพลิงทั้งนั้น สัตว์ทั้งหลายดิ้นรนอยู่ในกองเพลิงคือทุกข์ เหมือนเต่าอันเขาโยนลงไปแล้วในกองไฟใหญ่ฉนั้น”

๑๒

สุ ท ติ ต ะ ผู้ ส ร ้าง อ า ร า ม เ ช ต วั น

“พระศาสดาทรงเทศนาอริยสัจแต่โดยย่อแก่ท่านสุทตตะ จนเศรษฐี ได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นผู้มึศรัทธาไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัยแล้ว ทรงย้ำในตอนสุดท้ายว่า

‘ดูก่อนสุทตตะ การได้อัตภาพมาเป็นมนุษย์ เป็นของยาก การดำรงชีพอยู่แห่งสัตว์ทั้งหลาย เป็นของยาก การได้ฟังธรรมของ สัตบุรุษ เป็นของยากและการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็เป็นของยาก ดูก่อนสุทตตะ เพราะเหตุนั้น การแสดงธรรมของ สัตบุรุษก็ตาม การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าก็ตาม ล้วนเป็นเหตุ นำ ความสุขความสงบมาสู่โลก’ ”

“ดูก่อนผู้สืบบอริยวงศ์” พระอานนทักกล่าวต่อไป “พระธรรมเทศนาของพระศาสดานั้น ไพเราะจับใจและแจ่มแจ้งยิ่งนัก เพราะเหตุนี้เมื่อพระองค์แสดงจบลงจึงมักมีผู้ชมเชยเสมอว่า ‘แจ่มแจ้งจริงพระเจ้าข้า เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืดเพื่อให้ผู้มีตาดีได้มองเห็นรูป’ ดังนี้

อนาถปิณฑิกเศรษฐี หรืออีกนัยหนึ่งคือสุทัตตคฤหบดี ซึ่งบัดนี้ได้เป็นโสดาบันแล้ว ด้วยการฟังพระธรรมเทศนาครั้งเดียว ทูลอาราธนาพระตถาคตเจ้าเพื่อเสด็จสู่กรุงสาวัตถี ราชธานีแห่งโกศลรัฐ เมื่อพระพุทธรองค์ทรงรับแล้ว เศรษฐีจึงมุ่งหน้ากลับสู่นครตน ล้วงหน้าไปก่อน ตามรายทาง เศรษฐีให้คนสร้างที่พักไว้เป็นแห่งๆ และป่าวประกาศให้ประชาชนสร้างที่พัก เพื่อพระสงฆ์สาวกตามเส้นทางที่พระศาสดาจะเสด็จไป

เมื่อถึงสาวัตถีแล้ว อนาถปิณฑิกะมองหาสถานที่ที่จะสร้างอารามถวายพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ เห็นที่อยู่แห่งหนึ่งเป็นสวนของเจ้าชายในราชตระกูล ผู้ทรงพระนามว่า ‘เซตะ’ ได้ลักษณะควรเป็นอารามสำหรับพุทธนิवास คืออยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากหมู่บ้าน มีทางเข้าออกได้สะดวก ไม่อึกทึกในเวลากลางวันและเงียบสงัดในเวลากลางคืน ห่างจากหมู่บ้าน เหมาะสำหรับเป็นที่สำราญพระอิริยาบถของพระตถาคตเจ้า และเป็นที่พักตรองธรรมอันลึกซึ้งสำหรับภิกษุสงฆ์

อนาถปิณฑิกะได้เข้าเฝ้าเจ้าชายเซตะขอซื้อสวนสร้างอารามเบื้องต้นเจ้าชายทรงปฏิเสธ แต่เมื่อเศรษฐีขอร้องวิงวอนหนักเข้าก็ทรงยอม แต่ทรงโก่งราคาแพงเหลือหลาย ถึงกับว่าถ้าจะซื้อให้ได้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ก็ต้องให้ราคาเท่ากับเอาทองไปปูลงให้เต็มสวนนั้น ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงดำริว่า ถ้าราคาแพงเกินไปเศรษฐีคงไม่ซื้อ แต่พระองค์ทรงเข้าพระทัยผิดไป เศรษฐียอมตกลงซื้อ เมื่อตกลงแล้ว ก็วัดเนื้อที่ ชำระเงินเป็นตอนๆ ไป เหลือเนื้อที่อยู่อีกนิดหน่อย ซึ่งเศรษฐีกำหนดไว้ว่าจะทำซุ้มประตูตรงนั้น พอได้เงินหมด เศรษฐีกำลังจะไปเยี่ยมเพื่อนที่สนิทไว้ใจกันคนหนึ่งมา เจ้าชายเซตะทรงเห็นใจและสงสารเศรษฐี จึงทรงยกเนื้อที่ตรงนั้นให้ เมื่อสร้างอารามเสร็จแล้วก็ถึงเวลาทำซุ้มประตู เศรษฐีดำริว่า เจ้าชายเซตะมีคนเคารพนับถือมาก ในพระนครสาวตถิ ถ้ามีชื่อเจ้าชายอยู่ด้วยจะเป็นประโยชน์มาก จึงให้ยกป้ายขึ้นว่า 'เซตวัน' แต่คนทั้งหลายมักจะต่อท้ายว่า 'อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี' ด้วยประการฉะนี้

๑๕๗

อันว่า 'เซตวัน' นี้เป็นอารามที่สวยงามที่สุด และใหม่ที่สุด อนาถปิณฑิกะให้สร้างกุฏิ วิหาร ห้องประชุม ห้องเก็บของ ชุดสระใหญ่ปลูกบัวขาว บัวขาบ บัวหลวง บัวเขียว บานสะพรั่ง ชูดอกไผ่ปลูกมะม่วงเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังมีพันธุ์ไม้หลายหลากเป็นทิวแถว ที่ทำเป็นซุ้มเป็นพุ่มก็มี สะอาด สวยงามและร่มรื่น ต้นไม้ส่วนมากมีผลอันจะเป็นประโยชน์แก่ภิกษุสามเณร รวมความว่าเซตวันเป็นอารามที่น่าอยู่น่าอาศัย มีสัปปายะธรรมพร้อมทั้ง ๔ ประการ คือ

๑. เสนาสนสัปปายะ ที่อยู่อาศัยสบาย
๒. บุคคลสัปปายะ มีมิตรสหายดี มีผู้เอาใจใส่พอสมควร
๓. อาหารสัปปายะ มีข้าวปลาอาหารบริบูรณ์
๔. รัชมสัปปายะ มีธรรมเป็นที่สบาย ชื่อนี้หมายความว่า ธรรม

ที่จะปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณเบื้องสูงเหมาะแก่จิตอหยาตัย และมีเรื่องต่างๆ โนมนำใจไปเพื่อละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อพยายามมิให้ออกุศลที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น เพื่อทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดมี และเพื่อรักษากุศลที่เกิดแล้วให้คงอยู่และเจริญยิ่งขึ้นไป

ดูก่อนอากันตูกะ กล่าวเฉพาะอย่างยิ่งประการที่ ๒ คือ บุคคลสัปปายะนั้น ท่านอนาถปิณฑิกะนอกจากจะถวายอารามแล้วยังบำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น จีวร อาหารและยารักษาโรค ท่านจะไปเฝ้าพระศาสดาทั้งเช้าและเย็น เมื่อไปตอนเช้าก็จะนำอาหารเป็นต้นว่า ยาสูบ และภัต เมื่อไปในเวลาเย็นก็จะนำพานะชนิดต่างๆ ไป เป็นต้นว่า น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ท่านไม่เคยไปมือเปล่าเลย ด้วยละอายว่า ภิกษุหนุ่มและสามเณรจะดูมีอ เมื่อไปเฝ้าก็ไม่เคยทูลถามปัญหาพระศาสดาเลย เพราะท่านคิดว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าเคยเป็นกษัตริย์สุขุมลชาติ และบัดนี้ก็เป็นพระพุทธเจ้าสุขุมล ถ้าจะถามปัญหา พระองค์ก็จะทรงดำริว่า เศรษฐีเป็นผู้มีอุปการะมากต่อเราแล้วจะทรงแก้ปัญหาคด้วยความตั้งพระทัย จะทำให้พระองค์ทรงลำบาก

ดูก่อนอากันตูกะ พระศาสดาทรงทราบอหยาตัยอันนี้ของ เศรษฐีแล้วทรงดำริว่า เศรษฐีนี้เกรงใจเราในฐานะที่ไม่ควรจะเกรงก็เรานำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลายืดยาวนาน เคยควักลูกนัยน์ตา เคยตัดศีรษะอันประดับประดาแล้วด้วยมงกุฏ และเคยสละอวัยวะอื่นๆ ตลอดถึงชีวิต ให้เป็นทานบารมี ๑๐ เรานำเพ็ญมาแล้วอย่างเข้มงวดและบริสุทธิ ก็ด้วยจุดประสงค์ที่จะชนสัตว์ในสังสารสาครขึ้นสู่ที่อันเกษม คือพระนิพพาน ทรงดำริเช่นนี้ก็แสดงธรรมแก่เศรษฐี

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พอสมควรทุกครั้งที่เราไปเฝ้า

ดูก่อนพงศ์พันธุ์แห่งอารยะ นอกจากท่านอนาถปิณฑิกะแล้ว ยังมีคนอื่น ๆ อีกมากที่เคารพเลื่อมใสในพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นกำลังสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา ช่วยบำรุงรักษาและการเผยแผ่คำสอนของพระตถาคตเจ้า เป็นต้นว่า นางวิสาขา มหาอุบาสิกา นางสุปวาสา นางสุปปิยา ตลอดไปถึงพระราชธิดาสิบเสนาทิโกศลและพระนางมัลลิกาอัครราชเทวี”

“ข้าแต่ท่านผู้ทรงพรตอันประเสริฐ” พระกัมโพชะกล่าวขึ้น “ข้าพเจ้าเคยได้ยินชื่อเสียงของท่านเหล่านี้บ้างเป็นบางท่าน แต่ไม่ทราบรายละเอียด ถ้าท่านจะกรุณาอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าบ้าง ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง”

๑๓

เบญจกัลยาณีนามวิสาขา

๑๖๐ “ดูก่อนภราดา สำหรับท่านแรก คือนางวิสาขา มหาอุบาสิกา นั้น มีเรื่องค่อนข้างจะมากอยู่ เป็นสตรีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งใน พุทธจักร เป็นผู้มั่งมี และรूपงามสมบูรณ์ด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี ๕ ประการ คือ ผมงาม หมายถึง ผมซึ่งยาวสลวยลงมา แล้วมี ปลายซ้อนขึ้นเองโดยธรรมชาติ ฟันงาม หมายถึง ฟันขาวสะอาดเป็น ระเบียบ เรียงรายประดุจไข่มุกที่นายช่างจัดเข้าระเบียบ ริมฝีปาก งาม หมายถึง ริมฝีปากบาง ค่อนข้างเป็นรูปกระชับ สีชมพูหรือคล้ายผล ตาลึงสุก เป็นเองโดยธรรมชาติ มิใช่เพราะตกแต่งแต่้มทา ผิวงาม หมายถึง ผิวขาวละเอียดอ่อนเหมือนสีดอกกรรณิการ์ ลักษณะนี้ มี ๒ อย่าง คือถึงผิวดำก็ดำอย่างดอกอุบลเขียว อมเลือดอมผาด เปล่งปลั่งคล้ายสีน้ำผึ้งซึ่งนำมาจากรังผึ้งใหม่ๆ วัยงาม หมายถึง คน งามตามวัย งามทุกวัย เมื่ออยู่ในวัยเด็กก็งามอย่างเด็ก เมื่ออยู่ในวัย สาวก็งามอย่างหญิงสาว เมื่ออยู่ในวัยชรา ก็งามอย่างคนชรา

นางวิสาขามิใช่ชาวสาวัตถีโดยกำเนิด แต่เป็นชาวสาเกต ต้นตระกูลดั้งเดิมของนางอยู่กรุงราชคฤห์ สมัยเมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปขอเศรษฐีจากกรุงราชคฤห์นั้น จอมเสนาแห่งแคว้นมคธได้มอบธัญชัยเศรษฐีบิดาวิสาขามา เมื่อเดินทางมาถึงเขตกรุงสาวัตถี ธัญชัยเห็นสถานที่แห่งหนึ่งมีทำเลดี เหมาะที่จะสร้างเมืองได้ จึงทูลขอพระเจ้ากรุงสาวัตถีเพื่อสร้างที่พักอยู่ตรงนั้น พระเจ้าปเสนทิทรงอนุญาต ต่อมาจึงสร้างเป็นเมืองให้ชื่อว่า 'สาเกต' เพราะนิมิตที่มาถึงตรงนั้นเมื่อตะวันรอน

วิสาขajeritubetotxinthatungsaeketnanng jertitubetotxinthatungsaeketnanng ความงาม งามอย่างจะหาหญิงใดเสมอเหมือนได้ยาก แต่เป็นผู้ไม่หยิ่งทะนงในความงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นนิสัย มีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยสมเป็นกุลสตรีที่ได้รับการอบรมดี จนกระทั่งมีอายุพอสมควรจะแต่งงานแล้ว บิดาแห่งปุณณวัตมณกุมารในกรุงสาวัตถีจึงส่งทูตไปขอนางเพื่อบุตรของตน

การแต่งงานของนางวิสาขามิใช่เป็นเรื่องมหิพาริง

ธัญชัยเศรษฐีให้นายช่างทำเครื่องประดับมहाลดาปสาธน์ เป็นชุดวิวาท์แห่งธิดา เครื่องประดับนี้แพรวพราวไปด้วยเพชรนิลจินดามากหลาย ไม่มีผ้าด้ายผ้าไหมหรือผ้าใดๆ เจือปนเลย ที่ที่ควรจะใช้ผ้า เขาก็ใช้แผ่นเงินแทน ในเครื่องประดับนี้ต้องใช้เพชร ๔ ทะนาน แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน แก้วมณี ๓๓ ทะนาน

ลูกดุมทำด้วยทอง ห่วงทำด้วยเงิน เครื่องประดับนี้คลุมตั้งแต่ศีรษะจรดหลังเท้า บนศีรษะทำเป็นรูปนกกยุงรำแพน ขนปีกทั้ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

๒ ข้างทำด้วยทองข้างละ ๕๐๐ ขน จะงอยปากทำด้วยแก้วประพาฬ นัยน์ตาทำด้วยแก้วมณี ก้านขนและขาทำด้วยเงิน เครื่องประดับนี้มีค่า ๙๐ ล้านกหาปณะ ค่าจ้างทำ ๑ แสนกหาปณะ และทำอยู่ถึง ๔ เดือน โดยนายช่างจำนวนร้อย จึงสำเร็จลง

คืนสุดท้ายที่วิสาขาคจะจากไปสู่ตระกูลสามีนั่นเอง ธัญชัย เศรษฐีผู้บิดาได้ให้อาวทแก่นางเป็นที่ประทับใจ และเป็นประโยชน์ ในการครองเรือนยิ่งนัก โอวาทนั้นมี ๑๐ ข้อดังนี้

‘วิสาขา เมื่อลูกไปสู่ตระกูลสามี ชื่อว่าอยู่ไกลหูไกลตาพ่อ ลูกจงจำโอวาทของพ่อไว้เพื่อเป็นตัวแทนของพ่อ เป็นเกราะป้องกัน ภัยอันตรายสำหรับลูก

๑. จงอย่านำไฟในออก
๒. จงอย่านำไฟนอกเข้า
๓. จงให้แก่คนที่ให้
๔. จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้
๕. จงให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้
๖. จงนั่งให้เป็น
๗. จงนอนให้เป็น
๘. จงบริโภคให้เป็น
๙. จงบูชาเทวดา
๑๐. จงบูชาไฟ’

นางวิสาขาคเข้าสู่พิธีอาวทวิวาหมงคลด้วยเกียรติอันยิ่งใหญ่ การต้อนรับทางกรุงสาวัตถินั้นมโหฬารเหลือคณนา แต่บังเอิญตระกูลของปุลณวัฏฒนกุมารนั้นมิได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่

นับถือศาสนาของนิครนถ์นาฏบุตรหรือศาสนาเซน มักจะเชื่อเชิญนักบวชผู้ไม่มุ่งห่มอะไรมาเลี้ยงเสมอ นางวิสาขามีความละเอียดเป็นล้นพ้น จนไม่สามารถออกมากราบไหว้และเลี้ยงสมณะที่มีคารเศรษฐีบิดาแห่งสามิเลื่อมใสได้ จึงเป็นที่ตำหนิของมิกคารเศรษฐี นางวิสาขาลีื่อมใสพระรัตนตรัยตั้งแต่สมัยอยู่เมืองราชคฤห์แล้ว เรื่องนี้เป็นข้อยุ่งยากในครอบครัวประการเดียวที่ยังแก้ไม่ตก

วันหนึ่งเวลาเช้า พระภิกษุรูปหนึ่งออกบิณฑบาตผ่านมาทางเรือนของมิกคารเศรษฐี เวลานั้นนางวิสาขากำลังปฏิบัติบิดาแห่งสามิซึ่งบริโภคอาหารอยู่ เมื่อพระมายืนอยู่ที่ประตูเรือนตามอริยัตินติแบบอย่างของพระอริยะ เศรษฐีมองเห็นแล้ว แต่ทำเฉยเสีย และหันหน้าเข้าฝาบริโภคอย่างไม่สนใจ นางวิสาขหาอุบายให้พ่อฝ้ามองไปทางประตูเรือนด้วยวิธีต่างๆ โดยวาจา เช่นว่า

‘ท่านบิดาคูที่ซุ่มประตูนั้นซิ เถาวัลย์มันเลื้อยรุงรังเหลือเกินแล้ว ยังไม่มีเวลาให้คนไข้ทำให้เรียบร้อยเลย’

‘ช่างมันเถิด ไว้อย่างนั้นก็สวยดี’ เศรษฐีพูดโดยมิได้มองหน้านางวิสาข และมีได้เหลียวไปดูที่ซุ่มประตูเลย

‘ท่านบิดาคูนกตัวนั้นซิ สีมันสวยเหลือเกิน เกาะอยู่ริมรั้วใกล้ซุ่มประตูนั้นแน่ะ’

‘เออพอเห็นแล้ว เห็นมันมาจับอยู่เสมอจนพอเบื้อที่จะดูมัน’ เศรษฐียังคงก้มหน้าบริโภคต่อไป

เมื่อนางเห็นว่าหมดหนทางที่จะให้บิดาของสามิเห็นพระภิกษุอย่างถนัดได้ จึงกล่าวขึ้นว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘นิมนต์โปรดข้างหน้าเถิดพระคุณเจ้า ท่านมิการะกำลัง
บริโภคของเก่า’

เพียงเท่านั้นเอง เรื่องได้ลุกลามไปอย่างใหญ่หลวง เศรษฐีหยุด
รับประทานอาหารทันที ตวาดนางวิสาขาด้วยอารมณ์โกรธ

‘วิสาขา เธออดตัวอย่างไรจึงบังอาจพูดว่าเรากินของเก่า
ไม่สะอาด มีเรื่องหลายเรื่องที่เราเห็นเธอและบิดาของเธอทำไม่สมควร
ต่อแต่นี้ไปเธออย่าได้อาศัยอยู่ในบ้านของเราอีกเลย ขอให้เตรียมตัว
กลับไปบ้านของเธอได้’ เศรษฐีพูดเท่านั้นแล้วก็ลุกขึ้น ให้คนไปตาม
พราหมณ์พี่เลี้ยงของนางมา แล้วบอกให้พราหมณ์นำนางวิสาขา
กลับไป

พราหมณ์ทราบความแล้วเดือดร้อนใจเป็นหนักหนา รีบเข้า
พบนางวิสาขาและถามด้วยจิตกังวลว่า

‘แม่เจ้ามีเรื่องอะไรรุนแรงนักหรือ? ท่านมิการะจึงให้ส่งแม่เจ้า
กลับเมืองสาเกต’

‘ดูก่อนพราหมณ์’ นางพูดอย่างเยือกเย็นปราศจากความ
สะทกสะท้านใดๆ ทั้งสิ้น ‘เมื่อข้าพเจ้ามาก็มาด้วยเกียรติยศอัน
ใหญ่หลวง มีข้าทาสบริวารเป็นจำนวนร้อย เมื่อถึงคราวกลับไปจะ
กลับอย่างผู้ไร้ญาติขาดที่พึ่งหาควรแก่ข้าพเจ้าไม่ เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้น
แล้ว ข้าพเจ้าอยากให้เรื่องนี้ได้รับการพิจารณาเสียก่อน เมื่อเป็นที่
แน่นอนว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ถูกหรือผิดก็ตามข้าพเจ้าก็จะขอลาไป และ
ไปอย่างมีเกียรติอย่างคราวที่มา’

พราหมณ์ได้นำนางวิสาขาเข้าหาท่านเศรษฐีเพื่อชักพอก
ความผิดให้เห็นแจ้ง มิการะเศรษฐีนั่งหน้าถมิ่งทึ่ง มีอาการเกรี้ยว

กราดฉายอยู่ทั้งใบหน้าและแววตา

‘มีอะไรอีกพราหมณ์’ เศรษฐีตั้งคำถามกระซางๆ

‘ข้าแต่ท่านเศรษฐี แม่เจ้ายังไม่ทราบความผิดของตนว่าได้
กระทำผิดประการใด จึงต้องถูกไล่กลับ’ พราหมณ์ตอบ

‘ความผิดประการใด?’ เศรษฐีทวนคำ ‘ก็การที่เธอบังอาจว่า
เรากินของเก่าของสกปรกนะ ยังไม่พออีกหรือ?’

‘ข้าแต่ท่านบิดา’ นางวิสาขาพูดด้วยน้ำเสียงเรียบเป็นปกติ
‘คำที่ลูกพูดนั้นมิได้หมายความว่า ท่านบิดาบริโภคของสกปรก แต่
ลูกหมายความว่าท่านบิดากำลังกินบุญเก่า ลูกคิดว่าการที่ท่านบิดา
มั่งมีศรีสุข มีเงินทองล้นเหลืออยู่ในปัจจุบันชาตินี้ โดยที่ท่านบิดา
มิได้ลงทุลงแรงทำอะไรมากนัก ทรัพย์สมบัติล้วนแต่เป็นมรดก
ตกทอดมาทั้งสิ้น เป็นเพราะบุญเก่าของท่านบิดาอำนวยผลให้
ถ้าท่านบิดาไม่สั่งสมบุญใหม่ให้เกิดขึ้น บุญเก่านั้นก็จะต้องหมดไป
สักวันหนึ่ง ลูกหมายถึงบุญเก่านี้เอง จึงพูดว่า ‘บิดากำลังบริโภค
ของเก่า’

‘ข้าแต่ท่านเศรษฐี ข้อนี้หาเป็นความผิดแห่งแม่เจ้าไม่’
พราหมณ์พูดขึ้น

‘เอาเถิด แม้นางจะไม่ผิดในข้อนี้ แต่เมื่อคืนก่อนนางก็ได้ทำ
สิ่งที่น่ารังเกียจ คือเราเห็นนางลงไปที่คอกเวลาตีคตื่นเที่ยงคืน
นางลงไปทำไม เพราะนั่นเป็นกิจที่กุลสตรีไม่พึงทำ’

‘ข้าแต่ท่านบิดา คินนั้นลามันออกลูก และออกด้วยความ
ลำบากทรมาน ลูกเพียงแต่ลงไปดูมันและช่วยมันเท่าที่ลูกพอช่วยได้
ในการลงไป ลูกก็ได้ลงไปเพียงคนเดียว มีหญิงคนใช้ไปด้วยหลาย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

คน และนำประทีปโคมไฟสว่างไสวลงไปด้วย'

'ข้าแต่ท่านเศรษฐี แม้ข้อนี้ก็จะเป็นผิดของนางหาได้ไม่'
พราหมณ์กล่าว

'เอาเถิด แม้นางจะไม่ผิดในข้อนี้ แต่เมื่อคืนสุดท้ายที่นางจะ
มาสู่ตระกูลเรา เราได้ยืมบิดาของนางพูดสั่งเสียข้อความถึง ๑๐ ข้อ
ซึ่งเราไม่พอใจ เราไม่ต้องการสตรีที่พยายามปฏิบัติอย่างนั้นอยู่ใน
บ้านเรือนของเรา เพราะจะนำภัยพิบัติมาสู่ตระกูลอย่างแน่แท้ เป็น
ไปได้หรือที่จะห้ามมิให้เรานำไปภายในออก เมื่อเพื่อนบ้านมาขอ
จุดไฟ และเมื่อไฟในบ้านดับ เราก็ต้องไปขอจุดไฟภายนอกบ้าน
เข้ามาในบ้าน บิดาของนางห้ามนาง มิให้นำไฟในออกและไฟนอก
เข้า เราทนไม่ได้ที่จะให้นางปฏิบัติเช่นนั้น เป็นการใจแคบเกินไป'

นางวิสาขายิ้มน้อยๆ แล้วกล่าวว่า

'ข้าแต่ท่านบิดา ข้อนี้บิดาลูกหมายความว่า ถ้าหากมีเรื่อง
ยุ่งยากในครอบครัว หรือเกิดระหองระแหงกับสามีหรือบิดาแห่งสามี
หรืออันใดชนใดๆ ก็อย่าได้นำเรื่องเหล่านั้นไปเที่ยวเล่าให้ชาวบ้าน
ฟัง เพราะเป็นเรื่องประจานตัวเอง ส่วนข้อที่ไม่ให้นำไฟนอกเข้านั้น
หมายความว่าอย่าได้นำเรื่องยุ่งๆ ภายนอกบ้านมาก่อความรำคาญ
แก่สามี หรือบิดามารดาแห่งสามี'

'แล้วข้ออื่นอีกล่ะ?' เศรษฐีถามโดยมิได้เงยหน้า

นางวิสาขาชี้แจงให้ฟังตามลำดับดังนี้

'ข้อว่า 'จงให้แก่คนที่ให้' นั้น หมายความว่า เมื่อมีผู้มายืม
ของใช้หรือเงินทอง ถ้าเขาใช้คืนก็ควรจะให้เขายืมต่อไปในคราวหน้า

คำว่า ‘จงอย่าให้แก่คนที่ไม่ให้’ นั้น หมายความว่า ถ้าใคร ยืมเงินทองของใช้ไปแล้วไม่ใช้คืน นำไปแล้วเฉยเสีย แสดงถึงความ เป็นคนมีนิสัยไม่สะอาด คราวต่อไปอย่าให้ยืมอีก โดยเฉพาะเงิน ทองเป็นของที่ทำให้มิตรรักกันก็ได้ แตกกันก็ได้

คำว่า ‘จงให้แก่คนที่ทั้งให้และไม่ให้’ นั้นหมายความว่า เมื่อ ญาติพี่น้องประสบความทุกข์ยาก บากหน้ามาพึ่ง จะเป็นการกู้ยืม หรือขอก็ตาม ควรให้แก่ญาติพี่น้องนั้น เขาจะใช้คืนหรือไม่ก็ช่างเกิด เพราะเป็นญาติพี่น้องต้องสงเคราะห์เขาตามควรแก่ฐานะ

คำว่า ‘จงนั่งให้เป็น’ หมายความว่า เมื่อสามีหรือมารดา บิดาของสามี หรือผู้ใหญ่อันเป็นที่เคารพนับถือนั่งอยู่ในที่ต่ำ ก็อย่า ใต้นั่งบนที่สูงกว่า เพราะเป็นกิริยาที่ไม่งาม ไม่สมเป็นกุลสตรี

คำว่า ‘จงนอนให้เป็น’ นั้น หมายความว่า เมื่อมารดาบิดา ของสามีหรือสามียังไม่นอน ก็ยังไม่ควรนอน ควรปฏิบัติท่านเหล่านั้น ให้มีความสุข เมื่อท่านนอนแล้วจึงค่อยนอนที่หลัง และนอน วางมือวางเท้าให้เรียบร้อย พยายามตื่นก่อนสามี และมารดาบิดา ของสามี จัดแจงน้ำและไม้ชำระฟันไว้คอยท่าน เสร็จแล้วดูแลเรื่อง อาหารเครื่องบริโภคว่าไว้สำหรับท่าน

คำว่า ‘จงบริโภคให้เป็น’ นั้นหมายความว่า อย่าบริโภค ก่อนสามีหรือมารดาบิดาของสามี คอยดูแลให้ท่านบริโภคแล้วจึง ค่อยบริโภคทีหลังหรืออย่างน้อยบริโภคพร้อมกัน ในการบริโภคนั้น ควรสำรวมกิริยาให้เรียบร้อย ไม่มูมมาม ไม่บริโภคเสียงจับๆ เหมือน อาการแห่งสุกร ไม่บริโภคให้เมล็ดข้าวตกเรียรดั่งอาการแห่งเป็ด

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ชื่อว่า ‘จงบูชาเทวดา’ นั้นหมายความว่า ให้บูชาสามีทั้งกายและใจ มีความเคารพ และจงรักในสามีเหมือนเทวดา จึงมีคำพูดติดปากกันมานานแล้ว สตรีที่แต่งงานแล้ว และสามีรักนั้น ชื่อว่าเทวดารักษาคุ้มครอง ตรงกันข้ามถ้าสามีไม่รัก ก็ชื่อว่าเทวดาไม่คุ้มครอง

ชื่อว่า ‘จงบูชาไฟ’ นั้น หมายความว่า ให้บูชามารดาบิดาของสามี ท่านทั้งสองเปรียบเสมือนไฟ มีทั้งคุณและโทษ อาจจะทำให้คุณให้โทษได้ ถ้าปฏิบัติดีก็จะให้คุณ แต่ถ้าปฏิบัติไม่ดีก็จะให้โทษมาก เพราะฉะนั้น จึงควรปฏิบัติต่อท่านด้วยดี มีสัมมาคารวะ ‘ไม่ดูหมิ่น’”

๑๔

มหาอุบาสิกา นามวิสาขา

๑๗๐

“ดูก่อนภราดา” พระอานนทีกกล่าวต่อไป

“เมื่อนางวิสาขากล่าวจบลง ท่านมิตคารเศรชฐีก็ก้มหน้านิ่ง ไม่รู้จะตอบนางประการใด พราหมณ์ชำระความระหว่างสะใภ้และพ่อผัว จึงกล่าวว่า ‘ข้าแต่ท่านเศรชฐี เรื่องทั้งหมดนี้นางหามีความผิดไม่เลย นางเป็นผู้บริสุทธิ์’ เศรชฐีจึงกล่าวขอโทษนางวิสาขาที่ท่านเข้าใจผิดไป นางวิสาขาจึงกล่าวว่า

‘ข้าแต่ท่านบิดา บัดนี้ข้าพเจ้าพ้นจากความผิดทั้งปวงแล้ว จึงสมควรจะกลับไปสู่เรือนแห่งบิดาตน’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘อย่าเลยลูกรัก’ มิคารเศรษฐีพูดกับลูกสะใภ้ด้วยสายตาวิงวอน นางวิสาขาจึงกล่าวว่า เมื่อนางอยู่เรือนตน ณ นครสาเกต ได้มีโอกาสทำบุญและฟังธรรมตามโอกาสที่ควร แต่เมื่อนางมาอยู่ที่นี้แล้ว นางไม่มีโอกาสทำได้เลย จิตใจกระวนกระวายใคร่จะทำบุญกุศลอยู่ตลอดเวลา แต่หาได้กระทำไม่ ถ้าบิดาจะอนุญาตให้นางทำบุญกุศลตามต้องการ นางก็จะอยู่ แต่ถ้าท่านบิดาไม่อนุญาต นางก็จะขอลากลับไปสู่ นครสาเกตตามเดิม เศรษฐีจึงกล่าวว่า

‘ลูกรัก ทำเถิด ทำบุญได้ตามปรารถนา พ่อไม่ขัดข้อง และปุณณวัตนกุมาร สามีของเจ้า ก็คงไม่ขัดข้องเช่นกัน’

ดุก่อนภราดา เมื่อเศรษฐีกล่าวอนุญาตเช่นนี้ หัวใจของนางวิสาขาที่เคยเหี่ยวแห้งก็กลับชุ่มชื้นเบิกบาน ประหนึ่งดินชาติซึ่งขาดน้ำมาเป็นเวลานาน แลแล้วกลับได้อุทกธารา เพราะพิรุณหลังในต้นวัสสานฤดู หรือประดู่ประทุมมาลย์แบ่งบานขยายกลีบเมื่อต้องแสงระวีแรกรุ่งอรุณ ความสุขใดเล่าสำหรับผู้ใคร่บุญจะเสมอเหมือนการมีโอกาสได้ทำบุญ หรือเพียงแต่ได้ฟังข่าวว่าจะได้ทำบุญ เณรนักเลงสุราบาน ซึ่งชื่นชมยินดีข่าวแห่งการดื่มสุราเมื่อทราบว่ามีผู้เชื่อเชิญ

วันรุ่งขึ้นนางวิสาขาได้ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสาวก เพื่อเสวยภัตตาหารที่บ้านตน พระพุทธองค์ทรงรับอาราธนา แล้วเสด็จสู่บ้านของนางวิสาขา เมื่อเสวยเสร็จแล้วมีพระพุทธรูปประสังข์จะทรงอนุโมทนาและแสดงธรรมพอเป็นเครื่องปลื้มใจแห่งผู้ถวาย นางวิสาขาจึงได้ให้คนไปเชิญบิดาสามีนาง เพื่อร่วมฟังอนุโมทนาด้วย ตามปรกติเศรษฐีไม่เลื่อมใสในพุทธศาสนา เวลานั้น

ยังศรัทธาคำสอนของนิครนถ์นาฏบุตรอยู่ ไม่ปรารถนาจะมาเฝ้า
พระศาสดาเลย แต่ด้วยความเกรงใจลูกสะใภ้จึงมา พระผู้มีพระภาค
ทรงทราบอุปนิสัยและความรู้สึกของเศรษฐีที่อยู่แล้ว จึงทรงหลัง
พระธรรมเทศนาอันประกอบด้วยเหตุผล แพรวพราวไปด้วยเทศนา
โวหารและอุทาหรณ์ พระองค์ตรัสว่า ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง
หรือของที่บุคคลหวงแหน อย่างไม่อย่างหนึ่ง รวมทั้ง ทาส กรรมกร
คนใช้ และผู้อาศัยอื่นๆ ทั้งหมดนี้ บุคคลนำไปไม่ได้ ต้องทอดทิ้งไว้
ทั้งหมด แต่สิ่งที่บุคคลทำด้วยกาย วาจา หรือด้วยใจนั้นแหละที่จะ
เป็นของเขา เป็นสิ่งที่เขานำไปเหมือนเงาตามตัว เพราะฉะนั้น
ผู้ฉลาดพึงสังกัลยาณกรรมอันจะนำติดตัวไปสู่สัมปรายภพได้
เพราะบุญย่อมเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

พระองค์ตรัสว่า ทรงเห็นด้วยกับคำกล่าวของบัณฑิตผู้หนึ่ง
ที่ว่า

‘เมื่อมีไฟไหม้บ้าน ภาชนะเครื่องใช้อันใดที่เจ้าของนำออก
ไปได้ ของนั้นก็ประโยชน์แก่เจ้าของ ที่นำออกไม่ได้ ถูกไฟไหม้
วอดวายอยู่ ณ ที่นั่นเอง ฉนใด เมื่อโลกนี้ถูกไฟคือความแก่ความ
ตายไหม้อยู่ ก็ฉนนั้น คือ ผู้ฉลาดย่อมนำของออกด้วยการให้ทาน
ของที่บุคคลให้แล้ว ชื่อว่านำออกดีแล้ว มีความสุขเป็นผล ส่วนของที่
ยังไม่ได้ให้หาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่ใจอาจขโมยเสียบ้าง ไฟอาจจะไหม้
เสียบ้าง อีกอย่างหนึ่งเมื่อความตายมาถึงเข้า บุคคลย่อมละทรัพย์
สมบัติและแม้สรีระของตนไว้ นำไปไม่ได้เลย ผู้มีปัญญารู้ความจริง
ข้อนี้แล้ว พึงบริโภคตามสมควรแล้ว เป็นผู้ไม่ถูกตีเตียน ย่อมเข้าสู่
ฐานะอันประเสริฐ’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า ‘ความตระหนี่ลามเป็นความโง่เขลา เหมือนชาวนาผู้ไม่ฉลาดไม่ยอมหว่านพันธุ์ข้าวลงในนา เขาเก็บพันธุ์ข้าวปลูกไว้จนเน่าและเสีย ไม่สามารถจะปลูกได้อีก ข้าวเปลือกที่หว่านลงแล้ว ๑ เมล็ด ย่อมได้ผล ๑ รวงฉันใด ทานที่บุคคลทำแล้วก็ฉันนั้น ย่อมมีผลมากผลไพศาล การรวบรวมทรัพย์ไว้โดยมิได้ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ ทรัพย์นั้นจะมีคุณแก่ตนอย่างไร เหมือนผู้มีเครื่องประดับอันวิจิตรตระการตา แต่หาได้ประดับไม่ เครื่องประดับนั้นจะมีประโยชน์อะไร รังแต่จะก่อความหนักใจในการเก็บรักษา’

‘นกช้อมัยหกะชอบเที่ยวไปตามซอกเขาและที่ต่างๆ มาจับต้นเลียบที่มีผลสุก แล้วร้องว่า ‘ของกู ของกู’ ในขณะที่มันร้องอยู่นั่นเอง หมุ่นกเหล่าอื่นบินมากินผลเลียบตามต้องการแล้วจากไป นกมัยหกะก็ยังคงร้องว่า ‘ของกู ของกู’ อยู่นั่นเอง ข้อนี้ฉันใด บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้น รวบรวมสะสมทรัพย์ไว้มากมาย แต่ไม่สงเคราะห์ญาติตามที่ควร ทั้งมิได้ใช้สอยเองให้ผาสุก มัวเฝ้ารักษาและภูมิใจว่า ‘ของเรามี ของเรามี’ ดังนี้เมื่อเขาประพตติอยู่เช่นนี้ ทรัพย์สมบัติย่อมเสียหายไป ทรุตโทรมไปด้วยเหตุต่างๆ มากหลาย เขาก็คงคร่ำครวญอยู่อย่างเดิมนั่นเอง และต้องเสียใจในของที่เสียไปแล้ว เพราะฉะนั้น ผู้ฉลาดหาทรัพย์ได้แล้ว พึงสงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ มีญาติเป็นต้น’

‘ดูก่อนท่านทั้งหลาย’ พระศาสดาตรัสต่อไป ‘ทรัพย์ของคนไม่ดีนั้นไม่สู้อำนวยประโยชน์แก่ใคร เหมือนสระโบกขรณีตั้งอยู่ในที่ไม่มีมนุษย์ แม้จะใสสะอาด จืดสนิท เย็นดี มีท่าลงสะดวก นำ

รียนรมย์ แต่มหาชนก็หาได้ดื่ม อาบ หรือใช้สอยตามต้องการไม่ น้ำนั้นมืออยู่อย่างไรประโยชน์ ทรัพย์ของคนตระหนี่ก็ฉนั้นนั้น ไม่อำนวยความสะดวกแก่ใครๆ เลย รวมทั้งตัวเขาเองด้วย

ส่วนคนดีเมื่อมีทรัพย์แล้ว ย่อมบำรุงมารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข บำรุงสมณพราหมณาจารย์ให้เป็นสุข เปรียบเหมือนสระโบกขรณีอันอยู่ไม่ไกลหมู่บ้านหรือนิคม มีท่าลงเรือบรรทุก สะอาด เยือกเย็น น้ำรียนรมย์ มหาชนย่อมได้อาศัยนำไป อาบ ดื่ม และใช้สอยตามต้องการ โภคะของคนดีย่อมเป็นดังนี้ หากหมดไปโดยเปล่าประโยชน์ไม่

๑๗๔

ดูก่อนท่านทั้งหลาย นักกายกรรมผู้มีกำลังมาก หรือนักมวยปล้ำซึ่งมีพลังมหาศาลนั้น ก่อนที่จะได้กำลังมาเขาก็ต้องออกกำลังไปก่อน การเสียสละนั้น คือการได้มาซึ่งผลอันเลิศในบั้นปลาย ผู้ไม่ยอมเสียสละอะไรย่อมไม่ได้อะไร จงดูเถิด มนุษย์ทั้งหลายย่อมรดน้ำต้นไม้ที่โคน แต่ไม้นั้นย่อมให้ผลที่ปลาย ท่านทั้งหลายจะพิจารณาดูความจริงตามธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งเถิด คือแม่น้ำสายใดเป็นแม่น้ำตาย ไม่ไหล ไม่ถ่ายเทไปสู่ที่อื่น หยุตหนึ่ง ชั่งอยู่ที่เดียว แม่น้ำสายนั้นย่อมพล้นตื้นเขิน และสกปรกเน่าเหม็น เพราะสิ่งสกปรกลงมามิได้ถ่ายเท นอกจากนี้บริเวณใกล้ๆ แม่น้ำสายนั้น จะหาพืชพันธุ์ธัญญาหารที่สวยสดก็หายาก แต่แม่น้ำสายใดไหลเอื่อยลงสู่ทะเลหรือแตกสาขาออกไป ไหลเรื่อยไป มันไม่รู้จักหมดสิ้น คนทั้งหลายได้อาศัยอาบ ดื่ม และใช้สอยตามปรารถนา มันจะใสสะอาดอยู่เสมอ ไม่มีวันเหม็นเน่าหรือสกปรกได้เลย พืชพันธุ์ธัญญาหาร ณ บริเวณใกล้เคียงก็เขียวสดสวยงาม

พระอานนท์ พุทธอนุชา

บุคคลผู้ตระหนี่ เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็เก็บตุนไว้ ไม่ถ้ายเทให้ผู้อื่นบ้างก็เหมือนแม่น้ำตาย ไม่มีประโยชน์อะไรแก่ใคร ส่วนผู้ไม่ตระหนี่เป็นเหมือนน้ำที่ไหลเอื่อยอยู่เสมอ กระแสก็ไม่ขาด ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น สาธุชนได้ทรัพย์แล้วพึงบำเพ็ญตน เสมือนน้ำซึ่งไหลใสสะอาดไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย

“ยัญญุสสัมปทา หรือ ทาน จะมีผลมาก อานิสงสีไพศาล ถ้าประกอบ ด้วยองค์ ๖ กล่าวคือ

๑. ก่อนให้ ผู้ให้ก็มีใจผ่องใส ชื่นบาน

๒. เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส

๓. เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดี ไม่เสียดาย

๔. ผู้รับเป็นผู้ปราศจากโรค หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโรค

๕. ผู้รับปราศจากโทษ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโทษ

๖. ผู้รับปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อปราศจากโมหะ

ทานที่ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล เป็นการยากที่จะกำหนดกองบุญว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านี้ อันที่จริงเป็นกองบุญใหม่ที่นับไม่ได้ ไม่มีประมาณเหลือที่จะกำหนด เหมือนน้ำในมหาสมุทรย่อมกำหนดได้โดยยากว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านี้

ดูก่อนท่านทั้งหลาย คราวหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลราชาแห่งแคว้นนี้เข้าไปหาตถาคตและถามว่า บุคคลควรจะให้ทานในที่ใด เราตอบว่าควรให้ในที่ที่เลื่อมใส คือเลื่อมใสบุคคลใด คณะใด ก็ควรให้แก่บุคคลนั้น ในขณะนั้น พระองค์ถามต่อไปว่า ให้ทานในที่ใดจึงจะมีผลมาก เราตถาคตตอบว่า ถ้าต้องการผลมากกันแล้วละก็ ควรจะให้ในท่านผู้มีศีล การให้แก่บุคคลผู้ทุศีลหาจะมีผลมากอย่างนั้นไม่

สถานที่ทำบุญเปรียบเหมือนเนือนา เจตนาและไทยธรรมของทายกเปรียบเหมือนเมล็ดพืช ถ้าเนือนาบุญ คือบุคคลผู้รับเป็นคนดีมีศีลธรรมและประกอบด้วยเมล็ดพืช คือเจตนาและไทยธรรมของทายกบริสุทธิ์ ทานนั้นย่อมมีผลมาก การหว่านข้าวลงในนาที่เต็มไปด้วยหญ้าแฝกและหญ้าคา ต้นข้าวขึ้นได้โดยยากฉันใด การทำบุญในคณะบุคคลผู้มีศึลน้อยมีธรรมน้อยก็ฉันนั้น คือย่อมได้บุญน้อย ส่วนการทำบุญในคณะบุคคลซึ่งมีศึลมีธรรมงามย่อมจะมีผลมาก เป็นภาวะอันตรงกันข้ามอยู่ดังนี้'

พระศาสดา ยังพระธรรมเทศนาให้จบลงด้วยปัจฉิมพจน์ว่า

๑๗๖ 'เพราะฉะนั้น บุคคลไม่ควรประมาท ว่าบุญหรือบาปเพียงเล็กน้อย จะไม่ให้เกิดผล หยาดน้ำไหลลงทีละหยด ยังทำให้หม้อน้ำเต็มได้ การสั่งสมบุญหรือบาปแม้ทีละน้อยก็ฉันนั้น ผู้สั่งสมบุญย่อมเปี่ยมล้นไปด้วยบุญ ผู้สั่งสมบาปย่อมเพียบแปล้ไปด้วยบาป'

พระธรรมเทศนา เป็นเสมือนจุดแสงสว่างให้โพล่งขึ้นในดวงใจของเศรษฐี เขาคลานเข้ามาถวายบังคมพระมวงคลบาทแห่งพระศาสดา พร้อมด้วยกล่าวสรรเสริญว่า 'แจ่มแจ้งจริง พระเจ้าข้า แจ่มแจ้งจริง เหมือนทรงหงายของทีคว่ำ เปิดของทีปิด บอกทางให้แก่คนที่หลงทาง ส่องประทีปในที่มืดเพื่อให้ผู้มีนัยน์ตาได้มองเห็นรูปข้าพระพุทธเจ้าขอถึงพระองค์พร้อมด้วยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่เคารพสักการะ เป็นแนวทางดำเนินชีวิตตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จวบสิ้นลมปราณ''

"ดูก่อนผู้แสวงสันติวิรบท" พระอานนทก์กล่าวต่อไป

"ตั้งแต่บัดนั้นมา มิคารเศรษฐีก็นับถือนางวิสาขาใน ๒ ในฐานะ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

คือ สุานะสะไก่และสุานะแม่ จึงเรียกนางวิสาขาว่า ‘แม่ แม่’ ทุกคำไป เพราะถือว่านางวิสาขาเป็นผู้จูงให้ท่านเดินเข้าทางถูก จูงออกจากทางรก เมื่อคนทั้งหลายพูดถึงนางวิสาขา ก็มักจะเติมสร้อยคำตามมาข้างหลังว่า ‘มิดารมารดา’ แม้พระสาวกซึ่งเป็นภิกษุเมื่อกล่าวถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่ปุปพาราม ก็กล่าวว่า ‘บัดนี้ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของนางวิสาขา มิดารมารดา ในปุปพาราม’

ด้วยเหตุที่บิดาแห่งสามีเรียกตนว่า ‘แม่’ และคนทั้งหลายพากันเรียกนางว่า ‘มิดารมารดา’ นางวิสาขารู้สึกละอายและกระดากแต่ไม่ทราบจะทำประการใด เมื่อมีลูกชายในระยะต่อมา จึงตั้งชื่อลูกชายให้เหมือนชื่อปู่ของเด็กว่ามิดาระ เพื่อจะได้แก้ความขวยอายและกั้นความละอาย เมื่อมีผู้เรียกนางว่า มิดารมารดา จะได้หมายถึงมารดาแห่งมิดาระลูกชายของตน

ตั้งแต่มีคารเศรชฐีเลื่อมใสในพุทธศาสนาแล้ว ประตูบ้านของนางวิสาขาก็เปิดออกสำหรับต้อนรับพระสงฆ์สาวกแห่งพระผู้มีพระภาค มีเสมอที่นางนิมนต์พระสงฆ์จำนวนร้อย มีพระพุทธรองค์เป็นประมุข เพื่อรับภัตตาหารและเสวยที่เรือนของนาง มหาสมุทรรย่อมไม่อ้อมด้วยน้ำ บัณชิตและปราชญ์ย่อมไม่อ้อมด้วยคำสุภาษิต ผู้มีศรัทธาเชื่อกรรมและผลของกรรมย่อมไม่อ้อมด้วยการทำบุญ นางวิสาขาคือผู้มีศรัทธา จะให้นางอ้อมด้วยบุญได้เ็น เพราะฉะนั้น จึงปรากฏว่านางทำบุญทำกุศลโดยมิรู้จักเหน็ดเหนื่อยและเบื่อหน่ายความสุขใจเป็นขุมทรัพย์อันประเสริฐสุด ก็ความสุขใจอันใดเล่าจะเสมอด้วยความสุขอ้อมใจ เพราะรู้สึกตนได้ทำความดี เป็นความสุขที่

ผ่องแผ้ว สงบ และชื่นบาน เหมือนสายน้ำที่กระเซ็นจากหุบผา ก่อความชื่นน้ำให้แก่กรัชกาย ฉันทใดก็ฉันทนั้น

ตลอดเวลาที่พระบรมศาสดาประทับอยู่กรุงสาวัตถี นางจะไปเฝ้าพระองค์วันละ ๒ เวลา คือเวลาเช้าและเวลาเย็น เมื่อไปเวลาเช้า ก็ถือยาคุและอาหารอื่นๆ ติดมือไปด้วย เมื่อไปเวลาเย็น ก็มีน้ำปานะชนิดต่างๆ ที่ควรแก่สมณบริโศกไป นางไม่เคยไปมือเปล่าเลย ทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาต่างก็พร้อมใจกันเรียกนางว่า ‘มหาอุบาสิกา’ เพื่อเป็นเกียรติแก่นางผู้มีใจประเสริฐ

คราวหนึ่ง นางกลับจากงานมงคลในกรุงสาวัตถี ข้าพเจ้าลืมนำท่านไปว่า งานมงคลทุกงานในกรุงสาวัตถีเจ้าของงานจะถือเป็นการเกียรติอันยิ่งใหญ่ ถ้านางวิสาขาได้ไปร่วมงานด้วย เพราะฉะนั้นเขาจะเชิญนางแทบจะทุกงาน การไปของนางวิสาขาถือกันว่าเป็นการนำมงคลมาสู่บ้าน สู่งาน นี้แหละท่าน พระศาสดาจึงตรัสว่า ‘เกียรติย่อมไม่ละผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้’ เมื่อไปในงานมงคลนางก็ต้องสวมเครื่องประดับมहाลดาปสารณ์อันสวยงามและเลิศค่า กลับจากงานแล้ว นางต้องการจะแวะไปเฝ้าพระศาสดา แต่เห็นว่าไม่ควรจะสวมเครื่องประดับมहाลดาปสารณ์เข้าไป จึงถอดแล้วห่อให้หญิงคนใช้ถือไว้ เมื่อเฝ้าพระศาสดาพอสมควรแก่เวลาแล้ว นางก็ถวายบังคมลากลับออกมา ถึงหน้าวัดเชตวัน นางจึงเรียกเครื่องประดับนั้นจากหญิงคนใช้เพื่อจะสวม แต่ปรากฏหญิงคนใช้ลืมนำไว้ ณ ที่ประทับของพระศาสดานั้นเอง พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ข้าพเจ้าเก็บไว้ เพื่อนางมาในวันรุ่งขึ้นจะได้ส่งคืนสักครู่หญิงรับใช้กลับมาเพื่อจะรับคืน ข้าพเจ้าจึงนำห่อเครื่องประดับ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

นั่นมาจะมอบให้ หญิงคนใช้มีท่าทางตื่นตกใจอย่างมาก

‘นี่เครื่องประดับของนายเธอ รัปไปเถิด’ ข้าพเจ้าพูดพร้อมด้วยวางของลง

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า’ นางคุกเข่าอยู่เบื้องหน้าของข้าพเจ้า ด้วยเสียงสั่นเครือ มีอาการเหมือนจะร้องไห้ ‘แม่นายสั่งไว้ว่า ถ้าพระคุณเจ้าจำเป็นต้องและเก็บเครื่องประดับไว้แล้วก็ไม่ต้องรับคืน แม่นายบอกว่า พระคุณเจ้าเป็นที่เคารพของแม่นายอย่างยิ่ง แม่นายไม่สมควรจะสวมเครื่องประดับที่พระคุณเจ้าจำเป็นต้องแล้ว เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้ารับคืนไปไม่ได้ดอก’

‘น้องหญิง’ ข้าพเจ้าพูด ‘เครื่องประดับมหาลดาปสารณีนี้นี้มีค่ามาก นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องประดับของสตรี ไม่สมควรที่สมณะจะเก็บไว้ อาตมาจะเอาไว้ทำอะไร จงรับคืนไปเถิด และบอกนางว่า อาตมาให้รับคืนไป น้องหญิงทำตามคำขอร้องของอาตมา นายของเธอ คงไม่ว่าอะไรดอก’

‘แม่นายสั่งไว้ว่าให้ถวายพระคุณเจ้า’

‘อาตมาจะเอาไว้ทำอะไร’

หญิงคนใช้จำใจต้องรับเครื่องประดับคืนไป นางเดินร้องไห้ไปพลาง เพราะเกรงจะถูกลงโทษ นางวิสาขาทเห็นหญิงคนใช้เดินร้องไห้ กลับไปพร้อมด้วยห่อของ นางก็คาดการณ์ได้โดยตลอด จึงกล่าวว่า

‘พระคุณเจ้าอานนท์เก็บไว้หรือ?’

‘เจ้าค่ะ’

‘แล้วเธอร้องให้ทำไม?’

‘ข้าเสียใจที่รักษาของแม่นายไว้ไม่ได้ แม่นายจะลงโทษข้า’

ประการใดก็ตามเกิด ข้ายอมรับผิดชอบทุกประการ เครื่องประดับนี้ มีค่ายิ่งกว่าชีวิตของข้า มิใช่เพียงแต่ชีวิตของข้าเท่านั้น แต่มีค่ายิ่งกว่าชีวิตครอบครัว และญาติๆ ของข้าทั้งหมดรวมกัน' ว่าแล้วนางก็ร้องไห้สะอึกสะอื้น กลิ้งเกลือกอยู่แทบเท้าของนางวิสาขา

เวลานั้นเย็นมากแล้ว พระอาทิตย์โคจรลับขอบฟ้าทางทิศตะวันตกไปแล้ว แต่ความมืดยังไม่ปรากฏในทันที ท้องฟ้าระบายนด้วยแสงสีม่วงสลัวฟ้าในบางที่และสีเหลืองอ่อนสลัวฟ้าในบางแห่ง กลุ่มเมฆลอยเลื่อนตามแรงลม และปลิวกระจายเป็นครั้งคราว มองดูเป็นรูปต่างๆ สลับส้างสวยงามน่าพิงชม ลมเย็นพัดเฉื่อยฉิว สไปน้อยผืนบางของวิสาขาปลิวกระพือตามแรงลม ผมของนางอึ้งอนงามพุ่มพวยของนางไหวพลิ้วปลิวกระจาย ใบหน้าเอิบอิมอยู่แล้วยิ่งเพิ่มความอิมเอิบมากขึ้น ประดุจศศิธรในวันบูรณมิติก็มีรัศมียอโยเป็นเงินยวง และถูกแวดวงด้วยกลุ่มเมฆ เสียงชนะนี่ซึ่งอาศัยอยู่ในแนวป่าใกล้วัดเซตวันกู๋ก้องโหยหวน ปานประหนึ่งสัญญาณว่าทิวกาลจะสิ้นสุดลงแล้ว หมู่เด็กเลี้ยงแกะและเลี้ยงโคเดินดุ่มต้อนฝูงแกะและฝูงโคของตนๆ เข้าสู่คอก อชบาลและโคบาลเหล่านั้นล้วนมีกิริยาร่าเริง ฉันเดียวกันกับสกุณาทั้งหลาย ซึ่งกำลังโอบบินกลับสู่รวงรัง

นางวิสาขายืนสงบนิ่ง กระแสรู้สึกของนางไหลเวียนเหมือนสายน้ำในวังวน นางคิดถึงชีวิตทาส 'อนิจจา ชีวิตทาสช่างลำบากและกังวลเสียนี้กระไร ไร้ใช้ใกล้ขีดเกินไป ก็หาว่าประจบสอพลอ เห็นห่างไปหน่อยเขาก็ว่าทอดทิ้งฐานะของนาย พุดเสียงค่อยเขาก็ว่าไม่เต็มใจตอบ พุดเสียงดังไปหน่อยเขาก็ว่ากระโชก

พระอานนท์ พุทธอนุชา

โหยงยาก ใครเล่าจะสามารถรับใช้นายได้อย่างสมบูรณ์ ชีวิตทาส เป็นชีวิตที่ลำเค็ญเหนื่อยยาก ทั้งๆ ที่เป็นอย่างนี้ คนทาสส่วนมาก ก็เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละและกตัญญู เสรีชนด้วยซ้ำไป ส่วนมาก คอยแต่ตลบตะแลงเอารัดเอาเปรียบและคดโกง มีตัวอย่างที่หาได้ ง่ายสำหรับทาสซึ่งซื่อสัตย์กตัญญู และเสียสละต่อนายของตน แต่ สำหรับนายแล้วหาได้ยากเหลือเกิน ที่จะเพียงแต่เสียสละเพื่อทาส เท่านั้น อย่าพูดถึงความซื่อตรงเลย นายส่วนมากมักจะใช้ทาส ไม่เป็นเวลา ใช้งานหว่านล้อมให้ทาสหวังอย่างลมๆ แล้งๆ เหนียว บำเหน็จ ทำความผิดน้อยเป็นผิดมาก ส่วนความดีความชอบนั้น มีค่อยจะได้พูดถึง

‘หญิงคนใช้ของเรา’ นางวิสาขาคิดต่อไป เพียงแต่ลืมเครื่องประดับไว้และนำคืนมาได้ มิใช่ทำของเสียหายอย่างไร ยังยอมเอา ชีวิตของตนมาถ้อยถอนความผิด เราจำจะต้องปลอบนางให้หายโศก และบำรุงหัวใจนางด้วยคำหวาน เพราะโบราณคัมภีร์กล่าวไว้ว่า แสง จันทรก็เย็น กลิ่นไม้จันทน์ก็เย็น แต่ความเย็นทั้ง ๒ ประการนั้น รวมกันแล้ว ยังไม่เท่ากับความเย็นแห่งมธุรสวาจา อนึ่ง การแสดงความรักใคร่ แม้แต่บุคคลที่มีได้รับใช้ตน เอื้ออาทรกว้างขวางเพิ่มความ รักให้ระลึกถึงความดีแต่เก่าก่อน ให้อภัยในความผิดพลาด เหล่านี้เป็นลักษณะของผู้มีใจกรุณา”

๑๕

พุ ท ธ า นุ ภา พ

๑๘๒ “และแล้วนางวิสาขา ก็กล่าวว่า

‘สุสิมา ลูกขึ้นเถิด อย่าคร่ำครวญนักเลย ข้อที่เธอลืมนึกเรื่อง
ระดับไว้นั้น เรามิได้ถือเป็นการผิดประการใด เราเองยังลืมนึกได้
ทำไมเธอจะลืมนึกบ้างไม่ได้ เครื่องประดับมีค่าก็จริง แต่ก็หาไม่ค่าเท่า
ชีวิตของเธอไม่ เครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นี้ ถ้าหายหรือเสียไป
เพราะเหตุใดเหตุหนึ่งเราก็ทำใหม่ได้ แต่ชีวิตของเธอถ้าเสียไป จะทำ
ใหม่ได้ที่ไหน ดูก่อนนางผู้ซื่อสัตย์ การที่เธอจะยอมถ่ายถอนเครื่อง
ประดับนี้ด้วยชีวิตของเธอ นั้นซึ่งใจเรายิ่งนัก เธอจงเบาใจเถิด พระ
ธรรมของพระศาสดาได้ชุบย้อมจิตใจของเราให้มองเห็นชีวิตมนุษย์
และแม้สัตว์ทั่วไป เป็นสิ่งที่คุณค่าสูง ไม่อาจจะนำสิ่งของภายนอกมา
เทียบได้ อนึ่ง เธอเป็นที่รักที่ไว้วางใจของเรา เธอเป็นผู้ทำงานดี ซื่อตรง
ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความจงรักภักดีของตนไม่เสื่อมคลายและ
ปรวนแปร ด้วยเหตุนี้เธอจึงได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดเรา ความดีของเธอ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

นั่นมืออยู่มาก ความพลั้งเผลอบกพร่องเพียงเท่านั้น จะลบล้างความดีของเธอได้ไหน'

ดูก่อนภราดา เมื่อนางวิสาขากล่าวจบลง หญิงรับใช้ยิ่งคร่ำครวญหนักขึ้น เธอกอดเท้าทั้งสองของนาย และใช้ใบหน้าคลอเคลียอยู่ด้วยความรักและกตัญญู และแล้วเมื่อนางวิสาขาดึงมือนางให้ลุกขึ้น นางก็ยิ้มทั้งน้ำตา มองดูนายของตนด้วยแววตาที่เหมือนเปิดลิ้นชักหัวใจให้เห็นได้หมดสิ้น ประดุจแววตาแห่งสัตว์เลี้ยง เป็นต้นว่าสุนัขอันแสดงออกมาเมื่อได้รับอาหารจากนายของมัน

ดูก่อนมาริสะ มืออยู่เหมือนกันมิใช่หรือมนุษย์เราต้องหัวเราะหรือยิ้มทั้งน้ำตา ทั้งนี้เพราะความเสียใจและความดีใจประดังกันเข้ามาในระยะกระชั้นชิด เมื่อความเสียใจยังไม่ทันหายไป ความดีใจก็เคลื่อนเข้ามาจนผู้นั้นตั้งตัวไม่ทัน ภาพที่บุคคลยิ้มทั้งน้ำตานั้นเป็นภาพที่ค่อนข้างจะน่าดูพอใช้ อุปมาเหมือนฝนซึ่งโปรยลงมาและยังไม่หาย แดดก็แผดจ้าออกมาในขณะนั้น เป็นภาพซึ่งนานๆ เราจะเห็นสักครั้งหนึ่ง

คืนนั้นนางวิสาขามหาอุบาสิกาต้องใช้ความคิดอย่างหนักกว่าจะทำอย่างไรกับเครื่องประดับมหาลดาปธาณ์นั้น เรื่องนำมาใช้อีกนางไม่สามารถทำได้ จะเก็บไว้เฉยๆ ก็ดูจะเสียประโยชน์ไป นางจึงตัดสินใจว่ารุ่งขึ้นจะลองบอกขาย ถ้าได้ทรัพย์มาจำนวนตามราคาอันเหมาะสมแห่งเครื่องประดับแล้วก็จะนำมาทำบุญทำกุศลตามต้องการ แต่ปรากฏว่าในเมืองสาวัตถีไม่มีใครสามารถซื้อได้ พุดถึงคนมีเงินพอซื้อได้นั้นน่าจะพอมี แต่คงจะไม่มีใครกล้าเอาเครื่องประดับ

ของนางวิสาขา ซึ่งเป็นที่เคารพของคนทั้งเมืองประดับตกแต่งได้ ถ้าผู้ใดทำเข้า แทนที่จะได้รับการยกย่องชมเชย กลับจะกลายเป็นผู้ถูกเยาะเย้ยหยามหยันไป นางวิสาขาจึงตกลงใจซื้อของตนเองด้วยราคา ๙ โกฏิหรือ ๙๐ ล้านบาท แล้วนำเงินจำนวนนั้นทั้งหมดไปสร้างอารามใหม่ชื่อว่าบุพพาราม เพราะอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งพระนครสาวัดดี การสร้างบุพพารามเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมด ๒๗ โกฏิ คือซื้อที่ดิน ๙ โกฏิ สร้างกุฏิวิหาร ๙ โกฏิและจ่ายในการฉลองอีก ๙ โกฏิ

ดูก่อนท่านผู้แสวงสันติวรบท ณ บุพพารามนี้เอง มีเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงพุทธจริยาอันประเสริฐ คือวันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็น แล้วประทับ ณ ภายนอกชุ้มประตู ครานั้นพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จมาเฝ้า เมื่อพระองค์ประทับ ณ ที่สมควร และสนทนากับพระศาสดาเป็นสาราณียะอยู่นั่นเอง มีนักบวชหลายนิกาย กล่าวคือนิครนถ์ ๗ คน เอกสาฎก ๗ คน อเจลก ๗ คน ปริพพาชก ๗ คน และชฎิลอีก ๗ คน รวม ๓๕ คน ซึ่งล้วนมีเครายาว มีขนรักแร้ยาว ถือบริขารต่างๆ เดินผ่านมาพระเจ้าปเสนทิโกศลเห็นนักบวชเหล่านั้นแล้ว จึงผินพระพักตร์จากพระผู้มีพระภาคหันไปทางนักบวชเหล่านั้น คุกพระชานุข้างหนึ่งลงทำผ้าห่มเฉวียงบ่าพลาวงประกาศพระนามและโคตรของพระองค์ว่า ‘ข้าแต่ท่านนักพรตผู้ประเสริฐ ข้าพเจ้าคือพระเจ้าปเสนทิโกศล’ ดังนี้ ๓ ครั้ง เป็นการแสดงความคารวะอย่างสูง นักบวชเหล่านั้นหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วเดินเลยไป พระเจ้าปเสนทิโกศล จึงหันมากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ‘ข้าแต่พระจอมมุนี นักบวชเหล่านั้นคงเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งซึ่งมีอยู่ปรากฏอยู่ในโลกเป็นแน่แท้’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พระสุคตเจ้ามีพระอาการสงบนิ่งอยู่ครู่หนึ่งก่อนจะตรัสว่า 'มหาบพิตร พระองค์เป็นคฤหัสถ์ยังบริโภคนาม บรกรรมเปียดโอรส และชานา ทรงผ้าที่มาจากแคว้นกาสิ ทัดทรงของหอม ลูบไล้ด้วย จุณจันท์ จึงเป็นการยากที่จะรู้ว่า นักบวชเหล่านั้นเป็นอรหันต์ หรือไม่ มหาบพิตร ปกติของคนเป็นอย่างไร อาจจะมีปัญญาสอดส่อง ร่วมกัน และต้องอยู่ร่วมกันนานๆ ต้องใส่ใจ และมีปัญญาสอดส่อง กำกับไปด้วย ปัญญาของคนพึงรู้ได้ด้วยการสนทนา ความสะอาด ของคนพึงรู้ได้ด้วยการทำงาน ความกล้าหาญและเรี่ยวแรงรู้ได้ใน เวลาอันมีอันตราย ทั้งหมดนี้ต้องใช้เหตุ ๓ อย่างประกอบ คือกาล เวลา ปัญญา และมนสิการ'

ดูก่อนผู้บำเพ็ญตบะ พระผู้มีพระภาคทรงตอบอย่างบัวมิให้ ชำน้ำมิให้ชุ่ม ถ้าพระองค์จะตรัสตรงๆ ว่านักบวชเหล่านั้นมิได้เป็น อรหันต์ดอก ที่แท้ยังเป็นผู้ชุ่มไปด้วยกิเลส ก็จะเป็นการยกตนข่ม ผู้อื่น ถ้าพระองค์จะทรงรับรองว่านักบวชเหล่านั้นเป็นพระอรหันต์ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็จะพึงดูแคลนพระสัพพัญญุตญาณได้

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงกราบ ทูลว่า 'อัครรรยจริงพระเจ้าข้า อัครรรยจริง พระผู้มีพระภาคทรง เป็นสัพพัญญูโดยแท้ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐ ความจริง นักบวชเหล่านั้นคือจารบุรุษ ซึ่งข้าพระองค์ส่งไปสอดแนมเหตุการณ์ บ้านเมือง ณ แคว้นต่างๆ เมื่อถึงบ้านแล้วบุรุษเหล่านั้นย่อมนลูบไล้ ด้วยของหอม นอนเปียดบุตรและภรรยา พรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕'

พระสุคตเจ้าทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า

'บุคคลไม่ควรพยายามไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างไป ควรเป็นตัว

ของตัวเอง ไม่ควรอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ และไม่พึงมีผลประโยชน์ธรรม'

บุคคลจะถือว่าเป็นคนดีด้วยเหตุเพียงรูปร่างผิวพรรณก็หา
มิได้ ไม่ควรไว้ใจคนที่เห็นกันเพียงครู่เดียว คนชั่วเป็นอันมากเที่ยว
ไปโดยรูปลักษณะแห่งคนดี เหมือนหม้อดินและหม้อโลหะ ซึ่งฉาบ
ไว้ด้วยสุวรรณ มองแวววาวแต่เพียงภายนอกแต่ภายในไม่สะอาด
คนชั่วโลกนี้เมื่อบริวารแวดล้อมแล้ว ก็เที่ยวไปได้อย่างคนดี เขางาม
แต่ภายนอก แต่ภายในไม่บริสุทธิ์”

“ดูก่อนท่านผู้ไม่หลงไหลในบ่วงมาร” พระอานนท์กล่าว “ท่าน
จะเห็นว่าพระพุทธภาษิตเหล่านี้คมคายเพียงไร เป็นพระดำรัสที่
ถ้าจะมองว่าลึกซึ้งก็ลึกซึ้ง ถ้าจะมองว่าสามัญชนทั่วไปพอจะเข้าใจ
และปฏิบัติตามได้ก็ได้เช่นกัน ตอนแรกพระพุทธองค์ทรงย้าว่า
บุคคลไม่ควรพยายามไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง หมายความว่า ก่อนจะ
ใช้ความพยายามในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็ควรตรวจสอบเสียให้ดีก่อนว่า
ความพยายามที่ทำไปนั้นจะได้ผลคุ้มเหนื่อยหรือไม่ อุปมาเหมือน
นักสำรวจทอง ก่อนที่จะลงมือขุด ก็ควรจะใช้เครื่องมือสำรวจเสีย
ก่อนว่า ที่ที่ตนจะขุดนั้นมีทองอยู่หรือไม่ มิใช่ว่าพอขุดทอง ก็เริ่มขุด
ไปแต่บันไดบ้านทีเดียว ถ้าทำอย่างนั้นก็เป็นการเสียแรงเปล่า ได้
ประโยชน์ไม่คุ้มค่า เป็นการลงทุนมาก แต่ได้ผลน้อย ส่วนเรื่องเป็น
ตัวของตัวเองก็มีความสำคัญมาก มนุษย์จะเป็นอย่างไรก็ช่างเถิด
แต่ขอให้เป็นตัวของตัวเอง คนไม่เป็นตัวของตัวเองเป็นคนที่ไม่ไว้ใจ
ไม่ได้ ส่วนข้อที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ให้เป็นคนเลี้ยงตัวได้ ไม่ควร
อาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพนั้น มีความหมายว่าบุคคลเมื่อมีอายุพอสมควร

พระอานนท์ พุทธอนุชา

จะเลี้ยงตัวได้แล้วก็ควรประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งเลี้ยงตน มิใช่คอยแต่จะพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่อย่างเดียว เพราะการอาศัยผู้อื่น ในวัยที่ไม่ควรอาศัย เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้ไร้ความสามารถ ส่วนสมณะผู้อาศัยอาหารจากเรือกของผู้อื่น แล้วยังชีพให้เป็นไปนั้นก็ เป็นเพราะสมณะเหล่านั้นอาศัยศีลของตน ถ้าประชาชนรู้ว่าเป็น ผู้ไม่มีศีล ไม่มีกัลยาณธรรมเขาย่อมไม่เลี้ยง ไม่ถวายอาหาร เพราะ ฉะนั้น สมณะก็ถือว่าเป็นผู้พึ่งตนเอง กล่าวคือ อาศัยศีลและสัมมา จารของตนเป็นอยู่ ข้อต่อมาที่พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลไม่ควร มีแปลประพฤติกรรมนั้น หมายความว่า ให้ประพฤติกรรมด้วยความ สุจริตใจ มิใช่ประพฤติกรรมด้วยเจตนาที่จะหลอกลวงให้คน มานับถือ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดพระพุทธบิดา ณ กรุง กบิลพัสดุ์ว่า ควรประพฤติกรรมให้สุจริต อย่าประพฤติกรรมให้ หูจจริต ผู้ประพฤติกรรมสุจริตย่อมมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า นอกจากนี้ พระพุทธองค์เคยตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายอยู่เสมอใน เรื่องนี้ และทรงแนะนำให้ถือพระองค์เป็นเนตติ ดังพระพุทธภาษิต ต่อไปนี้

‘ภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้เราประพฤติกรรมมิใช่เพื่อหลอกลวง คน มิใช่เพื่อให้คนทั้งหลายมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ลาภสักการะ และความสรรเสริญ มิใช่จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเจ้าลัทธิและแก้ลัทธิ อย่างนั้นอย่างนี้ มิใช่เพื่อให้ใครรู้จักตัวว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ที่แท้ พรหมจรรย์นี้เราประพฤติกรรมเพื่อสังวรระคือความสำรวม เพื่อปราบ คือความละ เพื่อวิราคะ คือความคลายกำหนดยินดี และเพื่อนิโรธ คือความดับทุกข์’

ในตอนท้ายพระพุทธองค์ทรงย้ำว่า บุคคลจะเป็นคนดีเพราะชาติหรือผิวพรรณก็หาไม่ได้ แต่จะเป็นคนดีก็เพราะความประพฤติดี คนชั่วเป็นอันมากปกปิดความชั่วของตัวเอง เหมือนหม้อดินที่ฉาบทาด้วยทอง แวแต่เพียงภายนอกเท่านั้น สรุปว่าทรงย้ำให้ทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสดงอาการลวงผู้อื่นให้หลงเข้าใจผิด หรือหลงคารพนับถือ ใดๆ ที่ตนเองเป็นคนเลว

ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าขอวกมากล่าวถึงเรื่องของนางวิสาขาต่อไป วันหนึ่งนางวิสาขามีผ้าเปียกปอน ผมเปียก เดินร้องให้เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ เมื่อพระตถาคตตรัสถาม ก็ได้ความว่า นางวิสาขาเสียใจเพราะหลานสาวอันเป็นที่รักคนหนึ่งตายลง นางรักเธอมาก เพราะเธอเป็นคนดี ช่วยงานทุกอย่าง รวมทั้งงานที่เกี่ยวกับการบุญ การกุศลด้วย

‘ข้าแต่พระผู้เป็นดวงตาของโลก’ นางวิสาขาทูล ‘ข้าพระพุทธเจ้าเสียใจในมรณกรรมของหลานสาวคนนี้เหลือเกิน เธอเป็นคนดีอย่างจะหาใครเสมอเหมือนได้ยาก’

พระตถาคตเจ้าทรงดูษณียุ่ครู่หนึ่งแล้วเอื้อนพระโอษฐ์ ‘ดูก่อนวิสาขา คนในเมืองสาวัตถีนี้มีประมาณเท่าใด?’

‘มีหลายสิบล้าน พระพุทธเจ้าข้า’ นางตอบ

‘ถ้าคนเหล่านั้นดีเช่นสุทัตติหลานของเธอ เธอจะรักษาเหล่านั้นหรือไม่?’

‘รัก พระเจ้าข้า’

‘แล้วคนในเมืองสาวัตถีนี้ตายวันละเท่าไร?’

‘วันหนึ่งหลายๆ คนพระเจ้าข้า’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘ดูก่อนวิสาखा ถ้าอย่างนั้น เธอก็ต้องมีผมเปียก มีผ้าเปียก อยู่อย่างนี้ทุกวันละสิ เธอต้องร้องไห้คร่ำครวญ มีใบหน้าอาบน้ำตา อยู่เสมอ เพราะมีคนตายกันอยู่ทุกวัน วิสาखाเอ๋ย ตถาคตกล่าวว่า ความรัก ความอาลัยเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ เพราะฉะนั้น คนมีรักมาก เท่าใด ย่อมมีทุกข์มากเท่านั้น รักหนึ่งมีทุกข์หนึ่ง มีรักสิบมีทุกข์สิบ มีรักร้อยมีทุกข์ร้อย ความทุกข์ย่อมเพิ่มขึ้นตามปริมาณแห่งความรัก หรือสิ่งอันเป็นที่รัก เหมือนความร้อนที่เกิดแต่ไฟ ย่อมเพิ่มขึ้นตาม จำนวนเชื้อที่เพิ่มขึ้น’

ดูก่อนผู้บ่าเพ็ญตบะ นางวิสาखाได้ฟังพระพุทธโอวาทแล้ว สร้างความโศกกลงไปได้บ้าง นางเป็นโสดาบันก็จริงอยู่ แต่พระ โสดาบันนั้นเพียงทำให้สมบุรณ์ในศีลเท่านั้น หากมีสมาธิและปัญญา สมบุรณ์ไม่ จึงมีบางครั้งที่เผลอสติไป แสดงอาการเยี่ยงชนทั้งหลาย พระอรหันต์เท่านั้นที่มีสติสมบุรณ์

ดูก่อนภราดา สิ่งอันเป็นที่รักย่อมทำให้จิตใจกระเพื่อมและ กระทบกระเทือนอยู่เสมอ เมื่อความรักเกิดขึ้น ความราบเรียบของ ดวงใจย่อมปลาสนาการไป ยิ่งความรักอันเจือด้วยนันทิราคะด้วย แล้ว ยิ่งทำให้จิตใจอ่อนไหวและเสียสมาธิเป็นที่สุด ความรักนั้น เปรียบด้วยพายุ เมื่อมีพายุพัดผ่านความราบเรียบของน้ำก็หมดไป เหลือไว้แต่รอยกระแทกกระทั้นกระทบกระเทือนอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จะมีความสุขอย่างสงบประณีต ถ้าเราสามารถทำใจให้ยินดี ต้อนรับความขมขื่น และไม่เพลิดเพลिनในความขื่นขมให้มากนัก อย่างน้อยก็ทำใจมิให้ปฏิเสธความขมขื่นที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

นางวิสาขามีสหายที่รักมากอยู่ ๒ คน คือนางสุปเปีย และนางสุปวาสา เมื่อฟังพระธรรมเทศนาจบแล้ว เธอทั้งสามมักจะเที่ยวเดินเยี่ยมภิกษุทั้งหลาย ถามถึงสิ่งที่ต้องการและยังขาด เมื่อภิกษุรูปใดบอกว่าต้องการอะไร นางจะจัดถวายเสมอ นอกจากนี้ยังได้ถวายอาหารสำหรับภิกษุป่วยและผู้เตรียมจะเดินทางเป็นประจำอีกด้วย

วันหนึ่งนางสุปเปียเที่ยวเดินเยี่ยมภิกษุอย่างเคย ไปถึงกุฏิภิกษุรูปหนึ่งซึ่งป่วยอยู่ เมื่อนางถามถึงความต้องการว่าท่านปรารถนาสิ่งใดบ้าง ภิกษุรูปนั้นบอกว่าอยากได้น้ำเนื้อต้ม

ดูก่อนมาริสะ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตน้ำข้าวและน้ำเนื้อต้มซึ่งกรองดีแล้ว ไม่มีเมล็ดข้าวหรือกากเนื้อติดอยู่เพื่อภิกษุอาพาธ เธอสามารถฉันได้แม้ในเวลาวิกาลคือหลังเที่ยงวัน

นางสุปเปียดีใจเหลือเกินที่จะได้ถวายอาหารแก่ภิกษุอาพาธ พระพุทธภาสิตก้องอยู่ในโสตของนางนานมาแล้ว ‘ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดปรารถนาจะบำรุงตถาคต ขอให้ผู้นั้นบำรุงภิกษุไข้เถิด’ แต่บังเอิญวันนั้นเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ นางหาเนื้อไม่ได้เลย จึงเข้าห้องตัดสินใจตัดเนื้อขาของตนด้วยมีดอันคมกริบ สั่งให้คนใช้จัดการต้มแล้วขอให้น้ำเนื้อต้มนั้นไปถวายภิกษุชื่อโน้นซึ่งอาพาธอยู่ แล้วใช้ผ้าพันแผลที่ขาของตน นอนโทรมเป็นไข้เพราะพิษบาดแผลนั้น

สามีของนางสุปเปียกลับมาไม่เห็นภรรยาอย่างเคย จึงถามคนใช้ ทราบว่านางป่วยจึงเข้าไปเยี่ยมในห้องนอน เมื่อทราบเรื่องโดยตลอดแล้วแทนที่จะโกรธพระและภรรยา กลับแสดงความชื่นชม โสมนัสที่ภรรยาของตนมีศรัทธาแรงกล้าในศาสนา ถึงกับยอมสละ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เนื้อหาเพื่อตัมเอน้ำถวายภิกษุอาพาธ จึงรีบไปสู่วัดเซตวัน ทูลอาราธนาพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ เพื่อรับภัตตาหารที่บ้านตนในวันรุ่งขึ้น พระศาสดาทรงรับด้วยอาการดุชนี วันรุ่งขึ้นพระพุทธรองค์มีพระสงฆ์เป็นบริวารจำนวนมาก เสด็จสู่บ้านของนางสุปปิยา เมื่อไม่ทอดพระเนตรเห็นนางสุปปิยา จึงถามสุปปิยอุบาสกผู้สามีทรงทราบแล้ว จึงรับสั่งให้คนช่วยกันพุงคลอเคลียนางสุปปิยามาเฝ้า เมื่อนางถวายบังคม พระตถาคตเจ้าตรัสว่า ‘จงมีความสุขเกิดอุบาสิกา’ เท่านั้นแผลใหญ่ที่ขาของนางก็หายสนิท และมีผิวผ่องยิ่งกว่าเดิมเสียอีก

‘ดูก่อนภราดา เรื่องนี้เป็นเพราะพุทธานุภาพโดยแท้ พุทธานุภาพนั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่จริงและเป็นได้จริง พระจอมมุนีศาสดาแห่งพวกเรานั้นเป็นผู้มีบารมีอันทรงกระทำมาแล้วอย่างมากรั้ง เคยตัดศีรษะอันประดับแล้วด้วยมงกุฎที่เพริศพราย เคยควักนัยน์ตาซึ่งดำเหมือนตาเนื้อทราย เคยสละเลือดเนื้อและอวัยวะมากหลาย ตลอดถึงบุตรภรรยา เพื่อเป็นทานแก่ผู้ต้องการ จะกล่าวไปไยถึงการสละทรัพย์สินสมบัติภายนอก มหาบริจาคทั้งหลายที่พระองค์ทรงกระทำมาทั้งหมดนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวคือ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ กล่าวคือความรู้อันเป็นเหตุให้สิ้นกิเลสโดยชอบอันยอดเยี่ยม ไม่มีอะไรเทียมถึง เพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ของเวไนยนิกรทั้งหลาย ทั้งทางกายและทางใจ ดูก่อนมาริสะ ก็ความรู้ใดเล่าในโลกนี้จะประเสริฐยิ่งไปกว่าความรู้อันเป็นเหตุให้กิเลสสิ้นไป เพราะเป็นการดับความกระวนกระวายทั้งมวล เหมือนคนหายโรคไม่ต้องกินยา

‘บุคคลผู้เปี่ยมล้นด้วยบารมีนั้นย่อมเป็นผู้มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ พระศาสดาเป็นผู้มีพระบารมีธรรมที่ได้สั่งสมมานาน ตลอดเวลาที่ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ เมื่อพระองค์จะทรงอยู่ในชาตินี้เป็นปัจฉิมชาติและปัจฉิมภพแล้ว บารมีธรรมทั้งหมดหลังไหลมาให้ผลในชาติเดียว ท่านลองคิดดูเถิด จะคนหาได้อย่างไร อุปมาเหมือนน้ำซึ่งหลังจากยอดเขา และถูกกักไว้ด้วยท่านบออันหนาแน่นจนเต็มเปี่ยมแล้ว และบังเอิญท่านบนนั้นพังลง น้ำนั้นจะไหลหลากท่วมทับเพียงใด

ดูก่อนผู้มีเชื้อสายอารยัน บารมีธรรมเป็นสิ่งที่น่าสั่งสมโดยแท้ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยพระกระยาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงทรงอนุโมทนาให้นางสุปปียาและอุบาสกสุปปียะสมาทาน อากาหาราเริงในกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติ เพิ่มพูนศรัทธาปสาทะ แล้วก็เสด็จกลับสู่วัดเชตวัน ทรงให้ประชุมสงฆ์ และตรัสถามภิกษุอาพาธรูปนั้นว่า

‘ดูก่อนภิกษุ เธอขอน้ำเนื้อต้มจากอุบาสิกาสูปปียาหรือ?’

‘อย่างนั้น พระเจ้าข้า’ พระรูปนั้นตอบ

‘เมื่อเธอจะฉัน เธอพิจารณาหรือเปล่า?’

‘มิได้พิจารณาเลย พระเจ้าข้า’

‘ดูก่อนภิกษุ เธอได้ฉันเนื้อมนุษย์แล้ว เธอทำสิ่งที่น่าติเตียน’
 ตรัสดังนี้แล้ว ทรงตำหนิภิกษุนั้นอีกเป็นอเนกปริยาย แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทว่า

‘ภิกษุใดฉันเนื้อโดยมิได้พิจารณา ภิกษุนั้นเป็นอาบัติทุกกฏ ถ้าเนื้อนั้นเป็นเนื้อมนุษย์ เธอต้องอาบัติถุลลัจจัย’ ดังนี้”

๑๖

นางบุญ และ นางบาป

“ภราดา มีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงถึงพุทธานุภาพอันน่าพิศวงแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า นั่นคือเรื่องนางสุปวาสา โกลียธิดา นางมีครรภ์อยู่ถึง ๗ ปี และเมื่อจะคลอดบุตรก็ปวดครรภ์อยู่ตั้ง ๗ วัน ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส นางครวญครางด้วยความเจ็บปวดอยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากนางมีศรัทธาเลื่อมใสมั่นคงในพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อรู้สึกว่ามีชีวิตของตัวอยู่ในระหว่างอันตราย เหมือนศิลาซึ่งแขวนอยู่ด้วยเส้นด้ายเส้นน้อยๆ จึงขอร้องสามีให้ไปเฝ้าพระตถาคตเจ้า และกราบพระมงคลบาท แล้วให้ทูลว่า

‘ข้าแต่พระมหาสมณะ บัดนี้นางสุปปวาสา โกลียธิดา มีครรภ์มา ๗ ปี และปวดครรภ์อยู่ ๗ วันแล้ว นางได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส อันตรายแห่งชีวิตอาจมาถึงนางในไม่ช้า นางระลึกถึงพระผู้มีพระภาค และขอถวายบังคมพระบาทด้วยเศียรเกล้า’

สามีของนางได้ไปเฝ้าพระพุทธองค์ และกราบทูลให้ทรงทราบตามคำของนางนั้น พระผู้เป็นนาถะของโลกทรงทราบแล้วจึงตรัสว่า ‘ขอนางสุปปวาสา โกลียธิดา จงมีความสุข หาโรคมิได้เกิด’

ทันทีที่พระจอมมุณีตรัสจบลง บุตรของนางก็คลอดได้โดยง่าย เมื่อสามีกลับมาถึงบ้าน นางสุปปวาซาก็ตลอดเรียบร้อยแล้ว ทั้งบุตรและภริยาปลอดภัยเกษมสำราญดี นางและสามีต่างชื่นชมโสมนัสในพระพุทธานุภาพ กล่าวออกมาพร้อมๆ กันว่า พระพุทธเจ้ามีพระคุณหาประมาณมิได้ พระธรรมมีคุณหาประมาณมิได้ และพระสงฆ์มีคุณหาประมาณมิได้

วันต่อมา นางให้สามีอาราธนาพระพุทธองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เพื่อรับภัตตาหาร เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ณ เเคหะของนางพอดีเวลานั้นพระพุทธองค์ได้รับอาราธนาของอุบาสกผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นอุปัฏฐากของพระมหาโมคคัลลานะไว้เสียแล้ว พระตถาคตจึงให้พระมหาโมคคัลลานะเข้าเฝ้า ทรงเล่าเรื่องให้ฟัง แล้วตรัสว่า

‘ดูก่อนโมคคัลลานะ เธอพึงไปยังบ้านของอุบาสกผู้นั้น แล้วกล่าวขอเลื่อนการนิมนต์ของเขาไปสัปดาห์หน้า เขาจะขัดข้องหรือไม่ ถ้าเขาขัดข้อง ก็จะได้ไม่ต้องรับอาราธนาของนางสุปปวาสา’

อัครสาวกเบื้องซ้ายรับพุทธบัญญัติเหนือเศียรเกล้า แล้วไปหาอุบาสกผู้นั้นแล้วบอกเขาตามพุทธบัญญัติ อุบาสกทราบแล้วกล่าวว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าพระคุณเจ้าจะรับรอง หรือเป็นประกัน ในเหตุ ๓ อย่าง ข้าพเจ้าก็จะยินยอม แต่ถ้าพระคุณเจ้ารับรองไม่ได้ ข้าพเจ้าก็ยินยอมไม่ได้’

‘ดูก่อนอุบาสก เหตุ ๓ ประการนั้นมีอะไรบ้าง?’

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าท่านจะรับรองได้ว่า โภคทรัพย์จะไม่เสื่อมสิ้นพินาศไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง นี่เป็นประการที่ ๑ ประการที่ ๒ คือชีวิตของข้าพเจ้าจะไม่มีอันตรายเกิดขึ้น และประการที่ ๓ คือศรัทธาของข้าพเจ้าจะไม่หมด คงมีอยู่อย่างเดิม ถ้าพระคุณเจ้าสามารถเป็นผู้ประกันเหตุทั้ง ๓ ประการนี้ว่า จะไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าภายใน ๗ วันนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ยินยอม’

พระมหาเถระผู้เลิศทางมีฤทธิ์นั่งสงบอยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า ‘ดูก่อนอุบาสก อาตมาเป็นปาฏิโกค ประกันให้ท่านได้ ๒ ประการ คือขอรับรองว่าโภคทรัพย์ของท่านจะไม่เสื่อม และชีวิตของท่านจะไม่สิ้นไปหรือเป็นอันตรายใดๆ ภายใน ๗ วันนี้ ส่วนศรัทธา ขอให้ท่านรับรองตัวท่านเอง อาตมารับรองให้ไม่ได้’

อุบาสกผู้นั้นรับรองศรัทธาของตน และยินยอมเลื่อนการนิมนต์ของตนไปสัปดาห์หน้า

พระศาสดามีพระสงฆ์ชีณาสพเป็นบริวาร เสด็จสวयภัตตอาหาร ณ บ้านของนางสุปปวาสาเป็นเวลา ๗ วัน วันหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสถามนางว่า สุปปวาสา เธออุ้มครรภ์อยู่ ๗ ปี และปวดครรภ์อยู่ ๗ วัน ได้รับทุกข์เวทนาแสนสาหัสอย่างนี้แล้ว เธอยังจะปรารถนามีบุตรอีกหรือไม่?’

‘ข้าพระองค์ยังปรารถนามีได้อีกถึง ๗ ครั้ง พระเจ้าข้า’ นาง
สุปวาสาตอบ

พระตถาคตเจ้าทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า

‘สุปวาสาเอ๋ย มักจะเป็นอย่างนี้แหละ สิ่งที่ไม่น่ายินดีมัก
จะปลอมมาในรูปที่น่ายินดี สิ่งที่ไม่น่ารักมักจะมาในรูปแห่งสิ่งที่
น่ารัก ความทุกข์มักจะมาในรูปแห่งความสุข เพราะดังนี้คนจึง
ประมาทมัวเมากันนัก’”

พระอานนทกล่าวต่อไปว่า

“ดูก่อนผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่งอริยะ ข้าพเจ้าขอย้อนกล่าวถึง
พุทธานุภาพอีกสักเล็กน้อย เพื่อบรรเทาความสงสัยของท่าน ท่าน
จะเห็นว่าอานุภาพของคนนั้นมักจะเป็นผลแห่งบารมีธรรม หรือคุณ
ความดีที่สั่งสมอบรมมา ก็พระศาสดาของเรานั้นเคยสละชีวิต
เลือดเนื้อมาหลาย จุดมุ่งหมายก็เพื่อพระโพธิญาณอันประเสริฐ
พระพุทธานุภาพหรือลาภสักการะที่หลังไหล่นั้น เป็นเพียงผล
พลอยได้เท่านั้นเอง พระองค์เคยสละชีพไม่เพียงแต่แก่มนุษย์เท่านั้น
ทรงสละให้แก่สัตว์ผู้หิวโหยก็เคยทรงกระทำ

ครั้งหนึ่งพระองค์เป็นหัวหน้าดาบส บำเพ็ญตบะอยู่บนภูเขา
เวลาเย็นวันหนึ่งพระองค์ประทับรับลมเย็นอยู่ ณ ชะง่อนผา มองลง
มาเบื้องล่างเห็นแม่เสือตัวหนึ่งเพิ่งคลอดลูกใหม่ ยังออกจับเนื้อกิน
ไม่ได้ มันจึงหิวโหยสุดประมาณ กำลังงุ่นง่านจะกินเนื้อลูกของมัน
ดาบสเห็นดังนั้นจึงให้ดาบสผู้บริวารรีบไปเที่ยวแสวงหาสัตว์ที่ตาย
แล้วมา เพื่อโยนให้แม่เสือด่วนนั้นกิน แต่เมื่อเห็นแม่เสือกุ่นง่านมาก
ขึ้นทุกที ดาบสบริวารคงหาเนื้อมาไม่ทันเป็นแน่ เนื้อสัตว์ที่ตายเอง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ในป่าไช้หาได้ง่าย พระดาบสโพธิสัตว์จึงตัดสินใจช่วยชีวิตลูกเสือไว้ โดยการกระโดดจากเชิงผาลงตรงหน้าแม่เสือพอดี พระดาบสตาย เป็นการสละชีพเพื่อช่วยเหลือสัตว์อื่น และข้อมุ่งหมายสูงสุดก็คือ พระโพธิญาณ

ดูก่อนภราดา ณ กรุงสавัตถิอีกเหมือนกันที่แสดงถึงพุทธ-จริยาอันประเสริฐอีกหลายเรื่อง แต่ข้าพเจ้าขอนำมาแล้วสู่ท่านเพียง เรื่องเดียวก่อน คือเรื่องเกี่ยวกับนางจิณฺจมาณวิกา เรื่องเป็นดังนี้

เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งโรจน์โชตินาการ ปานประหนึ่งพระอาทิตย์ทอแสงขั้บรัศมีแห่งหิ้งห้อย คือพาหิรลัทธิตื่นๆ ให้ด้อยลงนั้น พวกเดียรถีย์นิครนถ์ทั้งหลายต่างก็เสื่อมจากลาภสักการะ และความนับถืออย่างไม่เคยเป็นมาก่อนเลย

นักบวชเหล่านั้นจึงเที่ยวประกาศตามทางสามแพร่งสี่แพร่ง และตามถนนอันเป็นที่สัญจรต่างๆ ว่า ‘ท่านผู้มีนัยน์ตาทั้งหลาย พระสมณโคดมเป็นพระพุทธเจ้าอย่างไร เราทั้งหลายก็เป็นพระพุทธเจ้าเหมือนกัน ให้ท่านทำบุญแก่พระสมณโคดมมีผลมากอย่างไร ให้แก่พวกเราก็มีผลมากอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงให้พวกเราเถิด’ เมื่อนักบวชเหล่านั้นเที่ยวประกาศอยู่อย่างนี้ ก็หาสามารถชักจูงคนให้เลื่อมใสตามต้องการไม่ ชำร้ายคนที่ไม่เลื่อมใสอยู่แล้ว ก็ถึงกับเกลียดชังเอาเลยทีเดียว เป็นอันว่าวิธีนี้ของพวกเดียรถีย์ ไม่ได้ผล

พวกนั้นประชุมกัน ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ขณะนั้นมีนักบวชความคิดเฉียบแหลมคนหนึ่งกล่าวขึ้นว่า ‘สหายทั้งหลาย อุบายนั้นมีมากหลาย เมื่อไม่ได้ด้วยวิธีหนึ่งก็ควรใช้วิธีอื่นต่อไป เป็น

คนไม่ควรจนปัญญา ธรรมดามีอยู่ว่าเมื่อประตูหนึ่งปิดลง อาจจะมี ประตูอื่นพอที่จะเปิดได้ ลองๆ ผลักดูก่อนเถิด คือข้าพเจ้าระลึกถึง สาธุศิษย์คนหนึ่งของเรา เธอเป็นสตรีที่งามมากประดุจเทพ อัสพร ถ้าได้อาศัยนางช่วยเหลือ แผนการของพวกเราคงสำเร็จ หรือ ท่านทั้งหลายมีความเห็นอย่างไร?

พูดจบนักบวชทุกคนเห็นด้วย พอดีในขณะที่เขาประชุมลับ กันอยู่นั้น นางจิณฺจมาณวิกาก็เข้ามาเพื่อเยี่ยมเยียนตามปกติอย่างที่เคยมา นักบวชเหล่านั้นทำเป็นไม่สนใจเธอและไม่ไต่ถามอะไรๆ นางรู้สึกประหลาดใจ จึงกล่าวขึ้นว่า

๑๙๘ ‘พระคุณเจ้า เมื่อข้าพเจ้ามาหาครั้งก่อนๆ พระคุณเจ้าเคยแสดง อากาโรยินดีและต้อนรับอย่างเต็มใจ แต่คราวนี้เหตุใดพระคุณเจ้า จึงเมินเฉย เหมือนข้าพเจ้าเป็นคนแปลกหน้าและพึงรังเกียจโปรด แจ้งข้อผิดของข้าพเจ้าให้ทราบด้วยเถิด ถ้าข้าพเจ้ารู้ความผิดของตัวเอง แล้วจักทำคืนเสีย’

‘น้องหญิง’ นักบวชคนหนึ่งกล่าวขึ้น ‘เธอมันไปเพลินเสียที่ใด จึงไม่ทราบความทุกข์ของเรา พวกเราถูกพระสมณโคดม เบียดเบียนอยู่ ทำให้ต้องทั้งลามกสักการะและเกียรติกุณ เธอไม่ เจ็บร้อนแทนเราบ้างเลยหรือ?’

‘ข้าแต่พระคุณเจ้า โบราณกล่าวไว้ว่า เมื่อยามเดือดร้อน ย่อมได้เห็นใจมิตรและบริวาร บัดนี้พระคุณเจ้าทั้งหลายเดือดร้อนอยู่ ข้าพเจ้าเป็นทั้งมิตรและบริวารในจะเฉยอยู่ได้ แต่ข้าพเจ้าเป็นผู้หญิง จะทำอย่างไรเล่า จึงจะช่วยแก้ปัญหามรรเทาความเดือดร้อนของ พระคุณเจ้าทั้งหลายได้ จึงบอกมาเถิด ข้าพเจ้ายินดีปฏิบัติเพื่อความสุข

ความปลอดโปร่งของพระคุณเจ้า'

เดี๋ยวลี้นั้นพอใจคำของนางปริพพาชกา ยิ่งนัก คนหนึ่ง
กล่าวขึ้นว่า

'ดูก่อนน้องหญิง พวกเราจะไม่ลืมความดีของน้องหญิงใน
ครั้งนี้เลย ถ้างานใหญ่ครั้งนี้สำเร็จ เธอย่อมมีความชอบอย่างสูง
อนึ่ง เธอบอกว่าเธอเป็นผู้หญิงจะช่วยพวกเราได้อย่างไร น้องหญิง
ก็เธอทราบมิใช่หรือว่า อะไรเล่าจะเป็นความเสื่อมเสียอย่างร้ายแรง
สำหรับนักพรตยิ่งไปกว่าการคลุกคลีเกี่ยวข้องกับสตรีเพศ เหมือน
หนอนเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับเนื้อ จัญจมาณวิกาเอย เธอจงอาศัย
ความเป็นหญิงของเธอนั้นแล ทำลายเกียรติยศอันรุ่งเรืองยิ่งของ
พระสมณโคดมให้ทลายลง'

นางจัญจมาณวิกากล่าวว่า 'ข้าแต่พระคุณเจ้า ถ้าอย่างนั้น
ไว้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าเอง คงจะสำเร็จสมประสงค์' แล้วนางก็ลา
กลับไป

หลังจากนั้น ๒-๓ วัน ชาวนครสาวัตถิผู้เลื่อมใสในพระผู้มี
พระภาคเจ้า และไปฟังพระธรรมเทศนาทุกๆ เย็น เมื่อกลับออกจาก
วัดเชตวันจะเห็นนางจัญจมาณวิกาปริพพาชกาเดินสวนทางเข้าไปใน
อาราม เมื่อมีผู้ถามนางว่าจะไปไหน ก็ตอบเพียงว่า รุระอะไรของ
พวกท่านที่จะต้องรู้ และแล้วก็เดินเข้าไปในวัดเชตวัน

ตอนเช้าเมื่อมหาชนเข้าสู่วัดเชตวัน ถวายยาคุและภัตตาหาร
แก่พระผู้มีพระภาคและพระสงฆ์ เธอจะเดินสวนออกมาจากวัดอีก
เมื่อถูกถามว่านางมาจากไหน นางจะตอบอย่างเดียวกันว่า รุระอะไร
ของท่านที่จะต้องรู้ว่าเรามาจากไหน และนอนที่ไหน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

นางทำอยู่อย่างนี้ประมาณ ๒ เดือน และทำอย่างสม่ำเสมอทุกวัน ครานี้เองด้วยอาการตั้งว่าจะปลงใจทำบุญเพราะเหลือเอื้อมเสียที เมื่อมีผู้หนึ่งในมหาชนทักถามขึ้นอีกในหนนั้น นางจึงกล่าวว่า

‘ท่านทั้งหลายไปเฝ้าพระศาสดาทั้งเช้าและเย็น เคารพบูชาพระองค์อย่างสูง แม้พระราชาแห่งแคว้นโกศลผู้ทรงศักดิ์ ก็เทิดทูนพระองค์อย่างหาที่เสมอเหมือนมิได้ แต่ทั้งท่านทั้งหลายและทั้งพระราชาก็หาทราบไม่ว่าคนอันเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระมหาสมณโคดม นั่นคือใคร’ นางพูดทิ้งไว้แค่นั้นแล้วก็ยิ้มอย่างเยาะโลก

‘ก็ใครเล่าเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ท่านรู้หรือ?’ ประชาชนซักถามสืบไปอีก

‘ทำไมเราจะไม่รู้ พระสมณโคดมอภิรมย์ชมชื่นด้วยผู้ใดทุกคืน ผู้นั้นแหละเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระองค์ ท่านเอ๋ย ธรรมดาบุรุษที่จะว่างเว้นจากสตรีเพศสำหรับเซยชมนั้นจะทนอยู่ได้ใฉนอุปมาเหมือนนกาสรฤจะว่างเว้นจากปลัก คนที่รักกันยอมไม่ว่างเว้นจากการเซยชม หรือเหมือนพญาหงส์ยอมอภิรมย์ต่อสระโบกขรณี ดาบสดาบสินียอมไม่ว่างเว้นด้วยการเข้าฌานเป็นการกีฬา ดูก่อนท่านผู้มีตบอดทั้งหลาย ก็พระสมณโคดมนั้นออกจากพระราชวังอันโอ้อ่า เคยแวดล้อมด้วยสตรีที่คอยแต่จะบำรุงบำเรอด้วยกามรส และบัดนี้พระองค์ได้ว่างเว้นจากสิ่งเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน เมื่อได้มาพบสตรีที่มีรูปทรงสะคราญตาและลำพาวักตร์ พระองค์นะหรือจะทนได้ พระองค์ยอมจะถือโอกาสเซยชมให้สมกับที่ว่างเว้นมานานเหมือนมัจฉาชาติซึ่งกระวนกระวายเพราะขาดน้ำในฤดูแล้ง เมื่อได้ยินเสียงฟ้ำร้องมาจากทิศตะวันตก ก็ยอมจะไหวตัว และเมื่อ

พระพิรุณหลังลงมาหาใหญ่หามรุ่งหามค่ำ ทำให้น้ำเจ็มนองทุก
บึงบาง มัจฉาชาติเหล่านั้นจะพืงขึ้นชม ถึงแก็โลดคะนองสักเพียงใด
ดูก่อนท่านผู้มีตบอด ชื่อนี้ฉันใด พระมหาสมณโคดมก็ฉันนั้น'

'ก็ท่านหรือเป็นที่รักอย่างยิ่งของพระมหาสมณโคดม?'
ประชาชนยังถามอยู่

'ข้าพเจ้าบอกท่านไว้แล้วมิใช่หรือว่า พระสมณโคดมอภิมรย์
ชมชื่นกับผู้ใดทุกคืน ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักยิ่งของพระองค์ ก็ข้าพเจ้า
นี้แหละเป็นผู้ที่พระองค์รับสั่งหาและอภิมรย์ด้วย อย่าให้ข้าพเจ้า
ต้องแจงอยู่อีกเลย ท่านตรองเอาเองเถิดว่าเรื่องควรจะเป็นอย่างไร'
ว่าแล้วนางก็เดินไป เพื่อให้ น้ำคำดูจยาพิษที่วางไว้ ออกฤทธิ์ของมัน
ไปตามลำพัง ไม่รอคำซักถามของประชาชนอีก

และก็เป็นเช่นนั้น คำพูดของนางก่อความสงสัยให้เกิดขึ้น
ในดวงจิตของพุทธบริษัทอย่างสุดที่จะห้ามได้ ประกอบกับมีข้อ
ประจักษ์อยู่ทั่วกันให้น่าเชื่อ คือเมื่อประมาณ ๒ เดือนก่อนนี้ นาง
ได้เดินเข้าเดินออกอยู่ในวัดเซตวันทั้งเช้าและเย็น พวกเดียรถีย์
ทั้งหลายเห็นได้ที่เช่นนั้นแล้ว ก็ช่วยกันกระพือข่าวให้ลุกลามเหมือน
ไฟซึ่งมีเชื้อดีและได้แรงลม

แต่เหตุการณ์ในวัดเซตวันยังคงสงบเงียบ ภิกษุทั้งหลายยังคง
บำเพ็ญสมณธรรมและสาธยายพระพุทพจน์ตามปกติ มีบางครั้งที่มี
ภิกษุบางรูปแสดงความจำนงจะแก้ข่าวนี้ แต่พระพุทพองค์ทรงห้าม
เสีย สาวกผู้เชื่อมั่นในอนาคตังสญาณแห่งศาสดาตณ จึงคงได้ยิน
ข่าวลือนี้ด้วยดวงใจสงบ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ดูก่อนภราดา ข้าพเจ้าเองก็เดือดร้อนกระวนกระวายเกี่ยวกับเรื่องนี้มิใช่น้อย แต่ก็ระงับลงได้ด้วยพระพุทธพจน์ที่ตรัสพลอบว่า

‘อานนท์ อย่าเดือดร้อนไปเลย ผู้ที่จับกุณปามณฑลพระจันทร์ย่อมจะประสบความเดือดร้อนเองด้วยเหตุ ๒ อย่าง คือมือของเขา ย่อมสกปรกเประอะเปื้อน และติดกลิ่นเหม็นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเขาจะโทมนัสมากขึ้น เมื่อคุณที่เขาพาขึ้นไปนั้นไม่สามารถทำให้มณฑลพระจันทร์แปดเปื้อนมัวมองเห็นได้ แต่กลับตกลงมา ให้ศิระชะและอวัยวะต่างๆ ของผู้ป่าสกปรกเประอะเปื้อนเสียเอง ข้อนี้ฉันใด ผู้ใดพยายามใส่ความตถาคต ก็ฉันนั้น’

ดูก่อนภราดา ในกรณีนั้นพระบรมศาสดาเป็นเหมือนนายตำรวจใหญ่ผู้ฉลาดในการจับผู้ร้าย เมื่อเห็นและรู้ฉลาดแล้วว่าผู้ร้ายจะเข้าปล้นบ้าน ก็หาได้จับในทันทีไม่ คาดคะเนกำลังของผู้ร้ายแล้วก็เตรียมกำลังตำรวจไว้จับให้ได้คาน้ำคางเขา ให้ผู้ร้ายไม่มีทางตีรันหรือแก้ตัวประการใดเลย

อีก ๔ เดือน ต่อมา นางจิณฺจมาณวิกาได้นำเอาผ้าเก่าๆ ทบเป็นหลายชั้นใส่ไว้หน้าห้อง แล้วค่อยเพิ่มขึ้นๆ แสดงอาการว่ามีห้องแก่ขึ้นตามลำดับ พออย่างเข้าเดือนที่ ๘ ที่ ๙ นางใช้ไม้คางโคทุบตามหลังมือหลังเท้าให้บวมขึ้น เพื่อให้สมกับอาการของผู้ที่กรรมแก่เต็มทีจวนจะคลอด

เรื่องนี้เกรี้ยวกราวที่สุดในเมืองสาวัตถีในปีนั้น ยกเว้นพระอริยสาวกเสียแล้ว มหาชนนอกนี้เชื่อสนิทว่านางตั้งกรรมกับพระศาสดา แต่พระพุทธองค์ก็ยังคงเฉยอยู่ บังเอิญอริยสาวกมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้พุทธบริษัทในวัดเซตวันยังคงค้ำคั่ง

ทุกหนทุกแห่งโจษจันกันเกรียวกราวถึงเรื่องนี้ตามทางสามแพร่งสี่แพร่ง ในที่สาธารณะสถานและสังฆสภาคารที่ประชุมต่างๆ มีการถกเถียงและแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้หรือเป็นไปได้ไม่ได้ มนุษย์ทั้งหลายได้แยกออกเป็น ๒ พวก พวกที่เชื่อว่าเป็นได้จริง ก็ถอยศรัทธาในพระศาสดา พวกที่ไม่เชื่อ ก็ช่วยแก้แทนให้พระพุทธรองค์

วันหนึ่งข้าพเจ้ารู้สึกกลุ้มใจ กระทบกระวายเป็นเพราะเรื่องนี้ขึ้นมาอีก หากจะกราบทูลพระศาสดา พระองค์ก็คงจะนิ่งเฉยอย่างเคย ข้าพเจ้าจึงเดินออกจากเขตวนารามมุ่งไปทางทิศทักษิณ ณ ที่นั่นเป็นดงไม้สีเขียวอันร่มรื่น ข้าพเจ้าต้องการอยู่ที่สงบ เพื่อระงับใจที่ฟุ้งซ่านอันเนื่องด้วยความหวั่นไหวพระศาสดาผู้เป็นที่เคารพภักดีของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระศาสดามีได้ทำกรรมอันน่าบัดสีนั้น แต่จะห้ามปากคนมิให้พูดได้อย่างไร ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ใกล้ชิดอย่างยิ่งของพระองค์ และบางครั้งเมื่อข้าพเจ้าออกบิณฑบาตในเวลาเช้า จะมีพราหมณ์หนุ่มบางคนและนักบวชพาหิรัลัทธิเยาะเย้ยถากถางจะให้เจ็บอาย แต่ข้าพเจ้าก็พยายามอดกลั้น ไม่แสดงอาการโกรธเคืองตามพระดำรัสของพระศาสดา

‘ท่านเอ๋ย คนในโลกนี้ส่วนใหญ่พอใจแต่ในความวิบัติล่มจมของผู้อื่น ถือเป็นอาหารปากอันโอชะ เพื่อจะได้ไว้เคี้ยวเล่นในวงสมาคมเวลาว่าง แม้เขาจะไม่ต้องการภาวะเช่นนั้น ถ้าเกิดกับตัวของเขาเอง’

ในขณะที่ข้าพเจ้ารำพึงอยู่นั้น มีเด็กหนุ่มตระกูลพราหมณ์สองคนเดินเข้ามา โดยไม่ทันเห็นข้าพเจ้า และแล้วก็นั่งพัก ณ ใต้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ต้นไม้อีกต้นหนึ่งโดยหันหลังให้ข้าพเจ้า

‘วาเสฏฐะ’ เด็กหนุ่มคนหนึ่งพูดขึ้น ‘อากาศร้อนอบอ้าว เหลือเกิน มาพักในป่าสีเขียวนี้ค่อยสบายขึ้นหน่อย ถ้าর্তติยามา ด้วยคงจะรื่นรมย์ขึ้นอีกมากทีเดียว’ นามนั้นเขาคงหมายถึงคนรักของเขา

‘คนกำลังมีคนรักใหม่ๆ ก็เป็นอย่างนี้เอง’ เด็กหนุ่มอีกคนหนึ่งเปรยขึ้น ‘เห็นอะไร ไปที่ไหน ก็คิดถึงแต่คนรัก หายใจเข้าหายใจออกเป็นคนรักไปหมด’

‘ก็ฉันยังหนุ่มแน่น มีกำลังสมบูรณ์ และมีคู่น่ารักอย่างรัตติยา จะไม่ให้ฉันไฝฝืนและพร่ำเพ้ออย่างไร อย่าว่าแต่เราๆ เลย แม้แต่พระสมณโคดมบรมศาสดาก็ยังมีนางจิญจมาณวิกาไว้เซยชม เออ ความจริงมันไม่น่าเป็นได้นะ ภาร์ทวาชะ แต่มันก็เป็นไปแล้ว’

ข้าพเจ้าสะดุ้งขึ้นทั้งตัว อนิจจา ไม่ว่าจะหลบหลีกไปมุมใด ข้าพเจ้าเป็นได้ยินแต่ข่าวอันไม่น่าชื่นใจนี้ทั้งสิ้น แคว้นโกศลมหารัฐ และแคว้นใกล้เคียงเวลานั้นอบอวลไปด้วยควันไฟ คือข่าวลือเรื่องพระศาสดาและนางจิญจมาณวิกา ข้าพเจ้าอึดอัดเป็นที่สุด อยากจะลุกขึ้นไปชี้แจงให้เด็กสองคนนั้นเข้าใจอย่างถูกต้องว่า กรรมอันน่าบัดสีนั้นพระศาสดามีได้ทำ ก็พอดีได้ยินเสียงเด็กหนุ่มอีกคนหนึ่งพูดขึ้นว่า

‘วาเสฏฐะ จะเชื่อหรือว่าพระสมณโคดมจะทรงกระทำอย่างนั้นจริง?’

‘พยานหลักฐานออกแน่นอนหาชัดเจนอย่างนั้น เธอยังไม่เชื่ออีกหรือ ภาร์ทวาชะ ผู้หญิงเขาเป็นฝ่ายเสียหาย และบอกออกมา

ไต้งๆ ว่าพ่อของเด็กในท้องคือใคร เหตุการณ์ที่เป็นมาตลอดระยะเวลา ๖-๗ เดือนก่อนนี้ ก็พอเป็นเครื่องพิสูจน์ได้นางจิฎจมาณวิกา เดินเข้าออกอยู่ในวัดเซตวันไม่เท่าไรก็ตั้งท้อง ใครๆ ก็เห็น'

'แต่ฉันยังไม่เชื่อ เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องที่ใส่ร้ายกันได้ ผู้หญิงเป็นเครื่องมืออย่างดีที่สุดของผู้ใจบาป ที่จะใช้เป็นเครื่องทำลายเกียรติยศของใครต่อใคร'

'ภรรยาหะ สหายรัก เรื่องถ้าไม่มีพยานหลักฐาน ฉันไม่เชื่อเหมือนกัน แต่นี้ท้องของนางจิฎจมาณวิกาเป็นพยานปากเอก ที่จะไม่ยอมให้ใครเถียงได้เลยว่า พระสมณโคดมมิได้ทำกรรมอันน่าบัดสีนั้น'

๒๐๖ 'แต่ฉันจะยังไม่เชื่อ' ภรรยาหะพูดอย่างหนักแน่น 'จนกว่านางจิฎจมาณวิกาจะคลอด พยานปากเอกจริงๆ คือเด็กที่จะคลอดออกมา หาใช้นางจิฎจมาณวิกาไม่ดอก และแม่เด็กคลอดแล้ว ถ้าไม่มีคำหน้าแห่งพระตถาคตเจ้าเลย ฉันก็จะยังเชื่อไม่สนิท ฉันเคยเห็นแม่ปริพาชิกาคนนี้เที่ยวไปเที่ยวมาอยู่ตามวัดของพวกเดียรถีย์นิครนถ์บ่อยไป นางอาจจะตั้งครรภ์กับใครสักคนหนึ่งก็ได้ ในจำพวกเดียรถีย์นิครนถ์เหล่านั้น แล้วพวกนั้นก็เป็นผู้ศรัทธาของพระพุทธเจ้าอยู่ด้วย ทั้งๆ ที่พระองค์ไม่เคยเป็นศัตรูกับใคร เธอเคยได้ยินมิใช่หรือ พวกนั้นเที่ยวประกาศปาวๆ เพื่อให้มหาชนเลื่อมใสตน แต่ก็หาสำเร็จไม่ พอพวกนั้นหยุดประกาศไม่เท่าไร เรื่องของนางจิฎจมาณวิกาก็ไพล่ขึ้นมา เพื่อนรัก อย่าเชื่ออะไรง่ายเกินไป คอยดูกันไปให้ถึงที่สุด คนในโลกนี้ชอบใส่ร้ายกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ประโยชน์ขัดกัน'

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘ฉันไม่ใช่คนเชื่อง่าย เธอก็คงรู้ ฉันมั่นใจว่าคนเชื่อง่ายเป็น
คนงมงาย แต่คนที่ไม่ยอมเชื่ออะไรเสียเลยก็เป็นคนงมงายเหมือน
กัน และดูเหมือนจะงมงายกว่าคนเชื่อง่ายเสียอีก’

‘ฉันไม่ได้ว่าอะไร’ ภัรทวาชะพูดตัดบท ‘เป็นแต่ฉันบอกว่า
ให้คอยดูกันไปจนถึงที่สุดเท่านั้น’

ແລ້ວเด็กหนุ่มทั้งสองก็ละดงไม้สี่เสียดไว้เบื้องหลัง ปล่อย
ให้ข้าพเจ้าจมอยู่ด้วยจินตนาการที่สับสนสุดพรรณนา”

๑๗

นางบาป และนางบุญ

๒๐๘

“และแล้ววันตื่นตื่นที่สุดก็มาถึง มันเป็นประจักษ์วันตัดสินความคงอยู่หรือความดับสูญแห่งพระพุทธศาสนา ถ้าเรื่องของนางจิณฺจมาณวิกาเป็นเรื่องจริง ก็เป็นความดับสูญแห่งพระพุทธศาสนา ถ้าเรื่องนางจิณฺจมาณวิกาเป็นเรื่องเท็จ ก็เป็นนิมิตที่ว่าพระพุทธศาสนาจะรุ่งโรจน์ต่อไป ทั้งนี้เสมือนคนโง่ นำมูลค่างควาไปสาดต้นข้าว ด้วยเจตนาที่จะให้ต้นข้าวตาย แต่บังเอิญมูลค่างควาเป็นปุ๋ยอย่างดีของต้นข้าว ยิ่งทำให้ต้นข้าวเจริญงอกงามเขียวสดยิ่งขึ้น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

วันนั้น พระตถาคตเจ้าประทับแสดงธรรมอยู่ ณ ธรรมสภา
สง่าปานดวงจันทร์ในท้องฟ้าที่ปราศจากเมฆหมอก ขณะที่พุทธ
บริษัทกำลังทอดกระแฉจิตไปตาม พระธรรมเทศนาอยู่นั่นเอง นาง
จิณฺจมาณวิกาภิปรากฎกายขึ้นท่ามกลางพุทธบริษัท นางยื่นเท้า
สะเอวด้วยมือข้างหนึ่ง ส่วนอีกข้างหนึ่งชี้พระพักตร์พระตถาคตเจ้า
ด้วยอาการเกรี้ยวกราด

‘แสดงธรรมไพบราจะจริงนะ พระโคตม เสี่ยงของท่านกังวาน
ซึ่งจับใจของมหาชน ฟันของท่านเรียบสนิท วาจาที่เปล่งออกล้วนแต่
ให้คนทั้งหลายสละโลกียวิสัย แต่ตัวพระสมณโคตมเองเล่าสละได้
หรือเปล่า? บทบาทแสดงธรรมช่างทำได้ไพบราจะหวานชื่น ไม่แพ้
บทประโลมนางในห้องนอน’

พระตถาคตเจ้าหยุดแสดงธรรม พุทธบริษัทเงียบกริบ
บรรยากาศรอบๆ ช่างวิเวกวิงเวงเสียดสุดประมาณ ต้นไม้ทุกต้นใน
วัดเขตวันยี่นึ่งเหมือนไม้ตายซาก

‘ช่างดีแต่จะอภิมรย์’ นางจิณฺจมาณวิกาพล่ามต่อไป ‘พระ
โคตมหันมาดูข้าพเจ้าให้ชัดเจนซิ ท้องของข้าพเจ้าบัดนี้ ๙ เดือนเศษ
แล้ว ตั้งแต่ตั้งท้องมาจะห่วยไสกนิตหนึ่งก็มิได้มี ตอนแรกๆ เมื่อ
เริ่มอภิมรย์ ช่างสรรหาเล่าแต่คำหวานให้เพลินใจ แต่พอท้องแก่แล้ว
จะจัดหาหมอยา เพื่อลูกของตนเองสักนิตก็มิได้มี เมื่อไม่ทำเอง
จะมอบภาระให้สาธุศิษย์ผู้ศรัทธาเช่นนางวิสาขาหรืออนาถปิณฑิกะ
หรือพระเจ้าบเสนทิโกศลก็ได้ ช่วยจัดเรือนคลอดและสวัสดิภาพ
อื่นๆ มิใช่เพียงแต่เพื่อคนที่ตนเคยพร่ำว่ารักเท่านั้น แต่เพื่อเด็กอัน
เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนนี้ด้วย’ ว่าจะบลงนางกวาดสายตาไปทั่ว

‘ดูก่อนน้องหญิง’ พระตถาคตเจ้าตรัสพระสุรเสียงกังวานซึ่ง
อย่างเดิม ‘เรื่องนี้เราสองคนเท่านั้นที่รู้กันว่า จริงหรือไม่จริง’

พระจอมมุนีตรัสเพียงเท่านั้นแล้วทรงดุษณีอยู่ แต่พระดำรัส
สั้นๆ ก็น่าความลึกซึ้งนี่เอง ฟุ้งเข้าเสียบความรู้สึกของนางอย่างรุนแรง
เสมือนผู้ถูกยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษโดยไม่รู้สึกตัว นางสะดุ้งอย่างแรง
มือเท้าและปากเริ่มสั่นอยู่ครู่หนึ่ง พอรวบรวมสติให้มั่นคงดังเดิม
แล้ว นางก็ได้ตอบออกมาทันทีว่า

‘แน่ละสิ พระโคตม ก็ในพระคัมภีร์อัมมิตตนิคังขณินั้น ใครเล่าจะ
ไปร่วมรู้เห็นด้วย นอกจากเราสองคน ช่างพูดได้อย่างไม่สะทกสะท้าน
เทียบนะ ว่าเรา ๒ คนเท่านั้นที่รู้กัน’ นางพูดไปเต็นไปด้วยอารมณ์โกรธ
อันค่อยๆ พลุ้งขึ้นมาทีละน้อย

‘แน่นอนทีเดียว น้องหญิง ตถาคตขอยืนยันคำนั้น’

ดูก่อนภราดา จะเป็นด้วยเหตุบังเอิญหรือเป็นเพราะวิบาก
แห่งกรรมอันสุทธอบของนาง ก็สุดจะอนุมานได้ เมื่อนางร้องต่อ
พระตถาคตไปและเต็นไป เชือกซึ่งนางใช้ผูกท่อนไม้ ซึ่งพันด้วย
ผ้าเก่าบางๆ ก็ขาดลง เรื่องทั้งหลายก็แจ่มแจ้ง การมีห้องของนาง
ปรากฏแก่ตามหาชนอย่างชัดเจน ยิ่งกว่าคำบอกเล่าใดๆ ทั้งหมด
นางได้คลอตอบตรัสคือท่อนไม้และผ้าเก่าๆ แล้ว ท่ามกลางมหาชนนั้นเอง
คนทั้งหลายตะลึงพริ้งเพริด แต่มีแววแห่งปีติปราโมชอย่างชัดเจน
นางจึงอุจจมาณวิกาตกใจสุดขีด หน้าซีดเผือดเหมือนคนตาย ประชาชน
ได้เห็นเหตุการณ์ประจักษ์ตาเช่นนั้น ต่างก็โล่งใจที่พระตถาคตเจ้า
เป็นผู้บริสุทธิ์โดยสิ้นเชิง แล้วอารมณ์ใหม่ก็พลุ้งขึ้นในดวงใจแทบจะ
ทุกดวง นั่นคือความเคียดแค้นซึ่งซึ่งนางจึงอุจจมาณวิกา ต่างก็สาป

พระอานนท์ พุทธอนุชา

แข่งให้นางประสบทุกข์สมแก่กรรมชั่วร้ายของตน บางคนถือท่อนไม้ และก้อนดินขับไล่ออกไปจากวัดเซตวัน ต่อมานางได้สิ้นชีพลง ด้วยอาการที่น่าสังเวช อนิจจา เรือนร่างที่สวยงาม แต่ห่อหุ้มใจที่ โสम्मไว้ ย่อมทำให้เจ้าของเรือนร่างใช้เป็นเครื่องมือประหารตนเอง อย่างไม่มีใครช่วยได้

ลาภสักการะของเตียรถีย์ทั้งหลายเสื่อมลง และเกิดขึ้นแก่ พระทศพลเจ้ามากหลาย

วันต่อมาภิกษุสงฆ์ได้ประชุมกัน ณ ธรรมสภา กล่าวกันว่า ด้วยเรื่องนางจัญจมาณวิกา พระตถาคตเจ้าเสด็จมาทรงทราบจึง ตรัสว่า ‘ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อยังไม่พิจารณา หรือยังไม่เห็นโทษ ของผู้อื่นโดยชัดเจนแล้วก็ไม่ฟังลงโทษผู้ใด อนึ่ง บุคคลผู้ละค่าสัตย์ แล้ว และขอบพูดแต่มุสา ไม่สนใจในเรื่องปรโลก จะไม่ทำบาปนั้น เป็นอันไม่มี’

๒๑๑

ดูก่อนภราดา เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องใหญ่ยิ่งที่เกิดแก่พระพุทธรองค์ เป็นเรื่องที่รู้จักกันแพร่หลายในหมู่ชนบททุกชั้น ผู้เฒ่าผู้แก่ พยายามสั่งสอนลูกหลานว่าอย่าเอาอย่างนางจัญจมาณวิกา และผูก เป็นคำพังเพยว่า ‘อย่าปาอุจจาระขึ้นฟ้า’

ดูก่อนผู้แสวงสันติวรบท ก็พระตถาคตเจ้าเคยตรัสไว้เสมอ ไม่ใช่หรือว่า “คนที่เกิดมาแล้วทุกคนมีขวานติดปากมาด้วย สำหรับ ให้คนพาลผู้ชอบพูดชั่วๆ ไว้พาดฟันเชือดเฉือนตัวเอง อนึ่งผู้ใด ตีเตียนคนที่ควรสรรเสริญ หรือสรรเสริญคนที่ควรตีเตียน ผู้นั้นชื่อว่า แส่หาโทษใส่ตัวเพราะปากเขา ย่อมหาความสุขไม่ได้เพราะโทษนั้น การแพ้การพินันสิ้นทรัพย์หมดเนื้อหมดตัว ยังถือว่ามิโทษน้อย เมื่อ

ไปเทียบกับการทำให้คิดประทุษร้ายในพระสุคต การกล่าวใส่ร้าย พระพุทธเจ้านี้แลมีโทษมากอย่างยิ่ง

‘ผู้ประทุษร้ายต่อบุคคลผู้ไม่ประทุษร้าย ผู้บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลส ย่อมได้รับบาปเอง เหมือนคนปาผงธุลีขึ้นฟ้าหรือปาธุลีทวนลม

‘ผู้โง่เง่าไม่มีศรัทธา ตระหนี่ ไม่เคยใส่ใจในคำขอร้องวิงวอน ของผู้ทุกข์ยาก ชอบส่อเสียด มักจะชอบด่าผู้อื่นเสมอๆ

เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นบทเรียนดีพอ สำหรับผู้ปองร้ายต่อ พระพุทธเจ้าและพระพุทธรูปศาสนา เรื่องใส่ร้ายป้ายสีต่างๆ จึงเจียบ ไปหลายปี ต่อมาเมื่อเรื่องเกิดขึ้นอีก คราวนี้เกี่ยวกับการฆาตกรรม พวกเดียรถีย์ตามเคย จ้างนักเลงสุราให้ฆ่าหญิงคนหนึ่งชื่อสุนทรี แล้วนำไปหมกไว้ที่กองดอกไม้แห่งใกล้พระคันธกุฎีของพระผู้มี พระภาค แล้วทำทีเป็นเที่ยวโฆษณาว่านางสุนทรีหายไป ไม่ทราบ หายไปไหน มีการค้นหากันมาก ในที่สุดก็มาพบที่ใกล้พระคันธกุฎี คราวนี้พวกเดียรถีย์ผู้ริษยากก็เที่ยวโฆษณาต่อมหาชนว่า พระผู้มี พระภาคร่วมหลับนอนกับนางสุนทรีแล้วฆ่านางเสียเพื่อปิดปาก แต่ในที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจของพระเจ้าปเสนทิโกศลก็จับผู้ร้าย ฆ่านางสุนทรีได้ในร้านสุราแห่งหนึ่ง เพราะพวกนั้นเมาสุราแล้ว ทะเลาะกันเอง และกล่าวถึงเรื่องที่ตนตีนางสุนทรีก็ครั้งๆ

ภราดา ข้าพเจ้ากล่าวถึงเรื่องของนางวิสาขาค้างอยู่ จึงขอย้อน พรรณนาถึงมหาอุบาสิกา ผู้มีอุปการะมากต่อพระศาสนาอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อนางกำลังเตรียมสร้างอารามนั่นเอง พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะเสด็จสู่ภัททิยนคร ดังนั้น วันหนึ่ง เมื่อเสวยที่บ้านของท่านอนาถปิณฑิกะ แล้วก็บ่ายพระพักตร์ไปทาง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ทิศอุดร ข้าพเจ้าขอแจ้งรายละเอียดในเรื่องนี้เล็กน้อย คือตามปรกติ พระศาสดาเมื่อเสวยที่บ้านของนางวิสาขาเสร็จแล้ว จะเสด็จออกจากประตูทักษิณและเสด็จสู่วัดเชตวัน ถ้ารับภิกษาที่บ้านของท่าน อนาถปิณฑิกะ เมื่อเสร็จแล้วจะเสด็จออกทางประตูทิศตะวันออก และประทับ ณ ปุพพารามของนางวิสาขา แต่ถ้าคราวใดที่พระพุทธองค์เสวยที่บ้านของอนาถปิณฑิกะแล้วเสด็จออกทางประตูทิศอุดร ก็เป็นที่ทราบกันว่าพระองค์ทรงประสงค์จะเสด็จจาริกในที่อื่นๆ ซึ่ง นานๆ จะมีสักครั้งหนึ่ง

คราวนี้เมื่อนางวิสาขาทราบว่า พระพุทธองค์เสวยพระกระยาหารที่บ้านของอนาถปิณฑิกะ แล้วเสด็จออกทางประตูทิศอุดร จึงรีบไปเฝ้าโดยเร็ว ถวายบังคมแล้วทูลว่า ‘พระองค์จะเสด็จจาริกไปที่อื่น หรือ พระเจ้าข้า’ เมื่อพระศาสดาทรงรับแล้ว จึงกราบทูลอีกว่า ‘พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์สละทรัพย์มากมาย เพื่อสร้างอารามถวายพระองค์ ขอพระองค์เสด็จกลับไปอนเถิด พระเจ้าข้า อย่าเพิ่งเสด็จไปเลย’

‘ดูก่อนวิสาขา อย่าเลย อย่าให้ตถาคตกลับเลย ให้ตถาคตทำกิจของพระพุทธเจ้าโดยสมบูรณ์เถิด’

นางวิสาขาดำริว่า พระพุทธองค์น่าจะทรงมีเหตุพิเศษเป็นแน่แท้ จึงกราบทูลว่า

‘พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์รับสั่งให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งผู้รู้จักที่ควรทำและไม่ควรทำ กลับเถิด พระเจ้าข้า’

‘ดูก่อนวิสาขา เธอพอใจภิกษุรูปใด ขอให้เธอนิมนต์รูปนั้นไว้เถิด’

นางวิสาขาคิดว่า ก็พระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มี
อานุภาพมาก ถ้าอาราธนาท่านอยู่ จะสามารถให้การสร้างอาราม
สำเร็จโดยเร็ว จึงได้อาราธนาพระมหาโมคคัลลานะกลับ พระมหา-
เถระมองดูพระศาสดาเป็นเชิงทูลปรึกษาและฟังพุทธบัญญัติ พระ
ศาสดาจึงทรงอนุญาตให้พระเถระพร้อมด้วยบริวารกลับ

ในความอำนวยความสะดวกของพระอัครสาวกเบื้องซ้าย ปราสาท
๒ ชั้นสำเร็จไปโดยเร็ว มีทั้งหมด ๑,๐๐๐ ห้องคือชั้นล่าง ๕๐๐ ห้อง
และชั้นบนอีก ๕๐๐ ห้อง พระศาสดาเสด็จจาริกไป ๙ เดือน
จึงเสด็จกลับ การก่อสร้างปราสาทก็สำเร็จในเวลา ๙ เดือนเช่นกัน

นางได้อาราธนาพระศาสดาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ประทับ ณ
ปราสาทนั้นเป็นเวลา ๔ เดือน เพื่อทำการฉลองปราสาท เมื่อพระ
ตถาคตเจ้ารับแล้ว นางก็เตรียมการถวายอาหาร เครื่องอุปโภคอื่นๆ
แต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธองค์เป็นประมุข

ครั้งนั้นมีสตรีผู้เป็นสหายของนางวิสาขาคนหนึ่งนำผ้าซึ่งมีค่า
ถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ เพื่อจะปูพื้นปราสาท จึงบอกนางวิสาขาว่า
'สหาย ข้าพเจ้านำผ้ามาผืนหนึ่ง ท่านจะให้ปู ณ ที่ใด' นางวิสาขา
ตอบว่า 'สหาย ถ้าข้าพเจ้าจะตอบว่าไม่มีสถานที่ที่จะให้ปู ท่านก็จะ
เข้าใจว่าข้าพเจ้าไม่ปรารถนาจะให้ท่านร่วมกุศล เพราะฉะนั้น ขอให้
ท่านดูเอาเถิด เห็นสมควรปูลง ณ ที่ใด ก็ปูลง ณ ที่นั้น'

นางเดินสำรวจทั่วปราสาท ก็มองไม่เห็นที่ใดที่จะปูด้วยผ้า
มีราคาน้อยกว่า ๑,๐๐๐ กหาปณะเลย นางรู้สึกเสียใจที่ไม่ได้ส่วน
แห่งบุญในปราสาทนั้น จึงไปยืนร้องไห้อยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ข้าพเจ้าเดินไปพบเธอเข้าโดยบังเอิญ เมื่อใต้ถ้ำทราบความแล้ว ข้าพเจ้าจึงแนะนำให้นางปูลาดผ้านั้นลงในที่แห่งหนึ่ง พร้อมด้วยปลอบโยนว่า

‘น้องหญิง ผ้าซึ่งปูที่เชิงบันไดนี้ ย่อมอำนวยผลมาก มีอานิสงส์ไพศาล เพราะภิกษุทั้งหลายเมื่อล้างเท้าแล้ว ย่อมเช็ดเท้าด้วยผ้าซึ่งอยู่ตรงนี้แล้วเข้าไปข้างใน’

นางดีใจอย่างเหลือล้นที่สามารถหาที่ปูลาดผ้าให้นางได้สมปรารถนา ได้ยินว่านางวิสาขาสิมกำหนดที่ตรงนั้นไป

นางวิสาขาได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอดเวลา ๔ เดือน ในวันสุดท้ายได้ถวายจีวรเนื้อดีมีราคาแพงมาก เฉพาะจีวรที่ถวายแก่พระซึ่งอ่อนพรรษาที่สุด ก็มีราคาถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ ในสมัยเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ไม่มีสตรีใดทำบุญเกินหรือแม้แต่เพียงเท่านั้นนางวิสาขาเลย

ในวันที่ฉลองปราสาทเสร็จนั่นเอง เวลาบ่ายนางวิสาขาผู้อันบุตรและหลานแวดล้อมแล้วเดินเวียนรอบปราสาท เปล่งถ้อยคำออกมาด้วยความเบิกบานใจว่า

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายวิหารทาน เป็นปราสาทใหม่มีเครื่องฉาบทาอย่างดีสำเร็จแล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายเสนาสนภัณฑ์ มีเตียงตั้งและหมอนเป็นต้น สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายสลาภภัตด้วยอาหารที่สะอาดประณีต สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายจีวรทานด้วยผ้า ที่ทำจากแคว้นกาสิ ผ้าเปลือกไม้ และผ้าฝ้าย เป็นต้น สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

บัดนี้ความปรารถนาของเราที่จะถวายเภสัชทานมีเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย เป็นต้น ก็สำเร็จบริบูรณ์แล้ว

ภิกษุทั้งหลายได้ฟังเสียงของนาง แล้วกราบทูลพระศาสดาว่า

‘พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่เคยได้ยินหรือได้เห็นนางวิสาขาขับร้องเลย มาวันนี้นางพร้อมด้วยบุตรและหลานเดินเวียนปราสาทขับร้องอยู่ ดีของนางจะกำเริบหรือนางเป็นบ้าประการใด’

พระศาสดาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธิดาของเราหาได้ขับร้องไม่ แต่เพราะอหิชาศัยในการที่จะบริจาคของนางเต็มบริบูรณ์แล้ว จึงเปล่งอุทานด้วยความเบิกบานใจ’ พระธรรมราชาผู้ฉลาดในการแสดงธรรมเพื่อจะทรงแสดงธรรมให้พิสดารออกไป จึงตรัสว่า

‘ภิกษุทั้งหลาย วิสาขา ธิดาของเราน้อมจิตไปเพื่อทำกุศลต่างๆ เมื่อทำได้สำเร็จสมความปรารถนาก็ยอมบันเทิงเบิกบาน ปานประหนึ่งนายมาลาการผู้ฉลาด รวบรวมดอกไม้มานานาพันธุไว้ แล้วร้อยเป็นพวงมาลัยให้สวยงามฉะนั้น’

แล้วพระจอมมุนีทรงย้ำอีกว่า

‘นายมาลาการผู้ฉลาด ย่อมทำพวงดอกไม้เป็นอันมากจากกองดอกไม้ที่เก็บรวบรวมได้ฉันทิ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วและต้องตาย ก็พึงสั่งสมบุญกุศลไว้ให้มากฉันทิ’

‘อาวุโส บุคคลผู้มั่งคั่งด้วยทรัพย์ และสมบูรณ์ด้วยศรัทธานั้น ค่อนข้างจะหาได้ยาก ผู้มีศรัทธามากจะมีทรัพย์น้อย ส่วนผู้มีทรัพย์มากมักจะขาดแคลนศรัทธา อุปมาเหมือนนายช่างผู้ฉลาดแต่ขาด

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ดอกไม้ ส่วนผู้มีดอกไม้มากมุล แต่ก็ขาดความสามารถในการจัดเสียอีก ส่วนนางวิสาขาพร้อมสมบุรณ์ทั้งศรัทธาและทรัพย์ เธอจึงมีทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในบริบูรณ์*

วันหนึ่งนางวิสาขาได้อารานาพระภิกษุสงฆ์ไว้เพื่อรับภัตตาหารที่บ้านของนาง เมื่อถึงเวลาแล้ว นางจึงให้หญิงคนใช้ไปนิมนต์พระ แต่หญิงคนใช้มารายงานว่า ในวัดเซตวันไม่มีพระสงฆ์อยู่เลย มีแต่นักคบพรพชิต (นักบวชเปลือย) ทั้งสิ้น กำลังอาบน้ำฝนอยู่ วันนั้นฝนตกหนักมาก

เวลานั้นพระตถาคตยังมีได้ทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามพระเปลือยกายอาบน้ำ เมื่อฝนตกใหญ่ ภิกษุทั้งหลายก็ตีใจกันใหญ่ และเปลือยกายอาบน้ำกันเคลื่อนเซตวันาราม หญิงคนใช้ไม่รู้ จึงเข้าใจว่า ภิกษุเหล่านั้นล้วนเป็นนักบวชเปลือย สวากของนิครนถ์นาฏบุตร

นางวิสาขาเป็นผู้ฉลาด เมื่อได้ฟังดังนั้นก็เข้าใจเรื่องโดยตลอด จึงให้คนรับใช้ไปนิมนต์ภิกษุอีกครั้งหนึ่ง นางกลับไปครั้งนี้ภิกษุได้อาบน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว และครองจีวรแล้ว คนรับใช้จึงเห็นภิกษุอยู่เต็มเซตวันารามและอารานาว่าถึงเวลาภัตกิจแล้ว

วันนั้นเองนางวิสาขาปรารถนาเรื่องนี้ ทูลขอพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เมื่อถึงฤดูฝนเข้าพรรษา นางขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุทั้งหลายเพื่อใช้อาบน้ำ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ถวายได้ ประชาชนทั้งหลายพากันเอาอย่าง ประเพณีการถวายผ้าอาบน้ำฝน จึงมีมาจนกระทั่งหลังพุทธปรินิพพาน^๑

^๑ โปรดดูพร ๘ ประการที่นางวิสาขาทูลขอพระพุทธองค์พระวินัยปิฎก (จีวรขันธนะ) เล่ม ๕, ข้อ ๑๕๓

ดูก่อนอาวุโส ผู้ฉลาดย่อมหาโอกาสทำความดีได้เสมอ พุทธบริษัทในรุ่นหลังเป็นหนี้ความดีของนางวิสาขา ในฐานะเป็นผู้ริเริ่มสิ่งที่ดีงามไว้ให้คนทั้งหลาย ถือเป็นเยี่ยงอย่างดำเนินตามมากหลายด้วยประการฉะนี้”

เมื่อพระอานนท์กล่าวจบลง เห็นพระกัมโพชะยังคงนั่งนิ่งอยู่ ท่านจึงกล่าวต่อไปว่า “ภราดา เรื่องพุทธจริยาและบุคคลผู้เกี่ยวข้องอันน่าสนใจนั้นมีมากมาย เหลือที่จะพรรณนาให้หมดในครั้งเดียวได้ ข้าพเจ้ารู้สึกว่เท่าที่นำมาเล่าแก่ผู้มีอายุก็พอสมควรแล้ว ท่านยังมีโอกาสที่จะรับทราบและศึกษาในโอกาสต่อไปอีก อนึ่งเวลานี้ก็เย็นมากแล้ว ท่านและข้าพเจ้ายังมีได้สร่งน้ำชำระกายให้สะอาดเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ปฏิญญธรรมสุขวิหาร และพิจารณาธรรมตลอดปฐมยามแห่งราตรี”

พระกัมโพชะลุกขึ้นนั่งกระโหย่ง ประนมมือเปล่งวาจาสาธุ ๓ ครั้ง แล้วกล่าวว่า

“ข้าแต่พระพุทธรอนุชา เป็นลาภอันประเสริฐแห่งโสดของข้าพเจ้า ที่ได้ฟังพุทธจริยาจากท่านผู้เป็นเสมือนองค์แทนแห่งพระศาสดา ข้าพเจ้าขอจารึกพระคุณ คือความกรุณาของท่านไว้ด้วยความเคารพสักการะอย่างสูงยิ่ง” แล้วพระกัมโพชะก็กราบลง อนุบาทมุลแห่งพระอานนท์ด้วยเบญจางคประดิษฐ์

๑๘

ปฎิบัติกรรมแห่งธัมโมชปีณญา

๑๑๙

ขอย้อนกล่าวถึงอิริยาบถแห่งพระอานนท์ พระอนุชาร่วมพระทัย
สมัยเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่

ตอนสายวันหนึ่ง

พระอาทิตย์โคจรขึ้นเกือบจะถึงกิ่งฟ้าทางด้านตะวันออกแล้ว
แต่ลมเช้าก็ยังพัดมาเบาๆ ความสดชื่นแผ่ปกคลุมอยู่ทั่วพระเชตะวัน
มหาวิหาร ความร่มรื่นแห่งอาราม ผสมด้วยความสงบระงับภายใน
แห่งสมณะผู้อาศัย ทำให้นาถปิณฑิการามปรากฏประหนึ่งโลกทิพย์
ซึ่งมีแต่ความสงบเย็น

เสียงภิกษุใหม่สาธยายพระพุทฺธพจน์ตั้งอยู่เป็นระยะๆ นอกจากนี้ยังมีบางท่านเดินจงกรม พิจารณาหัวข้อกรรมฐานที่อาจารย์บอกให้ เพื่อทำลายอาสวะซึ่งหมักคองอยู่ในจิตใจเป็นกิเลสanusสัย อันติดตามมาเป็นเวลาช้านาน บางรูปซุกและย้อมจีวรบางท่านกวาดลานพระวิหารและเตรียมอาคันตุกภัณฑ์ต่างชนิด เพื่อภิกษุต่างถิ่นผู้จะเดินทางมาเฝ้าพระศาสดา ทั้งหมดนี้เป็นไปโดยอาการสงบ เป็นเครื่องนำมาซึ่งศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้ทศนายิ่งนัก

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อนันตชินได้เสด็จผ่านมา ภิกษุผู้นั่งอยู่ก็ลุกขึ้นยืนถวายความเคารพ ผู้เดินอยู่ก็หยุดเดิน ภิกษุผู้กำลังทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งก็หยุดงานไว้ชั่วคราว เพื่อแสดงอาการคารวะและมองดูพระศาสดาด้วยสายตาอันแสดงถึงความเลื่อมใสลึกซึ้ง

พระจอมมุนีทรงทักทายภิกษุบางรูป และทรงแนะนำข้อธรรมบางประการ แล้วเสด็จเลยไป เมื่อถึงกุฎิหลังหนึ่ง พระพุทฺธองค์ประทับยืนนั่งครู่หนึ่ง แล้วผินพระพักตร์มาถามภิกษุผู้ตามเสด็จว่า

“อานนท์ ภิกษุรูปใดอาศัยอยู่ในกุฎิหลังนี้?”

“ภิกษุชื่อติสสะ พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลตอบ

“เธออยู่หรือ?”

“น่าจะอยู่ พระเจ้าข้า”

พระศาสดาเสด็จเข้าไปภายในกุฎิ ภาพที่ปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์ทำให้พระองค์สังเวชสุดประมาณ ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ในมัชฌิมวัย นอนนั่งอยู่บนเตียงน้อย ร่างกายของท่านปรุปรุนไปด้วยรอยแผล มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มท่วมกาย เตียงและผ้าของภิกษุรูปนั้น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

แปดเป็อนด้วยบุพโพโลหิตสังกลืนควาคลั่ง ท่านนอนจมอยู่ใน
กองเลือดและหนองซึ่งแห้งกรังไปแล้วก็มี ที่กำลังไหลเยิ้มอยู่ก็มี
เมื่อได้ยินเสียง ภิกษุรูปนั้นก็ลืมตาขึ้น จะยกมือขึ้นถวายทำความ
เคารพ แต่ยกไม่ขึ้น เหลียวไปอีกด้านหนึ่งของเตียง ท่านได้เห็น
พระพุทธรูชายืนสงบนิ่ง อากาเร้าฉายออกมาทางดวงหน้า
และแววตาของพระอานนท์ผู้ประเสริฐ และแล้วเมื่อเหลียวมาสบ
พระเนตรซึ่งสอดแววแห่งพระมหากรุณาออกมาของพระศาสดา
อีกครั้งหนึ่ง ครานั้นความตื่นตันใจได้ท่วมทับนหทัยของพุทธสาวก
จนเอ่อล้นออกมาทางดวงตาทั้งสอง แล้วค่อยๆ ไหลซึมลงอาบแก้ม
ซึ่งแห้งและตอบเพราะอากาศแห่งโรคนั้น

“ดูก่อนติสสะ” พระศาสดาตรัส “เธอได้รับทุกขเวทนามาก
หรือ?”

“มากเหลือเกิน พระเจ้าข้า เหมือนนอนอยู่ท่ามกลางหนาม”
เสียงซึ่งแหบเครือผ่านลำคอของพระติสสะออกมาโดยยาก

“เธอไม่มีเพื่อนพรหมจารี หรือสหธรรมิก หรือสัททวิหาริก
อันเตवासิกคอยปฏิบัติช่วยเหลืออยู่บ้างเลยหรือ?”

“เคยมี พระเจ้าข้า แต่เวลานี้เขาทอดทิ้งข้าพระองค์ไปหมด
แล้ว”

“ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น?”

“เขาเบื่อพระเจ้าข้า เพราะข้าพระองค์ป่วยมานานและรักษา
ไม่หาย เขาเลยพากันทอดทิ้งข้าพระองค์ไป”

“อาการเริ่มแรกเป็นอย่างไรนะ ติสสะ?”

“แรกที่เดียวเป็นตุ่มเล็กๆ ประมาณเท่าเมล็ดฝักกาด ผุดขึ้น

ทั่วกายพระเจ้าข้า แล้วค่อยๆ โตขึ้นตามลำดับๆ เท่าเมล็ดถั่วเขียว เท่ามะตูมและแล้วก็แตก น้ำเหลืองไหล สรีระทั้งสิ้นก็เป็นรูน้อย รูใหญ่ สบงและจีวรเปรอะไปด้วยเลือดและหนอง อย่างนี้แหละ พระเจ้าข้า” ทูลได้เท่านี้พระติสสะก็มีอาการหอบเล็กน้อย อ่อนเพลีย ไม่สามารถทูลต่อไปได้อีก

พระศาสดาและพระอานนท์เสด็จออกจากกุณินั้นไปสู่วังไฟ พระศาสดาทรงล้างหม้อน้ำด้วยพระองค์เอง พระอานนท์ติดไฟเสร็จแล้ววางหม้อน้ำไว้บนเตา ทรงรอคอยจนน้ำเดือด แล้วเสด็จไป หามเตียงภิกษุไข้ พระองค์จับด้านหนึ่งและพระอานนท์จับอีกด้านหนึ่ง หามมาสู่เรือนไฟ ภิกษุหลายรูปเดินมาเห็นพระศาสดาทรงกระทำเช่นนั้น ก็ช่วยเหลือคนละไม้คนละมือ ทรงให้เปลื้องผ้าของพระติสสะออกแล้วซักให้สะอาด อาบน้ำให้พระติสสะด้วยน้ำอุ่น ทรงชำระเรือนกายอันปรุพรุนด้วยพระองค์เอง พระอานนท์คอยช่วยเหลืออยู่อย่างใกล้ชิด เมื่อร่างกายนั้นสะอาดพอสมควรแล้ว และผ้าที่ซักไว้ก็พองนุ่มได้เรียบร้อย ครั้นพระพุทธรองค์ทรงเห็นสังขารของพระติสสะค่อยๆ ปรี่กระเป่าขึ้นพอสมควรแล้ว จึงประทานพระโอวาทว่า

“ติสสะ ร่างกายนี้ไม่นานนักดอก คงจักต้องนอนทับถมแผ่นดิน ร่างกายนี้เมื่อปราศจากวิญญูณครองแล้ว ก็ถูกทอดทิ้งเหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่าอันเขาทิ้งเสียแล้วอย่างไม่ไยดี

จงดูกายอันเปื่อยเน่านี้เสียเถิด มันอาดูรไม่สะอาด มีสิ่งสกปรกไหลเข้าไหลออกอยู่เสมอ ถึงกระนั้นก็ตาม มันยังเป็นที่พอใจปรารถนายิ่งนักของคนผู้ไม่รู้ความจริงข้อนี้”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เมื่อพระศาสดาแสดงธรรมจบลง พระตีสสะได้สำเร็จพระอรหัตตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภिता และเนื่องจากอาการป่วยหนัก ท่านไม่สามารถทนต่อไปได้อีก จึงนิพพานด้วยอนุภาติเสสนิพพาน พระศาสดาทรงให้กระทำฌาปนกิจ แล้วให้ก่อเจดีย์ขึ้นเพื่อบรรจุพระธาตุแห่งพระตีสสะนั้น

ข้อที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” นั้นช่างเป็นความจริงเสียนี้กระไร บรรดาโรคทั้งหลายนั้นพระพุทธองค์ตรัสว่า “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง” ก็เป็นความจริงที่ไม่สามารถจะคัดค้านได้ สัตว์ทั้งหลายอาจจะว่างเว้นจากโรคอื่นๆ ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้างก็พอมี แต่ใครเล่าจะว่างเว้นจากโรคคือความหิวแม้เพียงวันเดียว โรคคือความหิวนี้จึงต้องการบำบัดอยู่ตลอดเวลา ตลอดอายุ การที่มนุษย์ต้องวิ่งเต้นชนิด “กลางคืนเป็นคว้น กลางวันเป็นเปลว” นั้น ส่วนใหญ่ก็เพื่อนำปัจจัยซึ่งสามารถบำบัดความหิวนี้เอง มาปรนเปรอร่างกายอันพร่องอยู่เสมอ นอกจากโรคประจำคือโรคหิวแล้ว ยังมีโรคอื่นๆ อีกมากมาย คอยบีบคั้นเสียดแทงให้มนุษย์ต้องกระวนกระวายปวดร้าวทางกายและใจ

และจะมีเวลาใดเล่าที่มนุษย์จะต้องการเพื่อนผู้เห็นใจ เสมอเหมือนเวลาป่วยหรืออาหารหนัก ในทำนองเดียวกัน จะมีมิตรใดเล่าจะเบื้อหน่ายและรำคาญเพื่อนในยามทุกข์เสมอด้วยมิตรเทียม ควรพอใจช่วยเหลือกันตามฐานะและโอกาส น่าจะเป็นหน้าที่ของมนุษย์ผู้ได้รับการศึกษาดีแล้ว นอกเสียจากเขาผู้นั้นจะเป็นมนุษย์แต่เพียงกาย และได้รับการศึกษาเพียงครั้งๆ กลางๆ เท่านั้น

อีกครั้งหนึ่งพระพุทธองค์มีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เสด็จไปตามเสนาสนะต่างๆ ทอดพระเนตรเห็นภิกษุอาพาธหนัก รูปหนึ่ง นอนจมกองอุจจาระและปัสสาวะของตนอยู่ ภิกษุรูปนั้นป่วยเป็นโรคท้องร่วง ไม่มีใครพยาบาลเลย ทั้งนี้เพราะเมื่อคราวท่านปรกติดี้อยู่ ท่านไม่เคยอุปัฏฐากใคร พระพุทธองค์อันพระมหากุณา เตือนแล้ว ได้ให้พระอานนท์ไปนําน้ำมา พระองค์ราตรดลง พระอานนท์ขัดสี พระองค์ทรงยกศิระชะ พระอานนท์ยกเท้าแล้ววางลงบนเตียงนอน ให้ฉันคิลานเภสัชเท่าที่พอจะหาได้

เย็นวันนั้นเองก็ทรงให้ประชุมสงฆ์ บรรณาทักขิณิกขุอาพาธ ไม่มีผู้พยาบาลได้รับความลำบาก แล้วตรัสพระพุทธพจน์อันจับใจว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอบัดนี้ไม่มีมารดาไม่มีบิดาแล้ว ถ้าพวกเธอไม่รักษาพยาบาลกันเอง ใครเล่าจะพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดมีความประสงค์จะปฏิบัติบำรุงเรา ขอให้ผู้นั้นปฏิบัติบำรุงภิกษุอาพาธเถิด เท่ากับได้ปฏิบัติบำรุงเรา

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธลง ภิกษุผู้เป็นศิษย์ พึงรักษาพยาบาลจนกว่าเธอจะหาย ถ้าศิษย์อาพาธลง อุปัชฌายะอาจารย์ พึงทำเช่นเดียวกัน ภิกษุใดไม่ทำ ภิกษุนั้นย่อมเป็นอาบัติ คือฝ่าฝืนระเบียบของเรา ถ้าอุปัชฌายะอาจารย์ไม่มี ให้ภิกษุร่วมอุปัชฌายะอาจารย์เดียวกันปฏิบัติ ถ้าไม่ทำย่อมเป็นอาบัติ อนึ่ง ถ้าภิกษุร่วมอุปัชฌายะอาจารย์เดียวกันไม่มี ให้เป็นหน้าที่ของสงฆ์ที่จะพึงรักษาพยาบาลเธอจนกว่าจะหาย อย่าได้ทอดทิ้งเธอไว้เดียวดาย”

ความสำคัญในพระพุทธวจนะนี้เอง เป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลาย แม้จะมาจากวรรณะต่างกัน ตระกูลต่างกัน แต่เมื่อมาสู่ธรรมวินัย

ที่คมมาฆ่าแหละท้อง เจ็บปวดเร่าร้อนทั่วกายเหมือนถูกย่างบน
หลุมถ่านเพลิง

พระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธรรม พรรณนาความทุกข์แห่ง
สังขารอันมีผลสืบเนื่องมาจากกิเลสและกรรมของตน จนพระ
ผู้คฤณะได้สำเร็จเป็นโสดาบัน

ครั้งหนึ่ง พระคิริมานันทะอาพาธหนัก พระอานนท์ทราบ
เรื่องนี้แล้วทูลอาราธนาให้พระศาสดาเสด็จไปเยี่ยม เนื่องจาก
พระพุทธรองค์ยังทรงมีภารกิจบางอย่างอยู่ จึงเสด็จไปมิได้ แต่ทรงให้
พระอานนท์เรียนสัญญา ๑๐ ประการ แล้วไปสาธยายให้พระคิริมา-
นันทะฟัง พระอานนท์ครั้นเรียนสัญญา ๑๐ ประการอย่างแม่นยำ
แล้วก็ไปสู่สำนักของพระคิริมานันทะ สาธยายสัญญา ๑๐ ประการ
ให้ฟัง โดยใจความดังนี้

รูป คือ ก้อนทุกข์ก้อนหนึ่ง ซึ่งประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง ๔
กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม และไฟ เป็นไปโดยจักร ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง
นอน อันรวมเรียกว่าอิริยาบถ มีทวาร ๙ คือ ตา ๒ หู ๒ จมูก ๒
ปาก ๑ ทวารหนัก ๑ ทวารเบา ๑ อันเป็นที่หลังไหลออกแห่งตัว
ปลวก คือ สิ่งโสโครกต่างๆ ขี้ตาไหลออกจากตา ขี้หูไหลออกจาก
ช่องหู ฯลฯ ทั่วสรรพางค์มีรูเล็กๆ เป็นที่หลังไหลออกแห่งสิ่งสกปรก
อันหมักหมมอยู่ภายใน พระศาสดาจึงเปรียบรูปรูปรุกกายนี้เหมือนจอม
ปลวกบ้าง เหมือนหม้อดินบ้าง

เวทนา คือ ความเสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง
เฉยๆ บ้าง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สัญญา คือ ความทรงจำได้หมายรู้ ซึ่งรูป เสียง กลิ่น รส และโณภูมิลัพพารมณ์ คือสิ่งซึ่งถูกต้องได้ด้วยกาย

สังขาร คือ สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เป็นกลางๆ บ้าง

วิญญาน คือ การรับรู้อารมณ์อันผ่านมาจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่าชั้น ๕ ล้วนมีสภาพเป็นทุกข์ เพราะทนอยู่ไม่ได้ ไม่เที่ยง เพราะปรวนแปรอยู่เสมอ เป็นอนัตตาเพราะฝันไม่ได้ ไม่เป็นไปตามปรารถนาว่าจงเป็นอย่างนี้เกิด อย่างไม่เป็นอย่างนั้นเลย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ พระผู้มีพระภาคเรียกว่า **อนิจจสัญญา** และ **อนัตตสัญญา**

๑๑๗

เพื่อให้สัญญาทั้ง ๒ ประการได้การอุปถัมภ์ พระพุทธองค์ ทรงสอนให้พิจารณาอสุภสัญญา คือความไม่งามแห่งกายนี้ โดยอาการว่า กายนี้ตั้งแต่ปลายผมลงไป ตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นมา เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ กล่าวคือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ น้ำมันข้น น้ำมันเหลว น้ำตา น้ำลาย น้ำไขข้อ น้ำมูตร

อาการหรือสิ่งดังกล่าวมานี้ ย่อมให้ทุกข์ให้โทษเมื่อมีอาการเปลี่ยนแปลง เป็นบ่อเกิดแห่งโรคนานาชนิด เช่น โรคตา โรคหู โรคจมูก โรคลำไส้ โรคไต โรคปอด โรคม้าม โรคตับ โรคเกี่ยวกับอุจจาระ ปัสสาวะ ฯลฯ การพิจารณาเห็นโทษแห่งสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นรังของโรคนั้นแล เรียกว่า **อาทีนวสัญญา**

ร่างกายนี้เป็นที่นำมา คือเป็นสื่อแห่งความตริกในเรื่องกาม บ้าง เรื่องพยาบาทบ้าง เรื่องเบียดเบียนบ้าง วิตกทั้งสามนี้เมื่อจะตั้งลงก็ตั้งลงในกายนี้ การกำหนดใจประหารกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก เรียกว่า **ปหานสัญญา**

เมื่อประหารได้แล้ว ความกำหนดพอใจในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดพอใจก็คลายลง พอดีใจในการที่จะสำรอกราคะเสีย เรียกว่า **วิราดสัญญา**

การดับกิเลสทั้งหมดให้ประสบความสำเร็จได้ เรียกว่า นิโรธ ความพอใจกำหนดในนิโรธนั้น เรียกว่า **นิโรธสัญญา**

๒๒๘ ความรู้สึกที่ว่า โลกนี้เป็นที่ตั้งที่เกิดแห่งความวุ่นวายนานา ประการ หาความสงบสุขได้โดยยาก ไม่เพียงแต่ในโลกนี้เท่านั้น แม้โลกทั้งปวงก็ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน ร้อนระอุอยู่ด้วยเพลิงภายในคือกิเลส แล้วไม่ปรารถนาโลกไหนๆ เรียกว่า **สัพพะโลเก อนภิตรตสัญญา**

การกำหนดใจไม่ปรารถนาสังขารทั้งปวง ไม่ว่าจะมียศครอง หรือไม่มีใจครอง ไม่ยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางซึ่งสิ่งที่เคยยึดถือไว้ ย่อมประสบความสำเร็จสบาย เบาใจ เหมือนคนปลงภาระหนักลงเสีย การกำหนดใจดังนี้เรียกว่า **สัพพะสังขารเอสอนนิฏฐตสัญญา**

การกำหนดลมหายใจเข้าออก มีสติตั้งไว้ที่ลมหายใจ เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ว่ายาว เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ว่าสั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการบรรเทา กามราคะ และความหลงใหล เรียกว่า **อานาปานสติ**

พระคิริมานันท์จะส่งกระแสจิตไปตามธรรมบรรยายของพระอานนท์ รู้สึกซาบซึ้งซึมซาบ ปีติปราโมชเกิดขึ้น เป็นปฏิกิริยาแห่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ธัมโมชปัณฺญา สามารถข่มอาพาธหนักเสียได้ ท่านหายอาพาธนั้น
ด้วยฟังสัณฺญา ๑๐ ประการจากพระพุทฺธอนุชา

แน่นอนทีเดียว การอุปการะช่วยเหลือผู้อื่นคราวอาพาธนั้น
ย่อมเป็นสิ่งประทับใจอยู่ตลอดเวลา ทั้งแก่ผู้รับและแก่ผู้ให้ โรค
เป็นศัตรูของชีวิต การช่วยกำจัดโรคเท่ากับช่วยกำจัดศัตรูของชีวิต
ทำนองเดียวกับกิเลสเป็นศัตรูของจิตใจ การช่วยกำจัดกิเลสจึง
เท่ากับช่วยกำจัดศัตรูของจิต พระบรมศาสดาและพระพุทฺธอนุชา
อานนท์นั้นเป็นกัลยาณมิตรแห่งมวลชน เป็นที่พึ่งได้ทั้งทางกายและ
ทางจิต จะหากัลยาณมิตรใดเล่าเสมอเหมือนหรือยิ่งกว่าท่านผู้ทรง
คุณอันประเสริฐนี้

๑๙

น้ำใจ และ จริยา

เช้าวันหนึ่ง พระอานนท์เข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถี ได้พบพรหมณ์นามว่า สังครวะ ผู้มีความเชื่อถือว่า บุคคลจะบริสุทธิ์ได้ด้วยการอาบน้ำในแม่น้ำคงคาวันละ ๓ ครั้ง คือ เช้า กลางวันและเย็น บาปอันใดที่ทำในเวลารাত্রี บาปนั้นย่อมล้างได้ ลอยได้ด้วยการอาบน้ำในเวลาเช้า และอาบน้ำในเวลากลางวัน เพื่อล้างบาปที่ทำตั้งแต่เช้าจนเที่ยง อาบน้ำในเวลาเย็น เพื่อล้างบาปอันอาจจะเกิดขึ้นในเวลาหลังเที่ยง น้ำที่อาบนั้นต้องเป็นน้ำในแม่น้ำคงคา โดยถือได้ว่าไหลมาจากแดนสวรรค์ ผ่านเศียรพระศิวะผู้เป็นเจ้ามาแล้ว ไม่เพียงแต่ล้างบาปอย่างเดียวเท่านั้น แต่สามารถบำบัดโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย และเมื่ออาบน้ำในพระแม่คงคาทุกวัน ตายแล้วย่อมไปสู่สวรรค์ ได้สถิตอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นของ

ธรรมดาที่จะมองเห็นโยคีและผู้บำเพ็ญพรตนิกายต่างๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำคงคาตอนเหนือแถบภูเขาหิมาลัย ทรมานตนอยู่ด้วยวิธีแปลกๆ ตามแต่ตนจะเห็นว่าอย่างไรหนดี และสามารถเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าของได้ บางพวกนอนบนหนาม บางพวกคลุกตนด้วยขี้เถ้า บางพวกยืนยกขาข้างเดียวอ้าปากกินลมชมจันทร์ บางพวกยื่นเอามือเหนี่ยวกิ่งไม้จนเล็บยาวออกมาแทบจะทะลุหลังมือ บางพวกบูชาไฟและบูชาพระอาทิตย์ แต่ก็มีอยู่ไม่น้อยที่โยคีบางพวกบำเพ็ญเพียรทางจิตจนได้บรรลุฌานชั้นต่างๆ สามารถมองเห็นเหตุการณ์ทั้งอดีตอนาคตเหมือนประสบมาเอง บางคนสามารถได้เจตปรียญาณ คือรู้วาระจิตของผู้อื่น ตอบปัญหาได้โดยที่ผู้ถามเพียงนึกถามอยู่ในใจเท่านั้น

พระอานนท์ได้เห็นสังครวพราหมณ์ผู้ถือการลงอาบน้ำในแม่น้ำคงคาเป็นอาจินวัตร์ตั้งนั้นแล้ว มากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

“พระองค์ผู้เจริญ สังครวพราหมณ์เวลานี้อยู่ในวัยชรา มีอวัยวะงามพอสนทนาได้อยู่ แต่อาศัยความเชื่อถือเก่าๆ จึงมองไม่เห็นทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ขอพระผู้มีพระภาคจงอาศัยพระมหากรุณาเสด็จไปโปรดสังครวพราหมณ์สักครั้งเถิด”

พระพุทธองค์ทรงรับอาราธนาของพระอานนท์ด้วยอาการดุชณี วันรุ่งขึ้นเสด็จไปสู่निเวศน์ของพราหมณ์นั้นเหมือนเสด็จเยี่ยมอย่างธรรมดา เมื่อสัมผัสทณียกถาล่วงไปแล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า

“พราหมณ์ เวลานี้ท่านยังอาบน้ำดำเกล้าในแม่คงคาวนละ ๓ ครั้งอยู่หรือ?”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ยังทำอยู่ พระเจ้าข้า” พรหมณ์ทูลด้วยอาการนอบน้อม

“ท่านเห็นประโยชน์อย่างไรนะพรหมณ์ จึงต้องอาบน้ำดำเกล้า เฉพาะแต่ในแม่น้ำคงคาเท่านั้น ที่อื่นจะอาบได้หรือไม่ ที่ตถาคตถามนี้ถามเพื่อต้องการความรู้ความเห็นเท่านั้น อย่าหาว่าตถาคต ละลาบละล้วงในเรื่องส่วนตัวเลย”

“พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้ฟังมาตั้งแต่อายุยังเยาว์ว่า แม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สามารถชำระบาปมลทินทั้งปวงได้ เพราะได้ไหลผ่านเศียรพระศิวะผู้เป็นเจ้าลงมา เป็นแม่คงคาสวรรค์ ข้าพเจ้าจึงเลื่อมใสและปฏิบัติตามบุรพชนซึ่งเคยถือปฏิบัติกันมา และข้าพเจ้าเชื่อว่าสามารถชำระบาปได้จริงๆ” พรหมณ์ทูลด้วยความมั่นใจ

“พรหมณ์” พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยพระสุรเสียงที่อ่อนโยน นุ่มนวลและอย่างกันเอง “ขอให้ท่านนึกว่าเราสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้ความเข้าใจกันเถิด ตถาคตจะขอลถามท่านว่า บาบมลทินนั้น อยู่ที่กายหรืออยู่ที่ใจ?”

“อยู่ที่ใจซิ พระโคตม”

“เมื่อบาปมลทินอยู่ที่ใจ การลงอาบน้ำชำระกาย น้ำนั้นจะสามารถซึมซาบลงไปล้างใจด้วยหรือ?”

“แต่พระโคตมต้องไม่ลืมน้ำนั้นมิใช่ น้ำธรรมดา มันเป็นน้ำ ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อกันว่าสามารถล้างบาปมลทินภายในได้”

“ท่านคิดว่า ความเชื่อสามารถเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงซึ่งมีอยู่ในตัวมันเองอยู่แล้ว ให้เป็นอีกอย่างหนึ่งตามที่เราเชื่อหรือ?”

“เป็นไปได้เลย พระโคตม ความเชื่อมีอาจบิดเบือนความจริงได้ ความจริงย่อมทรงตัวของมันอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม”

“เป็นอันท่านยอมรับว่า ความเชื่อไม่อาจไปบิดเบือนความจริงได้ ก็การที่ท่านเชื่อว่า แม่น้ำคงคาสามารถล้างบาปมลทินภายในได้ นั้น มันจะเป็นจริงอย่างที่ท่านเชื่อละหรือ ดูก่อนพราหมณ์ อุปมาเหมือนบุรุษผู้หลงทางในป่าแล้วบ้ายหน้าไปทางทิศหนึ่ง ซึ่งตนเข้าใจว่าเป็นทิศตะวันออก แต่ความจริงมันเป็นทิศตะวันตก ความเชื่อของเขาไม่อาจจะไปเปลี่ยนทิศตะวันตกให้เป็นทิศตะวันออกได้ฉันใด ความเชื่อของพราหมณ์เป็นอันมากที่เชื่อว่าแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ สามารถล้างบาปได้ ก็ไม่อาจทำให้แม่น้ำนั้นล้างบาปได้จริงเลย จึงชวนกันเข้าใจผิดเหมือนบุรุษผู้หลงทางในป่านั้น

ดูก่อนพราหมณ์ เปรียบเหมือนมนุษย์ผู้หนึ่งมีหม้อทองแดงอยู่ใบหนึ่ง มันเปื้อนเปรอะด้วยสิ่งปฏิกูลทั้งภายในและภายนอก เขาพยายามชำระล้างด้วยน้ำจำนวนมาก แต่ล้างเฉพาะภายนอกเท่านั้น หาได้ล้างภายในไม่ ท่านคิดว่าสิ่งปฏิกูลภายในจะพลอยหมดไปด้วยหรือ?”

“เป็นไปได้เลย พระโคตมผู้เจริญ บุรุษผู้นั้นยอมเหนื่อยแรงเปล่า ไม่อาจทำให้ภายในหม้อสะอาดได้ สิ่งสกปรกเคยเกรอะกรังอย่างไรรู้ก็คงอยู่อย่างนั้น”

“ดูก่อนพราหมณ์ เรากล่าวกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ว่าเป็นสิ่งทำให้จิตสกปรก และสามารถชำระล้างได้ด้วยธรรม คือความสุจริต มิใช่ด้วยการอาบน้ำธรรมดา น้ำดื่มของบุคคลผู้มีกายสุจริต

พระอานนท์ พุทธอนุชา

วชิสุจริตและมโนสุจริต ย่อมเป็นน้ำคักดีลึลธิไปในตัวแล้ว

นี่แน่ะพราหมณ์ มาเกิดมาอาบน้ำในธรรมวินัยของเรานี้ ซึ่ง ลึกซึ้ง สะอาด ไม่ขุ่นมัว มีศีลเป็นท่าลง บัณฑิตสรรเสริญ เป็นที่ที่ ผู้รู้นิยมอาบกัน อาบแล้วข้ามฝั่งได้โดยที่ตัวไม่เปียก”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้ พราหมณ์กล่าวด้วยความ เบิกบานใจว่า “แจ่มแจ้งจริงพระโคตม แจ่มแจ้งจริง เหมือนหงาย ของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืด ให้ผู้มีนัยน์ตาดีได้เห็นรูป ข้าพระพุทธเจ้าขอปฏิญาณตนเป็นอุบาสก ถึงพระองค์พร้อมด้วยพระธรรม และพระสงฆ์ เป็นผู้นำทาง ตั้งแต่ บัดนี้เป็นต้นไป จวบจนสิ้นลมปราณ”

พระอานนท์พุทธอนุชาเป็นผู้มีน้ำใจปรารถนาความสุข ความสำเร็จแก่ผู้อื่น ในฐานะที่พอช่วยเหลือได้ตั้งได้กล่าวมาแล้วนี้ คุณธรรมอีกอย่างหนึ่งของท่านซึ่งน่าประทับใจยิ่งนัก คือมีความ เคารพยำเกรงต่อพระเถระผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ซึ่งพระศาสดา ทรงยกย่องแล้ว มีพระสารีบุตรและพระมหากัสสปะนั้น พระอานนท์ ไม่กล้าแม้แต่จะเอ่ยชื่อท่าน

คราวหนึ่งพระมหากัสสปะจะเป็นอุปัชฌายะให้อุปสมบทแก่ กุลบุตรผู้หนึ่ง จึงส่งทูตไปนิมนต์พระอานนท์เพื่อสวดอนุสาวนา คือ สวดประกาศเพื่อขอความยินยอมจากสงฆ์ ในการสวดนี้จะต้อง ระบुชื่อผู้เป็นอุปัชฌายะด้วย พระอานนท์ไม่รับ ท่านอ้างว่าท่านไม่ สามารถเอ่ยชื่อพระมหากัสสปะต่อหน้าท่านได้ พระผู้มีพระภาคทรง ทราบเรื่องนี้แล้ว จึงทรงบัญญัติให้สวดอนุสาวนาระบुชื่อโคตรกันได้

อีกครั้งหนึ่งท่านมีหน้าที่ต้องให้โอราทภิกษุณี ท่านขอร้อง
วิงวอนให้พระกัสสปะไปกับท่าน เพื่อให้โอราทภิกษุณีแทนท่าน
เพราะเห็นว่าพระมหากัสสปะเป็นนักปฏิบัติที่เคร่งครัด โอราทของ
ท่านคงจะเป็นประโยชน์แก่ภิกษุณีผู้ยินดีต่อการปฏิบัติ พระมหา
กัสสปะปฏิเสธถึง ๒ ครั้ง เมื่อพระอานนท์อ้อนวอนเป็นครั้งที่ ๓
ท่านจึงไป ไปอย่างขัดพระอานนท์ไม่ได้ โดยปรกิตท่านเป็นผู้อยู่ป่า
ไม่ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เมื่อถึงสำนักภิกษุณีและให้โอราทพอ
สมควรแล้ว ท่านก็ลากลับ ต่อมาท่านได้ทราบว่ ภิกษุณีรูปหนึ่ง
ติเตียนท่านว่า พระมหากัสสปะไม่น่าจะกล่าวธรรมต่อหน้าเวเทหฺมุณี
คือนักปราชญ์อย่างเช่นพระอานนท์เลย การกระทำเช่นนั้น เหมือน
พ่อค้าขายเข้มนำเข้มมาขายแก่นายช่างผู้ทำเข้ม ช่างนำหัวเราะ
พระมหากัสสปะกล่าวกับพระอานนท์ว่า

“พระอานนท์ เธอหรือเรากันแน่ที่ควรจะเป็นพ่อค้าขายเข้ม
ก็พระศาสดาเคยยกย่องเธอบ้างหรือว่า มีวิหารธรรม คือธรรมเป็น
เครื่องอยู่ประจำเสมอด้วยพระองค์ แต่เรานี้แหละพระศาสดายกย่อง
ในท่ามกลางสงฆ์เสมอว่ามีธรรมเสมอด้วยพระองค์ เช่นเดียวกับ
ที่ยกย่องพระสารีบุตรว่า สามารถแสดงธรรมได้เสมอด้วยพระองค์”

“ท่านผู้เจริญ” พระอานนท์กล่าวด้วยเสียงเรียบปรกิต “อย่า
คิดอะไรเลย สตรีส่วนมากเป็นคนโง่เขลา มักขาดเหตุผล พุด
พล่อยๆ ไปอย่างนั้นเอง”

การที่พระมหากัสสปะกล่าวกับพระอานนท์อย่างนั้น มิใช่
เพราะท่านน้อยใจหรือเสียใจในการที่ภิกษุณีกล่าวดูหมิ่นท่าน แต่
ท่านกล่าวด้วยคิดว่า คำพุดของท่านคงจะถึงภิกษุณี และเธอจะได้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สำนึกตนแล้วกลับความเห็นเสีย การที่ภิกษุณีกล่าวเช่นนั้นเป็นการไม่สมควร จะเกิดโทษและทุกข์แก่เธอเอง ด้วยจิตคิดจะอนุเคราะห์อย่างนี้ พระมหากัสสปะจึงกล่าวอย่างนั้น

โดยความเป็นจริงแล้ว พระมหากัสสปะมีความสนิทสนมและกรุณาพระอานนท์ยิ่งนัก กล่าวกันว่าแม้พระอานนท์จะมีอายุย่างเข้าสู่วัยชราเกศทางอกแล้ว พระมหากัสสปะก็เรียกท่านว่า “เด็กน้อย” อยู่เสมอ และพระอานนท์เฝ้าก็ประพடுத்தนน่ารักเสียจริงๆ

พระอานนท์เป็นองค์แทนธรรมรัตนะ

คราวหนึ่งมีพราหมณ์ผู้หนึ่งเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลว่า สำหรับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกนั้น เขาได้บูชาแล้วด้วยการถวายอาหารบ้าง ถวายเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้บ้าง เวลานี้เขาต้องการจะบูชาภิกษุผู้เป็นพหูสูตทรงธรรม เขาจึงทูลถามว่า ก็ใครเล่าเป็นพหูสูตทรงธรรม พระผู้มีพระภาครับสั่งให้พราหมณ์ไปถามภิกษุทั้งหลาย เมื่อพราหมณ์ไปถามภิกษุทั้งหลาย ก็ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ผู้เป็นพหูสูตทรงธรรมดังกล่าวนั้นคือพระอานนท์พุทธอนุชา พราหมณ์จึงได้นำจิวรไปถวายพระอานนท์ เป็นการบูชาพระธรรม พระอานนท์จึงเป็นสาวกที่เป็นองค์แทนธรรมรัตนะ

กล่าวอีกปริยายหนึ่ง ผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรมโดยชอบ ไม่ดูแคลนธรรม ให้ความยำเกรงแก่ธรรม ไม่เหยียบย่ำธรรม ซื่อว่าเป็นผู้บูชาพระธรรมด้วยความหมายอย่างสูง แม้พระพุทธองค์ก็ทรงเคารพนับถือธรรม

ครั้งหนึ่งเมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ได้ต้นไทรอันคนเลี้ยงแพะชอบมาพักอาศัยเสมอ ซึ่งมีชื่อว่า “อชปาลนิโครธ” ทรงปริวิตกว่า ผู้ไม่มีที่พึ่งอยู่ลำบาก ผู้ไม่มีที่เคารพที่เกรงใจก็อยู่ลำบาก ก็พระองค์จะถือใครเป็นที่เคารพ ยำเกรงได้ ทรงตรวจดูบุคคลทั้งหลายที่พระองค์จะพึงเคารพยำเกรง แต่ไม่ทรงเห็นใครที่เสมอด้วยพระองค์หรือยิ่งกว่าพระองค์ในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ แต่ยังทรงตระหนัก อยู่ว่า ผู้ไม่มีที่พึ่งที่เคารพยำเกรงย่อมอยู่ลำบาก พระองค์ควรจะมี ใครหรืออะไรหนอเป็นที่เคารพ ในที่สุดก็ทรงมองเห็นพระธรรมที่ พระองค์ตรัสรู้นั้นแล้ว ว่าเป็นธรรมที่ประณีตลึกซึ้ง ควรแก่การเคารพ พระพุทธองค์จึงทรงอธิษฐานพระทัย คือเอาธรรมเป็นที่เคารพแห่ง พระองค์ พระธรรมจึงเป็นสิ่งสูงสุด แม้พระพุทธเจ้าเองยังต้องทรง เคารพ

กล่าวโดยรวบยอด พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์จะ ต่างกันก็แต่เพียงชื่อเท่านั้นส่วนโดยเนื้อความแล้ว เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน แยกออกจากกันไม่ได้ เปรียบเหมือนแก้วหรือเพชรสาม เหลี่ยมซึ่งอาศัยอยู่ในเม็ดเดียวกันนั่นเอง พระธรรมเป็นความจริง ซึ่ง เป็นอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกฎแห่งความจริงซึ่งมีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงค้นพบกฎแห่งความจริงนั้น แล้วนำมาตีแผ่ ชี้แจงแสดงเปิดเผย พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมและรักษา ธรรม ทรงธรรมไว้ และแสดงต่อๆ กันมา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ ชาวโลกเหมือนผู้รับช่วงดวงประทีปสำหรับส่องทางแก่มวลมนุษย์ ผู้สัจจอยู่ในป่าแห่งชีวิตนี้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ครั้งหนึ่งพระอานนท์นั่งพักอยู่ ณ ที่พักกลางวัน ท่านมีความคิดขึ้นว่า พระศาสดาเคยตรัสเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าหลายพระองค์ เช่นเรื่องมารดาบิดาของพระพุทธเจ้าองค์นั้นๆ เรื่องกำหนดพระชนมายุ เรื่องการตรัสรู้ เรื่องสาวกสันนิบาต เรื่องอัคนิสาวก ตลอดถึงเรื่องอุปัฏฐาก แต่เรื่องอุโบสถของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ พระพุทธเจ้ายังมีได้ตรัสให้ทราบเลย อุโบสถของพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ จะเหมือนกับของพระศาสดาของเราหรือไม่ เมื่อท่านสงสัยดังนี้ จึงเข้าไปหาพระพุทธองค์ทูลถามข้อความนั้น

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า กำหนดอุโบสถของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน ส่วนโอวาทปาฏิโมกข์ คือพระโอวาทเป็นหลักของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์เหมือนกันทั้งสิ้น คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าวิปัสสี ทรงกระทำอุโบสถ ๗ ปีต่อ ๑ ครั้ง ทั้งนี้เพราะพระโอวาทที่ทรงประทานวันหนึ่งเพียงพอสำหรับ ๗ ปี ส่วนพระสิขีและพระเวสสภูสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงกระทำอุโบสถ ๖ ปีต่อ ๑ ครั้ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ และโกนาคมณะ ทรงกระทำปีละครั้ง พระกัสสปทศพล ทรงกระทำทุกๆ ๖ เดือน ส่วนพระองค์เอง ทรงกระทำทุกๆ ๑๕ วัน กาลเวลาที่ทำอุโบสถแตกต่างกันอยู่อย่างนี้ แต่พระโอวาทนั้นเหมือนกันทุกประการ ดังนี้

ตอนแรก ทรงแสดงหลักทั่วๆ ไปว่า

ตีติกขาขันติ คือความอดทน อดกลั้นต่ออารมณ์ที่มาชั่วร้าย ให้โลก ให้โกรธ และให้หลง อดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น จัดเป็น

ตบะธรรมที่ยอดยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานเป็นบรมธรรม คือจุดหมายปลายทางแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้บวชแล้ว แต่ยังไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนอยู่ หาชื่อว่าสมณะ คือผู้สงบไม่

ตอนที่ ๒ ทรงวางแนวการสอนพระพุทธศาสนาว่า

ศาสนาของพระองค์สรรเสริญการไม่ทำความชั่ว และสรรเสริญการทำความดี ยกย่องการทำจิตให้ผ่องใสสะอาด เพราะฉะนั้น ในการสอนธรรมพึงมุ่งเข้าหาจุดทั้งสามจุดนี้ พุทฺธให้เขาเห็นโทษของความชั่ว ให้เห็นคุณของความดี และการทำใจให้ผ่องแผ้ว ประการหลังเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งพรหมจรรย์

ตอนที่ ๓ ทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ว่า

- ต้องไม่ว่าร้ายใคร คือเผยแผ่ศาสนาโดยไม่ต้องรุกรานใคร
- ต้องไม่เบียดเบียนเช่นฆ่าผู้ที่ไม่เชื่อถือ ไม่ข่มเหงใคร
- ต้องสำรวมระวังในสิกขาบทปาฏิโมกข์ สำรวมตนด้วยดี ทำตนให้เป็นตัวอย่างทางสงบ
- ต้องไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง พยายามรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งสมณะไว้
- ต้องอยู่ในที่สงบสงัด ไม่จุ่นจ้านพลุกพล่าน
- ต้องประกอบความเพียรทางจิตอยู่เสมอ เพื่อละอกุศลธรรมที่ยังมีได้ละ เพื่อบำเพ็ญกุศลที่ยังมีได้ทำให้เจริญ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

โดยที่โอราทปาฏิโมกข์ คือพระโอวาทที่เป็นหลักใหญ่ของพระพุทธรเจ้าทุกพระองค์เหมือนกัน และลงกันได้โดยสนธิอย่างนี้เอง พระคณาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์จึงได้กล่าวไว้โดยบุคลาธิษฐานว่า

“เมื่อพระศากยมุนีเสวยข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา ในตอนเช้าแห่งวันเพ็ญเดือนวิสาขะแล้ว พระองค์ได้นำภาตทองคำที่ใส่ข้าวมธุปายาสนั้นไปลอยเสียในแม่น้ำเนรัญชรา ภาตนั้นลอยทวนกระแสน้ำไปหน่อยหนึ่ง แล้วจมลงไปซ้อนกับภาตของพระพุทธรเจ้าองค์ก่อนๆ เสียงดังกริก ภูฏานาคราชซึ่งนอนหลับเป็นเวลานานก็ตื่นขึ้นพลางนึกในใจว่า ‘เร็วจริง ยังนอนหลับไม่เต็มตื่นเลย พระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งแล้ว มองดูภาตที่ลงไปซ้อนกันอยู่ครู่หนึ่งแล้วหลับต่อไป ภูฏานาคราชนี้จะตื่นขึ้นเฉพาะเวลาที่พระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นเท่านั้น”

เรื่องนี้ถอดเป็นธรรมาธิษฐานได้ความดังนี้

ภาตทองคำเปรียบด้วยพระธรรมเทศนาของพระพุทธรเจ้าที่ว่าลอยทวนกระแสน้ำนั้น หมายถึงลอยทวนกระแสจิตของคนธรรมดา สภาพจิตของคนมักไหลเลื่อนลงสู่ที่ต่ำ คืออารมณ์อันน่าใคร่ น่าพอใจ แต่ธรรมของพระพุทธรองค์เน้นหนักไปในทางให้ฝึกฝนจิต เพื่อละความใคร่ ความพอใจ ความเมาต่างๆ จึงเรียกว่าทวนกระแส ดังที่พระองค์ทรงปรารภเมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ และทรงดำริจะโปรดเวไนยสัตว์ว่า

“ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต มิใช่วิสัยแห่งตรรก คือคิดเอาไม่ได้ หรือไม่ควรลงความเห็นด้วยการเดา แต่เป็นธรรมที่บัณฑิตพอจะรู้ได้ อนึ่งเล่า

อ. วศิน อินทสระ

สัตว์ทั้งหลายส่วนมากยินดีในอาลัย คือกามคุณ สัตว์ผู้เห็นปานนั้น
ยากนักที่จะเห็นปฏิจสมุขบาทและพระนิพพาน ซึ่งมีสภาพบอก
คืนกิเลสทั้งหมด ทำตัณหาให้สิ้น ดับทุกข์ เราจะพึงแสดงธรรมหรือ
ไม่หนอ ถ้าแสดงไปแล้วคนอื่นรู้ตามไม่ได้ เราก็จะพึงลำบากเปล่า
โอ อย่าเลย อย่าประกาศธรรมที่เราได้บรรลุแล้วเลย ธรรมนี้อัน
บุคคลผู้เพียบแปล้ไปด้วยราคะโทสะ จะรู้ได้โดยง่ายมิได้เลย บุคคล
ที่ยังยินดีพอใจให้กิเลสข่มจิต ถูกความมืดคือกิเลสหุ้มห่อแล้วจะ
ไม่สามารถเห็นได้ ซึ่งธรรมที่ทวนกระแสจิตละเอียดประณีตลึกซึ้ง
เห็นได้ยากนี้”

ทรงดำริอย่างนี้แล้วจึงน้อมพระทัยไปเพื่อเป็นผู้อยู่สบาย ขวน
ขวายน้อย ไม่ปรารถนาจะแสดงธรรม

๒๐

บุพพูปการของ พระพุทธอานูชา

๒๔๓

ลำดับนั้น พระมหากรุณาซึ่งฝังอยู่ในพระกมลอันบริสุทธิ์มาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่พระองค์ทรงปรารถนาพุทธภูมิ เพื่อชนเวไนยสัตว์ให้ข้ามห้วงมหรณพ คือความเกิด แก่ เจ็บ และตาย ได้เตือนพระทัยไว้ให้หวนรำลึกถึงพระปฎิญา ซึ่งพระองค์ทรงให้ไว้แก่โลก พระทัยกรุณาได้ทูลพระองค์ว่า

“ธรรมอันไม่บริสุทธิ์ที่คนมีมลทินคิดกัน ปรากฏอยู่ในแคว้นมคธนานมาแล้ว ขอพระองค์จงเปิดประตูเพื่อให้บุคคลเดินเข้าไปสู่แดนอมตะเถิด คนทั้งหลายต้องการฟังธรรม ซึ่งพระองค์ผู้ปราศจากมลทินได้ตรัสรู้แล้ว ขอพระองค์ผู้ไม่โศก มีปัญญาดี จงเสด็จขึ้นสู่ปราสาทซึ่งสำเร็จด้วยธรรม แล้วมองดูหมู่สัตว์ผู้ยังก้าวล่วงความโศกไม่ได้ ถูกชาติชราครอบงำคร่ำครวญอยู่ พระองค์เป็นประดุจผู้ยืนอยู่บนยอดเขา สามารถมองเห็นหมู่ชนได้โดยรอบ โปรดลุกขึ้นเถิด พระมหาวีระผู้ชนะสงครามภายในแล้ว พระองค์ผู้ประดุจนายกองเกวียน ผู้สามารถนำสัตว์ให้ข้ามพ้นห้วงอันตราย พระองค์เป็นผู้ไม่มีหนี้ ขอจงเสด็จเที่ยวไปในโลกเถิด ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธรรมเถิด ผู้รู้ตามจักมีเป็นแน่แท้”

พระผู้มีพระภาคทรงตรวดูสัตว์โลกด้วยทิพพจักขุ ได้มองเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีฐลีในจักขุคือกิเลสน้อยก็มี มากก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี อินทรีย์อ่อนก็มี มีอาการดีบ้าง อาการชั่วบ้าง ให้รู้ได้โดยง่ายบ้าง ให้รู้ได้โดยยากบ้าง เหมือนดอกบัว ๔ เหล่าในสระน้ำ พระองค์จึงทรงปรารภกับพระองค์เองด้วยความกรุณาในหมู่สัตว์ว่า

“เราเปิดประตูมตรธรรมแล้ว ผู้อยากฟังจงเงียไสตลงเถิด ที่แรกเราคิดว่าจะลำบากเปล่า จึงไม่คิดจะกล่าวธรรมที่ประณีตง่าย ๆ”

พญานาคนั้นเปรียบด้วยมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งโดยปรกติหลับอยู่ด้วยกิเลสนิทรา เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นและปลุกให้ตื่น ก็ตื่นชั่วระยะหนึ่ง และแล้วก็หลับต่อไป

สมัยหนึ่งพระอานนท์เข้าสู่ที่หลีกเร้น เพื่อหาความสงบโดยลำพังและตรีกตรองธรรม ท่านคิดว่ากลิ่นหอมแห่งไม้ที่เกิดจากแก่น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

กิติ เกิดจากรากกิติ เกิดจากดอกกิติ ล้วนแต่ไปได้ตามลมเท่านั้น
หาหอมหวานทวนลมไม่ กลิ่นอะไรหนอที่สามารถหอมฟุ้งไปได้ตามลม
และทวนลม เมื่อท่านไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง จึงเข้าเฝ้า
พระผู้มีพระภาค ทูลถึงข้อสงสัยนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

“อานนท์ กลิ่นดอกไม้กลิ่นจันทน์ไม่สามารถหอมหวานทวนลม
ได้ แต่กลิ่นแห่งเกียรติคุณความดีงามของสัตบุรุษนั้นแล สามารถจะ
หอมไปได้ทั้งตามลมและทวนลม คนดีย่อมมีเกียรติคุณฟุ้งจรไป
ได้ทั่วทุกทิศ กลิ่นจันทน์แดง กลิ่นอุบล กลิ่นดอกมะลิ จัดว่าเป็น
ดอกไม้กลิ่นหอม แต่ยังสู้กลิ่นศีลไม่ได้ กลิ่นศีลยอดเยี่ยมกว่า
กลิ่นทั้งหมด อานนท์ ศีลนี้มีความไม่ต้องเดือดร้อนใจเป็นผล เป็น
อานิสงส์ อานนท์ เราเคยกล่าวกับภิกษุทั้งหลายไว้ว่า ถ้าภิกษุหวัง
จะให้เป็นที่รักเคารพนับถือ เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีแล้วก็
พึงเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ด้วยศีลเถิด” ดังนี้

จริงทีเดียว ที่พึงอันประเสริฐของกุลบุตรในศาสนานี้ก็คือ
ศีล ซึ่งใครๆ ไม่อาจกล่าวพรรณนาอานิสงส์ให้หมดสิ้นได้ แต่บุคคล
สามารถชำระมลทินของตนได้ด้วยน้ำคือศีล อะไรเล่าจะสามารถ
ระงับความเร่าร้อนภายในของสัตว์ในโลกนี้ ลมหรือ? ฝนหรือ?
จันทน์แดงหรือ? แสงจันทร์อันयोगใยหรือ? เปล่าเลย สิ่งเหล่านั้นไม่
สามารถให้ความเร่าร้อนภายในสงบลงได้ ศีลต่างหากเล่าสามารถ
ช่วยให้บุคคลสงบเยือกเย็น กลิ่นอะไรเล่าจะหอมเสมอด้วยกลิ่น
แห่งศีล ซึ่งสามารถฟุ้งไปได้ตามลมและทวนลม บันใดที่จะก้าวไปสู่
ประตูสวรรค์และเข้าไปสู่นครคือนิพพาน เสมอด้วยบันใดคือศีลเป็น
ไม่มี พระราชาผู้ประดับด้วยมุกตามณี ยังไม่สง่างามเหมือนนักรบ

ผู้ประดับด้วยอาภรณ์คือศิลปิน ศิลปินคือยกย่องคือการตีτευตนตนเอง ออกเสีย แล้วก่อให้เกิดความเอิบอุ่มร่าเรือง ประหารโทษต่างๆ เป็นต้นเค้าแห่งคุณความดีต่างชนิด

ภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ หมดมลทิน จะทรงบาตรจีวรก็ดูน่าเลื่อมใส การบรรพชาของภิกษุเช่นนั้นเป็นสิ่งมีผล ผู้มีศีลบริสุทธิ์ย่อมมีใจผ่องแผ้ว เพราะมองไม่เห็นทางแห่งการทุศีล เหมือนพระอาทิตย์กำจัดความมืดฉะนั้น ภิกษุผู้สง่างามอยู่ในป่าคือตบะ เพราะความสมบูรณ์ด้วยศีลเหมือนพระจันทร์สว่างอยู่กลางฟ้า มีรัศมีโชติช่วงเพียงแต่กลิ่นกายของภิกษุผู้มีศีลยังทำความปราโมชแก่ทวยเทพทั้งหลาย จะกล่าวไปไยถึงกลิ่นแห่งศีลเล่า สักการะแม่น้ำน้อย แต่ทวยกทำแล้วให้ท่านผู้มีศีลยอมอำนาจผลไพศาล เพราะฉะนั้น ท่านจึงเป็นเหมือนภาชนะสำหรับรองรับสักการะของทวยก จิตของผู้มีศีลยอมแล่นไปสู่พระนิพพานอันเยือกเย็นเต็มที

มนุษย์ผู้หลงไหลอยู่ในโลกียารมณ ฝสมต่อความบันเทิงสุขอันสืบเนื่องมาจากความมีนเมาในทรัพย์สมบัติชาติตระกูล ความหรรษา พุ่มเฟือย ยศศักดิ์ และเกียรติอันจอมปลอมในสังคม ที่อยู่อาศัยอันสวยงาม อาหารและเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ต่องใจ อานาจและความทะนงตน ทั้งหมดนี้ ทำให้บุคคลมีนัยน์ตาฝ้าฟาง มองไม่เห็นความงามแห่งพระสัทธรรม ความเมาในอานาจเป็นแรงผลักดันที่มีพลังมากพอให้คนทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้มีอำนาจยิ่งขึ้นและยิ่งขึ้นพร้อมๆ กันนั้นมันทำให้เขาลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่แยแสต่อเสียงเรียกร้องของศีลธรรมหรือมโนธรรมใดๆ มันค่อยๆ ระบายจิตใจของเขาให้ดำมืดไปที่ละน้อยๆ จนเป็นสีหมึก ไม่อาจมองเห็นอะไรๆ ได้

อีกเลย

หัวใจที่เราร้อนอยู่แล้วของเขา ถูกเร่งเร้าให้เราร้อนมากขึ้นด้วยความทะยานอยากอันไม่มีขอบเขต ไม่ทราบว่าจะไปสิ้นสุดลงที่ตรงไหน วัตถุประสงค์ตระการตานั้นช่วยเป็นเชื้อให้ความทะยานอยากไหมแรง กลายเป็นว่ายิ่งมีมากยิ่งขึ้นยิ่งอยากใหญ่ แม้จะมีเสียงเตือนและเรียกร้องอยู่ตลอดเวลาว่าศีลธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมและคุ้มครองโลก แต่บุคคลผู้รับรู้และพยายามประคับประคองศีลธรรมมีน้อยเกินไป สังคมมนุษย์จึงวุ่นวายและกรอบเกรียมอย่างน่าวิตก

ด้วยเหตุนี้ ความพยายามต่างๆ ของมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติสุข จึงไม่อาจบรรลุจุดประสงค์นั้นได้ มีแต่ความวุ่นวายมากขึ้นเรื่อยๆ ผลที่ได้รับไม่คุ้มเหนื่อย ถ้าเปรียบความพยายามเพื่อบรรลุสันติสุขนั้นเหมือนการค้า ก็เป็นการค้าที่ขาดทุนอย่างมาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์ได้เพิกเฉยต่อธรรม เหยียบย่ำทำลายธรรม แสวงหาเกียรติและความมั่นคงโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมใดๆ ทั้งสิ้น

ความทุกข์ยากลำบากและความดิ้นรนต่างๆ ของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งกระเสือกกระสนไปด้วยดวงใจที่ว้าวุ่นไร้ความหวัง รวมทั้งตัวอย่างชีวิตแห่งผู้ทุจริตคดโกงแล้วประสบภัยพิบัติในบั้นปลาย น่าจะเป็นบทเรียนที่ดียิ่ง แต่บุคคลผู้มุ่งแต่ความสุขความสำราญของตนย่อมไม่อาจมองเห็นสิ่งเหล่านี้ได้

ก็พระอานนท์นี่เองเป็นผู้อำนวยความสะดวกความสุขความสะดวกแก่ภิกษุในพุทธธรรมานุสมัย คือกาลเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มาจนกระทั่งบัดนี้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจักร กล่าวคือเครื่องนุ่งห่ม

ของสมณะ

เดิมทีเดียว พระตถาคตเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสาวกมีผ้าได้เพียง ๓ ผืนเท่านั้น คือจีวร สบง และสังฆาฏิ ผ้า ๒ ชั้น สำหรับห่มหนาว อย่างละผืน ๆ จะมีมากกว่านี้ไม่ได้ ถ้าจะมีผืนใหม่ ต้องสละผืนเก่าไปทำอย่างอื่น เช่นเป็นผ้าปูลาดเตียงหรือทำเพดาน ทั้งนี้เพื่อให้ภิกษุสาวกไม่สะสมจีวรไว้เกินจำเป็น และเป็นสัญลักษณ์แก่ผู้มักน้อยสันโดษ อยู่อย่างเบาสบาย ประพฤติตนดุจสุกฤษา มีบาตรและจีวรเป็นเสมือนปีกทั้งสอง อาจโผผินบินไปในเวหาตามต้องการ หรือเหมือนเนื้อไม้ป่าที่เกี่ยวไปได้ตามปรารถนา ไม่ถูกผูกมัดด้วยบ่วงคือบริวารเครื่องกังวลใดๆ

๒๔๘ แต่พระผู้มีพระภาคทรงเป็นการณวลิกบุคคล ผู้กระทำทุกอย่างตามสมควรแก่เหตุผลและความจำเป็น จึงทรงผ่อนผันสิกขาบทบัญญัติอยู่เสมอ

คราวหนึ่ง พระอานนที่ได้จีวรพิเศษมา ที่เรียกว่าอติเรกจีวร หมายถึงจีวรที่นอกเหนือจากผ้า ๓ ผืนดังกล่าวแล้ว เนื่องจากท่านมีความเคารพเลื่อมใสและรักในพระสารีบุตรมาก จึงประสงค์ถวายจีวรนั้นแก่พระสารีบุตร แต่เวลานั้นพระสารีบุตรไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้น จะเก็บจีวรไว้ได้อย่างไรเพราะมีบัญญัติห้ามเก็บอติเรกจีวรไว้ พระอานนที่จึงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ

“อานนท” พระศาสดาตรัส “เวลานี้สารีบุตรอยู่ที่ไหน?”

“อยู่ที่เมืองสาเกตพระเจ้าข้า” พระอานนททูล

“ประมาณกี่วัน สารีบุตรจึงมาถึงที่นี่?”

“ประมาณ ๑๐ วัน พระเจ้าข้า”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ถ้าอย่างนั้น เธอจงรับไว้เถิด รอคอยสารีบุตร” พระศาสดาตรัส

และแล้วพระพุทธรูปก็รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ทรงผ่อนผันพุทธบัญญัติด้วยพระพุทธรูปพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเก็บอติเรกจีวรไว้ได้อย่างมากเพียง ๑๐ วัน ถ้าเกินกว่านั้น จีวรนั้นภิกษุต้องสละเสีย มิฉะนั้นเธอจะต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะถ้าไม่สละของ ย่อมไม่สามารถปลดเปลื้องอาบัติได้”

พระสารีบุตรมาทันตามกำหนดจะล่วง ๑ วัน เป็นอันว่าพระอานนท์ได้ถวายจีวรแก่พระอัครสาวกเบื้องขวาได้สมประสงค์

กระทั่งปัจจุบันนี้ พระสงฆ์สาวกของพระศาสดาก็ยังปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติเรื่องนี้อยู่ เมื่อท่านได้จีวรพิเศษมา ถ้าล่วง ๑๐ วันแล้วท่านก็สละให้ภิกษุอื่นไป หรือให้สามเณรก็ได้ และต้องแสดงอาบัติด้วยที่เผลอเก็บจีวรพิเศษไว้เกิน ๑๐ วัน

มีวิธีการดังนี้ ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรนำจีวรนั้นออกมาหนึ่งคูกเข้าประนมมือ ภิกษุอีกรูปหนึ่งซึ่งเป็นผู้รับก็นั่งในท่าเดียวกัน ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรวางจีวรไว้ระหว่างแขนพับ มือคงประนมอยู่ แล้วกล่าวว่า

“จีวรผืนนี้ของข้าพเจ้าเก็บไว้เกิน ๑๐ วัน จำเป็นต้องสละข้าพเจ้าขอสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” เสร็จแล้วตามมรรยาทภิกษุผู้รับก็จะถวายคืนโดยกล่าวว่า “จีวรผืนนี้เป็นของข้าพเจ้าแล้ว แต่ข้าพเจ้าขอถวายแก่ท่าน ท่านจะใช้สอยหรือจะให้ใคร หรือจะอย่างไรก็แล้วแต่ท่านจะเห็นสมควร” เสร็จแล้วมอบจีวรคืนแก่ภิกษุรูปที่เป็น

เจ้าของเดิม

คราวนี้ถึงเวลาที่ภิกษุเจ้าของจีวรจะแสดงอาบัติ ท่านจะนั่งประนมมือคุกเข่าอยู่ท่าเดิม กล่าวว่า “ข้าพเจ้าต้องอาบัติเกี่ยวกับของที่ต้องสละ (นิสสัยคดียะ) ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเรื่องนี้ คือยอมรับสารภาพผิด”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งจะถามว่า “ท่านเห็นหรือ?” ภิกษุผู้แสดงอาบัติตอบว่า “เห็น” ผู้รับการแสดงจะบอกว่า “ถ้าอย่างนั้น ท่านจงตั้งใจสำรวมระวังต่อไป” ภิกษุผู้แสดงจะให้คำมั่นว่า “จะตั้งใจสำรวมระวังต่อไป”

๒๕๐ แต่มีวิธีการที่จะเก็บจีวรไว้ได้ตลอดไป โดยไม่เป็นอาบัติและไม่ต้องเสียสละอยู่อีกวิธีหนึ่งเรียกว่า “วิกัป” ภิกษุเมื่อได้จีวรพิเศษมาจำนวนเท่าใด ก็นำออกมาแสดงให้ภิกษุรูปหนึ่งรับทราบ และบอกว่าท่านยินดีเสียสละจีวรและผ้าเหล่านี้ให้ภิกษุอื่นได้ใช้ ตามทางวิชาการเรียกว่าวิกัป หมายความว่าทำให้เป็นของ ๒ เจ้าของ มิใช่เป็นสิทธิของท่านแต่เพียงผู้เดียว ภิกษุรูปอื่นจะรับทราบและมอบให้เจ้าของเดิมเก็บไว้ตลอดไป เป็นวิธีการที่ตรงมาก ไม่มีอะไรน่าตำหนิเลย

พระพุทธอนุชาได้ทึ่งมรดกเรื่องนี้ไว้ให้ภิกษุทั้งหลายในกาลต่อมาได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล ช่วยให้สะดวกสบายขึ้นมากทีเดียว ควรที่ปัจฉิมมหาชนจะพึงระลึกถึงปฐพูปการข้อนี้ของพระอานนทมहाเถระ แม้คฤหัสถ์ก็ควรน้อมระลึกถึงพระคุณข้อนี้ของพระพุทธอนุชา ที่ท่านได้เปิดประตูไว้สำหรับผู้มีศรัทธาได้ทำบุญด้วยจีวรตามปรารถนาตราบเท่าทุกวันนี้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

การที่พระตถาคตเจ้าทรงพระพุทธานุญาตเรื่องนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพระมหากรุณา และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะความดีงามของพระอานนท์ที่กระทำทุกอย่างเพื่อพระองค์ และเพื่อความอยู่ยั่งยืนแห่งพระศาสนา

คุณธรรมของผู้น้อย เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ใหญ่ให้อ่อนอ่อนผ่อนตาม สมแล้วที่มีคำกล่าวว่า

เอาชนะผู้สูงศักดิ์ด้วยความอ่อนน้อม

เอาชนะผู้ต่ำต้อยด้วยการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อ

เอาชนะศัตรูด้วยการยุให้แตกความสามัคคี

เอาชนะสตรีด้วยการหว่านล้อมคำหวานให้เกิดความสงสารและเห็นใจ พร้อมด้วยคำมั่นสัญญาที่ชวนฟัง

จริงทีเดียว ความรักของสตรีมักจะเข้าทางหู ส่วนความรักของบุรุษมักจะเข้าทางตา ด้วยเหตุนี้ สตรีที่รูปร่างงามจึงได้เปรียบอยู่มาก ในด้านการเรียกร้องความสนใจจากบุรุษเพศ คำกล่าวที่ว่า

“นกโกกิลามีเสียงเป็นสำคัญ นารีมีรูปเป็นสำคัญ วิชาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุรุษ และนักพรตมีความอดทนเป็นสำคัญ” นั้นยังเป็นความจริงที่ค้านได้โดยยากอยู่

ด้วยเหตุนี้กระมัง สตรีทั้งหลายจึงทุ่มเททั้งกำลังทรัพย์ กำลังกายและกำลังปัญญา เพื่อตกแต่งร่างกายให้สวยงามชวนมองอยู่เสมอ รวมทั้งประดิษฐ์คิดค้นแบบและสีของเสื้อผ้าแพรพรรณ สรีราภรณ์ต่างชนิด เธอจะรู้สึกเศร้าและหงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวเหลือหลายเมื่อประจักษ์ว่านัยน์ตาเธอมิได้หวาน ใบหน้าของเธอมิได้งามผุดผาด ทรวดทรงมิได้อรชร แต่เธอหาเฉลียวใจไม่ว่า ชายที่ปองหมาย

เธอจะเลี้ยงเธอเพราะเธอสวยนั้น เขาเลี้ยงเธอและปองหมายเธอเหมือนสัตว์เลี้ยงที่มีลักษณะต้องตาเขาเท่านั้น ความดีหรือคุณธรรมภายในต่างหากเล่าที่เป็นสิ่งเชิดชูคุณค่าของเธอให้สูงเด่น โสภณณีแม้จะมีความสวยสักปานใด ก็หาไม่มีใครตั้งใจเลี้ยงจริงไม่ ความสวยเหมือนดอกไม้ซึ่งย่อมมีวันเหี่ยวแห้งโรยรา แต่ความดีเป็นสิ่งที่ไม่จืดรสแห่งความดิงาม เป็นรสที่ไม่รู้จักจืดจาง คอยผูกมัดรัดรัดดวงจิตให้กระชับแน่นจนสุดที่จะถ่างถอน จงแต่งเรือนกายแต่พอดูงามแล้วเอาเวลาที่เหลือมาแต่งเรือนใจกันบ้างเถิด บ้านเรือนที่ดูแต่ภายนอกสะอาดสวยงามน่าอาศัย แต่เมื่อเปิดประตูเข้าไปดูภายในมองเห็นสิ่งโสโครกรุงรังจะน่าพิงผ่อนนอนหลับได้ไหน ตรงกันข้ามแม้จะมองดูภายนอกไม่สะอูดตา แต่ภายในสะอาดเรียบร้อย ย่อมเป็นเรือนที่น่าอยู่น่าอาศัยกว่าฉันใด เรือนกายกับเรือนใจก็ฉันนั้น

บุรุษผู้ยอมปล่อยให้ความรักเข้าทางตา ย่อมตาบอด และยังทำให้หูพลอยหนวกไปด้วย มองไม่เห็นเจตนาดีของเพื่อนสนิท ไม่ได้ยินเสียงของมิตรสหาย เมื่อเขาลืมตาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ก็มักจะมองเห็นเทพธิดาของเขาแปรรูปเป็นยักษ์ฉนิไปเสียแล้ว

ส่วนสตรีที่ปล่อยให้ความรักเข้าทางหู หูของเธอก็หนวกไปสิ้นสำหรับญาติและมิตรผู้หวังดี เธอได้ยินแต่เสียงพร่ำรำพันสัญญา รักต่างๆ แห่งชายที่ตนหลงเท่านั้น ตาของเธอก็พลอยฝ้าฟางไปด้วย เธอหารู้ไม่ว่า ผู้ที่มีความสุจริตใจน้อย มักจะมั่งคั่งร่ำรวยและมากไปด้วยคำหวาน แต่ผู้ที่พูดพอประมาณ ให้คำมั่นสัญญาแต่พอฟังนั้นต่างหากที่มีความสุจริตใจอยู่จริงๆ ธาตุคนเป็นธาตุที่แยกได้ยาก วินิจฉัยได้ยากกว่าธาตุใดๆ ในโลกนี้ มีคนอยู่เป็นจำนวนมากอยาก

จะเรียนรู้เรื่องชีวิตให้จบ แต่เขาเหล่านั้นมักจะจบชีวิตไปก่อนเสมอ ชีวิตเป็นเรื่องยากและสับสน พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “ชีวิตเป็นเรื่องยาก” ผู้สามารถวางความยุ่งแห่งชีวิตให้เข้าระเบียบได้มีจำนวนน้อย กล่าวโดยเฉพะชีวิตของมนุษย์ยิ่งยุ่งยากสับสนขึ้นทุกที มนุษย์ยอมเป็นทาสของสังคมจนแทบจะกระดิกกระเดี้ยตัวมิได้เสียแล้ว เมื่อยอมเป็นทาสของสังคม และสังคมนั้นมีแต่ความฟุ้งเฟ้อ หรุหระ ความหรุหระเหล่านั้นยอมได้มาด้วยเงิน เขาจึงต้องยอมเป็นทาสของเงินตราอีกด้วย เงินตรานั้นโดยธรรมชาติมันเป็นเหมือนทาสที่ทั้งซื้อและโกง แล้วแต่จะใช้ให้ทำอะไร มันทำทั้งนั้น ใช้ให้ทำดีก็ทำ ใช้ให้ทำชั่วก็ทำ จ้างไปฆ่าคนก็ไป โดยไม่มีการคัดค้านโต้แย้งใดๆ เลย เมื่อเงินตรามันเป็นทาสที่ทั้งซื้อและโกงอยู่อย่างนี้ ใครยอมให้ทาสคนนั้นมาเป็นนาย ยอมอยู่ใต้อำนาจของมัน เขาจะโกงสักเพียงใด

พระตถาคตเจ้าเคยเรียกเงินตราว่า “อสรพิษ” ดังเรื่องต่อไปนี้

ท้องฟ้าเริ่มสาง แสงสีขาวสาดทาบบเป็นแนวยาวทางบูรพทิศ อากาศแรกรุ่งอรุณเย็นน้ำ พระพายรำเพยแผ่ว หอบเอากลิ่นบุปผชาติในเขตวนารามไปตามกระแสระรวยริน เสียงโก่ป่าชั้นอยู่เจ็ยแจ้วเคล้ามาตามสายลมวิเวกวังเวง น้ำค้างถูกสลัดลงจากใบไม้เมื่อพระพายพัดผ่านกระทบกับใบไม้เหลืองซึ่งหล่นร่วงลงแล้วดังเปาะแปะๆ เขตวนารามเวลานี้ตื่นตัวแล้วอย่างสงบ ประหนึ่งบุรุษผู้มีกำลังตื่นแล้วจากนิทรารมณ แต่ยังไม่เฉลียวใจไม่ไหวกาย

พระมหาสมณะเอกอัครบุรุษรัตนอุดมด้วยบุญญาธิการ และมหากรุณาต่อสัตว์ ประทับหลับพระเนตรนิ่ง ส่งชายคือพระญาณ

ให้แม่ไปทั่วจักรวาลโลกธาตุ ตรวจดูอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์อัน
พระองค์พอจะโปรดได้ เช้าวันนั้นชานาผู้นำสงสารได้เข้ามาสู่
พระญาณของพระองค์

พออรุณเบิกฟ้า พระศาสดามีพระพุทธรูปชานาอันเป็น
ปัจฉิมสมณะตามเสด็จ ออกจากเขตวนารามด้วยพุทธรลีลาอัน
ประเสริฐ ป้ายพระพักตร์สู่บริเวณนาของบุรุษผู้นำสงสารนั้น

อีกมุมหนึ่ง กสิกรผู้ยากไร้ตื่นขึ้นแต่เช้าตรู่ บริโภคอาหารซึ่ง
มีเพียงผักตบและข้าวแดงพอประทังชีวิต แล้วนำโคคู่ออกจากคอก
แบกไถถือหม้อน้ำออกจากบ้านสู่บริเวณนาเช่นเดียวกัน

พระตถาคตเจ้าหยุดยืน ณ บริเวณใกล้ๆ ที่เขากำลังไถนาอยู่
นั้น เขาเห็นพระศาสดาแล้วพักการไถไว้มาถวายบังคม พระศาสดา
มิได้ตรัสอะไรกับเขาเลย กลับเหลียวพระพักตร์ไปอีกด้านหนึ่ง ทอด
ทัศนากการตรงดิ่งไปยังจุดๆ หนึ่ง แล้วตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เธอจงดูเถิด นั่นอสรพิษ เธอเห็นไหม?”

“เห็น พระเจ้าข้า” พระอานนท์พูด

เพียงเท่านั้นแล้วพระพุทธเจ้าก็เสด็จต่อไป

ชานาได้ยินพระพุทธดำรัสตรัสกับพระอานนท์แล้ว คิดว่า
เราเดินไปมาอยู่บริเวณนี้เสมอ ถ้าอสรพิษมีอยู่ มันอาจจะทำ
อันตรายแก่เรา อย่าปล่อยไว้เลย ชำมันเสียเถิด คิดแล้วเขาก็นำ
ปฏึกไปเพื่อตีดู แต่กลับมองเห็นถุงเงินเป็นจำนวนมากวางกอง
รวมกันอยู่ เขาดีใจเหลือเกิน ยกมือขึ้นเหนือเศียร น้อมนมัสการ
พระพุทธองค์ที่โปรดประทานขุมทรัพย์ให้ “นี่หรืออสรพิษ” เขาคิด
อยู่ในใจ “พระพุทธองค์ตรัสเป็นปริศนาแบบสมณะ” เท่านั้นเอง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ที่แท้พระองค์คงตั้งพระทัยเสด็จมาโปรดเรา” แล้วเขาก็นำถุงเงินนั้นไปเอาฝุ่นกลบไว้ แล้วไถนาต่อไปด้วยดวงใจเบิกบาน

พระศากยมุนีเมื่อคล้อยไปหน่อยแล้ว จึงผินพระพักตร์มาตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ เราเรียกถุงเงินนั้นว่าอสรพิษ วันนี้เองมันจะกัดบรูษผู้นั้นให้มีอาการสาหัสปางตาย ถ้าไม่ได้เราเป็นที่พึ่ง เป็นพยาน เขาจะต้องตายเป็นแน่แท้” ตรัสอย่างนี้แล้วไม่ยอมตรัสอะไรต่อไปอีก

๒๑

ความ อัจฉริยะ แห่ง ธรรม วินัย

๒๕๖

ย้อนหลังไปเพียงเล็กน้อย จากเวลาที่พระศาสดาตรัสกับพระอานนท์ เรื่องอสรพิษ

ปัจฉิมยามแห่งราตรี ฝนซึ่งตกหนักมาแต่ปฐมยาม ได้เริ่มสร้างซาลงบ้างแล้ว ทวยนาครกำลังล่องเข้าสู่นิทรารมณอันสนิท ใครจะนึกบ้างว่าในยามนี้มีมนุษย์กลุ่มหนึ่ง กำลังทำความพยายามเข้าไปสู่พระนคร เพื่อทรมัยสมบัติซึ่งตนมิได้ลงแรงหามาเลย ถูกแล้ว เขามีอาชีพเป็นโจร ประตุมืองปิดสนิท มียามรักษาการณ์แข็งแรง เขาประชุมปรึกษากันตั้งแต่ปฐมยามว่าจะหาทางเข้าพระนครได้โดยวิธีใด ในที่สุดเมื่อใกล้ปัจฉิมยามเข้ามา เขาก็ตกลงกันว่าจะต้องเข้าไปทางท่อระบายน้ำ ค็นั้นพวกเขามิได้นอนเลย

จริงทีเดียว บุคคลผู้หลับน้อยตื่นนาน หรือบางทีมิได้หลับเลย
ในราตรีนั้นมีอยู่ ๕ จำพวกคือ

๑. หญิงผู้ปฏิบัติชาย หวังให้เขาชม
๒. ชายผู้ปฏิบัติหญิง รำพึงถึงเธอด้วยดวงจิตที่จดจ่อ
๓. โจรมุ่งหมายทรัพย์ของผู้อื่น หากทางจะขโมยหรือปล้น
๔. พระราชากังวลด้วยพระราชภารกิจ
๕. สมณะผู้ทำความเพียรเพื่อละกิเลส

หญิงชายปฏิบัติชู้	หวังชม เชนา
โจรมุ่งหมายทรัพย์สม-	บัติปล้น
ราชันกิจกังวล	มากอยู่
พระอยากละกิเลสพัน	หลับน้อยตื่นนาน

บุคคล ๓ ประเภทหลัง คือโจร พระราชา และสมณะนั้น แม้จะ
หลับน้อย แต่เมื่อถึงเวลาที่จะหลับ คือสิ้นภาระหน้าที่แล้วก็สามารถ
หลับได้อย่างง่ายดายและสงบ แต่ ๒ ประเภทแรกสิ เมื่อยังไม่หลับ
ก็ยากที่จะขมตาหลับลงได้ เมื่อหลับก็ไม่ได้สนิท คอยพลิกฟื้นตื่น
ผวาอยู่รำไป เต็มไปด้วยความกระสับกระส่ายกระวนกระวายรุ่มร้อน
ภาพแห่งคนรักคอยแต่ฉายเข้ามาในความรู้สึกตลอดเวลา ความรัก
เป็นความร้ายที่เกี่ยวทรมาณคนทั้งโลกให้บอบช้ำตรอมตรม

โจรพวกนั้นเข้าไปในท่อน้ำได้สำเร็จสมประสงค์ แล้วทำลาย
อุโมงค์ในตระกูลที่มั่งคั่งตระกูลหนึ่ง ได้แก้วแหวนเงินทองไปเป็น
จำนวนมากพร้อมทั้งถุงเงินด้วย ก็นำไปแบ่งกัน ณ ที่แห่งหนึ่ง แต่

พระอานนท์ พุทธอนุชา

บังเอิญเขาได้ลืมนุเงินไว้ เพราะมีของอื่นมากหลายจนนำไปแทบจะไม่หมด

เมื่อเจ้าของทรัพย์ตื่นขึ้น ทราบเหตุในตอนเช้า จึงออกติดตาม และมาพบร่องรอยตรงที่โจรแบ่งของกัน แล้วตามรอยของชวานาคคนนั้นไป พอดีรอยเท้าไปหยุดลงที่กองฝุ่น เขาลองเขี่ยดูก็ปรากฏเงินมากหลายจึงแน่ใจว่าชวานาซึ่งกำลังเฝ้าอยู่นั้นเป็นโจร ช่วยกันตีเสียจนบอบช้ำ แล้วนำตัวไปถวายพระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาทรงทราบเรื่องราว แล้วรับสั่งให้ประหารชีวิต ราชบุรุษเขี่ยนเขาด้วยหวายครั้งละหลายๆ เส้น แล้วนำไปสู่ตะแลงแกง

ในขณะที่กำลังถูกนำไปสู่ที่ฆำนั่นเอง เขาพร่ำอยู่เรื่องเดียวคือข้อความที่พระศาสดาตรัสกับพระอานนท์ “ดูก่อนอานนท์ เธอเห็นอสรพิษไหม?” “เห็นพระเจ้าข้า” เมื่อถูกเขี่ยนด้วยหวาย เขาก็พูดคำนี้ “ดูก่อนอานนท์ เธอเห็นอสรพิษไหม?” “เห็นพระเจ้าข้า” จนราชบุรุษประหลาดใจ จึงถามข้อความนั้นเขาบอกว่า ถ้านำเขาไปเฝ้าพระราชาเขาจึงจะบอก ราชบุรุษนำตัวไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสว่า

“ดูก่อนกสกะ เพราะเหตุไรเธอจึงกล่าวพระดำรัสแห่งพระศาสดาและพระพุทธรูปชวานาค?”

“ทवेश” เขาทูล “ข้าพระองค์มิได้เป็นโจร แต่ข้าพระองค์เป็นคนทำนาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต” แล้วเขาก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้พระราชาทรงทราบ

จอมเสนาแห่งแคว้นโกศลสดับคำนั้นแล้ว ทรงดำริว่า ชายผู้นี้ อ่างเอกอัครบุรุษรัตน์ คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพยาน การลง

โทษบุรุษเห็นปานนี้โดยมิได้สอบสวนให้แน่นอน อาจเป็นเหตุให้เราต้องเสียใจไปจนตลอดชีวิต ทรงดำริอย่างนี้แล้ว จึงรับสั่งให้คุมบุรุษผู้นั้นไว้ก่อน

เย็นวันนั้นพระองค์เสด็จไปเฝ้าพระศาสดา และให้นำชาวบ้านนั้นไปด้วย เมื่อถวายบังคมแล้ว จึงทูลถามว่า

“พระองค์ผู้เจริญ เช้าวันนี้พระองค์และพระคุณเจ้าอาณนท์เสด็จไปที่นาของชายผู้นี้หรือ?”

“อย่างนั้น มหาบพิตร” พระศาสดาทรงตอบ

“พระองค์ได้ทรงเห็นอะไรบ้าง พระเจ้าข้า” พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถาม

“เห็นถูงเงิน มหาบพิตร”

แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงเล่าเรื่องทั้งหมด ตรงกับชานาเล่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทราบเรื่องนี้ ทรงสลดสังเวชพระทัย กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของโลก ข้าพระองค์รู้สึกเสียใจและไม่สบายใจมาก ที่สั่งลงโทษบุรุษผู้นี้โดยที่เขาไม่มีความผิดเลย ถ้าเขาถูกประหารชีวิต และข้าพระองค์มาทราบภายหลังว่าเขาเป็น ผู้บริสุทธิ์ ข้าพระองค์จะต้องเสียใจไปตลอดชีวิต พระองค์ไม่เพียงแต่เป็นที่พึ่งของบุรุษผู้นี้เท่านั้น แต่ทรงอนุเคราะห์ข้าพระองค์ให้พ้นจากบาปอีกด้วย ข้าแต่พระจอมมุนี พระองค์ช่างอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของโลกโดยแท้” ตรัสอย่างนี้แล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลก็นิพนธ์พระเศียรลงแทบพระยุคลบาทของพระศาสดา ทรงจุมพิตพระบาทของพระพุทธองค์ด้วยความเลื่อมใสอย่างสูง ซึ่งพระองค์

พระอานนท์ พุทธอนุชา

มักทรงกระทำเสมอเมื่อไปเฝ้าพระศาสดา

พระตถาคตเจ้าทรงปลอมให้พระราชอาเบาพระทัย ด้วยพระพุทธดำรัสเป็นอนเณกปริยาย ตอนสุดท้ายตรัสว่า

“มหาบพิตร คุณหัสถ์ผู้ปริโภคคามเกียจคร้าน ๑ พระราชาทรงประกอบกรณียกิจโดยมิได้พิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนเสียก่อน ๑ บรรพชิตไม่สำรวม ๑ ผู้อ้างตนว่าเป็นบัณฑิต แต่มักโกรธ ๑ ๔ จำพวกนี้ไม่ดีเลย

มหาบพิตร กรรมอันใดที่เข้าไปแล้วต้องเดือดร้อนใจภายหลัง ต้องมีหน้าซุ้มด้วยน้ำตา เสวยผลแห่งกรรมนั้น ตถาคตกล่าวว่า กรรมนั้นไม่ดี ควรเว้นเสีย

มหาบพิตร นานมาแล้วมีพระราชอาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า ‘ปิงคละ’ ทวยนาครถวายสร้อยพระนามให้ว่า ‘อักษนเนตร - ผู้มีพระเนตรไม่ดำ’ หมายความว่าทรงดูร้าย และประกอบบราชกิจโดยมิได้ทรงพิจารณา สั่งฆ่าประหารคนโดยมิได้พิจารณาให้รอบคอบ จนเป็นที่เกลียดชังของคนทั้งหลาย เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ ชาวนาครต่างชื่นชมโสมนัส เล่นมหรสพ ๗ วัน ๗ คืน ยกธงทิวตามประทีปโคมไฟหลากสี มีการเล่นเต้นรำอย่างเบิกบานใจ ในท่ามกลางความบันเทิงนั่นเอง คนเฝ้าประตูคนหนึ่งไปยืนเกาะบานประตูร้องไห้อยู่ เมื่อถูกคนทั้งหลายซักถามถึงสาเหตุที่ร้องไห้ เขาตอบว่า เขาร้องไห้เพราะพระราชอาอักษนเนตรสิ้นพระชนม์นั่นเอง เขากลับ - กลัวว่าพระองค์เสด็จไปสู่ยมโลกแล้ว จะไปทำทารุณกรรมต่างๆ จนยมบาลเอาไว้มิไหว แล้วจะส่งกลับขึ้นมาก่อความสงบสุขในโลกนี้อีก เขาคิดไปอย่างนี้แล้วจึงร้องไห้ หาได้ร้องไห้

เพราะความเสียใจหรือจงรักภักดีไม่

มหาบพิตร เมตตากรรณาเป็นพรอันประเสริฐในตัวมนุษย์”

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงบันเทิงด้วยพระธรรมเทศนาของ พระศาสดาเป็นที่ยิ่ง ทรงสนทนาต่อไปอีกครู่หนึ่งแล้วถวายบังคม ลากลับ ส่วนชายชาวนาผู้นั้นส่งกระแสจิตไปตามพระดำรัสของพระ ศาสดา สามารถถอนสังโยชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการได้ สำเร็จโสดา- บัตติผลเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ด้วยประการฉะนี้

แม้จะทรงมีพระทัยกรุณาประดุจห้วงมหรณพก็ตาม แต่พระ บรมศาสดาทรงรังเกียจอย่างยิ่งซึ่งบุคคลผู้ไม่บริสุทธิ์ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งพระสาวกที่ทรงเพศเป็นภิกษุ มีเรื่องสาธกดังนี้

วันหนึ่งเป็นวันอุโบสถ พอพระอาทิตย์ตกดิน พระสงฆ์ ทั้งมวลก็ประชุมพร้อมกัน ณ อุโบสถาคาร เพื่อฟังพระโอวาทปาฏิ- โมกข์ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงเองทุกกึ่งเดือน พระมหาสมณเจ้า เสตัสสูโรอุโบสถ แต่ประทับเฉยอยู่ หาแสดงพระโอวาทปาฏิโมกข์ ไม่ เมื่อปฐมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว พระอานนทพุทธานุชา จึงนั่ง คูกเข้าประนมมือ ถวายบังคมแล้วกราบทูลว่า

“พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ปฐมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว ภิกษุ ทั้งหลายคอยนานแล้ว ขอพระองค์โปรดทรงแสดงปาฏิโมกข์เถิด”

แต่พระพุทธองค์ก็ยังทรงเฉยอยู่ เมื่อมัชฌิมยามแห่งราตรีล่วง ไปแล้ว พระอานนทก็ทูลอีก แต่ก็คงประทับเฉย ไม่ยอมทรงแสดง พระโอวาทปาฏิโมกข์ เมื่ออย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม พระอานนทจึงทูลว่า

“พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ปฐมยามและมัชฌิมยามล่วงไป แล้ว กาลเวลาอย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม ภิกษุทั้งหลายคอยนานแล้ว ขอ

“ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรรย่อเมล็ดกลองตามลำดับ ลาดลงตามลำดับ ไม่โกรกชั้นเหมือนภูเขาขาด ฉนฺได ธรรมวินัยนี้ก็ฉนฺได นั้น มี การศึกษาตามลำดับ การปฏิบัติตามลำดับ การบรรลุตามลำดับ ลุ่มเมล็ดกลองตามลำดับฯ”

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรมัจะมีน้ำมากอย่างไร ก็ไม่ล้นฝั่ง คงรักษาระดับไว้ได้ฉนฺได พระธรรมวินัยก็ฉนฺได นั้น ภิกษุสาวกเรา ย่อมไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้ แม้จะต้องลำบากถึงเสีย ชีวิตก็ตาม

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรรย่อเมล็ดสาดซากศพที่ตกลงไปขึ้น ฝั่งเสีย ไม่ยอมให้ลอยอยู่นานฉนฺได ในธรรมวินัยก็ฉนฺได นั้น สงฆ์ย่อม ไม่อยู่ร่วมด้วยภิกษุผู้ทุศีล มีใจบาป มีความประพฤติน่าสะออดน่า รังเกียจ มีการกระทำที่ต้องปกปิด ไม่ใช่สมณะ ปฏิญาณตนว่าเป็น สมณะ ไม่ใช่พรหมจารี เป็นคนเนาใน รุ่งรังสางได้ยากเหมือนกอง หยากเยื่อ สงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้วย่อมขับภิกษุนั้นออกเสียจาก หมู่ ภิกษุเช่นนั้น แม้จะนั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจาก สงฆ์ และสงฆ์ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากภิกษุเช่นกัน

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำสายต่างๆ ย่อมหลั่งไหลลงสู่มหาสมุทร และเมื่อไปรวมกับน้ำในมหาสมุทรแล้ว ย่อมละชื่อเดิมของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันหมดฉนฺได ในธรรมวินัยนี้ก็ ฉนฺได นั้น กุลบุตรผู้มีศรัทธาปรารถนาจะบวช ออกจากตระกูลต่างๆ วรรณะต่างๆ เช่นวรรณะพราหมณ์บ้าง กษัตริย์บ้าง ไวศยะบ้าง ศูทรบ้าง คนเทหยากเยื่อบ้าง จันฑาลบ้าง แต่เมื่อมาบวชในธรรม วินัยนี้แล้ว ละวรรณะ สกุล และโคตรของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สมณศากยบุตรเหมือนกันหมด

ภิกษุทั้งหลาย ความพร่องหรือความเต็มเอื่อยย่อไม่ปรากฏ แก่มหาสมุทรร แม้พระอาทิตย์จะแผดเผาสักเท่าใด น้ำในมหาสมุทร ก็หาเหือดแห้งไปไม่ แม้แม่น้ำสายต่างๆ และฝนจะหลั่งลงสู่มหาสมุทร สักเท่าใด มหาสมุทรก็ไม่เต็มฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น แม้จะมีภิกษุเป็นอันมากนิพพานไปด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ แต่ นิพพานธาตุก็คงอยู่อย่างนั้น ไม่พร่องไม่เต็มเลย แม้จะมีผู้เข้าถึง นิพพานอีกสักเท่าใด นิพพานก็คงมีให้ผู้นั้นอยู่เสมอ ไม่ขาดแคลน หรือคับแคบ

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทร มีภูตคือสัตว์น้ำเป็นอันมาก มี อวัยวะใหญ่และยาว เช่น ปลาตมิ ปลาตมิงคละ ปลาวาฬ เป็นต้น ฉนใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉนนั้น มีภูตคือพระอริยบุคคลเป็นจำนวน มาก มีพระโสดาบันบ้าง พระสกทาคามีบ้าง พระอนาคามีบ้าง พระอรหันต์บ้าง จำนวนมากหลายเหลือนับ

ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรมีนานารัตนะ เช่น มุกดา มณี ไพฑูรย์ เป็นต้น ฉนใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉนนั้น มีนานาธรรมรัตนะ เช่น สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ โพชฌงค์ ๗ มรรค มืองค์ ๘ เป็นต้น

“ภิกษุทั้งหลาย น้ำในสมุทรรย่อมมีรสเดียวคือรสเค็มฉนใด ธรรมวินัยนี้ก็ฉนนั้น มีรสเดียว คือวิมุตติรส หมายถึงความหลุดพ้น จากกิเลสเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญแห่งพรหมจรรย์ที่เราประกาศแล้ว”

เพราะเหตุที่ธรรมวินัยหรือพรหมจรรย์ของพระองค์สมบูรณ์ ด้วยนานาคณลักษณะ และสามารถช่วยแก้ทุกข์แก่ผู้ที่ทุกข์ได้นี้เอง

พระองค์จึงเรียกพรหมจรรย์ว่าเป็นกัลยาณมิตร และเรียกกัลยาณมิตรเป็นพรหมจรรย์ เพราะกัลยาณมิตรที่แท้จริงของคนดีก็คือธรรม และบาปมิตรที่แท้จริงของคน ก็คืออธรรมหรือความชั่วทุจริต

จะมีศัตรูใดแรงร้ายเท่าพยาธิคือโรค

จะมีแรงใดเสมอด้วยแรงกรรม

จะมีมิตรใดเสมอด้วยมิตรคือธรรม

พระอานนท์เคยคิดว่า กัลยาณมิตรนั้นน่าจะเป็นเครื่องหนึ่งของพรหมจรรย์ แต่พระศาสดาตรัสว่า “อย่าคิดอย่างนั้นเลยอานนท์ กัลยาณมิตรเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว เพราะผู้ได้อาศัยกัลยาณมิตรอย่างเราแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวล”

พระอานนท์พุทธอนุชา ได้รับการยกย่องจากพระศาสดามากหลาย เป็นที่รู้จักกันว่าท่านเลิศใน ๕ สถานด้วยกัน คือ

๑. เป็นพหูสูต สามารถทรงจำพระพุทธรพจน์ไว้ได้มาก

๒. แสดงธรรมได้เพราะ คนฟังไม่อึดไม่เบื่อ

๓. มีสติรอบคอบ รู้สิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ

๔. มีความเพียรพยายามดี

๕. อุบัติจากบารุงพระศาสดาดียิ่ง ไม่มีข้อบกพร่อง

เมื่อมีโอกาส ท่านมักจะสนทนาธรรมกับพระสารีบุตรเสมอ ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย มีเรื่องพระอานนท์สนทนากับพระสารีบุตรหลายเรื่อง เช่นเรื่องเกี่ยวกับพระนิพพานและสมาธิ ภิกษุผู้ฉลาด และภิกษุผู้ไม่ฉลาด

จากการสนทนากันบ่อยๆ นี้ พระสารีบุตรได้ประจักษ์ชัดว่าพระอานนท์เป็นผู้ควรแก่การยกย่องและได้ยกย่องเชิดชูพระอานนท์

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ว่า มีคุณธรรม ๖ ประการคือ

๑. เป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก
๒. เป็นผู้แสดงธรรมตามที่ได้ยินได้ฟังโดยพิสดาร
๓. เป็นผู้สารถายโดยพิสดาร
๔. เป็นผู้ชอบตรีกตรองเพ่งพิจารณาธรรม
๕. เป็นผู้ยินดีอยู่ใกล้กับพระเถระที่เป็นพหูสูต ทรงธรรม ทรงวินัย

วินัย

๖. ท่านพยายามเข้าหาท่านที่เป็นพหูสูต ทรงธรรม ทรงวินัย เพื่อเรียนถามข้อที่ควรถามในโอกาสอันสมควร

๒๒

ปัจฉิมทัศนาวะสาลี

๒๖๘

พระอานนท์พุทธอนุชา ได้ติดตามพระศาสดาอยู่เป็นเวลานาน กระทำกิจทุกอย่างเพื่อพระพุทธองค์ โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก ลำบากใดๆ ท่านมีจิตใจอ่อนโยนบริสุทธ์สะอาดในพระศาสนา ประดุมารดาผู้ประเสริฐพึงมีต่อบุตรสุดสวาท มีความเคารพยำเกรง ในพระผู้มีพระภาค ประดุมบุตรผู้เลื่อมใสต่อบิดา และอยู่ในโอวาท ของชนกผู้ให้กำเนิดตน ท่านปฏิบัติหน้าที่ของท่านอย่างซื่อสัตย์ เทียงตรงเนกดวงตะวันและจันทร์รา จะหาผู้ปฏิบัติใดเล่าเสมอเหมือน พระอนุชาผู้นี้

จวบจนพระพรชายุกาลแห่งพระบรมศาสดาเข้าปีที่ ๗๙ ตอนปลาย เหลืออีกเล็กน้อยที่พระผู้ประทานแสงสว่างแก่โลกจะ ปรีณิพพาน เปรียบปานดวงสุรียาซึ่งทอแสง ณ ขอบฟ้าทิศตะวันตก ก่อนจะอำลาทิวากาล

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พระผู้พิชิตมารประทับ ณ คิชฌกูฏบรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์ คราวนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตรกำลังเตรียมตัวจะรุกรานแคว้นวัชชี จึงส่งวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพื่อจะหยั่งดูว่า พระพุทธองค์จะตรัสอย่างไร พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเชื่อมั่นว่าพระวาจาแห่งพระตถาคตนั้นไม่เป็นสอง

วัสสการพราหมณ์รับพระบัญชาเหนือเกล้า แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดาทูลว่า “เวลานี้พระเจ้าอชาตศัตรูกำลังเตรียมทัพจะบุกวัชชี ซึ่งมีนครเวสาลีเป็นเมืองหลวง ได้ส่งข้าพระพุทธเจ้ามากราบทูลถามถึงผาสุกวิหาร คือความทรงพระสำราญแห่งพระองค์ และขอถวายบังคมพระองค์มิ่งคลบาทด้วยเศียรเกล้า”

สมัยนั้นพระอานนท์พุทธอนุชา ยืนถวายงานพักอยู่เบื้องหลังพระพุทธองค์ไม่ตรัสกับวัสสการพราหมณ์ แต่กลับตรัสถามพระอานนท์ถึงความเป็นไปแห่งนครเวสาลีว่า

“อานนท์ ชาววัชชียังคงประพฤติวัชชีธรรม อปริหานิยธรรม คือธรรมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม แต่เป็นไปเพื่อความเจริญโดยส่วนเดียวอยู่หรือ?”

“ยังคงประพฤติอยู่พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลตอบ

“ดูก่อนอานนท์ ชาววัชชีประพฤติมั่นในธรรม ๗ ประการคือ

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็เลิก โดยพร้อมเพรียงกัน และพร้อมเพรียงกันทำกิจของชาววัชชีให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๓. ชาววัชชียอมเคารพเชื่อฟังในบัญญัติเก่าของชาววัชชีที่ดีอยู่แล้ว ไม่เพิกถอนเสียและไม่บัญญัติสิ่งซึ่งไม่ดีไม่งามขึ้นมาแทน

๔. ชาววัชชีเคารพสักการะนับถือยำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ผ่านโลกมานาน ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นหรือเหยียดหยาม

๕. ชาววัชชีประพฤติธรรมในสุภาพสตรี คือไม่ข่มเหงหน้าใจสุภาพสตรี

๖. ชาววัชชีรู้จักเคารพสักการะบูชาปูชนียสถาน

๗. ชาววัชชีให้ความอารักขาคุ้มครองพระอรหันต์สมณพราหมณาจารย์ผู้ประพฤติธรรม บรรณาให้สมณพราหมณาจารย์ผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่แคว้นขอให้มา และที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ดูก่อนอานนท์ トラบเท่าที่ชาววัชชียังประพฤติปฏิบัติวัชชีธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ พวกเขาจะไม่ประสบความสำเร็จเลย มีแต่ความเจริญมั่นคงโดยส่วนเดียว”

แล้วพระพุทธองค์ทรงผินพระพักตร์มาตรัสกับวัสสการพราหมณ์ว่า “พราหมณ์ ครั้งหนึ่งเราพักอยู่ที่สารินทเจดีย์ ใกล้กรุงเวสาลี ได้แสดงธรรมทั้ง ๗ ประการแก่ชาววัชชี トラบใดที่ชาววัชชียังประพฤติธรรมนี้อยู่ พวกเขาจะหาความสำเร็จมิได้ มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค” วัสสการพราหมณ์ทูล “ไม่ต้องพูดถึงว่าชาววัชชีจะบริบูรณ์ด้วยธรรมทั้ง ๗ ประการเลย แม้มีเพียงประการเดียวเท่านั้น เขาก็จะหาความสำเร็จมิได้ จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เมื่อวัสสการพราหมณ์ทูลลาแล้ว พระศาสดารับสั่งให้พระอานนท์ประกาศให้ภิกษุทั้งหมดซึ่งอาศัยอยู่ ณ กรุงราชคฤห์มาประชุมพร้อมกัน แล้วพระมหาสมณะทรงแสดงอภิธานิยธรรมโดยอเนกปริยาย เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ตราบใดที่พวกเธอยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ พร้อมเพรียงกันประชุม เคารพในสิกขาบทบัญญัติ ย้ำเกรงภิกษุผู้เป็นสังฆเถระสังฆบิดร ไม่ยอมตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งตณหา พอใจในการอยู่อาศัยเสนาสนะป่า พรารถนาให้เพื่อนพรหมจารีมาสู่สำนักและอยู่เป็นสุข ตราบนั้นพวกเธอจะไม่เสื่อมเลย มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว

ภิกษุทั้งหลาย ตราบใดที่เธอไม่หมกมุ่นกับงานมากเกินไป ไม่พอใจด้วยการคุยฟุ้งซ่าน ไม่ชอบใจไม่พอใจในการนอนมากเกินไป ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่เป็นผู้ปรารถนาลามก ตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว ไม่คบมิตรเลว ไม่หยุดความเพียรพยายามเพื่อบรรลุดุคคุณธรรมสูงๆ ขึ้นไปแล้ว ตราบนั้นพวกเธอจะไม่มีเสื่อมเลย จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ ภูเขาศิขณกู่ ณ กรุงราชคฤห์พอสมควรแล้ว โดยมีพระอานนท์เป็นปัจฉิมสมณะก็เสด็จบายพระพักตร์สู่นครเวสาลี ผ่านเมืองอัมพลัฏฐิกา เมืองนาลันทาและปาฏลีคาม ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเมืองสำหรับใช้เป็นที่มั่นโจมตีแคว้นวัชชี

ณ เมืองนาลันทานี้เอง พระสารีบุตรเคยกล่าวอัสภิวาจา คือ ถ้อยคำที่แสดงถึงความเลื่อมใสอย่างยิ่งในพระศาสดาว่าท่านมีความ

เลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธองค์ทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่มีสมณะหรือพราหมณ์ใดๆ เลยที่จะเป็นผู้รู้ยิ่งไปกว่าพระพุทธองค์ในเรื่องสัมโพธิญาณ

เมื่อเสด็จถึงปาฏลิกคาม อุบาสกอุบาสิกาเป็นจำนวนมากมาเฝ้าพระพุทธองค์ ทรงแสดงโทษแห่งศีลวิบัติ ๕ ประการคือ

๑. ผู้ไร้ศรัทธาย่อมประสบความเสื่อมทางโภคะ
๒. ชื่อเสียงทางไม่ดีฟังขจรไป
๓. ไม่แก้แล้วกล้าอาจหาญเมื่อเข้าประชุม
๔. เมื่อจวนจะตาย ย่อมขาดสติสัมปชัญญะ คัมภีร์ของสติไม่ได้

เรียกว่าหลงตาย

๕. เมื่อตายแล้วย่อมไปสู่ทุคติ

ส่วนคุณแห่งศีลสมบัติ มีนัยตรงกันข้ามกับศีลวิบัตินี้ดังกล่าวแล้ว พระพุทธองค์เสด็จผ่านโกฏิกคาม และนาทิกคามตามลำดับ ในระหว่างนั้นได้ทรงแสดงธรรมอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้มาเฝ้าบ้าง แก่ภิกษุสงฆ์ แก่พระอานนท์บ้าง เช่น อริยสังข์และเรื่องให้เอาธรรมะเป็นกระจกเงาดูตนเอง จนกระทั่งเสด็จเข้าสู่เขตเวสาลี ประทับ ณ อัมพปาลีวันของหญิงนครโสภณีนี นามอัมพปาลี ไม่เสด็จเข้าสู่นครเวสาลี แม้กษัตริย์ลิจฉวีจะทูลอาราธนาให้ทรงปฏิบัติ

ข่าวเรื่องพระเจ้าอชาตศัตรูเตรียมทัพเพื่อตีวัชชีนั้น ทำให้พระพุทธองค์ผู้มีพระมหากรุณาจุหวังมหารรถพทรงหวังไวยวัชชียิ่งนัก เป็นเวลาเกือบ ๑ ปีที่เสด็จวนเวียนอยู่ในแคว้นวัชชี ในที่สุดเสด็จประทับ ณ เวฬุคาม ซึ่งมั่งคั่งพร้อมด้วยต้นมะตูมเรียงราย เมื่อจวนจะเข้าพรรษาจึงมีพระพุทธานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเลือก

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ที่จำพรรษาได้ตามชอบใจ ส่วนพระองค์ประทับจำพรรษาในเวฬุ-
วคาม

การที่ไม่เสด็จเข้าภายในเมืองเวสาลีนั้น น่าจะเป็นเพราะไม่
ทรงปรารถนาด้วยเรื่องการบ้านการเมือง ถ้าเสด็จเข้าไปอาจะจะเป็น
ที่ระแวงของพระเจ้าอชาตศัตรูว่าพระองค์เอาพระทัยเข้าข้างเวสาลี
แต่การที่พระองค์ทรงวนเวียนอยู่ในเขตวัชชีเป็นเวลาเกือบปีนั้น ก็ได้
ผลสมพระประสงค์ คือพระเจ้าอชาตศัตรูมิได้ยาตราทัพเข้าสู่แคว้น
วัชชีเลย พระบรมศาสดาของเรานั้นมิได้ทรงเกื้อกูลหมู่ชนเพียง
แต่ในทางธรรมเท่านั้น แต่พระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่เทวดา
และมนุษย์แม้ในทางโลกอีกด้วย สมแล้วที่พระองค์ได้พระนาม
ว่า “พระโลกนาถผู้เป็นที่พึ่งของโลก” แม้ภายหลังจากที่พระองค์ได้
ปรินิพพานแล้ว แต่บัดนั้นจนกระทั่งบัดนี้ มีมนุษย์จำนวนนับไม่ได้
ที่ได้ระลึกถึงคำสอนของพระองค์แล้ว ได้วางมือจากการประกอบ
กรรมชั่ว แล้วตั้งหน้าทำความดี พระองค์ยังทรงเป็นที่พึ่งของโลกอยู่

ในพรรษานั้นเอง ซึ่งเป็นพรรษาสุดท้ายแห่งพระชนมชีพ
พระตถาคตเจ้าทรงพระประชวรหนักด้วยโรคปักขันทิกาพาธ คือมี
พระบังคนเป็นโลหิต แต่ทรงพิจารณาเห็นว่ายังไม่ถึงกาลอันสมควร
ที่พระองค์จะปรินิพพาน จึงทรงใช้สมาธิอิทธิบาทภาวนาขับไล่
อาพาธนั้นด้วยอิริยาสนขันธ์ (อิริยาสนขันธ์ อดทนต่อทุกขเวทนาที่
เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ วิตขันธ์ อดทนต่อหนาวร้อน การตรากตรำ
ในการทำงาน ติดิกขันธ์ อดทนต่ออารมณ์ที่กระทบกระทั่งจิตใจ
อดทนต่อคำด่าว่าเสียดสี) เรื่องที่พระองค์ทรงใช้ความอดทนจนหาย
อาพาธนี้ เป็นที่ประจักษ์แก่พุทธบริษัททุกหมู่เหล่า

เมื่อหายแล้ว วันหนึ่งประทับนั่ง ณ ร่มเงาแห่งวิหารในเวลาเย็น พระอานนท์เข้าเฝ้า กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ข้าพระองค์ได้เห็นความอดทนของพระองค์แล้ว ความอดทนอดกลั้นอันใดที่พระองค์ทรงปราสาสอนผู้อื่นเสมอ พระองค์ได้ทรงกระทำความอดทนนั้นให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้ว สมแล้วที่พระองค์ได้รับการยกย่องว่า ตรัสอย่างไร ทรงกระทำอย่างนั้น ทรงกระทำอย่างไร ตรัสอย่างนั้น (ยกอาวาทิ ตถากาโร ยถากาโร ตถาวาทิ) ก็แต่ว่าพระองค์ผู้เจริญ ในสมัยที่พระองค์ทรงประชวรหนักนั้น ข้าพระองค์มีความวิตกกังวลอย่างยิ่ง กายของข้าพระองค์อมระงมไปหมด ประหนึ่งความรู้สึกของหมูปักษี ซึ่งอาศัยอยู่บนพฤษภา และต้นไม้ที่ไกวแกว่งเพราะแรงลม ทิศทั้งหมดปรากฏเหมือนมีดมนสำหรับข้าพระองค์ มองดูพระองค์แล้วเหมือนข้าพระองค์จะเจ็บด้วย และเจ็บลึกยิ่งกว่าพระองค์เสียอีก แต่ข้าพระองค์ยังเบาใจอยู่อย่างหนึ่งว่า พระองค์ยังไม่ให้ประชุมสงฆ์ปรารภข้อที่ควรปรารภในท่ามกลางมหาสมาคมตราบใด ตราบนั้นพระองค์คงจักยังไม่ปรินิพพานเป็นแน่แท้”

“อานนท์เอ๋ย” พระศาสดาตรัสอย่างช้าๆ “เธอและภิกษุสงฆ์จะหวังอะไรในเราอีกเล่า ธรรมใดที่ควรแสดง เราได้แสดงหมดแล้ว ไม่มีกำมือของอาจารย์อยู่ในเราเลย คือเราได้ปิดบังซ่อนเร้น หวงแหงนธรรมใดๆ ไว้ เราได้ชี้แจงแสดงเปิดเผยหมดสิ้นแล้ว ธรรมวินัยซึ่งเป็นมรดกอันประเสริฐของบิดา ตถาคตได้มอบให้เธอและภิกษุทั้งหลายโดยสิ้นเชิงแล้ว อานนท์เอ๋ย จงดูเอาเถิด ดูสุรีระแห่งตถาคต บัดนี้มีขราลักษณะปรากฏอย่างชัดเจน พันหัก ผมหงอก

พระอานนท์ พุทธอนุชา

หนังหดเหี่ยว หย่อนยาน มีอาการทรุดโทรมให้เห็นอย่างเด่นชัด เหมือนเกวียนที่ชำรุดแล้วชำรุดอีก ได้อาศัยแต่ไม้ไผ่มาซ่อมไว้ ผูกกระหนาบคาบค้ำไว้ จะยืนนานไปได้สักเท่าใด การแตกแยกสลายย่อมจะมาถึงเข้าสักวันหนึ่ง อานนท์เอ๋ย พวกเธอจงมีธรรมเป็นเกาะที่พึ่งเถิด อย่าคิดยึดสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย แม้เราตถาคตก็เป็นแต่เป็นผู้ออกทางเท่านั้น”

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ เวฬุคาม เป็นเวลานานถึง ๘ เดือน แม้ออกพรรษาแล้วก็มิได้เสด็จไปที่อื่น คงประทับยับยั้งอยู่ที่นั่นจนสิ้นฤดูเหมันต์ นับเป็นเวลานานมากที่ประทับอยู่ในหมู่บ้านเล็กๆ เช่นเวฬุคามนี้

พระองค์ทรงแน่วพระทัยว่าคงจะดำรงพระชนมชีพไปไม่ได้ นานนัก แต่มิได้ตรัสบอกพระอานนท์ในเวลานั้น เหลือเวลาอีก ๓ เดือนที่จะปรินิพพาน ระหว่างนั้นพระพุทธองค์ทรงถูกอาพาธคอยบีบคั้นเบียดเบียนอยู่เสมอ แต่ก็ทรงดำเนินไปอีกหลายแห่ง เสด็จโดยพระบาทเปล่าไม่มีใครแบกใครหามเลย เมื่อทรงเหน็ดเหนื่อยมากเข้าก็หยุดพัก ทุกหนทุกแห่งที่เสด็จไป จะมีพระอานนท์ตามเสด็จเสมือนพระฉายา แม้จะลำบากพระวรกายปานใด แต่น้ำพระทัยกรุณาที่มีต่อสรรพสัตว์เอื้อทันในพระมนัส จึงทรงจาริกเพื่อประโยชน์สุขแห่งมวลชน

จากเวฬุคาม เสด็จไปยังกุฎาคารศาลาในป่ามหาวัน ซึ่งกษัตริย์ลิจฉวีแห่งเวสาลีสร้างถวายเป็นที่ประทับ เมื่อเสด็จมาเป็นครั้งแรก รั้งสั่งให้พระอานนท์ประกาศประชุมสงฆ์อยู่ในเมืองเวสาลีทั้งหมด ทรงโอวาทภิกษุทั้งหลายด้วยอภิญญาเทศธรรม คือ

ธรรมที่พระองค์แสดงไว้ เพื่อการตรัสรู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อธิวิปาที ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมืองค์ ๘ ให้ภิกษุทั้งหลายหมั่นอบรมประพฤติธรรมดังกล่าวนี้

รุ่งขึ้นเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเวสาลี ชาวนครเวสาลีมีความรู้สึกกระตือรือร้นใจเป็นอย่งยิ่ง เมื่อทราบว่าเป็นวันสุดท้ายแล้วที่พวกเขาได้เห็น ได้เฝ้ารับโอวาทานุศาสนีจากพระพุทธองค์ บางพวกรำไให้ บางพวกตืออกชกหัว ประหนึ่งบิดาบังเกิดเกล้าแห่งตนจะเดินทางไปสู่สมรภูมิและรู้แน่นอนว่าจะไม่กลับมา

พระจอมมุณีประทานเทศนาให้เขาเหล่านั้นคลายโศก โดยทรงย้าให้ระลึกถึงพระโอวาทที่เคยประทานไว้ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นแล้ว สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา การเศร้าโศก คร่ำครวญ ย่อมไม่อาจหน่วงเหนี่ยวสิ่งซึ่งจะต้องแตกดับมิให้แตกดับได้”

และแล้วพระพุทธองค์ก็เสด็จออกจากนครเวสาลี ทรงยืนอยู่ ณ ประตูเมืองครู่หนึ่ง ผินพระพักตร์มองดูเวสาลีเป็นนาคาวโลกนาถ การ ปานประหนึ่งพญาคชสารตัวประเสริฐ เหลียวดูแมกไม้เป็นปัจฉิมทัศนาศนา เมื่อถูกนำพาไปสู่นครเพื่อเป็นราชพาหณะ

พระตถาคตเจ้าทอดทัศนาศนาการเวสาลี พลังทรงรำพึงว่า “ดูก่อนเวสาลี นครซึ่งมั่งคั่งสมบูรณ์ เป็นนครที่นามกระเดื่องเลื่องลือว่า มีคนแต่งกายงามที่สุดปานหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ มีสระโบกขรณีมากหลายเป็นที่รื่นรมย์ ปราสาทแห่งเจ้าลิจฉวีเสียดยอด ระตะดูงามตา พิลาสพิไล โดยเฉพาะลิจฉวีสภาซึ่งจงใจทำอย่างประณีต

พระอานนท์ พุทธอนุชา

บรรจงงามวิจิตร เป็นที่ประชุมแห่งกษัตริย์ลิจฉวีผู้พร้อมใจกันปกครองบ้านเมืองโดยสามัคคีธรรม ดูก่อนเวสาลี นครซึ่งมีปรากฏ ๓ ชั้น มีเบื้องหลังเป็นป่าใหญ่ ทอดยาวเหยียดสูงขึ้นไปจนถึงหิมालัยบรรพต อันได้นามว่ามหาวัน ซึ่งตภาคตแวงเวียนมาพักอยู่เสมอ การได้เห็นเวสาลีครั้งนี้เป็นปัจฉิมทัศนากการสำหรับตภาคตแล้ว ตภาคตจะไม่ได้เห็นเวสาลีอีก” ทรงรำพึงดังนี้แล้ว จึงฝันพระพักตร์มาตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ การมองดูเวสาลีครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของตภาคตแล้ว อานนท์เอ๋ย ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อได้มีการเริ่มต้นแล้ว ย่อมจะมีการสิ้นสุด ใครเล่าจะสามารถหวังเห็นยวสิ่งซึ่งจะต้องเป็นมิให้เป็นที่มาเกิดอานนท์ เราจักเดินทางไปสู่ปาวาลเจดีย์” พระตภาคตเจ้าตรัสเท่านั้น แล้วเสด็จดำเนินด้วยพุทธลีลาอันประเสริฐ

พระพุทธรูชาตามเสด็จพระศาสดาด้วยอาการสงบและเคร่งขรึม ใครเล่าจะทราบว่ายวในดวงจิตของท่านจะปั่นป่วน รวนเร ซึมเซา เศร้าโศก อ่อนไหว หิวหวั่นสักเพียงใด

๒๓

คราเมื่อทรงปลงพระชนมายุสังขาร

๒๗๘

พระพุทธองค์เสด็จมาถึงป่าวาลเจดีย์ ประทับภายใต้ต้นไม้ ซึ่งมีเงาครีมนั่นหนึ่ง ตรัสกับพระอานนท์ว่า

“อานนท์ ผู้อบรมอิทธิบาท ๔ มาอย่างดีแล้ว ทำจนแคล้วคล่องแล้วอย่างเรานี้ ถ้าปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ถึง ๑ กัปคือ ๑๒๐ ปี ก็สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้” พระโลกนาถตรัสดังนี้ถึง ๓ ครั้ง แต่พระอานนท์ก็คงเฉย มิได้ทูลอะไรเลย ความกังวลและความเศร้าของท่านมีมากเกินไป จนปิดบังดวงปัญญาเสียหมดสิ้น อา ความจงรักภักดีอย่างเหลือล้นที่ท่านมีต่อพระศาสดานั้น บางทีก็ทำให้ท่านลืมนเฉยถึงความประสงค์ของผู้ที่ท่านจงรักภักดีนั้น ปล่อยให้โอกาสทองให้ล่วงไปอย่างน่าเสียดาย

เมื่อเห็นพระอานนท์เฉยอยู่ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “อานนท์ เธอไปพักผ่อนเสียบ้างเถิด เธอเหนื่อยมากแล้ว แม้ตถาคตก็จะพัก

ผ่อนเหมือนกัน” พระอานนท์จึงหลีกไปพักผ่อน ณ โคนต้นไม้ อีก
ต้นหนึ่ง

ณ บัดนั้น พระตถาคตเจ้าทรงรำพึงถึงอดีตกาลนานไกล ซึ่ง
ล่วงมาแล้วถึง ๔๕ ปี สมัยเมื่อพระองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ท้อพระทัยใน
การที่จะประกาศสัจธรรม เพราะเกรงว่าจะทรงเหนื่อยเปล่า แต่
อาศัยพระมหากรุณาต่อสัตว์ จึงตกลงพระทัยบำเพ็ญธรรมแก่รี และ
ครานั้นพระองค์ทรงตั้งพระทัยไว้ว่า ถ้าบริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกา ยังไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคง ยังไม่สามารถย้าย
ปรุปรวน คือคำกล่าวจ้วงจาบล่วงเกินจากพหุพัทธวิธีที่จะพึงมีต่อ
พระพุทธธรรม คำสอนของพระองค์ยังไม่แพร่หลายเพียงพอตราบได้
พระองค์ก็จะยังไม่นิพพานบัดนี้

ก็แลบัดนี้ พระธรรมคำสอนของพระองค์แพร่หลายเพียงพอ
แล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ฉลาดสามารถพอที่จะดำรง
พรหมจรรย์ศาสนาวาทของพระองค์แล้ว ก็เป็นกาลสมควรแล้วที่
พระองค์จะเข้าสู่มหาปรินิพพาน

ทรงดำริดังนี้แล้ว จึงทรงปลงพระชนมายุสังขาร คือตั้ง
พระทัยแน่วแน่ว่าพระองค์จักปรินิพพานในวันวิสาขปุณณมีคือวัน
เพ็ญเดือน ๖

อันว่าบุคคลผู้มีกำลังกลิ้งศิลาหมิวาแห่งทีบจากหน้าผาลงสู่
สระ ย่อมก่อความกระเพื่อมสั่นสะเทือนแก่น้ำในสระนั้นฉนใด การ
ปลงพระชนมายุสังขารอธิษฐานพระทัยว่า จะปรินิพพานของพระ
อนาวรณญาณก็ฉนนั้น ก่อความวิปริตแปรปรวนแก่โลกธาตุทั้งสิ้น
มหาปฐพีมีอาการสั่นสะเทือนเหมือนหนึ่งสัตว์ที่เขาชิงไว้แล้ว ตีด้วย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ไม้ท่อนใหญ่ก็ปานนั้น รุกขสาขาหวั่นไหวไกวแกว่งด้วยแรงวายุโบก สบัดใบอยู่พอสมควร แล้วนั่งสงบ มีอาการประหนึ่งว่าเคราะห์โคก สลดในเหตุการณ์ครั้งนี้ เหมือนกุมารินางน้อยคร่ำครวญปริเทวนา ถึงมารดาผู้จะจากไปจนสลบแน่หนึ่ง ณ เบื้องบนท้องฟ้าสีครามกลายเป็นแดงเข้มดุจเสื่อลำแพน ซึ่งไล่ด้วยเลือดสด ปักษาชาติร้องระงม สนั่นไพเราะ เหมือนจะประกาศว่าพระผู้ทรงมหากษัตริย์กำลังจะจากไปในไม่ช้านี้

พระอานนท์สังเกตเห็นความวิปริตแปรปรวนของโลกธาตุ ดังนี้ จึงเข้าเฝ้าพระจอมมุนีทูลถามว่า “พระองค์ผู้เจริญ โลกธาตุนี้ วิปริตแปรปรวนผิดปรกติ ไม่เคยมี ไม่เคยเป็น ได้เป็นแล้วเพราะเหตุอะไรหนอ?”

พระทศพลเจ้าตรัสว่า “อานนท์เอ๋ย อย่างนี้แหละ คราใดที่ ตถาคตประสูติ ตรัสรู้ มุณเฑาะฏจักร ปลงอายุสังขาร และนิพพาน ครานั้นย่อมจะมีเหตุการณ์วิปริตอย่างนี้เกิดขึ้น”

พระอานนท์ทราบว่บัดนี้พระตถาคตเจ้าปลงพระชนมายุ สังขารเสียแล้ว ความสะเทือนใจและว่าเหว่ประดังขึ้นมาจนอัสสุชลธาราไหลหลั่งสุดห้ามหัก เพราะความรักเหลือประมาณที่ท่านมีในพระเชษฐภคินี ท่านหมอบลงที่พระบาทมูลแล้วทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ขอพระองค์อภัยความกษัตริย์ใน ข้าพระองค์และหมู่สัตว์ จงดั่งพระชนมชีพต่อไปอีกเกิด อย่าเพ่ง ค่วนปรินิพพานเลย” กราบทูลเท่านั้นแล้วพระอานนท์ก็ไม่อาจทูลอะไรต่อไปอีก เพราะโศกาดูรท่วมทับท้นหทัย

“อานนท์เอ๋ย” พระศาสดาตรัสพร้อมด้วยทอดทศนาการเบื้องพระพักตร์อย่างสุดไกล มีแววแห่งความเด็ดเดี่ยวฉายออกมาทางพระเนตรและพระพักตร์ “เป็นไปไม่ได้ที่จะให้ตถาคตกลับใจ ตถาคตจะต้องปรินิพพานในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะ อีก ๓ เดือนข้างหน้านี้ อานนท์ เราได้แสดงนิมิตโอภาสอย่างแจ่มแจ้งแก่เธอพอเป็นนัยมาไม่น้อยกว่า ๑๖ ครั้งแล้ว คนอย่างเรานี้มีอิทธิบาทภาวนาที่ได้อบรมมาด้วยดี ถ้าประสงค์จะอยู่ถึง ๑ กับคือ ๑๒๐ ปี ก็พออยู่ได้ แต่เธอหาเฉลียวใจไม่ มิได้ทูลเราเลย เราตั้งใจว่าในคราวก่อนๆ นี้ ถ้าเธอทูลให้เราอยู่ต่อไป เราจะห้ามเสีย ๒ ครั้ง พอเธอทูลครั้งที่ ๓ จะรับอาราธนาของเธอ แต่บัดนี้ซ้ำเสียแล้ว เราไม่อาจกลับใจได้อีก” พระศาสดาหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วตรัสต่อไปว่า

“อานนท์ เธอยังจำได้ไหม ครั้งหนึ่ง ณ ภูเขาสีมิลกษณะ ยอดเหมือนนกแร้ง อันได้นามว่า ‘ศิขณภูฏ’ ณ ภูเขานี้มีถ้ำอันขจรนามชื่อสุภราชดา ที่ถ้ำนี้เอง สวากผู้เลื่องลือว่าเลิศทางปัญญาของเราคือสารีบุตรได้ถอนต้นหนานุสัยโดยสิ้นเชิง เพียงเพราะฟังคำที่เราสนทนากับหลานชายของเธอ ผู้มีนามว่าทิมชนชะ เพราะไว้เล็บยาว

เมื่อสารีบุตรมาบวชในสำนักของเราแล้ว ทิมชนชปริพพาชกเที่ยวตามหาลุงของตน มาพบลุงของเขาคือสารีบุตรถวายเป็นภิกษุอยู่ จึงพูดเปรยๆ เป็นเชิงกระทบกระเทียบว่า ‘พระโคตม ทุกสิ่งทุกอย่างข้าพเจ้าไม่พอใจหมด’ ซึ่งรวมความว่าเขาไม่พอใจเราด้วย เพราะตถาคตก็รวมอยู่ในคำว่า ‘ทุกสิ่งทุกอย่าง’ เราได้ตอบเขาไปว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอควรจะไม่พอใจในความคิดเห็นอันนั้นของเธอเสียด้วย”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“อานนท์ เราได้แสดงธรรมอื่นอีกเป็นอเนกปริยาย สารีบุตร ถวายงานพัดไปฟังไป จนจิตของเธอหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง

“อานนท์เอ๋ย ณ ภูเขาชิลมกุฏดังกล่าวนี้ เราเคยพูดกับเธอว่า คนอย่างเราถ้าจะอยู่ต่อไปอีก ๑ กัป หรือเกินกว่านั้นก็พอได้ แต่เธอก็หารู้ความหมายแห่งคำที่เราพูดไม่

อานนท์ ต่อมาที่โคตมนิโครธ ที่เหวสำหรับทิ้งโจร ที่ถ้ำสัตตบรรณใกล้เวภารบรรพต ที่กาฬศิลาใกล้เขาอิสสิคิลิ ซึ่งเลื่องลือมาแต่โบราณกาลว่า เป็นที่อยู่อาศัยของพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นอันมาก เมื่อท่านเข้าไป ณ ที่นั้น แล้วไม่มีใครเห็นท่านออกมาอีกเลย จึงกล่าวขานกันว่าอิสสิคิลิบรรพต (ภูเขากลืนกินกัญญา) ที่เงื่อมเขาชื่อ สัมโบสถะ ใกล้ป่าสีตวัน ที่ตโปทาราม ที่เวฬุวันสวนไผ่อันร่มรื่น ของจอมเสนาแห่งแคว้นมคธ ที่สวนมะม่วงของหมอชวกโกมารภัจจ์ ที่มีททกจุจฉิมิตทายวัน ทั้ง ๑๐ แห่งนี้ ณ เขตแขวงราชคฤห์

ต่อมาเมื่อเราทิ้งราชคฤห์ไว้เบื้องหลัง แล้วจาริกสู่เวสาลีนคร อันรุ่งเรืองยิ่ง เราก็ก็นัยแก่เธออีกถึง ๖ แห่ง คือที่อุเทนเจดีย์ สัตตัมพเจดีย์ โคตมเจดีย์ พหูปัตตเจดีย์ สารันทเจดีย์ และปาวาลเจดีย์ เป็นแห่งสุดท้าย คือสถานที่ซึ่งเราอยู่ ณ บัดนี้ แต่เธอก็หาเฉลียวใจไม่ ทั้งนี้เป็นความบกพร่องของเธอเอง เธอจะคร่ำครวญเอาอะไรอีก

อานนท์เอ๋ย บัดนี้สังขารอันเป็นเหมือนเกวียนชำรุดนี้ เราได้สลະแล้ว เรื่องที่จะดึงกลับคืนมาอีกนั้น มิใช่วิสัยแห่งตถาคต อานนท์ เรามิได้ปรักปรำเธอ เธอเบาใจเกิด เธอได้ทำหน้าที่ดีที่ที่สุดแล้ว บัดนี้เป็นกาลสมควรที่ตถาคตจะจากโลกนี้ไป แต่ยังเหลือเวลาอีกถึง ๓ เดือน บัดนี้สังขารของตถาคตเป็นเสมือนเรือรั้ว คอยแต่

เวลาจะจมสู่ท้องธารเท่านั้น

อานนท์ เราเคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พึงใจเป็นธรรมดา หลีกเลี่ยงไม่ได้ อานนท์เอ๋ย ชีวิตนี้มีความพลัดพรากเป็นที่สุด สิ่งทั้งหลายมีความแตกดับไป สลายไปเป็นธรรมดา จะปรารถนามิให้เป็นอย่างที่ยั่งยืนจะเป็นนั้น เป็นฐานะที่ไม่พึงหวังได้ ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไป เคลื่อนไปสู่จุดสลายตัวอยู่ทุกขณะ”

และแล้วพระจอมศาสดาก็เสด็จไปยังภัณฑคาม และโกคนครตามลำดับ ในระหว่างนั้นทรงให้โอวาทภิกษุทั้งหลายด้วยพระธรรมเทศนาอันเป็นไปเพื่อโลกุตตาริยธรรม กล่าวคือศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ศีลเป็นพื้นฐาน เป็นที่รองรับคุณอันยิ่งใหญ่ ประหนึ่งแผ่นดินเป็นที่รับรองและตั้งลงแห่งสิ่งทั้งหลาย ทั้งที่มีชีพและหาชีพมิได้ เป็นต้นว่า พฤษภาลดาวัลย์มหาสิงขร และสัตว์จวบทวิบาทนานาชนิด บุคคลผู้มีศีลเป็นพื้นใจย่อมอยู่สบาย มีความปลอดโปร่ง เหมือนเรือนที่บุคคลปิดกวาดเช็ดถูเรียบร้อย ปราศจากเรือดและฝุ่นเป็นที่รบกวน

ศีลนี้เองเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ คือความสงบใจ สมาธิที่มีศีลเป็นเบื้องต้น เป็นพื้นฐาน ย่อมเป็นสมาธิที่มีผาผนัง มีประตูหน้าต่างปิดเปิดได้เรียบร้อย มีหลังคาสำหรับป้องกันลมแดดและฝน ผู้อยู่ในเรือนเช่นนี้ ฝนตกก็ไม่เปียก แดดออกก็ไม่ร้อน ฉันทใด บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ก็ฉันทนั้น ย่อมสงบอยู่ได้ไม่กระวนกระวาย เมื่อลมแดดและฝน กล่าวคือโลกธรรมแผดเผากระพือพัดซัดสาดเข้า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

มาครั้งแล้วครั้งเล่า สมารถอย่างนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญญาในการพาดพันย้ายและเชือดเฉือนกิเลสอวสะต่างๆ ให้เบาบางและหมดสิ้นไป เหมือนบุคคลผู้มีกำลังจับศัสตราอันคมกริบ แล้วถ่างป่าให้โล่งเตียนก็ปานกัน

ปัญญาซึ่งมีสมารถเป็นรากฐานนั้น ย่อมปรากฏดุจไฟดวงใหญ่ กำจัดความมืดให้ปลาสนาการ มีแสงสว่างรุ่งเรืองอำไพ ชับฝุ่นละอองคือกิเลสให้ปลิวหาย ปัญญาจึงเป็นประจักษ์ประทีปแห่งดวงใจ

อันว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใสอยู่โดยปรกติ แต่เศร้าหมองไปเพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสนานาชนิด คือ สมารถ และปัญญา เป็นเครื่องฟอกจิตใจให้ขาวสะอาดดังเดิม จิตที่ฟอกแล้วด้วยศีลสมารถ และปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอวสะทั้งปวง

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอวสะ ย่อมพบกับปิติปราโมชอันใหญ่หลวง รู้สึกตนว่าได้พบขุมทรัพย์มเหสีมาหาอะไรเปรียบมิได้ เือบอาบซาบซ่าด้วยธรรม ตนของตนเองนั้นแล เป็นผู้รู้ว่า บัดนี้กิเลสอันสลับต่างๆ ได้สิ้นไปแล้ว ภพใหม่ไม่มีอีกแล้ว เหมือนบุคคลผู้ตัดแขนขาด ย่อมรู้ด้วยตนเองว่าบัดนี้แขนของตนขาดแล้ว”

โอวาทานุศาสนีของพระผู้มีพระภาคส่วนใหญ่เป็นไปเยี่ยงนี้ ชาวการปลงพระชนมายุสังขารของพระศาสดาแผ่กระจายไปทั่วสังฆมณฑล ประจวบบุรุษผู้มีกำลังกระพือผ้าขาวคลุมบริเวณเนื้อที่อันน้อย บัดนี้สวากของพระองค์ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตรู้สึกว่าจะเหวหวิวหวั่นและเลื่อนลอย สวากที่เป็นปุถุชนไม่อาจกลั้นอัสสุธาราไว้ได้ มีใบหน้าอาบด้วยน้ำตา ประชุมกันเป็นกลุ่มๆ ร่ำพึมพำกันว่า

พระผู้มีพระภาคจะปรินิพพานเสียแล้ว พวกเราจะทำอย่างไรหนอ ส่วนสาวกผู้เป็นชีนาสพลันอาสวะแล้วก็ได้แต่ปลงธรรมสังเวช คือ ความสลัดใจตามแบบพระอรียะ

ภิกษุรูปหนึ่งได้นามว่าธัมมาราม คิดว่า อีก ๓ เดือนข้างหน้า พระตถาคตเจ้าจะปรินิพพาน เราบวชในสำนักของพระองค์ แต่ยังมี อาสวกิเลสอยู่ ภาระไหนขอ เราจะพึงเพียรพยายามเพื่อบรรลอรหัตตผลในเวลาทีพระพุทธรองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ คิดดังนี้แล้ว ท่านมิได้ จับกลุ่มกับภิกษุอื่นๆ มิได้เสรำโคก ปลีกตนออกไปอยู่แต่ผู้เดียว พยายามทำสมณะและวิปัสสนา

ภิกษุทั้งหลายอื่นเห็นพฤติการณ์ดังนี้ เข้าใจว่าภิกษุธัมมาราม หาคความรักความอาลัยในพระผู้มีพระภาคมิได้ จึงนำข้อความนั้น กราบทูลพระพุทธรองค์

“พระเจ้าข้า” ภิกษุทูล “ภิกษุชื่อธัมมารามหาคความรักความอาลัยในพระองค์มิได้เลย เมื่อทราบว่พระองค์จะปรินิพพาน ก็หา ได้แสดงอาการเสรำโคกอย่างใดไม่ ปลีกตนไปอยู่แต่ผู้เดียว ไม่เกี่ยว ข้องไต่ถามเรื่องราวของพระองค์เลย”

พระศาสดารับสั่งให้พระธัมมารามเข้าเฝ้า ตรัสถามว่า “ธัมมาราม ไตยินว่เธอทำอย่างทีภิกษุทั้งหลายกล่าวนีหรือ?”

“พระพุทธรเจ้าข้า” พระธัมมารามทูลรับ

“ทำไมเธอจึงทำอย่างนั้น เธอไม่อาลัยไยดีในตถาคตหรือ?”

พระศาสดาตรัสถาม

“หามิได้ พระเจ้าข้า ข้าพระองค์คิดว่า ข้าพระองค์บวชแล้วใน สำนักของพระองค์ผู้สรรเสริญความเพียรพยายาม บัดนี้พระองค์จะ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

นิพพานแล้ว ทำใฉนหนอ ข้าพระองค์จะพึงทำความเพียรเพื่อบรรลุธรรมอันสูงสุด เพื่อบูชาพระองค์ตั้งแต่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ที่เดียวด้วยเหตุนี้ ข้าพระองค์จึงหลีกเลี่ยงออกจากหมู่อยู่แต่ผู้เดียว”

พระพุทธองค์ทรงเปล่งพระอุทานออก ๓ ครั้งว่า “ดีแล้ว ภิกษุ” แล้วผินพระพักตร์มาตรัสกับภิกษุทั้งหลายอื่นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดมีความเสน่หาอาลัยในเรา พึงทำตนอย่างธัมมารามภิกษุนี้ การทำอย่างนี้ ชื่อว่าบูชาเคารพนับถือเราด้วยอาการอันยอดเยี่ยม ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ยินดีในธรรม ตรีกตรองธรรม ระลึกถึงธรรม อยู่เสมอ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม ไม่เสื่อมจากพระนิพพาน”

แม้กระนั้นภิกษุทั้งหลายก็ไม่วายที่จะแวดล้อมพระองค์ไปทุกหนทุกแห่ง พระศาสดาเห็นดังนี้ จึงเตือนภิกษุเหล่านั้นให้พยายามแสวงหาวิเวก เพื่อบรรลุคุณธรรมที่ยังมิได้บรรลุ เพื่อทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส ด้วยพระพุทธรพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บรรดาทางทั้งหลาย มรรคมีองค์ ๘ ประเสริฐที่สุด บรรดาบททั้งหลาย บท ๔ คืออริยสัจ ประเสริฐที่สุด บรรดาธรรมทั้งหลาย วิราคะ คือ การปราศจากความกำหนัดยินดี ประเสริฐที่สุด บรรดาสัตว์ ๒ เท้า พระตถาคตเจ้าผู้มีจักขุประเสริฐที่สุด มรรคมีองค์ ๘ นี้แลเป็นไปเพื่อทรศนะอันบริสุทธิ์ หาใช่ทางอื่นไม่ เธอทั้งหลายจงเดินไปตามทางมีองค์ ๘ นี้ อันเป็นทางที่สามารถให้หลงติดตามไม่ได้ เธอทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติเพื่อทำทุกขให้สูญสิ้นไป ความเพียรพยายามเธอทั้งหลายต้องทำเอง ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตนดั่งนั้น พวกเธอจักพ้นจากมารและปวงแห่งมาร”

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “มาเถิดอานนท์ เราจักไป
กุสินารานครด้วยกัน” พระอานนท์รับพุทธบัญญัติ แล้วประกาศให้
ภิกษุทั้งหลายทราบพร้อมกัน แล้วดุ่มเดินจากสถานที่นั้นมุ่งสู่กุสินารา
นคร ในระหว่างทางทรงเหน็ดเหนื่อยมาก จึงแวะเข้าร่มพฤกษ์ใบหนา
ต้นหนึ่ง รับสั่งให้พระอานนท์ปูผ้าสังฆาฏิทำเป็น ๔ ชั้น

“อานนท์ เราเหน็ดเหนื่อยเหลือเกิน อาพาธก็มีอาการรุนแรง
ขึ้น เร็วเข้าเถิด รีบปูสังฆาฏิลง เราจะนอนพักผ่อน และขอให้เธอไป
นำน้ำมาดื่มพอแก้กระหาย”

“พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล “เกวียนเป็นจำนวนมากเพิ่ง
ผ่านพ้นลำน้ำไปสักครู่หนึ่งเอง น้ำยังชุ่มอยู่ ไม่ควรที่พระองค์จะดื่ม
ขอเสด็จไปดื่ม ณ แม่น้ำกุกุธานีเถิด มีน้ำใสจืดสนิท เย็นดี”

“อย่าเลย อานนท์” พระตถาคตตรัสเป็นเชิงวิงวอน “อย่าคอย
จนถึงแม่น้ำกุกุธานีเลย เรากระหายเหลือเกิน ร่างกายเราร้อน
คอแห้งผาก เธอจงรีบไปนำน้ำมาเถิด”

พระอานนท์รับพุทธบัญญัติแล้ว ถือบาตรของพระตถาคตเจ้า
ไป ท่านมีอาการเศร้าซึมและวิตกกังวล เมื่อมาถึงริมแม่น้ำ ยังมอง
เห็นน้ำชุ่มอยู่ ท่านมีอาการเหมือนว่าจะเดินกลับ แต่ด้วยความเชื่อ
และหวังใยในพระศาสดา จึงเดินลงไปอีก พอท่านทำท่าจะดักขึ้นมา
เท่านั้น น้ำซึ่งมีสีขุ่นขาวเพราะรอยเกวียนและโคก็ปรากฏเป็นน้ำใส
สะอาดเหมือนกระจกเงาซึ่งหญิงผู้รักสวยรักงามขัดไว้ดีแล้ว ท่านจึง
ดักน้ำนั้นมา แล้วรีบเดินกลับ น้อมบาตรน้ำเข้าไปถวายพระศาสดา

พระพุทธองค์ทรงดื่มด้วยความกระหาย พระอานนท์มองดู
ด้วยความชื่นชมในพุทธบารมีแล้วทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า อัศจรรย์

พระอานนท์ พุทธอนุชา

จริง สิ่งที่ไม่เคยมีไม่เคยปรากฏ ได้มีและปรากฏแล้ว เป็นเพราะพระพุทธานุภาพโดยแท้ บารมีธรรมเป็นสิ่งน่าสั่งสมแท้” แล้วท่านก็เล่าเรื่องน้ำที่ช้อนกลับใส่สะอาดโดยฉับพลัน ให้พระผู้มีพระภาคสดับ พระจอมมุนีคงประทับสงบนิ่งด้วยอาการแห่งผู้เจ็บจบ และเข้าใจในความเป็นไปทั้งปวง

ก่อนหน้านั้นเพียงเล็กน้อย เมื่อพระองค์ผ่านมาทางเมืองปาวา ประทับ ณ สวนมะม่วงของนายจุนทะ บุตรนายช่างทอง นายจุนทะ ทูลอาราธนารับภัตตาหาร ณ บ้านของตน และจัดแจงขาทนียโภชนียาหารอย่างประณีต รุ่งขึ้นได้เวลาแล้ว อาราธนาพระพุทธรองค์และภิกษุสงฆ์เพื่อเสวย พระพุทธรองค์ทอดทัศนากาเห็นสุกรมัททวะ อาหารชนิดหนึ่งซึ่งย่อยยาก จึงรับสั่งให้ถวายแก่พระองค์แต่ผู้เดียว มิให้ถวายแก่ภิกษุรูปอื่น เมื่อพระองค์เสวยแล้วก็รับสั่งให้ฝังเสีย

คุณเกิด พระมหากษัตริย์แห่งพระองค์มีถึงปานนี้ สำหรับพระองค์นั้นมิได้ห่วงใยในชีวิตแล้ว เพราะถึงอย่างไร ก็จะต้องนิพพานในคืนวันนั้นแน่นอน ทรงเป็นห่วงภิกษุสาวกว่าจะลำบาก ถ้าฉันอาหารที่ย่อยยากชนิดนั้น ประหนึ่งมารดาหรือบิดาผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ในบุตรของตน ทราบว่าอะไรจะทำให้บุตรธิดาลำบาก ย่อมพร้อมที่จะรับความลำบากอันนั้นเสียเอง

๒๔

พระอานนท์ ร้องไห้

๒๙๐

สุกรมัททวะให้ผลในทันที อาการประชวรของพระองค์ทรุดหนักลง
อย่างน่าวิตก มีพระบังคนเป็นโลหิต แต่ถึงกระนั้นก็ยังเสด็จด้วย
พระบาทเปล่าจากป่าวาสูกุสินารานครดังกล่าวแล้ว

พระองค์ต้องหยุดพักเป็นระยะๆ หลายครั้ง ก่อนจะถึงกุสินารา
ราชธานีแห่งมัลลक्षัตริย์ ณ ไตรัมพฤกษ์แห่งหนึ่ง ขณะที่พระองค์
หยุดพัก มีบุตรแห่งมัลลक्षัตริย์ นามว่าปุกกุสะ เคยเป็นศิษย์ของ
อาจารย์ดาบสกาลามโคตร เดินทางจากกุสินาราเพื่อไปยังปาวานคร
ได้เห็นพระผู้มีพระภาคแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงน้อมนำผ้าคู้งาม
ซึ่งมีสีเหลืองทองสังคีเข้าไปถวาย รับสั่งให้ถวายแก่พระอานนท์ผืนหนึ่ง
แก่พระองค์ผืนหนึ่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พระอานนท์ได้เห็นว่ามีอำนาจนั้นไม่ควรแก่ตน จึงน้อมเข้าไปถวาย พระผู้มีพระภาคอีกผืนหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงนั่งและห่มแล้ว ผ่านนั้น สวยงามยิ่งนัก ปรากฏประดุจถ่านเพลิงที่ปราศจากควันและเปลว พระฉวีของพระพุทธองค์เล่าก็ช่างผุดผ่อง งดงามเกินเปรียบ ท่านได้เห็นดังนั้น จึงกราบทูลพระพุทธองค์ว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐ ข้าพระองค์สังเกตุเห็นพระฉวีของพระองค์ผุดผ่องยิ่งนัก เกินที่จะเปรียบด้วยสิ่งใด แปลงปลั่งมีรัศมี พระองค์ผู้ประเสริฐ บัดนี้พระองค์มีพระชนมายุถึง ๘๐ แล้วอยู่ในวัยชราเต็มที เหมือนผลไม้สุกจนงอม อนึ่งเล่า เวลานี้ พระองค์ทรงพระประชวรหนัก มีอาการแห่งผู้มีโรคเบียดเบียน แต่เหตุไฉนผิวพรรณของพระองค์จึงผุดผ่องยิ่งนัก?”

“อานนท์” พระศาสดาตรัสตอบ “เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้า ที่เป็นอย่างนี้ คือคราวจะตรัสรู้ครั้งหนึ่ง และก่อนที่จะนิพพานอีกครั้งหนึ่ง ผิวพรรณแห่งตถาคตย่อมปรากฏงดงามประดุจรัศมีแห่งสุริยาเมื่อแรกรุ่งอรุณและจวนจะอัสดง ดูก่อนอานนท์ ในยามสุดท้ายแห่งราตรีนี้ ตถาคตจะต้องปรินิพพานในระหว่างต้นสาละทั้งคู่ ซึ่งโน้มกิ่งเข้าหากัน มีใบใหญ่หนา มีดอกเป็นช่อขึ้น” ตรัสดังนั้นแล้ว จึงเสด็จนำพระอานนท์ไปสู่มังง์น้ำกุฎานที่เสด็จลงสรง เสวยสำราญตามพระพุทธอัธยาศัยแล้ว เสด็จขึ้นจากกุฎานทีไปประทับ ณ อัมพวัน รับสั่งให้พระจุนทะน้องชายพระสารีบุตร ปูลาดสังฆาฏิเป็น ๔ ชั้นแล้ว บรรทมด้วยสีหไสยาคือตะแคงขวา เอาพระหัตถ์รองรับพระเศียร ซ้อนพระบาทให้เหลื่อมกัน มีพระสติสัมปชัญญะ ตั้งพระทัยว่าจะลุกขึ้นในไม่ช้า

ขณะนั้นเอง ความปริวิตกถึงนายจุนทะผู้ถวายสุกรมัททวะก็เกิดขึ้น จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเรานิพพานแล้ว อาจจะมีผู้กล่าวโทษจุนทะ ว่าถวายอาหารที่เป็นพิษ จนเป็นเหตุให้เราปรินิพพาน หรือมีฉะนั้นจุนทะอาจจะเกิดวิปฏิสารเดือดร้อนใจไปเองว่าเพราะเสวยสุกรมัททวะอันตนถวายแล้ว พระตถาคตจึงนิพพานดูก่อนอานนท์ บิณฑบาตทานที่มีอานิสงส์มาก มีผลไพศาล มีอยู่ ๒ คราวด้วยกัน คือ เมื่อนางสุชาดาถวายก่อนเราจะตรัสรู้ครั้งหนึ่ง และอีกครั้งหนึ่งที่จุนทะถวายนี้ ครั้งแรกเสวยอาหารของสุชาดาแล้ว ตถาคตก็ถึงซึ่งกิเลสนิพพาน คือการดับกิเลส ครั้งหลังนี้เสวยอาหารของจุนทะบุตรช่างทองแล้ว เราก็นิพพานด้วยขันธนิพพาน คือดับขันธ อันเป็นวิบากที่ยังเหลืออยู่ ถ้าใครจะฟังตำหนิจุนทะ เธอฟังกล่าวให้เขาเข้าใจตามนี้ แล้วถ้าจุนทะจะฟังเดือดร้อนใจ เธอก็ฟังกล่าวปลอบให้เขาคลายวิตกกังวลเรื่องนี้ อาหารของจุนทะเป็นอาหารมือสุดท้ายสำหรับเรา”

ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระอานนท์เป็นปัจฉิมสมณะ และมีภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เป็นบริวาร เสด็จข้ามแม่น้ำหิรัญญูวัต ถึงกรุงกุสินารา เสด็จเข้าสู่ศาลาโนทยาน คืออุทยานซึ่งสระพริบพรั่งด้วยต้นสาละ รั้งสั่งให้พระอานนท์จัดแทนบรรทมระหว่างต้นสาละ ซึ่งมีกิ่งโน้มเข้าหากัน ให้หันพระเศียรทางทิศอุดร

ครั้งนั้น มีบุคคลเป็นอันมากจากทิศต่างๆ เดินทางมาเพื่อบูชาพระพุทธสรีระเป็นปัจฉิมกาล แม้เป็นปริมนทลกว้างออกไปสุดสายตา สมเด็จพระมหาสมณะทรงเห็นเหตุนี้แล้ว จึงตรัสกับพระ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

อานนท์เป็นเชิงปรารภว่า

“อานนท์ พุทธบริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทำสักการบูชาเราด้วยเครื่องบูชาสักการะทั้งหลายอันเป็นอามิส เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น หาชื่อว่าบูชาตถาคตด้วยการบูชา อันยิ่งไม่ อานนท์เอ๋ยผู้ใดปฏิบัติตามธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติธรรมให้เหมาะสม ผู้นั้นแล ชื่อว่าสักการบูชาเราด้วยการบูชาอัน ยอดเยี่ยม”

พระอานนท์ทูลว่า “พระองค์ผู้เจริญ เมื่อก่อนนี้ออกพรรษา แล้ว ภิกษุทั้งหลายต่างพากันเดินทางมาจากทิศานุทิศเพื่อเฝ้าพระองค์ ฟังโอวาทจากพระองค์ บัดนี้พระองค์จะปรินิพพานเสียแล้ว ภิกษุทั้งหลายจะพึงไป ณ ที่ใด?”

“อานนท์ สถานที่อันเป็นเหตุให้ระลึกถึงเราก็คืออยู่ คือสถานที่ที่เราประสูติแล้ว คือลุมพินีวันสถาน สถานที่ที่เราตั้งอาณัติแห่งธรรมขึ้นเป็นครั้งแรก คืออสิปตนิมิตทายะ แขวงเมืองพาราณสี สถานที่ที่เราตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ บรรลุความรู้อันประเสริฐ ทำกิเลสให้สิ้นไป คือโพธิมณฑล ตำบลอูรุเวลาเสนานิคม และสถานที่ที่เราจะนิพพาน ณ บัดนี้ คือป่าไม้สาละ ณ นครกุสินารา อานนท์เอ๋ย สถานที่ทั้ง ๔ แห่งนี้เป็นสังเวชนียสถาน สาราณียสถาน สำหรับให้ระลึกถึงเราและเดินตามรอยบาทแห่งเรา”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในพรหมจรรย์นี้มีสุภาพสตรีเป็นอันมากเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในฐานะต่างๆ เป็นมารดาบ้าง เป็นพี่หญิง น้องหญิงบ้าง เป็นเครือญาติบ้าง และเป็นผู้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย

บ้าง ภิกษุจะพึงปฏิบัติต่อสตรีอย่างไร?”

“อานนท์ การที่ภิกษุจะไม่ดูไม่แลสตรีเพศเสียเลยนั้นเป็นการดี”

“ถ้าจำเป็นต้องดูต้องเห็นเล่าพระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูลซัก

“ถ้าจำเป็นต้องดูต้องเห็น ก็อย่าพูดด้วย อย่าสนทนาด้วย นั้นเป็นการดี” พระศาสดาตรัสตอบ

“ถ้าจำเป็นต้องสนทนาด้วยเล่า พระเจ้าข้า จะปฏิบัติอย่างไร?”

“ถ้าจำเป็นต้องสนทนาด้วยเล่า ก็จงมีสติไว้ควบคุมสติให้ดี สारวมอินทรีย์และกายวาจาให้เรียบร้อย อย่าให้ความกำหนัดยินดีหรือความหลงใหลครอบงำจิตใจได้ อานนท์ เรากล่าวว่าสตรีที่บุรุษเอาใจเข้าไปเกาะเกี่ยวนั้น เป็นมลทินของพรหมจรรย์”

“แล้วสตรีที่บุรุษมิได้เอาใจเข้าไปเกี่ยวเกาะเล่า พระเจ้าข้า จะเป็นมลทินของพรหมจรรย์หรือไม่?”

“ไม่เป็นชั อานนท์ เธอระลึกได้อยู่หรือ เราเคยพูดไว้ว่า อารมณ์อันวิจิตร สิ่งสวยงามในโลกนี้มีใช้กาม แต่ความกำหนัดที่เกิดขึ้นเพราะความดำริต่างหากเล่าเป็นกามของคน เมื่อกระชากความพอใจออกเสียได้แล้ว สิ่งวิจิตรและรูปที่สวยงามก็คงอยู่อย่างเก๋ๆ ทำพิษอะไรมิได้อีกต่อไป”

พระผู้มีพระภาคบรมมสงบนิ่ง พระอานนท์ก็พลอยนิ่งตามไปด้วย ดูเหมือนท่านจะตรึกตรองทบทวนพระพุทธรวณะที่ตรัสจบลงสักครู่นี้

จริงทีเดียว การไม่ยอมดูไม่ยอมแลสตรีเสียเลยนั้นเป็นการดีมาก แต่ใครเล่าจะทำได้อย่างนั้น ผู้ใดมีใจไม่หวั่นไหวด้วยความ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เบ่งบานของดอกไม้งาม ดนตรี และอาการเยื้องกายแห่งสตรีสาว ผู้
นั้นถ้ามิใช่ นักพรตก็เป็นสัตว์ดิรัจฉาน แต่ดูเหมือนผู้เป็นนักพรตทั้ง
กายและใจนั้นมีน้อยเหลือเกิน เมื่อมีเรื่องจำเป็นต้องดูต้องแล เรื่อง
ติดต่อกี่ยวข้องจึงเกิดขึ้น การติดต่อกี่ยวข้องและคลุกคลีด้วยสตรี
เพศนั้น ใครเล่าจะหักห้ามใจมิให้หวั่นไหวไปตามความอ่อนช้อย
นิ่มนวล และอ่อนหวานของเธอ มีคำกล่าวไว้มิใช่หรือว่า “ความงาม
นั้นเป็นอำนาจที่คุกคามจิตใจของบุรุษจนให้แพ้ราบ และการยัมนั้น
คือคมดาบของเธอ เมื่อใดพบความงาม ถ้าความงามนั้นยังไม่ยั้ม
ก็ยังมีทางจะรอดพ้นไปได้ แต่เมื่อความงามนั้นยั้มออกมา ย่อม
หมายถึงเธอส่งคมดาบออกมาแล้ว” และยังมีคำกล่าวอีกว่า “เมื่อ
สตรีงามยั้มย่องหมายถึงถุงเงินของผู้ชายร้องไห้” ทำไมนะสัตว์โลก
จึงหลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส เสียจริงๆ สตรีที่พราวเสน่ห์แต่ได้
มโนธรรม จิตใจสปรก จึงเป็นเพศฆาตมือนุ่มซึ่งมีรอยยั้มและ
กิริยาที่ยั้ยวนเป็นคมดาบ มีน้ำตาเป็นหลุมพรางสำหรับให้ชายตกลง
ไปในหลumnน้ำตานั้น

บางทีเธอจะมีความสุขร่าเริงเหมือนนกน้อย ในขณะที่หัวใจ
ของชายที่เธอเคบอง ร้าวสลายลงด้วยความผิดหวัง บางทีเธอจะทำ
เป็นโกรธชายที่เธอแสนจะหลงรัก เพียงเพื่อพรางสายตาของคนอื่น
บางทีเธอจะยั้มอย่างอ่อนหวาน ในขณะที่ในความรู้สึกของเธอแสน
จะเคียดแค้นและชิงชังเขา และบางทีเธอจะร้องไห้น้ำตาอาบแก้ม ใน
ขณะที่ใจของเธออึมเิบไปด้วยปีติปราโมช อ่า จะเอาอะไรเล่ามาวัด
ความลึกแห่งหัวใจของสตรี พระศาสดาตรัสไว้มิใช่หรือ อาการของ
สตรีนั้นรู้ยาก เข้าใจยาก เหมือนการไปของปลาในน้ำ

ปราชญ์ผู้ทรงวิद्याคุณกว้างขวางลึกซึ้ง สามารถหยั่งรู้ดินฟ้า มหาสมุทร เหมือนมองเศษกระดาษบนฝ่ามือ แต่ปราชญ์เช่นนั้น จะกล้าอวดอ้างได้ละหรือ ว่าตนสามารถหยั่งรู้ความลึกล้ำในหัวใจ ของสตรี

อย่ามัวกล่าวอะไรให้มากเลย ธรรมชาติของเธอเป็นอย่างนั้น เอง มหาสมุทรเต็มไปด้วยภัยอันตราย แต่มหาสมุทรก็มีคุณแก่โลก อยู่มิใช่น้อย การค้นหาความจริงตามธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ แล้ว ปฏิบัติให้ถูกต้องต่างหากเล่า เป็นทางดำเนินของผู้มีปัญญา

ความเจียบสงัดปกคลุมอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพระอานนท์ก็ทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว จะ ปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธสรีระอย่างไร?”

“อย่าเลย อานนท์” พระศาสดาทรงห้าม “เธออย่ากังวลกับ เรื่องนี้เลย หน้าที่ของพวกเธอ คือคุ้มครองตนด้วยดี จงพยายาม ทำความเพียรเผาบาปให้เราร้อนอยู่ทุกอิริยาบถเกิด สำหรับเรื่อง สรีระของเราเป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ที่จะพึงทำกัน กษัตริย์ พราหมณ์ และคหบดีเป็นจำนวนมาก ที่เลื่อมใสศรัทธาก็มีอยู่ไม่น้อย เขาคง ทำกันเองเรียบร้อย”

“พระเจ้าข้า” พระอานนท์ทูล “เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ ก็จริงอยู่ แต่ถ้าเขาถามข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะพึงบอกอย่างไร?”

“อานนท์ ชนทั้งหลายเมื่อจะปฏิบัติต่อพระสรีระแห่งพระเจ้า จักรพรรดิอย่างไร ก็พึงปฏิบัติต่อสรีระแห่งตถาคตอย่างนั้นเถิด”

“ทำอย่างไรเล่า พระเจ้าข้า?”

“อานนท์ คืออย่างนี้ เขาจะพนัสนีระแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ด้วยผ้าใหม่แล้วซับด้วยผ้าสี แล้วพันด้วยผ้าใหม่อีก ทำอย่างนี้ถึง ๕๐๐ คู่หรือ ๕๐๐ ชั้น แล้วนำวางในรางเหล็กซึ่งเต็มไปด้วยน้ำมัน แล้วปิดครอบด้วยรางเหล็กเป็นฝา แล้วทำจิตกาธานด้วยไม้หอม นานาชนิด แล้วถวายพระเพลิง เสร็จแล้วเชิญพระอัฐิธาตุแห่ง พระเจ้าจักรพรรดินั้นไปบรรจุสถูป ซึ่งสร้างไว้ ณ ทางสี่แพร่ง ใน สรีระแห่งตถาคตก็พึงทำเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อผู้เลื่อมใสจักได้บูชา และเป็นประโยชน์สุขแก่เขาตลอดกาลนาน”

และแล้วพระพุทธรองค์ทรงแสดงอนุปารหุบุคคล คือบุคคลผู้ ควรบรรจุอัฐิธาตุไว้ในพระสถูป เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของมหาชน ไว้ ๔ จำพวก คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิ

ตรัสแล้วบรมหนึ่งอยู่ พระอานนท์ถอยออกจากที่เฝ้า เพราะ ความเศร้าสลดสุดที่จะอดกลั้นได้ ท่านไปยืนอยู่ที่ประตูวิหาร มือจับ ล้อมสลักนั่งอยู่ น้ำตาไหลพรากจนอาบแก้ม แล้วเสียงสะอื้นเบาๆ ก็ตามมา บัดนี้ท่านมีอายุอยู่ในวัยชรานับได้ ๘๐ แล้ว เท่ากับพระชนมายุของพระผู้มีพระภาค อุปสมบทมานานถึง ๔๔ พรรษา ได้ ยินได้ฟังพระธรรมและอบรมจิตใจอยู่เสมอ ได้บรรลุคุณธรรม ขั้นต้นเป็นโสดาบันบุคคล ผู้มีองค์ประกอบดังกล่าวนี้ ถ้าไม่มีเรื่อง กระเทือนใจอย่างแรง คงจะไม่เศร้าโศกปริเทวนาการถึงขนาดนี้

ท่านสะอึกสะอื้นจนสิ้นเต็มไปทั้งองค์ บางคราวจะมองเห็นผ้า สีเหลืองหม่นที่คลุมกายสั่นน้อยๆ ตามแรงสั่นแห่งรูปรกาย แน่นอน ท่านรู้สึกสะเทือนใจและว่าเหวออย่างยิ่ง เป็นเวลานานเหลือเกินที่ท่าน และพระศาสดาได้ทำประโยชน์และเอื้อเฟื้อต่อกัน การจากไปของ

พระผู้มีพระภาค จึงเป็นเสมือนกระซอกดวงใจของท่านให้หลุดลอย

“โอ พระองค์ผู้เป็นที่พึ่งของโลกและของข้าพระองค์” เสียง
ครวญเคล้าออกมากับเสียงสระอื่น “ตั้งแต่บัดนี้ไป ข้าพระพุทธเจ้า
จักไม่ได้เห็นพระองค์อีกแล้ว พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณาจุฬาม
หรรณพมาด่วนจากข้าพระองค์ ทั้งๆ ที่ข้าพระองค์ยังมีอาสวะอยู่
เหมือนผีเลี้ยงสอนให้เด็กเดิน เมื่อเด็กน้อยพอจะหัดก้าวเท่านั้น ผี
เลี้ยงก็มีอันพลัดพรากจากไป ข้าพระองค์เหมือนเด็กน้อยผู้นั้น”
พระอานนท์คร่ำครวญอย่างน่าสงสาร

เมื่อพระอานนท์หายไปนานผิดปรกติ พระศาสดาจึงตรัสถาม
ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์หายไปไหน?”

“ไปยืนร้องไห้อยู่ที่ประตูวิหาร พระเจ้าข้า” ภิกษุทั้งหลายทูล

“ไปตามอานนท์มานี้เถิด” พระศาสดาตรัส

พระอานนท์เข้าสู่ที่เฝ้าด้วยใบหน้าที่ยังชุ่มด้วยน้ำตา พระ
ศาสดาตรัสปลอบใจว่า “อานนท์ อย่าคร่ำครวญนักเลย เราเคยบอก
ไว้แล้วมิใช่หรือ ว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจเป็น
ธรรมดา ในโลกนี้และในโลกไหนๆ ก็ตาม ไม่มีอะไรยั่งยืนถาวรเลย
สิ่งที่มีการเกิดย่อมมีการดับในที่สุด ไม่มีอะไรยับยั้งต้านทาน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นประดุจดวงตะวัน” พระอานนท์ทูลด้วย
เสียงสระอื่นน้อยๆ “ข้าพระองค์มาร่ำพังกว่ำ ตลอดเวลาที่พระองค์ทรง
พระชนม์อยู่ ข้าพระองค์เที่ยวติดตามประดุจฉายา ต่อไปนี้ข้าพระ
องค์จะพึงติดตามผู้ใดเล่า จะพึงตั้งน้ำใช้น้ำเสวยเพื่อผู้ใด จะพึงปิด
กวาดเสนาสนะที่หลับที่นอนเพื่อผู้ใด อนึ่ง เวลานี้ข้าพระองค์ยังมี

พระอานนท์ พุทธอนุชา

อาสวะอยู่ พระองค์มาด่วนปรินิพพาน ใครเล่าจะเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ กำจัดกิเลสให้หมดสิ้น ข้าพระองค์คงอยู่อย่างว่าเหวและเดียวตาย เมื่อค้ำนี้ลงอย่างนี้แล้วก็สุดจะหักห้ามความโศกกำสรดได้”

“อานนท์ เธอเป็นผู้มีบารมีธรรมที่ได้สั่งสมมาแล้วมาก เธอเป็นผู้มีบุญที่ได้ทำไว้แล้วมาก อย่าเสียใจเลย กิจอันใดที่ควรทำแก่ตถาคต เธอได้ทำกิจนั้นสมบูรณ์ด้วยกายกรรม วชิกรรม และมโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตาอย่างยอดเยี่ยม จงประกอบความเพียรเถิด เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว เธอจะต้องสำเร็จจอร์हतตผลเป็นพระอรหันต์ในไม่ช้า” ตรัสดังนี้แล้ว จึงเรียกภิกษุทั้งหลายเข้ามาสู่ที่ใกล้ แล้วทรงสรรเสริญพระอานนท์โดยอนกปริยายเป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต เป็นผู้รอบรู้และอุปัฏฐากเราอย่างยอดเยี่ยม พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งในอดีตและอนาคตซึ่งมีภิกษุผู้อุปัฏฐากนั้นๆ ก็ไม่ติเกินไปกว่าอานนท์ อานนท์เป็นผู้ดำเนินกิจด้วยปัญญา รู้กาลที่ควรไม่ควร รู้กาลที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มาเฝ้าเรา กาลนี้สำหรับกษัตริย์ กาลนี้สำหรับราชามหาอำมาตย์ กาลนี้สำหรับคนทั่วไป ควรได้รับการยกย่องนานาประการ มีคุณธรรมน่าอัศจรรย์ ผู้ที่ยังไม่เคยเห็น ไม่เคยสนทนา ก็อยากเห็นอยากสนทนาด้วย อยากฟังธรรมของอานนท์ เมื่อฟังก็มีจิตใจเปลิบเปลิบยินดีในธรรมที่อานนท์แสดง ไม่อ้อมไม่เบียดด้วยธรรมวาริรส ภิกษุทั้งหลาย อานนท์ เป็นบุคคลที่หาได้ยากผู้หนึ่ง”

พระอานนท์ผู้มีความห่วงใยในพระศาสดาไม่มีที่สิ้นสุด กราบทูลด้วยน้ำเสียงที่ยังเศร้าอยู่ว่า

“พระองค์ผู้เจริญ พระองค์เป็นประดุจพระเจ้าจักรพรรดิในทาง
ธรรม ทรงสถาปนาอาณาจักรแห่งธรรมขึ้น ทรงเป็นธรรมราชา
สูงยิ่งกว่าราชาใดๆ ในพื้นพิภพนี้ ข้าพระองค์เห็นว่าไม่สมควรแก่
พระองค์เลยที่จะปรินิพพานในเมืองกุสินาราคือเป็นเมืองเล็กเมือง
น้อย ขอพระองค์ไปปรินิพพานในเมืองใหญ่ๆ เช่น ราชคฤห์ สávatถิ
จำปา สาเกต โกสัมพี พาราณสี เป็นต้นเถิด พระเจ้าข้า ในมหานคร
เหล่านั้น กษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี คหบดี และทวยนาครทุกชั้น
ที่เลื่อมใสพระองค์ก็มีอยู่มาก จักได้ทำมหาสักการะแด่สระแห่ง
พระองค์เป็นมโหฬาร ควรแก่ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็น
อุดมบุรุษรัตน์ในโลก”

๓๐๐

“อานนท์ เธออย่ากล่าวอย่างนั้นเลย ชีวิตของตถาคตเป็นชีวิต
แบบอย่าง ตถาคตนิพพานไปแล้วเพียงรูปเท่านั้น แต่เกียรติคุณของ
เราคงอยู่ต่อไป เราต้องการให้ชีวิตนี้งามทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง
และที่สุด อานนท์เอ๋ย ตถาคตอุบัติแล้วเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน
เมื่ออุบัติมาอยู่โลกนี้ เราเกิดแล้วในป่านามว่าลุมพินี เมื่อตรัสรู้
อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เราก็ได้บรรลุแล้วในป่าตำบลอุรุเวลา-
เสนานิคม แขวงเมืองราชคฤห์มหานคร เมื่อตั้งอาณาจักรแห่งธรรม
ขึ้นเป็นครั้งแรก ได้สาวกเพียง ๕ คน เราก็ตั้งลงแล้ว ณ ป่าอิสิปตน-
มิตทายะ เขตเมืองพาราณสี ครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายแห่งเรา เราก็ควร
นิพพานในป่าเช่นเดียวกัน

อนึ่ง กุสินารานี้ แม้บัดนี้จะเป็นเมืองน้อย แต่ในโบราณกาล
กุสินาราเคยเป็นเมืองใหญ่มาแล้ว เคยเป็นที่ประทับของพระเจ้า
จักรพรรดินามว่ามหาสุทิสสนะ นครนี้เคยชื่อกุสาวดี เป็นราชธานีที่

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สมบูรณ์ มั่งคั่ง มีคนมาก มีมนุษย์นิกรเคลื่อนกล่น พรั่งพร้อมด้วย
ธัญญาหาร มีรมณีสถานที่บันเทิงจิต ประดุจดั่งราชธานีแห่งทิพย
นคร กุสาวดีราชธานีนั้น ก็ก่อกองนฤนาททั้งกลางวันและกลางคืน
ด้วยเสียง ๑๐ ประการ คือเสียงคชสาร เสียงภาชี เสียงเกรีและ
รถ เสียงตะโพน เสียงพิณ เสียงขั้บร้อง เสียงกังสดาล เสียงสังข์
รวมทั้งสำเนียงประชาชน เรียกกันบริโภคอาหารด้วยความสำราญ
เบิกบานจิต

พระเจ้ามหาสุทิสสนะองค์จักรพรรดิเล่า ก็ทรงเป็นอิสราธิบดี
ในปฐพีมณฑล ทรงชำนะปัจจามิตรโดยธรรม ไม่ต้องใช้ทัณฑ์และ
ศัสตรา ชนบทสงบราบคาบปราศจากโจรผู้ร้าย มารดายังบุตรให้
พื่อนอยู่นอกด้วยความเปลิดเพลิน ประตูป้านปราศจากลิมสลัก
เป็นนครที่รื่นรมย์ร่มเย็น สมเป็นราชธานีแห่งพระเจ้าจักรพรรดิราช
อย่างแท้จริง

อีกอย่างหนึ่ง อานนท์เอย เมื่อมองมาทางธรรมเพื่อให้เกิด
สังเวชสลดจิต ก็พอดคิดได้ว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มุ่งไป
สู่จุดสลายตัว อานนท์จึงดูเถิด พระเจ้าจักรพรรดิมหาสุทิสสนะก็
สิ้นพระชนม์ไปแล้ว เมืองกุสาวดีก็เปลี่ยนมาเป็นกุสินาราแล้ว
ประชาชนชาวกุสาวดีก็ตายกันไปหมดแล้ว นี่แล ไม่มีอะไรเที่ยง
ไม่มีอะไรยั่งยืน ตถาคตเองก็จะนิพพานในไม่ช้านี้”

แล้วพระศาสดาก็รับสั่งให้พระอานนท์ไปแจ้งข่าวปรินิพพาน
แก่มัลลกษัตริย์ ว่าพระตถาคตเจ้าจักปรินิพพานในยามสุดท้ายแห่ง
ราตรี เมื่อมัลลกษัตริย์ผู้ครองนครกุสินาราสดับข่าวนี้ ต่างก็ทรง
กำสรดโศกาดูร ทุกข์โทมนัสทับทวี สยายพระเกศา ยกพระพาหา

อ. วศิน อินทสระ

ทั้งสองขึ้นแล้วคร่ำครวญล้มกลิ้งเกลือก ประหนึ่งบุคคลที่เท้าขาด
ร่ำไรร่ำพันถึงพระโลกนาถว่า “พระโลกนาถด่วนปรีนิพพานนัก
ดวงตาของโลกดับลงแล้ว ประดุจสุริยาซึ่งให้แสงสว่างดับวูบลง”

ด้วยอาการโศกาดูรดังนี้ มัลลกษัตริย์ตามพระอาณนทไป
เฝ้าพระศาสดา ณ สาละวันทยาน พระอาณนทจัดให้เข้าเฝ้าเป็น
ตระกูลๆ ไป แล้วกลับสู่สันฐาคาร คือนั้นมัลลกษัตริย์ประชุมกัน
อยู่จนสว่าง มิได้บรรทมเลย

๒๕

ปัจฉิมสาวกอรหันต์
และพวงดอกไม้มาร

๓๐๓

อย่างเข้ายามที่ ๒ แห่งราตรี ลมเย็นพัดผ่านมาเป็นครั้งคราวรอบๆ อุทยานศาลวันเปียกชุ่มไปด้วยอัสสุชลธาราแห่งมหาชนผู้เศร้า สลดสุดประมาณ เขาหลังน้ำตาออกมาด้วยความรักและรันทดใจ พระจันทร์วันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะ โผล่ขึ้นเหนือทิวไม้ทางทิศ ตะวันออกแล้ว โตเต็มดวงสาดแสงสีนวลไยลงสู่อุทยานศาลวัน พรหม ไปทั่วบริเวณมณฑล ต้องโบสาละ ซึ่งไหนน้อยๆ ดวงมตา แต่บรรรยา- กาศในยามนี้สลดเกินไปที่ใครๆ จะสนใจกับความงามแห่งแสงโสม ที่สาดส่อง เหมือนจงใจจะบูชาพระสรีระแห่งจอมศาสนานั้น

เจียบสงบ วังเวง จะได้ยินอยู่บ้าง ก็คือเสียงสะอึกสะอื้น และ ทอดถอนใจของคนบางคนที่เพิ่งมาถึง

ท่ามกลางบรรรยาคาดังกล่าวนี้ นักบวชเพศปริพาชกหนุ่ม คนหนึ่งขออนุญาตผ่านฝูงชนเข้ามา เมื่อเข้ามาใกล้ เขาบอกว่าขอ

เฝ้าพระศาสดา พระอานนท์ได้สดับเสียงนั้นจึงออกมารับ และ
ขอร้องวิงวอนว่าอย่ารบกวนพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย

“ข้าแต่ท่านอานนท์” บริพพาชกผู้นั้นกล่าว “ข้าพเจ้าขออนุญาต
เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อทูลถามข้อข้องใจบางประการ ขอ
ท่านได้โปรดอนุญาตเถิด ข้าพเจ้าสุภัททบริพพาชก”

“อย่าเลย สุภัททะ ท่านอย่ารบกวนพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย
พระองค์ทรงลำบากพระวรกายมากอยู่แล้ว พระองค์ประชวรหนัก
จะปรินิพพานในยามสุดท้ายแห่งราตรีนี้แน่นอน”

“ท่านอานนท์” สุภัททะเว้าวอนต่อไป “โอกาสของข้าพเจ้าเหลือ
เล็กน้อย ขอท่านอาศัยความเอ็นดู โปรดอนุญาตให้ข้าพเจ้าเฝ้าพระ
ศาสดาเถิด”

พระอานนท์คงทักทวนอย่างเดิม และสุภัททะก็อ้อนวอนครั้ง
แล้วครั้งเล่า ไม่ยอมย่อท้อ จนกระทั่งได้ยินถึงพระศาสดา

เรื่องก็เป็นไปอย่างที่เคยเป็นมา พระศาสดามีพระมหากรุณา
อันไม่มีที่สิ้นสุด รับสั่งกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ ให้สุภัททะเข้า
มาหาเราเถิด”

เพียงเท่านั้นสุภัททบริพพาชกก็ได้เข้าเฝ้าสมประสงค์ เขากราบ
ลงใกล้เตียงบรรทมแล้วทูลว่า “ข้าแต่พระจอมมุนี ข้าพระองค์นาม
ว่าสุภัททะ ถือเพศเป็นบริพพาชกมาไม่นาน ได้ยินกิตติศัพท์เล่าลือ
เกียรติคุณแห่งพระองค์ แต่ก็หาได้เคยเข้าเฝ้าไม่ บัดนี้พระองค์จะ
ดับขันธปรินิพพานแล้ว ข้าพระองค์ขอประทานโอกาสซึ่งมีอยู่น้อยนี้
ทูลถามข้อข้องใจบางประการ เพื่อจะได้ไม่เสียใจภายหลัง”

“ถามเถิด สุภัททะ” พระศาสดาตรัส

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“พระองค์ผู้เจริญ คณะจารย์ทั้งหก คือ ปุณณะ กัสสปะ มักขลิโคศล อชิตะ เกสกัมพล ปกุธ กัจจายนะ สัญชัย เวลัฏฐบุตร และนิครนถ์ นาฏบุตร เป็นศาสดาเจ้าลัทธิที่มีคนนับถือมาก เคารพบูชา มาก ศาสดาเหล่านี้ยังจะเป็นพระอรหันต์หมดกิเลสหรือประการใด”

“เรื่องนี้หรือ สุภัททะ ที่เธอด้รณชวนขวยพยายามมาหาเราด้วยความพยายามอย่างยิ่งยวด” พระศาสดาตรัสต่างๆ ที่ยังหลับพระเนตรอยู่

“เรื่องนี้เอง พระเจ้าข้า” สุภัททะทูลรับ

พระอานนท์รู้สึกระวนระวายทันที เพราะเรื่องที่สุภัททะมารบกวนพระศาสดานั้นเป็นเรื่องที่ไร้สาระเหลือเกิน ขณะที่พระอานนท์จะเชิญสุภัททะออกจากที่เฝ้านั่นเอง พระศาสดาก็ตริสขึ้นว่า

“อย่าสนใจกับเรื่องนั้นเลย สุภัททะ เวลาของเราและของเธอ ยังเหลือน้อยเต็มที่แล้ว จงถามสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เธอเองเถิด”

“ข้าแต่ท่านสมณะ ถ้าอย่างนั้นข้าพระองค์ขอลุกถามปัญหา ๓ ข้อ คือ รอยเท้าในอากาศมีอยู่หรือไม่ สมณะภายนอกศาสนาของพระองค์มีอยู่หรือไม่ สังขารที่เที่ยงมีอยู่หรือไม่?”

“สุภัททะ รอยเท้าในอากาศนั้นไม่มี ศาสนาใดไม่มีมรรคมีองค์ ๘ สมณะผู้สงบถึงที่สุดก็ไม่มีในศาสนานั้น สังขารที่เที่ยงนั้นไม่มีเลย สุภัททะ ปัญหาของเธอมีเท่านี้หรือ?”

“มีเท่านี้ พระเจ้าข้า” สุภัททะทูลแล้วนั่งอยู่

พระพุทธรองค์ผู้ทรงอนาวรณญาณทรงทราบอุปนิสัยของสุภัททะแล้วจึงตรัสต่อไปว่า “สุภัททะ ถ้าอย่างนั้นจงตั้งใจฟังเถิด เราจะแสดงธรรมให้ฟังแต่โดยย่อ ดูก่อนสุภัททะ อริยมรรคประกอบด้วย

ด้วยองค์ ๘ เป็นทางประเสริฐ สามารถให้บุคคลผู้เดินไปตามทางนี้ ถึงซึ่งความสุขสงบเย็นเต็มที่ เป็นทางเดินไปสู่อมตะ คุณอนสุภัททะ ถ้าภิกษุหรือใครๆ ก็ตาม พึงอยู่โดยชอบ ปฏิบัติดำเนินตามมรรคอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้อยู่ โลกก็จะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์”

สุภัททะฟังพระพุทธดำรัสนี้แล้วเลื่อมใส ทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ที่เคยเป็นนักบวชในศาสนาอื่นมาก่อน ถ้าประสงค์จะบวชในศาสนาของพระองค์ จะต้องอยู่ติดถิณ-ปริวาส คือบำเพ็ญตนทำความดี จนภิกษุทั้งหลายไว้ใจเป็นเวลา ๔ เดือนก่อน แล้วจึงจะบรรพชาอุปสมบทได้ นี่เป็นประเพณีที่พระองค์ทรงตั้งไว้เป็นเวลานานมาแล้ว สุภัททะทูลว่า เขาพอใจอยู่บารุงปฏิบัติภิกษุทั้งหลายสัก ๔ ปี

พระศาสดาทรงเห็นความตั้งใจจริงของสุภัททะ ดังนั้น จึงรับสั่งให้พระอานนท์นำสุภัททะไปบรรพชาอุปสมบท พระอานนท์รับพุทธบัญญัติแล้วนำสุภัททะไป ณ ที่ส่วนหนึ่ง ปลงผมและหนวด แล้วบอกกรรมฐานให้ตั้งอยู่ในสรณคัมภีร์และศีล บรรพชาสำเร็จเป็นสามเณรแล้วนำมาเฝ้าพระศาสดาพระผู้ทรงมหากุณาให้อุปสมบทแก่สุภัททะเป็นภิกษุโดยสมบูรณ์แล้วตรัสบอกกรรมฐานอีกครั้งหนึ่ง

สุภัททะภิกษุใหม่ตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะพยายามให้บรรลุพระอรหัตตผลในคตินี้ ก่อนที่พระศาสดาจะนิพพาน จึงออกไปเดินจงกรมอยู่ที่สังัดแห่งหนึ่ง ในบริเวณอุทยานศาลวันนั้น

จงกรมนั้นคือเดินกลับไปกลับมา พร้อมด้วยพิจารณาข้อธรรมนำมาทำลายกิเลสให้หลุดร่วง บัดนี้ร่างกายของสุภัททภิกษุ

ห่อหุ้มด้วยผ้ากาสาพัสตร์ เมื่อต้องแสงจันทร์ในราตรีนั้นดูผิวพรรณของท่านเปล่งปลั่งงามอำไพ มัชฌิมยามแห่งราตรีจวนจะสิ้นอยู่แล้ว ดวงรัชนีกลมโตเคลื่อนย้ายไปอยู่ทางท้องฟ้าด้านตะวันตกแล้ว สุภัททภิกษุตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่า จะบำเพ็ญเพียรคืนนี้ตลอดราตรีเพื่อบูชาพระศาสดาผู้จะนิพพานในปลายปัจฉิมยาม ดังนั้น แม้จะเหน็ดเหนื่อยอย่างไรก็ไม่ย่อท้อ

แสงจันทร์นวลผ่องสุกสกาวเมื่อครู่นี้ดูจะอัศจรรย์ยิ่ง สุภัททภิกษุแหงนขึ้นดูท้องฟ้า เมฆก้อนใหญ่กำลังเคลื่อนเข้าบดบังแสงจันทร์จนมืดดวงไปแล้ว แต่ไม่นานนัก เมฆก้อนนั้นก็เคลื่อนคล้อยไป แสงโสมสาดส่องลงมาสว่างนวลดังเดิม

ทันใดนั้นดวงปัญญาที่พลุ่งโพล่งขึ้นในดวงใจของสุภัททเพราะนำดวงใจไปเทียบด้วยดวงจันทร์

“อา” ท่านอุทานเบาๆ “จิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใส มีรัศมีเหมือนจันทร์เจ้า แต่อาศัยกิเลสที่จรมาเป็นครั้งคราว จิตนี้จึงเศร้าหมอง เหมือนก้อนเมฆบดบังดวงจันทร์ให้อับแสง”

และแล้ววิปัสสนาปัญญาที่โพล่งขึ้น ชำแรกกิเลสแห่งทะเลอุปธรรมทั้งมวลที่ห่อหุ้มดวงจิต แหวกอวิชชาและโมหะอันเป็นประดุจตาข่ายด้วยศัสตรา คือวิปัสสนาปัญญา ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลสสาละวะทั้งมวล บรรลุอรหัตตผลพร้อมด้วยปฏิสัมมิกา แล้วลงจากที่จงกรม มาถวายบังคมพระมงคลบาทแห่งพระศาสดา แล้วนั่งอยู่

สุภัททภิกษุ ปัจฉิมสาวกอรหันต์ผู้นี้ ชื่อพ้องกับสุภัททะอีกผู้หนึ่งซึ่งเป็นบุตรแห่งสหายของพระผู้มีพระภาคผู้มีนามว่าอุปกะ มีประวัติเกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธรองค์อันน่าสนใจยิ่งผู้หนึ่งดังนี้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

นับถอยหลังจากนี้ไป ๔๕ ปี สมัยเมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ ทรงดำริจะโปรดปัญจวัคคีย์ ณ อสิปัตตนิมิตทายะ เสด็จดำเนินจากบริเวณโพธิมณฑลไปสู่แขวงเมืองพาราณสี ในระหว่างทางได้พบอาชีวกผู้หนึ่งนามว่าอุปกะ อยู่ในวัยค่อนข้างชราแล้ว เขาเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเดินสวนทางไปจึงถามว่า “สมณะ ผิวพรรณของท่าน ผ่องใสยิ่งนัก อินทรีย์ของท่านสงบน่าเลื่อมใส ท่านบวชในสำนักของใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน”

“สหาย” พระศาสดาตรัสตอบ “เราเป็นผู้ครอบงำไว้ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นใหญ่ในตนเองเต็มที่ เรารู้ทุกสิ่งทุกอย่างในทางธรรม เราหักกรรมแห่งสังสารจักรเป็นเหตุให้เวียนว่ายตายเกิดได้แล้วด้วยตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้จะพึงอ้างใครเล่าว่าเป็นศาสดา”

อาชีวกได้ฟังดังนี้แล้วนึกดูหมิ่นอยู่ในใจว่า สมณะผู้นี้ช่างโอหังลบหลู่คุณของศาสดาตน น่าจะลองถามชื่อดู เมื่อว่าจะมีคณาจารย์ลัทธิใหญ่ๆ จะจำได้บ้างว่าเคยเป็นศิษย์ของตน คิดดังนี้แล้วจึงกล่าวว่า

“สมณะ ที่ท่านกล่าวมานี้ก็น่าฟังอยู่ดอก แต่จะเป็นไปได้หรือคนที่รู้อะไรๆ ได้เองโดยไม่มีครูอาจารย์ แต่ช่างเถิด ข้าพเจ้าไม่ติดใจในเรื่องนี้นักดอก ข้าพเจ้าปรารถนาทราบนามของท่าน เพื่อว่าพบกันอีกในคราวหน้าจะได้ทักทายกันถูก”

พระศากยมุณีผู้มีขนาดตั้งสัจญาณทราบเหตุการณ์ภายนอกหน้าได้โดยตลอด ทรงคำนึงถึงประโยชน์บางอย่างในอนาคต แล้วตรัสตอบว่า “สหาย เรามีนามว่าอนันตชิน ท่านจำไว้เถิด”

“อนันตชิน” อุปกะอุทาน “ชื่อแปลกดีนี่”

แล้วอุปกาชีวิตก็เดินเลยไป พระศาสดาก็เสด็จบายพระพักตร์
ไปสู่พาราณสี

อุปกะเดินทางไปถึงหมู่บ้านพรานเนื้อ อาศัยอยู่ในแนวป่าแห่ง
หนึ่งใกล้หมู่บ้านนั้น

ตอนเช้าเขาเข้าไปภิกขาจารในหมู่บ้านพรานเนื้อนั้น หัวหน้า
พรานเห็นเข้าเกิดความเลื่อมใส จึงอาราธนาให้มารับภิกษาที่บ้าน
ของตนทุกๆ เข้า อุปกะรับอาราธนาด้วยความยินดี แต่ซ่อนความ
รู้สึกนั้นไว้ภายใน ตามวิสัยแห่งนักบวชผู้ยังมีความละเอียดอยู่

ต่อมาไม่นาน นายพรานเนื้อจำเป็นต้องเข้าป่าใหญ่เป็นเวลา
หลายวันเพื่อล่าเนื้อ จึงเรียกลูกสาวมาแล้วกล่าวว่า “สุชาวดีลูกรัก
พ่อจะต้องออกป่าเป็นเวลาหลายวัน พ่อเป็นห่วงพระของพ่อ คือท่าน
อุปกะ ขอให้ลูกรับหน้าที่แทนพ่อ คือตลอดเวลาที่พ่อไม่อยู่ ขอให้ลูก
ถวายอาหารแก่ท่านแทนพ่อ ปฏิบัติบำรุงท่านเหมือนอย่างที่พ่อเคย
ทำ”

เมื่อสุชาวดีสาวงามบ้านป่ารับคำของพ่อแล้ว นายพรานก็
เข้าป่าด้วยความโล่งใจ รุ่งขึ้นอุปกะก็มารับภิกษาตามปรกติ สุชาวดี
เชื่อเชิญให้นั่งบนเรือนแล้วถวายภิกษาอันประณีต สนทนาด้วย
อาการยิ้มแย้มแจ่มใส อุปกะเห็นอาการของนางดังนั้นก็ยินดียิ่งนัก
เพราะท่านย่อมนึกว่า

“มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีใจอารี มีความยินดีที่จะสนทนา
เปล่งวาจาไพเราะ มีกิริยาสุภาพ เหล่านี้เป็นเครื่องหมายของผู้ตั้งใจ
คบ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

มีหน้าตาบุดบั้ง ไม่ยิ้มแย้ม ลืมความหลัง มีกิริยาอันน่าซัง
เอาความเสียไปในินทา เวลาสนทนาชอบนำเอาเรื่องคนอื่นมาพูดให้
ยุ่งไป เหล่านี้เป็นเครื่องหมายของผู้มิใช่มิตร”

สุขาวดิงถามอย่างสาวบ้านป่า ผมดกดำ นัยน์ตากลมโต ใบ
หน้าอ้อมเอิบมีเลือดฝาด มองเห็นชัดที่พวงแก้ม อุปกะมองเธอด้วย
ความรู้สึกรระวนระวาย แม้อายุจะเหยียบย่างเข้าสู่วัยชรา แต่ก็ยัง
ตัดอาลัยในเรื่องนี้ไม่ได้ สุขาวดีอยู่ในวัยสาวและสวยสด เป็นดอกไม้
ที่ไม่เคยมีแมลงตัวโตมากล้ากราย นางสังเกตเห็นอาการของอุปกะ
แล้วก็พอจะล่วงรู้ถึงความป่วนภายในของนักพรตวัยชรา แต่ด้วย
มรรยาทแห่งเจ้าของบ้านอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งเป็นนักบวชที่
บิดาเคารพนับถือ นางจึงคงสนทนาพาทีอย่างละมุนละไมตามเดิม

๓๑๑

จริงทีเดียว สตรีสามารถเข้าใจวิถีแห่งความรักได้อย่างรวดเร็ว
แม้เธอจะไม่ชอบชายที่รักเธอ แต่เธอก็อดภูมิใจมิได้ที่มีชายมารัก
หรือสนใจ แม้สุขาวดีจะเป็นเด็กสาวชาวป่า แต่เล่ห์แห่งโลกีย์นั้นเป็น
เรื่องธรรมดาของสัตว์ที่พอจะเข้าใจได้ มนุษย์และสัตว์เกิดมาจาก
กามคุณ จึงง่ายที่จะเข้าใจในเรื่องกามคุณ และจิตใจก็คอยดิ้นรนที่
จะลงไปคลุกเคล้ากับกามคุณนั้น เหมือนวานรเกิดในป่า ปลาเกิดในน้ำ
ก็พยายามที่จะดิ้นรนเข้าป่าและกระโดดลงน้ำอยู่เสมอ สตรีเปรียบ
ประดุจน้ำมัน บุรุษเล่าก็อุปมาเหมือนเพลิง เมื่อเพลิงอยู่ใกล้น้ำมัน
ก็อดที่จะลามเสียมิได้

ในวันที่ ๒ และวันที่ ๓ อุปกะคงมารับภิกษาที่บ้านของสุขาวดี
ดังเดิม และอาการก็คงเป็นไปทำนองนั้น

“สุชาวดี” ตอนหนึ่งอุปกะถามขึ้น “พอจะทราบไหมว่า คุณพ่อของเธอจะกลับวันไหน?”

“ไม่ทราบ พระคุณเจ้า” สุชาวดีตอบ ก้มหน้าเอานิ้วชี้ตื้นด้วยความขวยอาย “ธรรมดาที่เคยไปก็ไม่เกิน ๗ วัน”

“เธอคิดถึงคุณพ่อไหม?” อุปกะถาม เพ่งมองสุชาวดี อย่างไม่กะพริบตา

“คิดถึง” สุชาวดีตอบ

“คุณพ่อของเธอมีบุญมาก” อุปกะเปรย

“เรื่องอะไร พระคุณเจ้า?” สุชาวดีถาม เงยหน้าขึ้นนิดหน่อย

“มีลูกสาวดี ทำอาหารอร่อย” อุปกะชม “สุภาพเรียบร้อย อยู่ในโอวาทของบิดา”

สุชาวดีก้มหน้านิ่ง คงเอานิ้วชี้ตื้นไปชี้ตมมาอยู่กับพื้นที่ชานเรือน “แล้วก็” อุปกะพูดต่อ “สุชาวดีสวยด้วย สวยเหมือนกล้วยไม้ในพงไพร”

“!!” สุชาวดีอ้าปากค้าง ไม่นึกว่านักพรตวัย ๔๕ จะพูดกับเธอซึ่งรุ่นราวคราวลูกด้วยถ้อยคำอย่างนี้

“จริงๆ นะ สุชาวดี” อุปกะยังคงพละมต่อไป “ฉันท่องเที่ยวไปแทบจะทุกหนทุกแห่งในชมพูทวีป ยังไม่เคยพบใครสวยเหมือนเธอเลย”

พูดเท่านั้นแล้วอุปกะก็ลากลับ เขาจากไปด้วยความอาลัย สุชาวดีมองอุปกะ ด้วยสายตาที่บรรยายไม่ถูก ชันก็ชัน สังเวชก็สังเวช แต่ความรู้สึกภูมิใจซึ่งซ่อนอยู่อย่างมิดเม้นนั้น ก็ดูเหมือนจะมีอยู่ เมื่ออุปกะเลยเขตรั้วบ้านไปแล้ว นางจึงวิ่งเข้าห้องนอน หยิบ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

กระจกส่องหน้าขึ้นมาดู “เออเราสวยจริงซินะ” นางเปรยกับตัวเอง พลางสำรวจไปทั่วสรรพางค์

อย่างนี้เอง ผู้หญิง คงเป็นผู้หญิงอยู่นั่นเอง ไม่ว่าจะมาราชิณี หรือคนหักพินชาย เมื่อถูกชมว่าสวยก็อดจะลิงโลดไม่ได้ เธอบักใจ เสียเหลือเกินว่ารูปร่างของเธอเป็นทรัพย์ แต่ความจริงก็น่าจะเป็นเช่นนั้น มีสตรีมากมายที่ก้าวขึ้นสู่ความรุ่งโรจน์เพราะรูปร่าง

โกกิลานันท์ สหุทธิ รุปร่าง	นักโกกิลานสำคัญที่เสียง
นารี รุปร่าง สุรูปดา	นารีสำคัญที่รูป
วิชชา รุปร่าง ปุริสานันท์	บุรุษสำคัญที่วิทยาคุณ
ขมา รุปร่าง ตปสสินันท์	นักพรตสำคัญที่อดทน

ถ้า ๓ อย่างถูกต้อง เรื่องนารีสำคัญที่รูปจะผิดไปได้อย่างไร แต่นารีที่ทรงโฉมสะคราญตานั่น ถ้าไร้เสียแล้วซึ่งนารีธรรม เธอจะเป็นสตรีที่สมบูรณ์ได้ละหรือ เหมือนดอกไม้งามแต่ไร้กลิ่น ใครเล่าจะยินดีเก็บไว้ชมเชย ของจะมีค่าต่อเมื่อมีผู้ต้องการ

วันนั้นสุชาวดีมีความสุขสดชื่น รื่นเริงไปทั้งวัน แต่เธอหารู้ไม่ว่าขณะเดียวกันอุปกะกำลังเศร้าซึมอยู่ที่อาศรม

อุปกะก็เหมือนผู้ชายโง่ๆ ทั่วไป ที่พอเห็นสตรีทำดีด้วยก็ทักทักเอาว่าเขารักตน บัดนี้ศรคามเทพได้เสียแบงอุปกะเสียแล้ว ความรักไม่เคยปราณีใคร เทียวเหยียบย่ำ ทำลายมนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า เข้าตั้งแต่กระต่อน้อยของขอทาน ไปจนถึงพระราชวังอันโออาของกษัตริยาธิราชผู้ทรงศักดิ์ กัดกินหัวใจของคนไม่เลือกกว่าวัยเด็ก หนุ่มสาว หรือวัยชรา ใช้ดอกไม้ของมาร ๕ ดอก เป็นเครื่องมือเทียวไปในคามนิคมราชธานีต่างๆ ดอกไม้ ๕ ดอกนั้น คือ รูป เสียง

กลิ่น รส และโผฏฐัพพะสัมผัสทางกาย เมื่อใครหลงใหลมีนเมาแล้ว ก็ห้าห้าย่ำยีนพินาศลง

บัดนี้อุปกะได้หลงใหลมีนเมาในพวงดอกไม้ของมาร คือ รูป และเสียงของสุชาวดีแล้ว แม้จะไม่ค่อยได้กลิ่นแก้มและสัมผัสกาย อย่างนี้เสียอีกทำให้มีจินตนาการอันเตลิดเจิดจ้า และก็ซึ่มเซาเศร้าหมอง

คนที่ไม่เคยรบก็มักจะทะนงว่าตนกล้า คนที่ไม่เคยงานมักจะ ทะนงว่าตนเก่ง คนที่ไม่เคยรักก็มักจะทะนงว่าตนรักได้โดยไม่มีทุกข์ ทั้งนี้เพราะคนประเภทแรกไม่เคยรู้กำลังศัตรู ประเภทที่ ๒ ไม่เคยรู้ ความยากและความละเอียดของงาน ประเภทที่ ๓ เพราะไม่เคยรู้ ซึ่งถึงกำลังของนารี จริตทีเดียว ท่านกล่าวไว้ว่า พระอาทิตย์มีกำลัง ในเวลากลางวัน พระจันทร์มีกำลังในยามราตรี แต่นารีมีกำลังทั้ง กลางวันและกลางคืน ทั้งบนบกและในน้ำ ทั้งในเวหาและป่ากว้าง มิฉะนั้นแล้วทำไมเล่า ชุนพลผู้เกรียงไกรเอาชนะดัสกรได้ทั้งทางบก ทางน้ำ ทั้งบนเวหาและป่าใหญ่ แต่มายอมแพ้แก่หัตถ์น้อยที่ไกวเปล มีแต่ความงามและน้ำตาเป็นอาวุธประจำตน

บางที่นักพรตผู้ทรงศีล มีตบะ มีอำนาจและมีวาจาคักดิ์สิทธิ์ แต่เมื่อถูกพิษแห่งความรักแทรกซึ่มเข้าสู่หัวใจ โดยสตรีเป็นผู้หิบบิ้น ให้ ศีลก็พลันเศร้าหมอง ตบะและอำนาจก็พลันเสื่อม วาจาคักดิ์สิทธิ์ ก็กลายเป็นกลีบกลอก สิ่งใดเล่าในโลกนี้จะสามารถทำลายความ เข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของชายได้เท่ากับกำลังของสตรี ชายใดไม่ตกอยู่ใน อำนาจแห่งสตรี ไม่ยินดีในลาภและยศ ชายนั้นชื่อว่าผู้เข้มแข็งอย่าง แท้จริง เป็นผู้ชนะโลก

๒๒

อุปกาชีวิตกับพวงดอกไม้มาร

๓๑๕

อุปกะนั่งเศรำชิมอยู่หน้าอาศรม ความรุ่มร้อนของราวป่าในยามนี้ ซึ่งเคยเป็นที่พอกพองใจของเขายิ่งนักนั้น ได้กลายเป็นที่ทรมานไปเสียแล้ว เสียงนกเล็กๆ วิ่งไล่จับกัน และส่งเสียงร้องด้วยความขึ้นบานบนกิ่งไม้ เขาเคยมองดูและฟังเสียงมันด้วยความนิยมชมชื่น แต่บัดนี้มันเป็นของแสลงสำหรับเขา นานๆ เขาจะสะดุ้งขึ้นครั้งหนึ่ง เพราะได้ยินเสียงหวาดแว่วเหมือนสำเนียงของสุชาวดี แต่แล้วเขาคงเศรำชิมไป เพราะมันเป็นเพียงเสียงลมหวีดหวิวผ่านมาเท่านั้น เขาก็มองสำรวจตัวเองเอามือลูบคลำแขนและปลี้น่อง รู้สึกตัวว่าอย่างเข้าสู่วัยชราแล้ว แม้จะไม่มากนักก็ตาม แต่ความรักเพียงจะเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในชีวิตของเขา ในโลกียวิสัย อะไรเล่าจะทำให้คนชิมเศรำ และขึ้นบานมากไปกว่าความรัก ในความรักมีความชมและความหวาน มีทั้งเรื่องร้อนร่ำ ตื่นเต้น และเยือกเย็น ละเมียดละไม ความรัก

จะเป็นอย่างไรก็ตาม มันยังมีอิทธิพลครอบคลุมจิตใจของมนุษย์
ทุกยุคทุกสมัย แทรกแซงอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าในทุ่งนาหรือป่าเขา
ในปราสาทราชมณเฑียรอันโอ้อ่าของวีรกษัตริย์ หรือกระท่อมของ
ขอทาน ในหมู่โจรผู้เหี้ยมโหดหรือในหมู่นักพรตผู้มีกาสาวพัศตร์
เป็นธงชัย ความรักเป็นความหวัง เป็นความชุ่มชื้น แม้มันจะกลับ
กลายเป็นขมขื่นปวดร้าวระบมในภายหลัง แต่ก็ยังเป็นความหลัง
ที่เฝ้าทริยอันล้ำค่า ควรแก่การทรงจำและระลึกถึงความรัก
เหมือนน้ำใสเย็นจิตสนิท แต่มีพิษยาแทรกซึมอยู่ด้วยเพียงเบาๆ
เฝ้ายวนชวนเชิญให้กระหายใคร่ดื่ม แล้วยาพิษก็ค่อยๆ แสดงฤทธิ์
ทีละน้อยพอกระวนกระวาย ตั้งที่อุปกระวนกระวายอยู่ ณ บัดนี้

๓๑๖
ความรักเหมือนสุรา ผู้ที่ดื่มแก้วแรกแล้วก็อยากจะดื่มอีก
และดื่มอีก การเมารักก็เหมือนเมาเหล้า ทำให้ใจกล้า และตาฉาย
ตัดสินใจอะไรง่าย ๆ ขาดสติคุ้มครองตน คิดเอาแต่ความสุขเฉพาะ
หน้า

ใบหน้าและกิริยาพาทีของสุชาวดีน้อย ปรากฏในห้วงนึก
เหมือนภาพจำลอง เขานั่งและเดินกลับไปกลับมาด้วยความรู้สึก
วุ่นวายและเศร้าหมอง ความจริงคนอายุวัยนี้ มีความสำคัญในการ
สำรวมตนและหักห้ามใจได้ดีพอใช้แล้ว แต่น้ำรักก็เหมือนน้ำสุรา
มักทำให้คนพินเพื่อนหลงไหลและปล่อยตัว ขาดพลังในการห่วง
เหนี่ยวจิตใจ

เขาเดินกระวนกระวายอยู่จนย่ำสนธยา ท้องฟ้าทางทิศตะวันตก
ตกเป็นสีแสดเข้ม ผุ่งวิหคนกกาเริ่มทยอยกลับสู่รวงรัง เสียงชะนี
โหยหวนก้องป่า วิเวกวังเวง เตือนให้อุปกระระลึกถึงตนว่า ช่างเหมือน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ขณะนี้ค่อยเสียเหลือเกิน ทินกรลับขอบฟ้าไปแล้ว ความมืดปกคลุมอยู่ทั่วบริเวณไพร ไม่นานนักดวงจันทร์ก็แผ่รัศมีกระจายไปทั่ว อุปกะนั่งอยู่หน้าอาศรมมองดูดวงจันทร์ แต่ใจนั้นระลึกถึงสุชาวดีอยู่มิได้ว่างเว้น จันทรารและหน้านางนั้นต่างกันมากนัก เมื่อมองดูจันทร์งาม ความรู้สึกจะมีเพียงว่าสดชื่นแจ่มใสและร่มเย็น คลายกังวลได้บ้างและไม่เคยมีใครอยากได้ดวงจันทร์มาเป็นของตน แต่ใบหน้าอันพร้มพรางามเฉิดฉายของสาวน้อย เมื่อมองดูแล้วทำให้จิตใจกระวนกระวายเร่าร้อนดิ้นรน แม้จะแฝงไว้ด้วยความสุขที่ระคนด้วยความระทึกใจก็ตาม และแล้วความรู้สึกใคร่ได้ใคร่เป็นเจ้าของก็มีขึ้นแต่ที่ยับยั้งไว้ได้ก็เพราะศีลธรรม มโนธรรมคอยกระซิบอยู่ ถ้าไร้เสียซึ่งศีลธรรมและมโนธรรมและประกอบด้วยความมั่งคั่งพรั่งพร้อมด้วยเงินและอำนาจ บุคคลผู้นั้นจะปล่อยตัวปล่อยใจให้ไหลเลื่อนไปตามความปรารถนาในโลภียารมณอันหาขอบเขตมิได้ โลภียารมณซึ่งประกอบด้วยกาม กิณ และเกียรติ เรื่องทั้งสามนี้เป็นปัญหาใหญ่ของโลภียชน

บัดนี้อุปกะแม้จะอยู่ในเพศและภาวะแห่งผู้สละแล้วซึ่งโลกีย์แต่จิตใจของเขาได้ตีมด้าล้าลึกลงไปในโลภียารมณอันสุดถอนอะไรเล่าจะเป็นความทุกข์ทรมานยิ่งไปกว่านี้ ประดุจพยัคฆราชซึ่งถูกกักขังอยู่ในกรงเหล็กกำลังหิวกระหาย มองดูนางกวางเยื้องย่างอยู่ไปมา มันจะกระวนกระวายสักปานใด หรือประหนึ่งบุคคลผู้เดินทางไกล กันดารเหน็ดเหนื่อยเร่าร้อนมีเหงื่อไทรมกาย มองดูสระโบกขรณีที่หวงห้ามด้วยความกระวนกระวายสุดกังวล

ถึงมีขมิ้นยามแห่งราตรีแล้ว อากาศซึ่งเยียบเย็นได้เย็นเยียบลงไปอีก อุปกะดิ่งผ้าห่มขึ้นคลุมร่าง พลิกกลับไปกลับมา กระสับกระส่าย ไม่อาจจะหลับตาลงสู่นิทราภรณ์ได้ แน่นอนทีเดียว ตา หู จมูก ลิ่นกาย และใจเป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือราคะบ้างโทสะบ้างโมหะบ้าง ไฟที่ปราศจากควันและไร้แสง แต่มีความรุนแรงเผาใจให้ร้อนรุ่ม คือไฟราคะนี่เอง ไม่อาจจะดับได้ด้วยน้ำศักดิ์สิทธิ์ใดๆในโลกนี้

จนกระทั่งอรุณรุ่ง ลมเช้าพัดแผ่วกระทบกายประสาธ อุปกะสลัดผ้าห่มลุกขึ้นนั่งตริตรองอยู่อย่างลึกซึ้ง ตลอดราตรีที่ผ่านมา เขามิได้หลับเลย คำกล่าวที่ว่า “ความรักเป็นบ่อเกิดแห่งความกระวนกระวาย ดิ้นรน หนักหน่วง และซึมเศร้า” นั้น ช่างเป็นความจริงเสียเหลือเกิน

เขามิได้ไปปรึกษาที่บ้านของสุชาวดีในเช้าวันนั้น แต่ไปแสวงหาภิกษาที่อื่น ทั้งนี้เพราะความละเอียดต่อสุชาวดีและละเอียดตนเอง นักพรตผู้มีภาชนะภิกษาในมือ เมื่อมีความรักเกิดขึ้น คนที่เขาละเอียดที่สุด คือคนที่เขาหลงใหลนั่นเอง เพราะเพศและภาวะได้ประกาศอยู่อย่างชัดเจนแล้วว่า เขาไม่ควรปล่อยใจไปในเรื่องรักใคร่เส่นหา ถ้าใครล่วงรู้ถึงความรู้สึกภายในอันขัดกับอาการภายนอกที่ปรากฏแก่สายตาโลก ก็จจะรู้สึกสังเวชเศร้าสลดและพิศวง ประดุจผู้มีอาการภายนอกเป็นบุรุษเพศ แต่ความจริงเขาเป็นสตรีที่บุรุษพึงชมเชยได้ แม้จะไม่สู้สนิทใจนัก และอาจจะเป็นที่สนิหเส่นหาของบุคคลบางพวกที่มีความรู้สึกแปลกไป

พระอานนท์ พุทธอนุชา

จริงอยู่ คนที่มีความรักย่อมอยากอยู่ใกล้คนที่ตนรัก แต่เมื่อความละเอียดเกิดขึ้น ดูเหมือนเขาอยากจะไปให้ห่างมากกว่าอยากพบ โดยเฉพาะนักพรตอย่างอุปกะนี้ แต่ความรักก็มีอิทธิพลมากพอที่จะหวังเหนี่ยวอุปกะให้วนเวียนอยู่ในหมู่บ้านพรานเนื่อนั่นเอง

๗ วันล่วงไป นายพรานกลับมาพร้อมด้วยเนื้อจำนวนมาก มีคนหาบหามกันมาเป็นทิวแถว คำแรกที่นายพรานถามเมื่อพบสุชาวดีคือ

“พระของพ่อมารับอาหารอยู่หรือลูกรัก?”

“ตั้งแต่พ่อไปแล้ว เขามารับภิกษาเพียง ๒ วัน แล้วไม่เห็นมาอีกเลย” สุชาวดีรายงาน สวมกอดพ่อด้วยความรักและคิดถึง

นายพรานมีท่าตรงก่อนจะพูดว่า “ลูกมิได้ไปดูที่อาศรมของท่านหรือ?”

“ก็ลูกเป็นผู้หญิงจะให้ไปอย่างไร”

“เออ จริงซินะพ่อลืมนี่ไป” นายพรานพูดเรื่อยๆ “เออ แล้วลูกมิได้ให้คนไปดูหรือ?”

“ไม่ พ่อ” สุชาวดีตอบ

“นี่เป็นข้อบกพร่องของลูก”

สุชาวดีมีอาการตกใจ นายพรานเห็นดังนั้น จึงกล่าวว่า

“เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ลูกรัก อย่าตกใจเลย คืออย่างนี้ ท่านอุปกะนั้นเหมือนมาอาศัยเราอยู่ เราเป็นเจ้าของถิ่น เมื่อท่านหายไปไม่ได้รับอาหารอย่างเคย ถ้าท่านจาริกไปที่อื่นก็แล้วไป แต่ถ้าเจ็บไข้ไม่สบาย ท่านจะให้ใครมาบอก ท่านอยู่คนเดียว คราวนี้จะเป็นข้อบกพร่องของเรา ลูกรัก แม้เราจะเป็นชาวป่าชาวเขา หาเนื้อขายและ

กิน แต่เรื่องปฏิสังขาร เราต้องเคารพและกระทำให้เหมาะสมเสมอ ลูกจำได้มิใช่หรือที่พ่อสอนว่า บ้านใดแขกกลับไปด้วยความเสียใจ ชื่อว่าทิ้งเอาอับมงคลไว้ที่บ้าน ส่วนบ้านใดแขกกลับไปด้วยความชื่นบาน ชื่อว่าได้ทิ้งมงคลไว้ที่บ้าน ลูกรัก ขึ้นชื่อว่าอาคันตุกะแล้ว ไม่ว่าจะป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ไพรหรือผู้ใดอย่างไร เราต้องต้อนรับและกระทำให้เหมาะสมเสมอ”

นายพรานพูดเท่านั้นแล้ว รีบไปหาอุปกะที่อาศรม ขณะนั้น จวนค่ำแล้วเห็นประตูอาศรมปิด ด้วยความเกรงใจ นายพรานไม่กล้าเรียก นั่งคอยอยู่หน้าอาศรม คิดว่าถ้าท่านอยู่คงจะออกมาในไม่ช้า ครู่หนึ่งผ่านไป นายพรานได้ยินเสียงครางและเสียงเพื่อตามออกมา เหมือนคนจับไข้ นายพรานก้าวเข้าไปจะเปิดประตู ก็พอดีได้ยินเสียงออกชื่อสุชาวดี เขาจึงหยุดชะงัก

“สุชาวดี” เสียงออกมาจากอาศรม “สุชาวดี ฉันคิดถึงเธอ ฉันรักเธอ” อุปกะพูดเพ้อวนเวียนอยู่อย่างนี้

ในที่สุด นายพรานก็ตัดสินใจเปิดประตูเข้าไป มองเห็นอุปกะนอนกระสับกระส่ายอยู่บนเตียงน้อย นายพรานนั่งลงนมัสการ แล้วถามว่า

“พระคุณเจ้าไม่สบายไปหรือ?”

อุปกะพลิกตัวกลับมา “สุชา” พอมองอย่างชัดเจนอุปกะต้องอ้าปากค้าง ลูกขึ้นนั่งเฉยอยู่

“พระคุณเจ้าไม่สบายไปหรือ?” นายพรานถามซ้ำ

“ปวดศีรษะเล็กน้อย ท่านกลับมานานแล้วหรือ?” อุปกะพูด

“กลับมายังไม่ได้นั่งที่บ้าน ทราบจากสุชาวดีว่าพระคุณเจ้า

ไม่ไปรับภิกษาที่บ้านหลายวันแล้ว คิดว่าคงไม่สบายจึงรีบมาเยี่ยม
สักครู่นี้ข้าพเจ้าได้ยินเสียงพระคุณเจ้าออกชื่อสุชาวดีบุตรของข้าพเจ้า
นางได้ทำอะไรให้พระคุณเจ้าเดือดร้อนหรือ?”

“ไม่เลย นางมิได้ทำอะไรให้ข้าพเจ้าเดือดร้อน แต่” อุปกะ
หยุดคิดนิดหนึ่งแล้วพูดพ้อไปว่า “แต่ดูเหมือนนางจะเป็นสาเหตุให้
ข้าพเจ้าเดือดร้อนอยู่บ้าง”

“เรื่องอะไรหรือ พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าจะลงโทษเธอเอง” นาย
พรานพูดอย่างหนักแน่น ซ่อนยิ้มไว้ในหน้า

“ท่านจะให้ข้าพเจ้าพูดตรง หรือพูดอ้อมค้อม?” อุปกะถาม

“พูดตรงดีกว่า พระคุณเจ้า”

“ข้าพเจ้าเคยตั้งใจว่าจะมอบกายมอบชีวิตให้เพศนักรบ”
อุปกะหยุดคิดหนึ่งเหมือนจะตรองหาคำพูด “แต่แล้วคงจะรักษา
ความตั้งใจนั้นไว้ได้ไม่ตลอด เพราะความรู้สึกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก”

“เพราะเหตุใดหรือ พระคุณเจ้า?” นายพรานถาม

“เพราะสุชาวดี ธิดาของท่าน”

“แปลว่าท่านพอใจในธิดาของข้าพเจ้าหรือ?”

อุปกะนิ่ง การนิ่งของนักรบต ถือว่าเป็นการรับคำ นายพราน
รู้สึกกระวนกระวายเล็กน้อย ด้วยความเจนจัดในชีวิตเพราะมีวัยสูง
นายพรานมิได้กล่าวโทษอุปกะเลยแม้แต่น้อย เพียงแต่ถามว่า

“แล้วพระคุณเจ้าจะทำอย่างไร?”

“ข้าพเจ้าคิดว่า จะสละเพศนักรบขี้ในไม่ช้านี้”

“เวลานี้พระคุณเจ้าอายุเท่าไร?”

“๔๕” อุปกะตอบ รู้สึกกระตักใจมากอยู่

“พระคุณเจ้ามีศิลปวิทยาอะไรบ้างใหม่ในการที่จะนำไปใช้ใน
เพศคุณหัสถ์”

“ไม่มีเลย” อุปกะตอบ

“เมื่อไม่มีศิลปศาสตร์ พระคุณเจ้าจะอยู่ครองเรือนได้อย่างไร?”

“หาบเนื้อพอจะได้ แม้อายุจะย่างเข้า ๔๕ แล้ว แต่กำลังยังดี
อยู่”

“หาบเนื้อพอจะได้” นายพรานทวนคำเบาๆ เหมือนครางอยู่
ในลำคอ

“เรื่องสำคัญยังมีอยู่อีกเรื่อง” นายพรานปรารภ “คือสุชาวดี
เขาจะปลงใจกับพระคุณเจ้าหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ”

๓๒๒ “ดูท่าทางที่แสดงออกมาก็ดูไม่น่าจะรังเกียจ” อุปกะพูดแล้ว
ยิ้มออกมานิดหนึ่ง

“พระคุณเจ้ารู้ได้อย่างไร? ว่าเขาไม่รังเกียจ” นายพรานถาม

“สังเกตจากกิริยาท่าทีเมื่อข้าพเจ้าสนทนาด้วย” อุปกะตอบ

“พระคุณเจ้าเป็นนักพรต ใครๆ เขาก็ต้องให้เกียรติแสดงอาการ
คารวะสงบเสงี่ยมและต้อนรับดี เป็นเรื่องของคนที่มีมารยาทดี”

“เรื่องนี้ก็แล้วแต่ท่านจะช่วยเหลือ แต่ข้าพเจ้าแน่ใจในสติ
ปัญญาและความสามารถของท่าน ข้าพเจ้าไม่อาจมีชีวิตอยู่ต่อไปได้
ถ้าไม่ได้สุชาวดี ท่านให้ข้าพเจ้าพูดตรงๆ ข้าพเจ้าก็พูดตรงๆ อย่างนี้”

สังเกตจากอาการซุบผอมลงของอุปกะ ทำให้นายพรานเชื่อว่าอุปกะจะตายได้จริงถ้าไม่ได้ธิดาของตน ประกอบด้วยความรักที่มีในอุปกะ นายพรานจึงรับคำว่าจะลองไปพูดกับสุชาวดี ถ้าตกลงจะ
ส่งข่าวให้ทราบพຽ່ງนี้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ขณะรับประทานอาหาร นายพรานมิได้พูดอะไรเลย เขาคงนั่งรับประทานอาหารอย่างเคร่งขรึม จนผิดสังเกต สุขชาติน้อยจึงกล่าวขึ้นว่า

“พ่อเป็นอะไรไป วันนี้ไม่เห็นชวนลูกสนทนาเหมือนก่อนๆ เลย พ่อไม่สบายหรือ?”

“มิได้ลูกรัก การเข้าป่าครั้งนี้ ทำให้พ่อรู้สึกว่กำลังของพ่อเหลือน้อยเพราะชรา เหมือนไม้ใกล้ฝั่ง ไม่เท่าไรนักพ่อคงตาย พ่อคิดถึงลูกว่าจะอยู่อย่างว่าเหวเดียวตาย แม่ของเจ้าก็ตายไปนานแล้ว เราเหลือกันเพียงสองคนเท่านั้น”

“พ่ออย่าพูดอย่างนั้นซีคะ พลอยทำให้ลูกไม่สบายใจด้วย พ่อ ยังจะคงอยู่อีกนาน พ่อยังแข็งแรง” สุขชาติปลอบพ่อ แต่ก็อดเศร้ามิได้เมื่อนึกถึงแม่ที่ตายไป และคิดต่อไปว่า ถ้าบิดาสิ้นชีวิตลงอีก เธอจะอยู่อย่างไร

“ลูกจำได้ไหม?” นายพรานถาม “ว่าพ่ออายุเท่าไรแล้ว”

“ดูเหมือน ๖๒ ไซ้ไหมคะ?”

“ใช่” นายพรานรับ “คนอายุ ๖๒ จะอยู่ต่อไปได้อีกสักกี่ปี พ่อเป็นห่วงลูก”

สุขชาติทำตาแดงๆ เหมือนจะร้องไห้ เธอรู้สึกเศร้าซึมตามคำปรารภของพ่อไปด้วย

“เวลานี้ลูกอายุเท่าไรแล้ว?” นายพรานถาม

“๑๗ ค่ะ พ่อ” สุขชาติมองหน้าพ่ออย่างสงสัย “ทำไมรีคะ?”

“พ่อคิดว่า” นายพรานหยุดนิดหนึ่งเหมือนจะสรรหาคำพูดที่เหมาะสม “ลูกควรจะมีครอบครัวได้แล้ว”

“พ่อเกลียดลูกกริคะ จึงอยากให้คุณแต่งงาน มีครอบครัว เพื่อจะได้พ้นความรับผิดชอบของพ่อ ลูกอยู่อย่างนี้เป็นที่หนักใจของพ่อหรือ?” สุชาวดีพูดด้วยเสียงอ่อนโยนระคนน้อยใจ แล้วเธอก็ร้องไห้ น้ำตาหลังไหลลงสู่ภาชนะอาหารโดยเธอมิได้รู้สึก

“ลูกรัก” นายพรานปลอบ ลูกขึ้นมาโอบไหล่ของสุชาวดีน้อยอย่างถนอมรัก “มีหรือที่พ่อไม่รักลูก โดยเฉพาะพ่อคนนี้รักลูกสุชาวดีเป็นที่สุด จะสรรหาคำใดมาพูดให้สมกับที่พ่อรักลูกนั้นหาไม่ได้แล้ว เพราะพ่อรักลูกนั่นเอง พ่อจึงอยากให้คุณเป็นฝั่งเป็นฝาตั้งแต่วเวลาที่พ่อยังมีชีวิตอยู่ ลูกอยู่น้อยใจเลย พูดถึงเรื่องรัก พ่อมีความรักท่วมเทให้ลูกมากที่สุด”

๓๒๔ “ลูกยังไม่เคยรักผู้ชายคนใดนอกจากพ่อ” สุชาวดีหาทางออกแต่กลับเปิดช่องให้นายพรานเดิน

“แต่มีผู้ชายเขารักลูก” นายพรานพูดอย่างหนักแน่น
สุชาวดีตกใจ เธอไม่เคยนึกว่าจะมีใครบอกรักเลย เพราะไม่เคยเกี่ยวข้องกับชายใดเลย

“ใครคะพ่อ” สุชาวดีถาม

“พระคุณเจ้าอุปกะ” นายพรานตอบไม่ค่อยเต็มเสียงนัก

“พระคุณเจ้าอุปกะ” สุชาวดีอุทาน นัยน์ตาเบิกกว้าง อาหารซึ่งเธอกำลังจะส่งเข้าปากอยู่แล้วร่วงหล่นลงมา

“ทำไมหรือลูกรัก ทำไมลูกตื่นเต้นตกใจเหลือเกิน?” นายพรานถามด้วยน้ำเสียงธรรมดา

“ก็ท่านเป็นนักพรต” สุชาวดีพูดเสียงเครือ “แล้วก็ เอ้อ แล้วท่านก็แก่มากแล้ว”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“๔๕ เท่านั้น ลูกรัก ผู้ชาย ๔๕ ยังไม่แก่”

“แต่แก่กว่าลูกถึง ๒๘ ปี เป็นพ่อของลูกได้” สุชาวดีแย้ง

“ก็ไม่เห็นเป็นไร ผู้ชายสูงอายุมักจะเอาใจตามใจภรรยาสาวดี ความรักของคนวัยนี้เป็นความรักที่มั่นคง ไม่เหมือนความรักของคน วัยรุ่นซึ่งเกิดเร็วและดับเร็ว อีกอย่างหนึ่ง ลูกเชื่อได้อย่างหนึ่งว่า เขา จะไม่ทารุณโหดร้ายต่อลูก”

“แต่การที่พ่อจะให้ลูกแต่งงานกับคนคราวพ่อนั้น เป็นการ โหดร้ายเกินไปมิใช่หรือ ลูกขอประทานโทษด้วย ที่กล่าวคำนี้กับพ่อ ลูกไม่อยากพูดคำนี้เลย”

“ไม่เป็นไรลูกรัก พ่อเข้าใจลูกดี แต่ที่พ่อพูดถึงพระคุณเจ้า อูปกะก็เพราะท่านรักลูกมาก การแต่งงานกับคนที่เขารักเรานั้นดี กว่าแต่งงานกับคนที่เรารักเขา เมื่อเขาเป็นคนดี ลูกอยู่ไปก็รักเขาเอง”

“รอไว้จนกว่าจะรักกันทั้งสองฝ่าย จะมีดีกว่าหรือพ่อ ลูกก็ยัง ไม่แก่เฒ่าอะไร” สุชาวดีท้วง

“ผู้หญิงในแถบนี้คราวลูกเขาแต่งงานกันไปหมดแล้ว เหลือแต่ ลูกคนเดียว อีกอย่างหนึ่ง ถ้าลูกยอมแต่งงานกับอูปกะ ชื่อว่าลูกได้ ช่วยชีวิตของคนคนหนึ่ง”

“ช่วยชีวิตใครคะ” สุชาวดีถาม

“ชีวิตของท่านอูปกะ”

“ท่านถึงกับจะต้องตายทีเดียวหรือถ้าไม่ได้ลูก”

“เห็นจะเป็นอย่างนั้น” นายพรานยืนยัน

“ลูกไม่เชื่อ ไม่ตายดอกเพราะอดเสeness” สุชาวดีย้ำคำหลัง อย่างหนักแน่น

“ลูกยังมีความเข้าใจในชีวิตน้อยเกินไป คนที่ฆ่าตัวตายเพราะ
เรื่องรักก็มีอยู่มาก เป็นแต่แตกต่างกันในวิธีตายเท่านั้น”

“นั่นเป็นเรื่องการฆ่าตัวตาย ไม่ใช่ตายเพราะอดเส่นหา”
สุชาวดีแย้ง เธอมีอาการมึนงงขึ้นมาบ้างแล้ว

“แต่ความเส่นหาเป็นเหตุใช่ไหมลูก?”

คราวนี้สุชาวดีนิ่ง ภาพและวัยของอุปกะนักพรตปรากฏขึ้นใน
หัวงนึกของเธอ เธอไม่เคยเถียงพ่อ ถึงจะขัดแย้งบ้างก็เป็นไปอย่าง
สุภาพอ่อนโยน แม้เธอจะเป็นสาวชาวป่า ไม่เคยได้รับแสงสีแห่ง
อารยธรรมที่มนุษย์บางกลุ่มหลงใหลกันยั้งนักก็ตาม แต่เธอก็เข้าใจ
ดีว่ามารดาบิดามีบุญคุณต่อบุตรีติดาอย่างไร เคยถนอมเลี้ยงตนมา
อย่างไร จึงเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่บุตรีติดาจะฟังก้าววาท
หยาบหยาบ ขาดความเคารพต่อท่าน การทำให้ท่านผู้มีคุณเข้าใจ
ปวดร้าวใจเพราะวาทของตนนั้น ถือว่าเป็นบาป โดยเฉพาะเกี่ยวกับ
มารดาบิดาแล้ว บุตรีติดาควรจะยำเกรงอยู่เสมอ การไม่เชื่อฟังบิดา
มารดา แสดงอาการโอหังอวดดีต่อพ่อแม่ นั่น เป็นการประกาศความ
เลวทรามของตนเอง

“ลูกรัก” นายพรานทำลายความเงียบขึ้น “ลูกเข้านอนเสียก่อน
ก็ได้ พรุ่งนี้เช้าค่อยพูดกันใหม่ พ่อก็เหนื่อยเหลือเกิน เดี่ยวจะเข้านอน
เหมือนกัน”

สุชาวดีเข้านอน แต่เธอนอนไม่หลับ ความรู้สึกของเธอขณะนี้
สับสนวุ่นวาย ไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไร เรื่องรักนั้นเธอพูดได้อย่าง
เต็มปากว่าเธอมิได้รักอุปกะเลย อยากจะหนีไปเสียให้พ้น แต่สงสาร
พ่อ จะอยู่ต่อไป และจะต้องแต่งงานกับอุปกะ รู้สึกสงสารความสวย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

และความสาวของคนที่จะต้องถูกทำลายลงด้วยน้ำมือคนชรา ปัญหาคงเหลืออยู่ ๒ อย่าง คือจะเลือกเอาพ่อแล้วยอมสละตัว หรือจะยอมสละพ่อแล้วรักษาตัวไว้ เธอตัดสินใจไม่ถูก อัดอั้นตันใจ ในที่สุดก็ต้องระบายความอัดอั้นนั้นด้วยน้ำตา เธอร้องให้ ผู้หญิงเมื่อระทมทุกข์ตรอมใจก็หันเข้าหาเพื่อนคือน้ำตา ดูเหมือนความระทมเศร้าของเธอจะไหลหลังตามน้ำตาออกมาด้วย นี่แหละโลก โลกซึ่งระงมอยู่ด้วยพิษไข้ ความรักมิได้ก่อทุกข์ให้เพียงแก่ผู้รักเท่านั้น แม้ผู้ไม่รักก็ต้องระทมทุกข์เพราะความรักอยู่บ่อยๆ เหมือนกัน ดูชีวิตของสุชาวติน้อยนี้เป็นตัวอย่างเถิด

๒๗

อุปกาชีวากับพระอนันตชิน

ในขณะที่สุชาวดีกำลังระทมทุกข์เพราะเกรงว่าจะต้องประสบด้วย
สิ่งอันไม่เป็นที่รักอยู่นั้น อีกมุมหนึ่งอุปกะกำลังกระวนกระวาย ด้วย
เกรงว่าจะพลัดพราก จะผิดหวังในสิ่งอันเป็นที่รัก ในเรื่องเดียวกัน
บุคคลบางคนอาจจะเศร้า บางคนอาจจะสุข หรืออาจจะทุกข์ด้วยกัน
แต่ทุกข์กันไปคนละอย่างเท่านั้น

รุ่งขึ้นขณะรับประทานอาหารเช้า นายพรานพูดขึ้นว่า
“สุชาวดี เรื่องที่พูดเมื่อคืนนี้ ลูกจะตัดสินใจได้แล้วหรือยัง?”

“ลูกคิดว่า” สุชาวดีพูดเสียงอ่อยๆ “ลูกเป็นสมบัติของพ่อ พ่อ
เลี้ยงลูกมา ลูกจึงคิดเสียว่า แล้วแต่พ่อจะเห็นดีเห็นชอบอย่างไร?”
พูดเท่านั้นแล้วสุชาวดีก้มหน้านิ่ง น้ำตาซึ่งเพิ่งจะเหือดแห้งไปเมื่อ
ใกล้รุ่งนี้เอง เริ่มจะหลั่งไหลออกมาอีก

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ลูกรัก” นายพรานพูดเพื่อปลอบโยน “ลูกอย่าคิดว่าพอใจไม่
ใส่ระกำเลย พ่ออยากให้ลูกมีความสุข พ่อคิดว่าการแต่งงานกับท่าน
อุปกะคงทำให้ลูกมีความสุขได้ เขาเป็นคนดีนะลูก อายุแตกต่างกัน
บ้างก็ไม่ใช่ไร ผู้หญิงแก่เร็ว ถ้าเขาอายุ ๖๕ ลูกก็แก่แล้วเหมือน
กัน”

อุปกะดีใจเหมือนได้เทพธิดา เมื่อนายพรานบอกว่า สุขาวดี
ไม่ขัดข้อง ถ้าต้องการก็ให้รับสละเพศบรรพชิตหรือนักบวชเสีย
อุปกะสละเพศนักพรต นุ่งห่มผ้าอย่างคฤหัสถ์ทั่วไป แล้วติดตาม
นายพรานมาด้วยความรู้สึกอึดอัด ชื่นบาน

เขาได้กินอยู่กับสุขาวดีฉันสามีภรรยา บางคราวเขาจะพา
สุขาวดีน้อยไปชมพันธุ์ไม้ไม่นานาชนิดในป่า แต่ท่านเอย จะมีสตรีที่
สวยสดคนใดเล่า จะเกิดความนิยมชมชอบรักใคร่เสนาหาในสามีชรา
ด้วยความจริงใจ เขาจะทำดีด้วยหรือฉอเลาะอ่อนหวานก็เพียงเพื่อ
ความประสงค์บางอย่าง ซึ่งสิ่งนั้นอาจจะเป็นทรัพย์ ยศ หรือชื่อเสียง
เกียรติคุณว่าได้เป็นภรรยาของคนใหญ่คนโตเท่านั้น มันมิใช่เพราะ
ความสนิทเสนหาอย่างแน่นอน ถ้ายิ่งผู้ชายนั้นไร้ทรัพย์อัปยศและยัง
ชราเข้าอีก จะซำร้ายสักเพียงใด แต่มันเป็นกรรมของโลก หรือของ
มนุษยชาติหรือไหน จึงมักจะบิดเบือนหันเหจิตใจของชายชราให้มัก
พอใจในสตรีสาววัยรุ่น ยิ่งเขาแก่มากลงเพียงใด ก็ยิ่งต้องการสาวที่
เยาว์วัย และไร้เดียงสาต่อโลกเพียงนั้น

อุปกะพยายามเอาอกเอาใจสุขาวดีสมกับที่ตนรัก แต่สุขาวดีสิ
เห็นการเอาใจของอุปกะเป็นสิ่งที่ไร้ค่าและไร้ค่า

“สุชาวดี” อุปกะพูดในขณะที่ชมพันธุ์ไม้อยู่ในป่า “ดูดอกไม้
นั้นซิ มันช่างสวยงามแบ่งบานดีเหลือเกิน”

“เห็นแล้ว” สุชาวดีตอบสะบัดๆ

“แต่” อุปกะพยายามพูดให้ถูกใจเธอ “ดอกไม้ดอกนั้นยังสวย
น้อยกว่าสุชาวดี มันอาจจะอ่อน แต่ไม่หวาน สุชาวดีทั้งอ่อนด้วย
หวานด้วย จึงสู้สุชาวดีไม่ได้ ไม่ว่าจะมองในแง่ใดๆ”

“พูดยืดยาวน่ารำคาญเสียจริง เขาจะชมดอกไม้ให้เพลินเสีย
หน่อย ก็มาพ้ออะไรก็ไม่รู้” สุชาวดีพูดอย่างมะนาวไม่มีน้ำ

อุปกะรู้สึกน้อยใจ แต่ก็น้อยใจไปเถิด น้อยใจไปจนตาย ตอน
ที่มาร่วมกินร่วมนอนอย่างสามภรรยา นั้น นึกเอาแต่ความพอใจของ
ตัว ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งบ้างเลย ว่าจะมีความรู้สึก
ตอบประการใด ผู้ชายแบบนี้มักจะได้รับผลตอบแทนอย่างนี้เสมอ

แต่จะรักหรือไม่รัก จะชอบหรือไม่ชอบก็ตามที่ เมื่ออยู่ด้วยกัน
อย่างสามภรรยา สิ่งที่ตามมาก็คือลูก สุชาวดีเกลียดพ่อของเด็กจึง
รักลูกได้เพียงครึ่งเดียว ในขณะที่เธอกำลังนิยมชมชื่นอยู่กับสุภัททะ
เด็กน้อย คราใดที่ระลึกถึงพ่อของเขา เธอจะหน้าเหือด ใจแห้งลง
ทันที ความร่าเริงหายไป สุภัททะก็ช่างดีแท้ หน้าตาเหมือนพ่อ
ประดุกพิมพ์

๒ ปีที่อยู่ด้วยกันมา อุปกะไม่เคยได้รับความชื่นใจจากภรรยา
สาวที่เขาหลงรักเลย สุชาวดีคอยพูดเสียดสีให้กระทบกระเทือนใจ
อยู่เสมอ ไม่เว้นแต่ละวัน เมื่อเห่กล่อมลูก เธอก็จะสรรหาคำที่ทิ่ม
แทงใจอุปกะให้ปวดร้าวระบม แต่เขาก็อดทน ทนเพราะความรัก
ลูกและภรรยา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“สุภทัชเจ้าเอ๋ย เจ้านั้นเป็นลูกของคนจร ที่หลับที่นอนก็ไม่มี ชาติสง่าและราศี เหมือนกาโกกาก็ที่ร่ำร้องเพราะหลงรัง ชราพาช ชาติพลัง กำลังก็หย่อนยาน อีกรณสารสมบัติก็ไม่มีที่ติดตัว ญาติพี่น้องผู้เกี่ยวข้องและพัวพันก็แลไม่เห็นผู้ใด เออ เจ้าลูกคนหาบเนื้อ เจ้าจะทำไฉนเมื่อเติบโต เจ้าลูกคนหาบเนื้อเอ๋ย นอนเสียเถิด” คำห่ก ล่อมลูกตามนี้ อุปกะได้ยินทุกวัน วันละหลายๆ ครั้ง

คืนหนึ่งเขานอนไม่หลับ เขาคิด คิดถึงชีวิตของเขาเองตั้งแต่ ต้นมาจนบัดนี้ เคยได้รับการยกย่องเคารพนับถือประดุจเทพเจ้า คำ น้อยไม่เคยมีใครล่วงเกิน มาบัดนี้หมดแล้วซึ่งเกียรติยศ ถูกเหยียด หยามกล่าวร้ายจากเด็กผู้มีวัยเสมอด้วยบุตรของตน เราเป็นคนไม่มี ญาติพี่น้อง ไม่มีทรัพย์สมบัติ แม้จะทำงานสายตัวแทบขาดเพื่อลูก และภรรยา แต่เธอก็หาเห็นใจแม่แต่น้อยไม่

อุปกะคิดถึงเพื่อน เขาไม่มีเพื่อนเลยที่เดียวหรือในโลกนี้ คิด ทบทวนอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดภาพแห่งนักพรตรูปงามมีสง่าราศีก็ ปรากฏขึ้นในหัวลึก “เขาบอกว่าเขาชื่ออนันตชิน” อุปกะปรารภกับ ตนเอง “มีลักษณะดี มีแววแห่งความเมตตากรุณา คนอย่างนี้มักไม่ ปฏิเสธคำขอร้องของผู้ตกยากหากหน้ามาพึ่งพิง”

ประกอบด้วยบุรพูนิสัยอันแก่กล้า มีบารมีที่แก่เต็มที่แล้ว คอยเตือนในราตรีที่ตึกสงัด ได้ยินแต่เสียงน้ำค้างตกจากใบไม้ อุปกะตัดสินใจแน่วแน่ที่จะจากหมู่บ้านพรานเนื้อไป ไปหาสหายซึ่ง พบกันเพียงครู่เดียว แต่ลักษณะและวาจาเป็นที่ประทับใจของเขา ยิ่งนักเขาชื่อ “อนันตชิน”

ในขณะนั้นแรงร่ำแห่งความรักลูกผูกพันพุ่งขึ้นมา ทำให้เขาต้องถอนใจ ความอาลัยในลูกมีมากพอที่ช่วยหน่วงเหนี่ยวเขาไว้อีก ทำให้เขาคิด เมื่อคิดถึงลูกน้อย จิตใจของอุปกะรู้สึกอ่อนลง ดูเหมือนจะไม่อาจจากไปได้ แต่บารมีที่เคยบำเพ็ญมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยสูญหายได้มาเตือน และเร่งร่ำให้เขาคิดถึงพระอนันตชินอย่างแรง คึนนั้นเอง อุปกะได้จัดแจงห่อของเท่าที่เป็นของตนและพกพาติดตัวไปได้ เตรียมออกจากวังทหารชนบท

ก่อนออกเดินทาง เขาอดที่จะมองดูลูกด้วยความอาลัยมิได้ ปุตตวิปโยคเป็นความเศร้าอย่างใหญ่หลวงสำหรับบิดา แต่ในที่สุด เขาก็ตัดสินใจออกจากวังทหารคามตอนตึกสงัดคึนนั้น เวลานี้จิตใจของเขาคำนึงถึงแต่ภาพแห่งนักพรตรูปงามผู้มีนามว่า “อนันตชิน”

มีหลายครั้งที่เขาจะหวนกลับมาหาลูกน้อยและบิดา (นายพราน) ผู้มีความปรารถนาดีต่อเขาตลอดมา แต่ความระอาใจต่อสุขาวดี ทำให้เขาหันหลังกลับ มุ่งหน้าไปหาสหายอนันตชิน ซึ่งเขาก็ไม่แน่ใจว่าเวลานี้อยู่แห่งหนตำบลใด

ผู้ที่เคยบำเพ็ญพรตมานาน เป็นผู้สลดใจได้เร็ว และมีอำนาจจิตพิเศษในการต่อต้านซึ่งสิ่งที่ต่อต้านได้ยาก มีพลังจิตเข้มแข็งในการที่จะสลະสิ่งที่บุคคลสลະได้โดยยาก บารมีธรรมที่สั่งสมอยู่ในดวงจิตเป็นสิ่งที่ไม่เคยสูญหาย มันคอยกระตุ้นเตือนให้บุคคลเบนชีวิตไปตามวิถีทางที่เขาเคยเดินมาแล้วเป็นเวลานาน เขาเดินฝ่าความมืดออกไป มีทางเลี้ยวไปทางไหนเขาก็ไปทางนั้น ไปอย่างไม่มีจุดหมาย เขาคิดว่าพอรุ่งอรุณก็พอจะหาทางที่แน่นอนได้ และพยายามสืบถามว่า เวลานี้พระอนันตชินอยู่ที่ใด

พระอานนท์ พุทธอนุชา

จนกระทั่งสายตะวันโด่ง เขารู้สึกหิวเพราะเดินทางมาเป็นเวลานาน อาหารก็ไม่ได้ติดตัวมาเลย เขาออกจากบ้านอย่างกะทันหัน ไม่มีแผนการล่วงหน้า ดังนั้น เมื่อมาถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จึงเข้าไปขออาหารจากชาวบ้านพอประทังหิว แล้วเดินทางต่อไป ค่ำที่ไหนนอนที่นั่น เทียงวันวันหนึ่งอากาศร้อนอบอ้าว หลังจากได้เดินทางเหน็ดเหนื่อยเหงื่อโทรมกายแล้ว เขาแวะเข้าพัก ณ ใต้ร่มพฤกษ์ใหญ่ใบหนา ลมโชยมาเบาๆ ต้องผิงกายพอชุ่มชื้น เขาเอนตัวลงนอนพัก เอาการไม้แทนหมอนและหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย เขาตื่นขึ้นเมื่อพระอาทิตย์คล้อยไปทางทิศตะวันตกมากแล้ว รู้สึกชุ่มชื้นและมีกำลัง

เขานั่งตรองถึงชีวิตในอดีต โดยเฉพาะเวลา ๒ ปีที่อยู่ร่วมกับสุชาวดี เป็นระยะเวลาที่เขาลำบากชอกช้ำสุดประมาณได้ ลำดับนั้นสุภาษิตเก่าๆ ที่โบราณบัณฑิตได้กล่าวไว้ก็แจ่มแจ้งแก่เขา ประดุจคอบเพลิงสว่างโรจน์ในมุมมืด สุภาษิตนั้นมีดังนี้

- มีบิดาผู้ซึ่งสะสมหนี้สินไว้มากคือศัตรู มีมารดาผู้ซึ่งมิได้ประพฤติในความบริสุทธิ์คือศัตรู มีภรรยารูปงามคือศัตรู มิตรที่ปราศจากความรู้คือศัตรู

- ความรู้เป็นประดุจยาพิษ เพราะมิได้ใช้ความรู้นั้นให้เหมาะสม อาหารก็เปรียบเหมือนยาพิษ เพราะไม่ย่อย พระราชวังเป็นประดุจยาพิษสำหรับคนเข็ญใจ ภรรยาสาวก็เปรียบเหมือนยาพิษสำหรับสามีชรา

- แสงจันทร์และละอองฝนไม่เป็นที่ยินดีของคนหนาว แสงอาทิตย์ไม่เป็นที่พอใจของคนร้อน สามีชราเย่อไม่เป็นที่ยินดีพอใจ

ของภรรยาสาว

- สามีกะตาคงออก ความรักของหญิงสาวผู้ภรรยาจะมีรุนแรงได้อย่างไร ประคองยามหรือไม่ขมก็ตาม ใครจะชอบปรับปรนบ้าง เมื่อไม่จำเป็น ด้วยเหตุนี้ สตรีจึงเอาใจออกห่างจากผัวแก่ไปฝากฝังในชายอื่น

- ความรักในสมบัติ ความรักชีวิต ย่อมมีอยู่ในบุคคลทั่วไปทุกรูปทุกนาม แต่เมียสาวเป็นที่รักเลิศของผัวเฒ่ายิ่งกว่าหัวใจ

- ชายแก่มีสังขารทรุดโทรมแม้หมดกำลัง เพื่อความสนุกรื่นรมย์ก็ยังมีวายกระเสือกกระสนเหมือนสุนัขถึงพินหักเหียน หากพบเนื้อติดกระดูกที่ตนไม่สามารถแตะขยับได้ ถึงกระนั้นก็ยังขอแต่ให้ได้เลียก็ยังดี

- ไม่มีสถานที่ ไม่มีโอกาส ไม่มีบุรุษจะชักชวนให้ไขว่ไขว นารีบริสุทธิ์อยู่ได้เพราะเหตุนี้ต่างหาก

- เหตุที่สตรีจะทนเป็นพรหมจารีอยู่ได้ มิใช่จะเป็นเพราะรู้สึกละเอียด มีจริยสมบัติ เกลียดการหยาบคายหรือมีใจเกรงขาม ที่แท้เป็นเพราะยังไม่มีผู้ปรารถนาอย่างเดียวเท่านั้น

- สตรีบางคนทำเป็นหวงตัวอย่างน่าหมั่นไส้ เหมือนใครจะกระทบกระแทกมิได้เลยแม้แต่น้อย แต่พออยู่ในที่ลับตาคน เธอกลับโถมเข้าหาผู้ชายเหมือนปลากระโดดลงน้ำ

บัดนี้เขาตัดใจจากสุชาติได้แล้ว เรื่องเดียวที่วนเวียนอยู่ในจิตของเขาคือสหายผู้มีนามว่าอนันตชิน เขาeronแรมตามลำพัง จนกระทั่งถึงเขตสาวัดดี ราชธานีแห่งแคว้นโกศล

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ปัจจุบันกาลวันนั้น พระอนันตชินสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแผ่
ข่ายพระญาณออกครอบจักรวาล มองดูอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์ที่
พระองค์จะโปรดได้ อุปกะเข้าไปในข่ายพระญาณแห่งพระองค์ ทรง
ทราบโดยตลอดว่า เช้าวันนี้อุปกะจะมาถึงเซตวัน จึงเสด็จออกจาก
พระคันธกุฎี รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ในเซตวนารามทั้งหมด แล้วตรัส
ว่าภิกษุทั้งหลาย วันนี้ถ้ามีอาคันตุกะมาถามหาบุคคลผู้มีนามว่า
อนันตชิน ก็ขอให้พาไปหาเราที่คันธกุฎี ตรัสเท่านั้นแล้วทรงให้อโวกา
ภิกษุสงฆ์เป็นกรณีพิเศษ เกี่ยวกับเรื่องความเคารพในปฏิสันถาร
มีอาทิว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ผู้เคารพหนักแน่นในพระศาสนา ในพระธรรม
มีความยำเกรงในสงฆ์ มีความเคารพหนักแน่นในสมาธิ มีความเพียร
เครื่องเผาบาป เคารพในไตรสิกขา และเคารพในปฏิสันถารการต้อนรับ
อาคันตุกะ ผู้เช่นนั้นย่อมไม่เสื่อม ดำรงอยู่ใกล้พระนิพพาน”

ตอนสายวันนั้นเอง อุปกะก็มาถึงบริเวณเซตวนารามอัน
ร่มรื่น เห็นภิกษุทั้งหลายกำลังสาธยายธรรมบ้าง ทำกิจอย่างอื่น
เป็นต้นว่านั่งเป็นกลุ่มๆ สนทนาธรรมบ้าง เขาเข้าไปหาภิกษุกลุ่มหนึ่ง
นมัสการแล้วกล่าวขึ้นว่า

“พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีสหายผู้หนึ่งนามว่า ‘อนันต
ชิน’ เขาเป็นนักพรตที่สง่างาม ผิวพรรณผ่องใส ใบหน้าอ้มเอิบ มี
แววแห่งความกรุณาฉายออกจากดวงตาทั้งสอง ใช้เครื่องนุ่งห่ม
อย่างท่านนี้ ท่านพอจะรู้จักผู้ซึ่งข้าพเจ้าเอ่ยนามถึงนี้อยู่บ้างหรือ?”

ภิกษุกลุ่มนั้นมองตากันแล้วยิ้มๆ ด้วยความอัศจรรย์ใจในการ
ทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าของพระศาสดา ก็พระองค์ตรัสสั่งไว้เมื่อ

เข้านี้เองว่า ถ้ามีคนมาถามหาพระอนันตชินให้พาไปเฝ้าพระองค์
ดังนั้น ภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งจึงกล่าวขึ้นว่า “อุบาสก พระอนันตชิน
เป็นศาสดาแห่งเราทั้งหลาย พวกเราเป็นสาวกของพระองค์ ไฉน
เล่าพวกเราจะไม่รู้จักพระผู้มีพระนามเช่นนั้น มาเถิด ตามข้าพเจ้า
มา จะนำไปเฝ้าพระอนันตชินพระองค์นั้น” ว่าแล้วได้ลุกเดินนำ
อุปกะไป

ถึงพระคันธกุฎี พระพุทธองค์ทรงรอคอยอยู่แล้ว พระผู้มี
พระภาคทรงเปล่งพระรัศมีชานออกจากพระกายทั้ง ๖ สี ดุจเดียวกับ
กับวันที่พระองค์ได้พบอุปกะครั้งแรกเมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ อุปกะก้มลง
กราบพระมงคလာบทแห่งพระศาสดา มีน้ำตานองหน้า กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระอนันตชิน ท่านยังจำข้าพเจ้าได้อยู่หรือ ข้าพเจ้า
เคยพบท่านครั้งหนึ่ง แขวงเมืองพาราณสี เป็นเวลาหลายปีมาแล้ว”

“ดูก่อนอุปกะ” พระศาสดาตรัสตอบ “เราคอยการมาของ
ท่านอยู่ การมาของท่านครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ท่าน”
พอได้ยินคำว่า “อุปกะ” เท่านั้น ปิติปราโมชก็แผ่ไปทั่วสรรพางค์ของ
อุปกะ ชื่อใดเล่าในโลกนี้จะไพบเราะอ่อนหวานยิ่งกว่าชื่อของตนเอง
ทุกคนจะดีใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อทราบว่าผู้อื่นจำชื่อของตนได้อย่างแม่น
ยำ หลังจากพรากันไปเป็นเวลานาน

“อุปกะ” พระองค์ตรัสต่อไป “หลังจากกันครานั้นแล้วท่าน
ไปอยู่ที่ไหน ทำอะไร พอทนได้อยู่หรือ เมื่อก่อนนี้คุณทรงเทศเป็น
นักบวช บัดนี้ทำไมจึงเปลี่ยนแปลง?”

อุปกะได้เล่าความหลังทั้งหมดให้พระศาสดาทราบโดยตลอด
แล้วทูลเพิ่มเติมว่า “พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เดินหลงทางอยู่เป็น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เวลานาน บัดนี้มาพบพระองค์เป็นครั้งที่ ๒ คงจะดำเนินไปสู่ทางที่ถูกต้อง พระองค์ผู้อนุเคราะห์โลก โปรตอนุเคราะห์ข้าพระองค์ด้วยเถิด” พูดเท่านั้นแล้ว เขาก็ชบสรีระลงแทบพระบาทมูลแห่งพระศาสนา

พระจอมมุนีศากยบุตรประทับนั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วตรัสว่า “ดูก่อนอุปกะ การครองเรือนเป็นเรื่องยาก เรือนที่ครองไม่ดีย่อมก่อทุกข์ให้มากหลาย การอยู่ร่วมกันกับคนพาล เป็นความทุกข์อย่างยิ่ง อุปกะเอ๋ย เครื่องจองจำที่ทำด้วยเชือก เหล็กหรือโซ่ตรวนใดๆ เราไม่กล่าวว่าเป็นเครื่องจองจำที่แข็งแรงทนทานเลย แต่เครื่องจองจำคือบุตร ภรรยา ทรัพย์สมบัตินี้แล รังรัดมัดผูกสัตว์ทั้งหลายให้ติดอยู่ในภพไม่มีที่สิ้นสุด เครื่องผูกที่ผูกหย่อนๆ แต่แก้ได้ยาก คือ บ่วงบุตร ภรรยา และทรัพย์สมบัตินี้เอง รูป เสียง กลิ่น รส และ โภภะทั้งห้าเป็นเหยื่อของโลก เมื่อบุคคลยังติดอยู่ในรูป เป็นต้น เขาจะพ้นจากโลกมิได้เลย ไม่มีรูปใดที่จะรัดตรึงใจของบุรุษได้มากเท่ารูปแห่งสตรี ดูก่อนอุปกะ ผู้ตัดอาลัยในสตรีมิได้ ย่อมจะต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ร่ำไป แม้สตรีก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังตัดอาลัยในบุรุษไม่ได้ ย่อมประสบทุกข์บ่อยๆ ก็เลสนั้นมีอำนาจครอบคลุมอยู่โดยทั่ว ไม่เลือกว่าในวัยและเพศใด

ดูก่อนอุปกะ เราจะขอสาธกให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง

นานมาแล้ว มีมานพหนุ่มน้อยลามารดาบิดาไปเรียนศิลปวิทยา ณ สำนักศิลาปาโมกษ์เมืองตักกศิลา เมื่อเรียนจบแล้วจึงลาอาจารย์กลับบ้าน มารดาต้อนรับเขาด้วยความยินดียิ่ง เมื่อสนทนากันไป มารดาถามว่า ลูกได้เรียนอสาตมนต์แล้วหรือ ลูกชายตอบว่า

ยังไม่ได้เรียน มารดาจึงขอร้องให้ไปเรียนนอสาตมณฑลเสียก่อน เขาจึงลามารดาไปหาอาจารย์ กราบเรียนให้อาจารย์ทราบว่ายังมีมณฑลสำคัญอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งเขายังมิได้เรียนจากอาจารย์ มารดาของเขาขอร้องให้มาเรียนนอสาตมณฑล อาจารย์ได้ทราบดังนั้นยินดียิ่งนัก จึงกล่าวว่า ‘มานพ เวลานี้เรามาพักอยู่ในป่า ไม่มีใครเลย นอกจากเราและมารดาผู้ชราของเรา เธอจงปฏิบัติบำรุงมารดาของเราสักชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วเราจะบอกอสาตมณฑลให้ แต่ในขณะที่ปฏิบัติมารดาของเรา เช่น การอาบน้ำ ป้อนข้าวให้ และนวดพื้น ให้เจ้าจงชมเชยอวัยวะต่างๆ แห่งมารดาของเราทุกครั้งไป เช่นว่า ‘มือสวย เท้าสวย เป็นต้น’ มานพหนุ่มรับคำของอาจารย์ด้วยความปีติยินดี ตั้งแต่วันนั้นมา เขาตั้งใจปฏิบัติมารดาของอาจารย์ เช่น การอาบน้ำให้ ป้อนข้าว และนวดพื้น เป็นต้น

‘มือและแขนคุณแม่สวยน่าดูเหลือเกิน’ วันหนึ่งเด็กหนุ่มเริ่มทำตามที่อาจารย์สอน

นางยิ้มอย่างร่าเริง ทั้งๆ ที่พื้นของนางหักหมดแล้วและกล่าวว่า

‘มือและแขนของฉันทันสวยจริงๆ หรือพ่อหนุ่ม ฉันทแก่แล้วนะ’
‘คุณแม่แก่แล้ว มือและแขนยังสวยขนาดนี้ เมื่อคุณแม่สาวๆ คงจะสวยมิใช่น้อย ขาและเท้าของคุณแม่ก็สวย ไบหน้าก็งามซึ่งน่าดูเหลือเกิน กระผมดูไม่เบื่อเลย เมื่อคุณแม่ยังสาวคงจะสวยหากคนเสมอเหมือนมิได้’

นางรู้สึกปีติยินดีอย่างล้นเหลือ เป็นเวลานานมาแล้วที่นางไม่เคยได้ยินคำอ่อนหวานระรื่นหูชูกำลังใจอย่างนี้เลย อะไรรู้จะเป็น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ที่พอใจของสตรีมากเท่าใด ยินคำชมว่าเธอสวย ไม่ว่าจะสตรีนั้นจะอยู่ในวัยใด มาณพหนุ่มเวียนพุดชมเชยนางผู้เป็นมารดาของอาจารย์ อยู่อย่างนี้ทุกวัน บางคราวเขายังพุดเพิ่มเติมว่า ถ้าเขาได้ภรรยาที่มีความงามพร้อมเพียงครึ่งหนึ่งของนาง เขาก็จะมีความสุขห้าน้อยไม่ และทำที่เป็นมีความรู้สึกเส่นหาในตัวเองเสียสุดประมาณ จนกระทั่งนางรู้สึก ว่าหนุ่มน้อยนี้ยังคงมีจิตพิศวาสปฏิพัทธ์ในตัวนาง เป็นที่ยิ่ง วันหนึ่งจึงถามว่า

‘พ่อหนุ่ม เธอมีความพอใจในตัวเรามากหรือ?’

‘มากเหลือเกินคุณแม่ กระผมไม่ทราบจะสรรหาคำพุดใดๆ มาพุดให้สมกับความรู้สึกที่กระผมมีต่อคุณแม่ได้’

‘เธอจะเลี้ยงดูเราอย่างนี้ตลอดไปหรือ?’

‘ตลอดไป คุณแม่ การได้อยู่ใกล้ชิดคุณแม่เป็นความสุขอย่างยิ่งของกระผม ถ้าคุณแม่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปสักร้อยปี และกระผมปฏิบัติคุณแม่อยู่อย่างนี้ถึงร้อยปี กระผมจะไม่เบื่อหน่ายเลย’

หญิงชราเข้าใจว่ามาณพหนุ่มมีจิตปฏิพัทธ์ในตน ให้รู้สึกกระสันยิ่งนัก จึงกล่าวว่า “ก็จะเป็นไรไปเจ้าหนุ่ม เมื่อเธอปรารถนาอย่างนั้น ก็คงจะเป็นได้ เมื่อเธอต้องการจะร่วมอภิรมย์กับเรา เราก็ยินดี”

‘จะทำได้อย่างไรคุณแม่ คุณแม่เป็นแม่ของอาจารย์ กระผมต้องเคารพยำเกรงคุณแม่ยิ่งกว่าอาจารย์เสียอีก ตราบใดที่ท่านอาจารย์มีชีวิตอยู่ กระผมจะทำอย่างนั้นไม่ได้เลย’ ว่าแล้วมาณพหนุ่มก็แก้มือเคล้าเคลียและเอาใจหญิงชรายิ่งขึ้น

‘พ่อหนุ่ม’ หญิงชราพุดด้วยเสียงสั่นเครือ ‘เธอจะปฏิบัติเราไม่ทอดทิ้งเราจริงๆ หรือ?’

อ. วศิน อินทสระ

‘ข้อนี้กระผมรับรองได้คุณแม่’ มานพตอบ

‘ถ้าอย่างนั้น จะขัดข้องอะไรกับเรื่องชีวิตลูกชาย เธอฆ่าเขาเสียก็หมดเรื่อง’

‘กระผมจะฆ่าเขาได้อย่างไรครับคุณแม่ ท่านเป็นอาจารย์ที่สอนศิลปศาสตร์ให้กระผมและดีต่อกระผมเหลือเกิน กระผมฆ่าท่านไม่ได้ดอก’ มานพยืนยัน

‘เธอรับรองแน่ะ ว่าเธอจะไม่ทอดทิ้งฉัน’ หญิงชราพูด

‘ข้อนี้กระผมรับรองครับคุณแม่’ ชายหนุ่มตอบ

‘ถ้าอย่างนั้น เมื่อเธอฆ่าไม่ได้ ฉันจะฆ่าเขาเอง’ หญิงชราพูดอย่างมั่นคง

๓๔๐ ‘เอาไว้รอดคิดการดีๆ ให้รอบคอบก่อนเถิดครับคุณแม่’ พูดแล้วชายหนุ่มก็ออกจากห้องของหญิงชราไปหาอาจารย์ เล่าเรื่องทั้งหมดให้อาจารย์ทราบ ความจริงเขาเล่าเรื่องต่างๆ ตั้งแต่ต้นมาให้อาจารย์ทราบโดยตลอด เพราะถือว่าเป็นการเรียน และเรื่องทั้งหมดเป็นแผนการของอาจารย์ที่จะสอนศิษย์เรื่องอสาตมนต์ ชายหนุ่มพูดอย่างไร หญิงชราแสดงอาการอย่างไร และโต้ตอบอย่างไร อาจารย์ได้รับทราบจากชายหนุ่มเป็นระยะๆ ตลอดมา

เมื่ออาจารย์ได้ทราบจากชายหนุ่ม ว่ามารดาของตนคิดจะฆ่าตน ทีแรกรู้สึกสลัดใจเล็กน้อย แต่เนื่องจากอาจารย์เป็นผู้รู้เรื่องอย่างนี้ดีอยู่แล้ว จึงวางเฉยได้ในไม่ช้า และตรวจดูอายุขัยแห่งมารดาตน ทราบว่าถึงอย่างไรๆ มารดาก็หมดอายุในวันพรุ่งนี้อยู่แล้ว ถึงเหตุการณ์ปรกติไม่มีอะไรเกิดขึ้น มารดาก็จะต้องตายในวันพรุ่งนี้อยู่แล้ว จึงต้องการจะสอนศิษย์ให้รู้แน่ในวิชาอสาตมนต์ จึง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

บอกชายหนุ่มให้ไปตัดไม้ต้นหนึ่ง ทำให้มีลักษณะคล้ายรูปคนแล้ว นำมาวางไว้บนเตียงนอนของอาจารย์ เอาผ้าคลุมไว้แล้ว เอาเชือกซึ่งจากห้องของมารดา ทำเป็นราวมาสู່ห้องของตน

ทุกอย่างเรียบร้อย ชายหนุ่มเข้าไปสู່ห้องของมารดาอาจารย์ นวดพื้นปฏิบัติอย่างที่เคย กล่าวชมเชยความงามของหญิงชราด้วยประการต่างๆ

‘ว่าอย่างไร พ่อหนุ่ม’ หญิงชราพูดขึ้น ‘เมื่อเธอไม่ฆ่า เราจะฆ่าเอง’ ‘คุณแม่จะฆ่าจริงๆ หรือ’ ชายหนุ่มถามแล้วแสรังคลอเคลีย แสดงความรักในหญิงชราให้มากขึ้นด้วยความเคลิบเคลิ้มและหลงใหล หญิงชรายืนยันอย่างแข็งขันว่าจะฆ่า ชายหนุ่มจึงกล่าวว่า เขาได้เตรียมแผนการไว้พร้อมแล้ว ‘นี่ชวาน’ เขากล่าว ‘คุณแม่เดินไปตามเส้นเชือกที่ซึ่งไว้นี้ ปลายเชือกไปสุดลงที่ใด ที่นั่นเป็นเตียงนอนของอาจารย์ เวลานี้อาจารย์นอนหลับแล้ว พอสุดปลายเชือกเอี้ยวตัวมาทางขวานิดหนึ่ง จะตรงคออาจารย์พอดี คุณแม่พันทีเดียวให้คอขาด แล้วเราจะอยู่ด้วยกันอย่างผาสุกต่อไป’

หญิงชรานัยน์ตาฝ้าฟาง มองอะไรไม่ค่อยเห็นแล้ว เดินไม่ค่อยถนัดเพราะความแก่เฒ่า รับชวานจากชายหนุ่มแล้ว งกกัน เดินคลำเส้นเชือกไป ใจของเธอเวลานี้ถูกห่อหุ้มด้วยโมหะ ถูกความเสนหาเร่งเร้า ปลงใจฆ่าแม้แต่ลูกของตนเองซึ่งมีความดีงามพร้อมทุกประการ

เมื่อเดินคลำเส้นเชือกมาถึงปลายสุด หญิงชราก็เอี้ยวตัวมาคลำดูบนเตียง มองเห็นรางๆ เหมือนภาพคนนอนคลุมผ้าอยู่ นางแน่ใจว่าเป็นลูกชายตน จึงจ้วงคมชวานลงสุดแรง คมชวานกระทบ

ไม่ดังโผละ นางรู้ตัวว่าถูกหลอกเสียแล้ว ตกใจอย่างยิ่ง ประจวบกับชรามาก ถึงแล้วซึ่งอายุขัย นางจึงสิ้นใจตายอยู่ ณ ที่นั้นเอง

อาจารย์และศิษย์หนุ่มเฝ้าสังเกตการณ์อยู่โดยตลอด สังเวชสลดใจเป็นที่ยิ่ง ทั้งสองยืนเศร้าซึ้งอยู่ใกล้ๆ ร่างของหญิงชราอยู่เป็นเวลานาน ในที่สุดอาจารย์ก็กล่าวขึ้นว่า

‘มานพ เธอได้เรียนอสาตมนต์จบเรียบร้อยแล้ว’ ชายหนุ่มทรุดตัวลงกราบอาจารย์ และกอดเท้าทั้งสองไว้ พร่ำรำพันถึงเมตตากรุณาของอาจารย์ที่มีต่อตน น้ำตาของเขาหยดลงสู่หลังเท้าของอาจารย์ ในขณะที่นั้นความรู้สึกของเขาสับสนวุ่นวาย จนไม่อาจพรรณนาได้ว่าเป็นฉันใด

นี่เอง อสาตมนต์ที่มารดาของเขาเร่งร่ำให้มาเรียน ช่างเป็นวิชาที่แปลกและมีคุณค่าแก่ชีวิตอย่างเหลือล้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าเรื่องอสาตมนต์จบแล้ว ทรงเพิ่มเติมว่า

“ดูก่อนอุปกะ ความทุกข์ทั้งมวล มีมูลรากมาจากตัณหา อุปาทานความทะยานอยากดิ้นรน และความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเรา เป็นของเรา รวมถึงความเพลิดเพลนใจในอารมณ์ต่างๆ สิ่งที่เราไปเกาะเกี่ยวยึดถือไว้โดยความเป็นตน เป็นของตน ที่จะไม่ก่อทุกข์ก่อโทษให้มันเป็นไม่มี หาไม่ได้ในโลกนี้ เมื่อใดบุคคลมาเห็นสักแต่ว่าได้เห็น ฟังสักแต่ว่าได้ฟัง รู้สักแต่ว่าได้รู้ เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพียงแต่สักว่าๆ ไม่หลงไหลพัวพันมัวเมา เมื่อนั้นจิตก็จะว่างจากความยึดถือต่างๆ ปลอดโปร่งแจ่มใสเบิกบานอยู่ ดูก่อนอุปกะ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เธอจงมองดูโลกนี้โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ ถอน
อัตตานุทิฏฐิ คือความยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตนเสีย ด้วยประการฉะนี้
เธอจะเบาสบายคลายทุกข์คลายกังวล ไม่มีความสุขใดยิ่งไปกว่าการ
ปล่อยวาง และการสำรวมตนอยู่ในธรรม”

อุปกะส่งกระแสจิตไปตามพระธรรมเทศนาของพระตถาคต
เจ้า คลายสังโยชน์ คือกิเลสที่ร้อยรัดใจออกเป็นเปราะๆ ได้บรรลุ
อนาคามีผลเป็นพระอริยบุคคลชั้นที่ ๓ ด้วยประการฉะนี้

๒๘

เมื่อสาละวโนทยานชาว ด้วยมหาวิปโยค

ขอนำท่านมาสู่บริเวณสาละวโนทยาน กรุงกุสินารารีกครั้งหนึ่ง

ภายใต้แสงจันทร์สีนวลของโยนั้น พระผู้มีพระภาคปรารถมเหยียดพระกายในท่าสี่หไสยา แวดล้อมด้วยพุทธบริษัทมากมาย แม้เป็นปริมณฑลกว้างออกไปๆ ประดุจดวงจันทร์ที่ถูกแควดวงด้วยกลุ่มเมฆก็ปานกัน

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว เธอทั้งหลายอาจจะคิดว่า บัดนี้พวกเธอไม่มีศาสดาแล้ว จะพึงว่าเหวไรที่พึง อานนท์เอ๋ย พึงประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ธรรมวินัยอันใดที่เราได้แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว ขอให้ธรรมวินัยอันนั้นจงเป็นศาสดาของพวกเธอแทนเราต่อไป เธอทั้งหลายจงมีธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง อย่าได้มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย”

“อานนท์ อีกเรื่องหนึ่งที่เราจะสั่งเธอไว้ คือบัดนี้ภิกษุทั้งหลาย เรียกกันว่า ‘อาวุโสฯ’ ทั้งผู้แก่และผู้อ่อน ต่อไปนี้ ขอให้ภิกษุผู้แก่ พิจารณาว่า เรียกผู้อ่อนพิจารณาว่า ‘อาวุโส’ (คุณ) ส่วนภิกษุผู้อ่อน พิจารณาว่าพึงเรียกผู้แก่กว่า ‘ภันเต’ หรือ ‘อายุสมา’ (ท่าน) ผ่อนผันตามควรแก่คารวโหวหาร

อานนท์ อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องฉันนะ เธอเป็นพระที่ดี มี ทิฐฐิมานะมาก ไม่ยอมเชื่อฟังใคร ไม่ยอมอ่อนน้อมต่อใคร เพราะ ถือดีว่าเคยเป็นข้าเก่าของเรา เคยใกล้ชิดเรามาก่อนใครๆ หมด เมื่อ เราล่วงลับไปแล้ว ขอให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ คือเธอ พราธนาจะทำจะพูดสิ่งใด หรือประสงค์จะอยู่อย่างไร ก็ให้เธอทำ พูดและอยู่ตามอริยาตัย สงฆ์ไม่ฟังว่ากล่าวตักเตือนอะไรเธอ นี่เป็น วิธีลงพรหมทัณฑ์ คือการลงทัณฑ์ที่หนักที่สุดแบบอริยะ

อานนท์ อีกเรื่องหนึ่ง คือสิกขาบทบัญญัติที่เราได้บัญญัติไว้ เพื่อภิกษุทั้งหลายจะได้อยู่ด้วยกันอย่างผาสุก ไม่กินแหนงแคลงใจ กัน มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอ สิกขาบทบัญญัติเหล่านั้นมีอยู่ เป็นจำนวนมาก เมื่อเราล่วงลับแล้ว สงฆ์พร้อมใจกันจะถอนสิกขา บทเล็กน้อยซึ่งขัดกับกาลกับสมัยเสียบ้างก็ได้ กาลเวลาล่วงไป สมัย เปลี่ยนไป จะเป็นความลำบากในการปฏิบัติสิกขาบทที่ไม่เหมาะสม ภัยเช่นนั้น เรานุญาตให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้”

เมื่อพระอานนท์มิได้ทูลถามอะไร พระธรรมราชาจึงตรัสต่อ ไปว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ผู้ใดมีความ สงสัยเรื่องพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในมรรคหรือปฏิบัติทา ไດๆ ก็จงถามเสีย ณ บัดนี้ เธอทั้งหลายจะได้ไม่เสียใจภายหลังว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

มาอยู่เฉยๆ พระพักตร์พระศาสดาแล้ว มิได้ถามข้อสงสัยแห่งตน”

ภิกษุทุกรูปเงียบกริบ บริเวณปรีณิพพานมณฑลสงบเงียบ ไม่มีเสียงใดๆ เลย แม้จะมีพุทธบริษัทประชุมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ก็ตาม ทุกคนปรารถนาจะฟังแต่พระพุทธรัตนารัส เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจเป็นครั้งสุดท้าย

บัดนี้พระกำลังของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหลืออยู่น้อยเต็มทีแล้ว ประจุน้ำที่เทราดลงไปบนดินที่แตกกระแหงย่อมพลันเหือดแห้งหายไป มิได้ปรากฏแก่สายตา ถึงกระนั้น พระบรมโลกนาถก็ยังประทานปัจฉิมโอวาท เป็นพระพุทธรัตนารัสสุดท้ายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เป็นวาระสุดท้ายแห่งเราแล้ว เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้จำมั่นไว้ว่า สิ่งทั้งปวงมีความเสื่อมและความสิ้นไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

ย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม พระจันทร์โคจรไปทางขอบฟ้าทิศตะวันตกแล้ว แสงโสมสาดส่องผ่านทิวไม้ลงมา ท้องฟ้าเกลี้ยงเกลางปราศจากเมฆหมอก รัศมีแจ่มจรัส ดูเหมือนจะจงใจส่องแสงเปล่งปลั่งเป็นพิเศษครั้งสุดท้าย แล้วสลัวลงเล็กน้อย เหมือนจงใจอำลย์ในพระศาสดาผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์

พระผู้มีพระภาคมีพระกายสงบ หลับพระเนตรสนิท พระอนุรุทธเถระซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่อยู่ในเวลานั้น และได้รับการยกย่องจากพระผู้มีพระภาคว่าเป็นเลิศทางทิพยจักขุ ได้เข้าถตามตามทราบบว่าพระพุทธรองค์เข้าสู่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้วเข้าสู่รูปสมาบัติ คือ อากาสาณัญจายตนะ วิญญูณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัณญานา

สัญญาตนะ และสัญญาเวทิตนิโรธตามลำดับ แล้วถอยกลับมา จากสัญญาเวทิตนิโรธจนถึงปฐมฌาน และเข้าปฐมฌานไปจนถึง จตุตถฌานอีก เมื่อออกจากจตุตถฌาน ยังมีได้ทันได้เข้าสู่อาภาสา- นัญญาตนะ พระองค์ก็ปรินิพพานในระหว่างนั้น

ในที่สุด แม้พระพุทธองค์เองก็ต้องประสพวสานเหมือนคน ทั้งหลาย พระธรรมที่พระองค์เคยพำสอนมาตลอดพระชนมชีพว่า สัตว์ทั้งหลายมีความตายเป็นที่สุดนั้น เป็นสัจธรรมที่ไม่ยกเว้นแม้แต่ พระองค์เอง

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษา ที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจนั้น ทรงลำบาก ตรากตรำอย่างยิ่งยวด ทรงเสวยเพียงวันละมื้อ เพียงเพื่อให้มีพระ- ชนม์อยู่เพื่อประโยชน์แก่โลก พระอัครสาวกทั้งสองได้ปรินิพพาน ไปก่อนแล้ว นิครนถ์นาฏบุตร หรือศาสตามหาวิระ คู่แข่งผู้ยิ่งใหญ่ ในการประกาศศาสนา ก็ได้สิ้นชีพไปแล้ว อุบาสกผู้เสียสละอย่างยิ่ง เช่น อนาถปิณฑิกคฤหบดี ก็ละทิ้งสังขารของตนจากไปก่อนแล้ว ทั้งผู้เป็นมิตรและตั้งตนเป็นศัตรูกับพระองค์ ต่างก็ทยอยกันเข้าไป สู่ปากแห่งมรณะกันตามลำดับๆ แม้พระองค์จะต้องนิพพานไป แต่ ศาสนายังอยู่ พระธรรมคำสอนของพระองค์ยังคงอยู่เป็นประทีป ส่องโลกต่อไป จำนวนผู้เคารพเลื่อมใสในศาสนธรรมของพระองค์ ได้เพิ่มพูนเอ่อสูงเหมือนน้ำที่ป่าสูงขึ้นโดยไม่มีเวลาลด รากแก้วแห่ง พระพุทธศาสนาได้หยั่งลงแล้วอย่างแท้จริงในจิตใจของมนุษยชาติ

นิกยอนหลังไปเมื่อ ๔๕ ปีก่อนปรินิพพาน พระองค์เป็นผู้ โดดเดี่ยว เมื่อปัจจุวัคคีย์ทอดทิ้งไปแล้วพระองค์ก็ไม่มีใครอีกเลย ภายใต้โพธิบัลลังก์ครั้งกระนั้น แสงสว่างแห่งการตรัสรู้ได้โพธิช่วงขึ้น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

พร้อมด้วยแสงสว่างแห่งรุ่งอรุณ พระองค์มีเพียงหยาดน้ำค้างบนใบโพธิ์พฤษภเป็นเพื่อน ต้องเสด็จจากโพธิมณฑลไปพาราณสีด้วยพระบาทเปล่าถึง ๑๐ วัน เพียงเพื่อหาเพื่อนผู้จะรับคำแนะนำของพระองค์สัก ๕ คน ต่อมาบัดนี้ พระองค์มีภิกษุสงฆ์สาวกเป็นจำนวนแสนจำนวนล้าน มีหมู่ชนเป็นจำนวนมากเดินทางจากทิศานุทิศ เพียงเพื่อจะได้เข้าเฝ้าพระองค์ เพราะคนทั้งหลายรู้สึกว่าการได้เห็นพระพุทธรูปเจ้านั้น เป็นความสุขอย่างยิ่งของเขา

เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ทรงมีเพียงหญ้าคามัดหนึ่งทีนายโสตถิยะนำมาถวาย และทรงทำเป็นที่รองประทับ มาบัดนี้มีเสนาสนะมากหลายที่สวยงาม ซึ่งมีผู้ศรัทธาสั่งสร้างอุทิศถวายพระองค์ เช่น เขตวันเวฬุวัน ชิวกัมพวัน มหาวัน ปุพพาราม นิโครธาราม โขสิตาราม ฯลฯ เศรษฐี คหบดี ต่างแย่งชิงกันจองเพื่อให้พระองค์รับภัตตาหารของเขา แน่นอนทีเดียว หากพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ คงจะไม่ได้รับความนิยมเลื่อมใสถึงขนาดนี้และไม่ยืมนานถึงปานนี้

เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ภายใต้อาสนวิหารอันร่มเย็นริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ได้บรรลุแล้วซึ่งกิเลสนิพพาน กำจัดกิเลสและความมืดให้หมดไป และบัดนี้ภายใต้อันสาละทั้งคู่ และความเย็นเยือกแห่งปัจฉิมยาม พระองค์ก็ดับแล้วด้วยขันธนิพพาน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระรูปอันวิจิตรด้วยมหาปริสัลักษณ์ะ ๓๒ ประการ ประดับด้วยอนุพยัญชนะ ๘๐ มีพระธรรมกายอันสำเร็จแล้วด้วยนานาคุณรัตนะ มีศีลขันธอันบริสุทธิด้วยอาการทั้งปวงเป็นต้น ถึงฝั่งแห่งความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ด้วยยศด้วยบุญ ด้วยฤทธิ์ ด้วยกำลังและด้วยปัญญา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระองค์นั้น ยังต้องดับแล้วด้วยการตกลงแห่งฝนคือมรณะ เหมือน
กองอัคคีใหญ่ต้องดับมอดลง เพราะฝนห่าใหญ่ตกลงมาฉะนั้น

พระองค์เคยตรัสไว้ว่า “ไม่ว่าพาลหรือบัณฑิต ไม่วากษัตริย์
พราหมณ์ ไวศยะ ศูทร หรือจัณฑาล ในที่สุดก็ต้องบ่ายไปหน้าไป
สู่ความตาย เหมือนภาชนะไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ในที่สุดก็ต้องแตก
สลายเหมือนกันหมด” นั้นช่างเป็นความจริงเสียนี้กระไร

อันว่าความตายนี้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ นัก ไม่มีใครสามารถต้าน
ทานต่อสู้ด้วยวิธีใดๆ ได้เลย ก้าวเข้าไปสู่ปราสาทแห่งกษัตริยาธิราช
และแม้ในวงชีวิตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างสง่าผ่าเผย ปราศ-
จากความสะทกสะท้านใดๆ เช่นเดียวกับก้าวเข้าไปสู่กระท่อมน้อย
ของขอทาน พญามัจจุราชนี้เป็นตุลาการที่เที่ยงธรรมยิ่งนัก ไม่เคย
ลำเอียงหรือกินสินบนของใครเลย ย่อมพิจารณาคดีตามบทพระ
อัยการ และอ่านคำพิพากษาด้วยถ้อยคำอันหนักแน่นเด็ดเดี่ยว ไม่
ฟังเสียงคัดค้านและขอร้องของใคร ท่ามกลางเสียงคร่ำครวญอัน
ระคนด้วยกลิ่นธูปควันเทียนนั้น ท่านได้ยื่นพระหัตถ์ออกกระซก
ให้ความหวังของทุกคนหลุดลอย และแล้วทุกอย่างก็เป็นไปตาม
พระบัญชาของพระองค์ เมื่อมาถึงจุดนี้ ความยิ่งใหญ่ของผู้ยิ่งใหญ่
ทั้งหลาย ก็จะถูกกลายเป็นเพียงนิยายที่ไว้เล่าสู่กันฟังเท่านั้น

มงกุฎประดับเพชรก็มีค่าเท่ากับหมวกฟาง พระศาอันมี
ลวดลายวิจิตรก็เหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่า เมื่อความตายมาถึงเข้า พระ
ราชาก็ต้องถอดมงกุฎเพชรลงวาง ทิ้งพระศาไว้แล้วเดินเคียงคู่ไป
กับชาวนา หรือขอทาน ผู้ซึ่งได้ทิ้งจอบ เสียม หมวกฟาง และคันไถ
หรือภาชนะขอทานไว้ให้ทายาทของตน

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ใครเล่าจะต่อกรกับพญามัจจุราชผู้ใหญ่ในสิ่งที่ต้องตาย แต่ ถ้าไม่มีความตายแล้ว มนุษย์ทั้งหลายก็จะมัวเมาประมาท และมี ชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานมากกว่านี้ พญามัจจุราชก็มีบุญคุณกับ มนุษย์มากอยู่ เพราะเพียงแต่นึกถึงท่านบ่อยๆ เท่านั้น ก็ทำให้ความ โลก โกรธ และหลงสับสน และเพียงแต่เอาชื่อของท่านไปชูเท่านั้น ก็ทำให้บุคคลบางคนวางมือจากความชั่วทุจริตที่เคยทำมา แต่ก็พญามัจจุราชนี้เอง ที่กระชากเอาชีวิตของคนดีมีประโยชน์บางคนไป อย่างหน้าตาเฉย แม้ในโอกาสอันยังไม่ควร

แม้ความงามอันเฉิดฉายของหญิงงามสะคราญตาร่าใจ อัน ถูกยกย่องแล้วว่าเป็นหนึ่งในจักรวาล เป็นที่ต้องการปรารถนา ยิ่ง นักของบุรุษทุกวัยในพื้นที่พิภพ เธอผู้งามพร้อมเช่นนี้ ในที่สุดก็ต้อง เป็นเหยื่อของความตายผู้ไม่เคยยกเว้นและปราณีใครเลย เมื่อดาบ แห่งมัจจุราชฟาดฟันลง ใช้ง้างอันมีมหิทธานุภาพยิ่งนักคล้องเอา ดวงวิญญาณไปแล้ว ร่างอันงดงามเร้ากามคุณให้กำเริบนั้น ก็พลัน นอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ มันไร้ค่ายิ่งกว่าท่อนไม้เสียอีก เพราะไม่อาจ นำไปทำประโยชน์ใดๆ ได้เลย จะทำสัมภาระหรือเป็นเครื่องมือหุง ข้าวต้มแกงก็มิได้ มีแต่เป็นเหยื่อของหมู่นอนเข้าซอนไซ ให้ปรุ พรุนเนาเหม็น เป็นที่สะอิดสะเอียนแม้แก่บุคคลที่เคยรักเหมือนจะ ขาดใจ อะไรเล่าเป็นสาระในชีวิตมนุษย์นี้ นอกเสียจากความดีที่เคย บำเพ็ญ และทิ้งไว้ให้โลกระลึกถึงและยกย่องบูชา

ด้วยประการฉะนี้เจ้าของแห่งเรือนร่างที่งดงามพริ้งเพรา ถ้ามัวแต่มาสนใจในร่างอันไร้สาระของตน มิได้ชวนชวายบำเพ็ญ ประโยชน์ให้สมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว คุณค่าของเขาจะสู้ก่อน

อิฐปูถนนได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระกายของพระองค์เหมือนคนทั้งหลาย ซึ่งจะต้องแตกสลายไปในที่สุด แต่ความดีและเกียรติคุณของพระองค์ยังคงดำรงอยู่ในโลกต่อไปอีกนานเท่าใดไม่อาจจะกำหนดได้ ความดีนี่เองที่เป็นสาระอันแท้จริงของชีวิต

ขณะเดียวกับที่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ละทิ้งวิบากขันธ์อันทรมาณ เข้าสู่ศิวโมกข์มหาปรินิพพานนั้น เหตุอัศจรรย์ก็บังดาลให้เป็นไปทั่วท้องธรณีและสากลจักรวาลโลกธาตุ มหาปฐพีดิถีที่สามารถรองรับนาถาสังขารลักษณะ เช่น ภูเขาสิเนรุราช เป็นต้น ก็ไม่อาจทนอยู่ได้ แสดงกัมปนาการหวั่นไหว อีกทั้งห้วงมหรณพก็กำเริบ ดิพองคะนองครึ้นครึ้นนฤนาทสนั่นทั่วทั้งสากล หมู่ปัจฉาปาณกชาติ มังกรผุดดำกระทำศัพท์ให้ณโฆษ ประดุจเสียงปริเทวนาการแซ่ซ้อง ไศกาคุรกำสรดท้องฟ้านภากาศ ก็มีดมัวสลัวลง พร้อมทั้งมีเสียงครึ้นครึ้นสนั่นทั่วเวหาส เหมือนแสดงอาการคร่ำครวญถึงองค์พระโลกนาถผู้จากไป

มองลงมาพื้นปฐพี ณ สาลวโนทยานมณฑล ซึ่งคลาดล้าไปด้วยศาสนิกชนพุทธบริษัท อร่ามไปด้วยกาสาวพัสตร์อำไพพรรณ และทวยนาครผู้มีความอาลัยในพระศาสดา พอเสียงก้องกังวานระคนเศร้าของพระอานนท์พระพุทธรอนุชาประกาศออกมาว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้วเท่านั้น เสียงร่ำไห้ก็ระงมขึ้นพร้อมกัน ประดุจเสียงจักจั่นและเรไรกรีดร้องยามย่ำสนธยา ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่ยังเป็นปุถุชนไม่อาจจะอดกลั้นอัสสุขลธาราไว้ได้ ร่ำร้องโหยไห้ประดุจบิดาแห่งตนสิ้นชีพลงพร้อมๆ กัน ณ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

บริเวณศาลวันเป็ยกชุมไปด้วยน้ำตา เหมือนพระพิรุณโปรยลงมา เป็นครั้งคราว เสียงร่ำไห้ติดต่อกันเป็นเสียงเดียวกันทั่วกุสินารานคร

ฝ่ายภิกษุผู้เป็นชีนาสพลี้อาสวะแล้ว ก็ปลงธรรมสังเวช พร้อมด้วยปลอบผู้ที่กำลังร้องไห้คร่ำครวญด้วยธรรมกถา ให้เห็นความเป็นไปตามธรรมดาแห่งสิ่งทั้งปวง คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และมีใช่ตัวตน หนีไม่ได้ ต้องแตกไป ดับไป สลายไป

พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้วแต่ต้นปัจฉิมยามแห่งราตรี เวยายังเหลืออยู่อีกนานกว่าจะรุ่งอรุณ พระอนุรุทธ์และพระอานนท์ได้สลับเปลี่ยนกันแสดงธรรมปลอบพุทธบริษัทให้คลายโศก ด้วยธรรมเทศนาอันปฏิสังยุตด้วยไตรลักษณาการ คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

ข่าวการดับขันธปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคเจ้าแพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็วจากแคว้นสุ่แคว่น จากราชธานีสู่ราชธานี จากนิคมสู่นิคม และจากชนบทสู่ชนบท ตลอดทั่วชมพูทวีป ภารตวรรษทั้งหมดสั่นสะเทือนวิบโยค ประดุจบุรุษผู้มีกำลังดึงยานเถาวัลย์อันเกี่ยวพันรุกขสาขา ยิ่งความสั่นสะเทือนให้เกิดขึ้นทั่วมณฑลแห่งรุกขชาติก็ปานกัน ไอแห่งความเศร้าสลดแผ่กระเซ็นสาตกระจายไปทั่วซันทสิมาอาณาเขต ประหนึ่งละอองฝนกระจายไปทั่วพื้นเมทนีชมพูทวีปทั้งหมดครึ้มไปด้วยเมฆคือความโศก และชุ่มโชกด้วยละอองฝนคือปริเทวนาการ ต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยประการฉะนี้

กำหนดเก็บพระพุทธรูธีระไว้เป็นเวลา ๖ ราตรี ในวันที่ ๗ ก็จะทำพิธีถวายพระเพลิง ณ มกุฎพันธนเจดีย์ ในระหว่าง ๖ ทิวา

ราตรีนั้น มหาชนจากทิศานุทิศเดินทางมาเพื่อบูชาพระพุทธสิริระ บริเวณอุทยานศาลวันปานประหนึ่งคลุมด้วยผ้าขาว ทั้งนี้เพราะ ชาวชมพูทวีปไว้ทุกข์ด้วยชุดขาวล้วน พระพุทธอนุชาอาณนทต้อง รับภาระหนักเป็นพิเศษ แม้จะพยายามหักห้ามใจสักปานใด แต่ก็มี บางครั้งเมื่อท่านเห็นคนทั้งหลายเศร้าโศก ก้อนที่จะกำสรดตามมิได้ เพราะความอาลัยในพระศาสดามีอยู่ในจิตใจของท่านสุดประมาณ

เมื่อถึงวันที่ ๗ พระพุทธสิริระก็ถูกนำไปสู่มกุฏพันธเจดีย์ ด้านบูรพากุสินารานครเตรียมถวายพระเพลิง พอตีฆ้องว่าพระ มหากัสสปะซึ่งเป็นเถระผู้ใหญ่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกย่องมาก กำลังเดินทางจากเมืองปาวา จวนจะถึงอยู่แล้ว คณะมัลลกษัตริย์ และพระอาณนทจึงให้หยุดการถวายพระเพลิงไว้ก่อน รอจนกระทั่ง มหากัสสปะมาถึง พิธีจึงได้เริ่มขึ้นโดยมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน

ผ้า ๔๙๘ ชั้นที่ห่อพระพุทธสิริระนั้นถูกไฟไหม้หมด เหลือ อยู่เพียง ๒ ชั้นไฟไม่ไหม้ เก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุได้อย่าง สมบูรณ์ มิให้กระจัดกระจาย ผ้า ๒ ชั้นในที่สุดใช้ห่อพระพุทธสิริระ นั้น เป็นผ้าพิเศษ เรียกว่า “อัคคิโวทานทุสสะ” ตามตัวอักษรแปลว่า ชักด้วยไฟ ผ้าชนิดนี้ทำด้วยใยหิน ไฟไม่ไหม้ เมื่อใช้ไปนานๆ ต้อง การจะซัก ต้องโยนเข้ากองไฟ ผ้าจะสะอาดดังเดิม

อีกครั้งหนึ่ง ที่เสียงปริเวณาการดังระงมไปทั่วบริเวณทลแห่ง มกุฏพันธเจดีย์อันเป็นที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสิริระ อัสนุชุลธารา หลั่งไหลชุ่มโชกทุกใบหน้า เขาเหล่านั้นเป็นประจักษ์ผู้วิหคนกกาที่ เคยจับโพธิพฤกษ์หรือมหานิกโรธอันสมบูรณ์ด้วยลำต้นและกิ่งก้าน สาขาเม็งเงาครีมี สะพรั่งด้วยผลาผลอันเอมโอช เมื่อโพธิ์หรือไทรนั้น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ล้มลง ยังความเศร้าสลดแก่ฝูงวิหคสุดประมาณครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อ
ตื่นไม้นั้นถูกเผาไหม้มอด ไม่อาจมองเห็นได้อีกต่อไป นกเหล่านั้น
จะเศร้าโศกสักปานใด ใครเล่าจะรู้ซึ่งไปกว่าผู้ประสบเอง

“โอ พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐ” นี่คือเสียงคร่ำครวญ
“พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณากว้างใหญ่ดุจห้วงมหรรณพ มีน้ำ
พระทัยใสบริสุทธิ์ดุจน้ำค้างเมื่อรุ่งอรุณ ทรงมีพระทัยหนักแน่นดุจ
มหิตล รับผิดชอบต่อเรื่องดีและเรื่องร้าย ทรงสละความสุขส่วนพระองค์
ชวนชวายเป็นเพื่อความสงบร่มเย็นของปวงชน พระองค์เป็นผู้ประทาน
แสงสว่างแก่โลกภายในคือดวงจิต ประดุจพระอาทิตย์ให้แสงสว่าง
แก่โลกภายนอกคือท้องฟ้าปฐพี บัดนี้พระองค์ปรินิพพานเสียแล้ว
มองไม่เห็นแม้แต่เพียงพระสรีระ ซึ่งเคยรับใช้พระองค์ไปรยปราย
ธรรมรัตน์ ประหนึ่งม้าแก้วแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นพาหนะนำ
เจ้าของตรวจความสงบสุขแห่งประชากร

โอ พระมหามุนี ผู้เป็นจอมชน บัดนี้ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็น
ประดุจนกในเวหา ไร้โพธิ์หรือไทรที่จะจับเกาะ ประดุจเด็กน้อย
ผู้ขาดมารดา เหมือนเรือที่ลอยคว้างอยู่ในมหาสมุทร อ้างว้างว่าแห้ว
สุดประมาณ จะหาใครเล่าผู้เสมอเหมือนพระองค์”

แม้พระอานนท์พุทธอนุชาเอง ก็ไม่สามารถจะอดกลั้นน้ำตา
ไว้ได้ เป็นเวลา ๒๕ ปี จำเดิมแต่รับหน้าที่พุทธอุปัฏฐากมา เคย
รับใช้ใกล้ชิดต่อพระผู้มีพระภาคเสมือนเงาตามองค์ บัดนี้พระพุทธรองค์
เสด็จจากไปเสียแล้ว ท่านรู้สึกว้าเหวและเจ็บเหงา ไม่ได้เห็นพระองค์
อีกต่อไป เวลา ๒๕ ปีนานพอที่จะก่อความรู้สึกสะเทือนใจอย่าง
รุนแรงเมื่อมีการพลัดพราก

อ. วศิน อินทสระ

แต่แล้ว เรื่องทั้งหลายก็มาจบลงด้วยสัจธรรมที่พระองค์ทรง
พร่ำสอนอยู่เสมอว่า

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็น
ธรรมดา

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะมีเหตุ สิ่งนั้นย่อมดับไปเมื่อ
เหตุดับ

สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และดับไป
ในที่สุด”

บัดนี้พระพุทธองค์ดับแล้ว ดับอย่างหมดเชื้อ ทั้งวิบากขันธ์
และกิเลสอนุสัยทั้งปวง ประดุจกองไฟดับลงแล้ว เพราะหมดเชื้อ
ฉะนั้น

๒๙

หนึ่งวันก่อนประชุมสังคายนา

๓๕๗

เมื่อถวายพระเพลิงพระพุทธรูปแล้ว พระมหากัสสปะได้ให้ประชุมสงฆ์ปรารภเพื่อทำสังคายนาพระธรรมวินัย นัดหมายให้ทรงจำกันได้ว่า ธรรมอันใด วินัยอันใด พระผู้มีพระภาคทรงสั่งและทรงสอนไว้ว่าอย่างไร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงคำกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยและพระศาสดาของภิกษุชรานามว่าสุภทัตะ ท่านกล่าวกลางมหาสมาคมว่า

“ดูก่อนท่านผู้เฒ่าทั้งหลาย สมัยเมื่อข้าพเจ้าเดินทางจากกรุงปาวมาสู่กุสินารานครนี้ มีภิกษุเป็นอันมากเป็นบริวาร ขณะมาถึงกึ่งทาง ข้าพเจ้าได้สดับข่าวปรินิพพานของพระผู้มีพระภาค ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นปุถุชนยังมีอสาვეอยู่ ไม่อาจอดกลั้นความโศกไว้ได้ ต่างก็ปริเทวนาการคร่ำครวญถึงพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ส่วนภิกษุผู้สิ้นอสาვეแล้วก็ปลงธรรมสังเวชแบบอริยชน แต่มีภิกษุ

นอกคอกรูปหนึ่งบวชแล้วเมื่อชรา นามว่าสุภัททะ ได้กล่าวขึ้นว่า “ท่านทั้งหลายอย่าเสียใจ อย่าเศร้าโศกเลย พระสมณโคดมนิพพานเสียก็ดีแล้ว พวกเราจะได้เป็นอิสระ เมื่อพระสมณโคดมยังอยู่ คอยจู้จี้ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ ช่มชู้ ขนาบพวกเราทั้งหลายด้วยระเบียบวินัยมากมาย เหมือนจะเหยียดมือเหยียดเท้าไม่ออก บัดนี้พระสมณโคดมนิพพานแล้ว เป็นลาภของพวกเราทั้งหลาย ต่อไปนี้พวกเราต้องการทำอะไรก็จะทำได้ทำ ไม่ต้องทำอะไรก็ไม่ต้องทำ”

“ดูก่อนผู้ไม่หลงใหลในบ่วงมาร” พระมหากัสสปะกล่าวต่อไป “ความจริงสุภัททะผู้ชราไม่พอใจพระศาสดาเป็นส่วนตัว เพราะเธอไม่เข้าใจในพระผู้มีพระภาคเจ้า เรื่องมีว่า

๓๕๘

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว สมัยเมื่อพระพุทธองค์เที่ยวจาริกโปรดเวไนยนิกรชน เสด็จจากเมืองกุสินารานี้ไปยังเมืองอาตุมา สมัยนั้นสุภัททภิกษุบวชแล้ว และลูกชายของเธอทั้งสองคนก็บวชเป็นสามเณร เมื่อพระศาสดาเสด็จมาถึงเมืองอาตุมา สุภัททภิกษุก็จัดการต้อนรับพระพุทธองค์เป็นการใหญ่ เทียบ่าวประกาศชาวเมืองให้เตรียมขัซซโภชนาหารถวายพระองค์ และให้สามเณรลูกชายทั้งสองออกเที่ยวเรียโรชาวนคร นำเอาข้าวสารปลาแห้ง และเครื่องบริโภคอื่นๆ อีกมาก ชาวบ้านผู้ศรัทธาในพระศาสดาแม้จะไม่ศรัทธาในสุภัททภิกษุ ก็ถวายของมาเป็นจำนวนมาก สุภัททะรวบรวมของได้เป็นกองใหญ่แล้วจัดการทำเอง ประุงอาหารเอง เตรียมการโกลาหล

รุ่งขึ้นพระศาสดาเสด็จออกบิณฑบาตตามปรกติ มีภิกษุตามเสด็จพอประมาณ สุภัททะได้ทราบข่าวนี้จึงออกจากโรงอาหาร ถือ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ทัพพีด้วยมือข้างหนึ่ง มีกายชะมุกชะมอมด้วยเขม่าไฟ รีบวิ่งออกไปตามพระศาสนาในละแวกบ้าน เมื่ออยู่เฉพะพระพักตร์ เขาคูกเข้าข้างหนึ่งลง และชันเข้าอีกข้างหนึ่งในท่าของพรหม ประนมมือทั้งคู่ที่มีทัพพีอยู่ กราบทูลว่า

‘พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ขอพระองค์เสด็จกลับเถิด อย่าออกบิณฑบาตเลย ชัชชโกชนาหารข้าพระองค์ได้จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว ข้าพระองค์อาศัยความเลื่อมใสในพระองค์เป็นที่ตั้ง จึงชวนชวายเป็นเพื่อพระองค์ แม้อาหารทุกอย่างข้าพระองค์ก็ปรุงเอง ทำด้วยมือของตนเอง ขอพระองค์เสด็จไปสู่อารามเถิด อาหารพร้อมอยู่แล้ว’

พระจอมมุนีประทับอยู่ระหว่างทาง ทรงมองดูสุภัททะด้วยสายพระเนตรที่แสดงอาการตำหนิ และทรงห้ามถึง ๒ ครั้ง ในครั้งที่ ๓ จึงตรัสว่า

‘อย่าเลย สุภัททะ เธออย่ายินดีพอใจให้ตถาคตทำอย่างนั้นเลย การบิณฑบาตเป็นพุทธรวงค์ อาหารที่ได้มาจากการบิณฑบาตเป็นอาหารที่บริสุทธิ์ยิ่ง

ดูก่อนสุภัททะ อาหารที่ทวยนาครหุงเตรียมไว้เพื่อมุนีก็มีอยู่ เรือนละนิดเรือนละหน่อย เมื่อกำลังแข่งของเรายังมีอยู่ เราจะเที่ยวไปแสวงหาอาหารด้วยปลี้นองนี้

ดูก่อนสุภัททะ อาหารที่เธอนำนั้นไม่สมควรที่สมณะจะพึงบริโภค เป็นอภัยปิยโกชนะ อนึ่งทางที่เธอได้มากก็ไม่สุจริต เธอไปขอจากคฤหัสถ์ซึ่งมิใช่ญาติ และมีใช่ปวารณา คือเขาไม่ได้บอกอนุญาตไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมณะไม่ควรทำอาหารบริโภคเอง ดูก่อนสุภัททะ แม้ใส่ของเราจะขาดสะบั้นลงเพราะความหิว เราก็ไม่ยินดี

บริโภคนกขนะของเธอ กรรมที่ไม่ถูกไม่ควร นำดำเนิน เธอได้ทำแล้ว
อนึ่งเล่า ดุชี่ อากาการของเธอนี้เหมาะสมกับความเป็นสมณะนักหรือ
วังออกมาต่างๆ ที่มีถือทัพพ้อยู่ จีวรก็มีได้ห่มให้เป็นปริมณฑล ช่าง
รุ่มร่ามเสียเหลือเกิน

ดูก่อนสุภัททะ อย่างนี้กว่าเราไม่เข้าใจเจตนาดีของเธอ เรา
รู้และเห็นเจตนาดีของเธอ แต่เธอทำไม่ถูก เจตนาดีนั้นก็พลอยก่อ
ให้เกิดผลร้ายไปด้วย การเตรียมชัชชโภชนาหารไว้ต้อนรับนั้น เป็น
เรื่องของคฤหัสถ์ที่เขาจะทำกัน ถ้าเธอต้องการบูชาเรา ก็จงตั้งหน้า
ปฏิบัติตามธรรมวินัย ทำตนเป็นคนว่าง่าย และเลี้ยงง่าย เรียกว่า
ปฏิบัติบูชาเถิด

ดูก่อนสุภัททะ คนที่ปราศจากหิริโอตตปปะ มีความกล้า
ประดุกจาก มักจะมีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย แต่ไร้ความสุขใจและ
ภาคภูมิใจ ส่วนผู้มีหิริโอตตปปะ สงบเสงี่ยมแบบมุนี เข้าสู่สกุลมิให้
กระทบกระทั่งศรัทธาและโภคะของคฤหัสถ์ เหมือนแมลงผึ้งเข้าไป
ในป่าดูดเอาน้ำหวานในเกสรดอกไม้ แต่มิให้บุปผชาติชอกช้ำนั้น
ย่อมเป็นอยู่ยาก แต่มีความสุขและภาคภูมิใจ'

พระตถาคตเจ้าตรัสอย่างนั้นแล้วเสด็จเลยไป มิได้สนพระทัย
กับสุภัททภิกษุอีกเลย พระสุภัททะทั้งเจ็บและทั้งอาย แต่พูดอะไร
ไม่ออก จึงผูกใจเจ็บพระผู้มีพระภาคเจ้าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ดูก่อนผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคมีพระทัยเป็นธรรมาธิปไตย
คือทรงถือความถูกต้องควรเป็นใหญ่อย่างแท้จริง แม้ใครจะทำ
อะไรๆ เพื่อพระองค์ แต่ถ้าการกระทำนั้นไม่ถูกต้องตามทำนอง
คลองธรรม พระองค์ก็ไม่ทรงยินดีด้วย แต่การกระทำของภิกษุบาง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

รูป ซึ่งในสายตาของผู้เฝ้าดูเหมือนจะเป็นการขาดความเคารพรักในพระศาสดา ดูเหมือนจะไม่ห่วงใยพระองค์ แต่การกระทำอันนั้นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม พระองค์ก็ทรงอนุโมทนาสาธุการ อย่างเรื่องพระธัมมารามเป็นอุทาหรณ์”

“ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย” พระมหากัสสปะกล่าวต่อไป “พระศาสดานิพพานเพียง ๗ วันเท่านั้น ยังมีโมฆบุรุษกล้ากล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยและพระศาสดาถึงเพียงนี้ ต่อไปภายหน้า ภิกษุผู้ลามก มีจิตทราม คิดว่าศาสนาปราศจากศาสดาแล้ว พึงเหยียบย่ำพระธรรมวินัยสักปานใด เพราะฉะนั้นเราทั้งหลายจึงประชุมกันเพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยตามที่พระศาสดาเคยทรงสอนและบัญญัติไว้”

๓๒๑

ต่อจากนั้นก็มีการประชุมปรึกษากันว่าควรจะทำสังคายนาที่ใด ในที่สุดตกลงกันว่า ควรจะทำที่กรุงราชคฤห์ เหลือเวลาอยู่อีกเดือนครึ่งจะเข้าพรรษา ที่ประชุมตกลงกันว่า จะทำสังคายนาในพรรษาตลอดเวลา ๓ เดือน พระมหากัสสปะพาภิกษุหมู่หนึ่งมุ่งไปสู่กรุงราชคฤห์ พระอนุรุทธพาภิกษุอีกหมู่หนึ่งไปสู่กรุงราชคฤห์เช่นเดียวกัน

ส่วนพระอานนท์พุทธอนุชามีภิกษุสงฆ์แวดล้อมเป็นบริวารเดินทางไปสู่นครสาวัตถี ทุกหนทุกแห่งที่ท่านผ่านไปมีเสียงคร่ำครวญประดังวันที่พระศาสดานิพพาน ทุกคนมีใบหน้าเป็ยกข่มด้วยน้ำตา กล่าวว่า “พระคุณเจ้าอานนท์ผู้เจริญ ท่านนำเอาพระศาสดาไปทิ้งเสีย ณ ที่ใดเล่า” คำพูดเพียงสั้นๆ แต่กินความลึกซึ้งนี้ ทำให้จิตใจของพระพุทธรอนุชาหวั่นไหวและตื่นตัน ความเศร้าของ

ท่านซึ่งสงบระงับลงบ้างแล้ว กลับฟื้นตัวขึ้นอีกเหมือนโรคอันสงบลงด้วยฤทธิ์ยา และกลับกำเริบขึ้นเพราะของแสลง ถึงกระนั้นท่านก็พยายามให้ความโศกสลดสงบระงับลง ด้วยการน้อมเอาโอวาทของพระศาสดาประทับประคองใจ และแล้วก็ปลอบโยนพุทธศาสนิกให้คลายโศก ด้วยเทศนาอันกล่าวถึงไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา แล้วเดินทางมาโดยลำดับ จนกระทั่งลูถึงสาวัดถีราชธานีแห่งแคว้นโกศล เข้าไปสู่เขตวนาราม มีพุทธบริษัทมาแวดล้อมแสดงอาการเศร้าโศกถึงพระศาสดาอีก

พระอานนท์พุทธอนุชาเข้าไปสู่พระคันธกุฎีที่พระผู้มีพระภาคเคยประทับ หมอบลงกราบที่พุทธอาสน์ เก็บกวาดเสนาสนะให้เรียบร้อย ตั้งน้ำดื่มน้ำใช้ไว้เหมือนอย่างที่เคยทำเมื่อพระศาสดาประทับอยู่ ประชาชนชาวสาวัดถีได้เห็นอาการดังนี้แล้ว หวนคิดถึง ความหลังครั้งเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ สุดท้ายจะหักห้ามความตื่นตันและเศร้าหมองได้ จึงหลังน้ำตาอีกครั้งหนึ่ง ประหนึ่งว่า น้ำตาข้างหนึ่งหลังไหลเพราะสงสารพระพุทธอนุชา และอีกข้างหนึ่ง เพราะคำนึงถึงความอาลัยรักในพระผู้มีพระภาค ความอาลัยรักและความสงสารเมื่อรวมกัน ลองคิดดูเถิดว่าสภาพจิตใจของผู้นั้นจะเป็นประการใด

เนื่องจากเหน็ดเหนื่อยทรมาณกายมานาน ตั้งแต่พระผู้มีพระภาคทรงพระประชวร จนถึงพระองค์ปรินิพพาน และงานถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ล้วนแต่เป็นงานหนักทั้งสิ้น พระพุทธอนุชามีสิ่งหมักหมมในร่างกายมาก จึงต้องฉนยาระบาย เมื่อมาถึงเขตวนารามนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อขับถ่ายสิ่งหมักหมมในร่างกายออก เพื่อให้สรีระ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

กระปรีกระเปร่าขึ้น

วันรุ่งขึ้นจากวันที่ฉันยาระบายแล้ว สุขุมานพบุตรแห่งโตทยยพราหมณ์ส่งคนมาอาราธนาพระอานนท์เพื่อไปฉันที่บ้านของตน พระอานนท์ขอเลื่อนเวลาไปอีกวันหนึ่ง โดยแจ้งให้ทราบว่าจะเพิ่งฉันยาระบายใหม่ๆ ไม่อาจเข้าสู่ละแวกบ้านได้ อีกวันหนึ่งจึงเข้าไปสู่นิเวศน์ของสุขุมานพโตทยยบุตรพร้อมด้วยพระเจตกะ สุขุมานพถามว่า พระผู้มีพระภาคเมื่อยังทรงมีพระชนม์อยู่นั้น ทรงสอนเรื่องอะไรอยู่เป็นเนืองนิตย์ พระพุทธอนุชาวิสัยชาว่า พระองค์ทรงย่ำหนักเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา จุดมุ่งหมายแห่งพรหมจรรย์นี้ อยู่ที่ความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งมวล ส่วนศีล สมาธิและปัญญานั้น เป็นเพียงมรรคหรือทางสำหรับเดิน สุขุมานพมีความเลื่อมใสในธรรมเทศนาของพระอานนท์

๓๖๓

จวนจะเข้าพรรษา พระอานนท์จึงจาริกสู่เบญจคีรีนครเพื่อประชุมทำสังคายนา พระภิกษุที่ล่องหน้าไปก่อนได้ขออุปถัมภ์จากพระเจ้าอชาตศัตรูให้ซ่อมแซมที่พักสงฆ์ถึง ๑๘ แห่ง และตกลงใจจะประชุมสังคายนาที่หน้าถ้ำสัตตบรรณ เชิงเวภารบรรพต พระเจ้าอชาตศัตรูทรงรับเป็นศาสนูปถัมภกโดยตลอด ทั้งเรื่องอาหารและที่พักที่ประชุม

พระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตรทรงให้สร้างมณฑปงดามอำไพพรรณ ประหนึ่งเนรมิตโดยหัตถ์แห่งวิศวกรมเทพบุตร มีฝาเสาและบันไดจัดแจงเป็นอย่างดี อร่ามด้วยมालากรรมและลดากรรมประเภทต่างๆ งามชดช้อย พระราชมณฑิยรสถานหรือวิมานแห่งเทพผู้มีศักดิ์มีปานได้ เจ็ดจำสง่ารุ่งเรือง ประหนึ่งจะรวมเอา

ความงามในโลกทั้งมวลมาไว้ในที่แห่งเดียว

ทรงให้ตกแต่งมณฑปเพชรพรายดั่งวิมานพรหม มีเพดานทองประดู่คาบพวงดอกไม้อันมีกลิ่นหอมประทึนใจลงมา บุปผชาตินานาพันธุ์หลากสีต่างมาชุมนุมกัน ณ ที่นั้น ภูมิสถานละลานแวววาว ประดู่จุฬาลาดด้วยแก้วมณีอันสุกใส เสร็จแล้วทรงไปปูเครื่องลาดอาสนะอันควรแก่สมณะมีค่าประมาณมิได้ ๕๐๐ ที่ เพื่อภิกษุ ๕๐๐ รูปในมณฑปนั้น ทรงให้จัดอาสนะแห่งพระเถระชิดทางด้านทิศทักษิณ ผินพักตร์ไปทางทิศอุดร ทรงให้จัดที่ประทับสำหรับพระผู้มีพระภาค หันพระพักตร์ไปทางด้านบูรพา ณ ท่ามกลางมณฑปนั้น เสร็จแล้วทรงประกาศแก่สงฆ์ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย กิจของข้าพเจ้าสำเร็จเรียบร้อยแล้ว เรื่องต่อไปแล้วแต่พระคุณเจ้าเถิด”

เหลือเวลาอีกเพียงวันเดียวจะถึงวันประชุมสังคายนา แต่พระพุทธรอนุชายังมีได้สำเร็จอรหัตตผล คงเป็นเพียงโสดาบัน ภิกษุบางรูปได้เตือนพระอานนท์ว่า ขอให้ท่านเร่งทำความเพียรพยายามเข้าเถิด พรุ่งนี้แล้วจะเป็นวันมหาสันนิบาต มีระเบียบว่าผู้เข้าประชุมทั้งหมดจะต้องเป็นพระชีณาสพ

ตั้งแต่เดินทางมาถึงเบญจคีรีนคร พระอานนท์ได้ทำความเพียรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้บรรลุอรหัตตผล แต่หาสำเร็จตามประสงค์ไม่

ในคืนสุดท้ายนั่นเอง ท่านได้เริ่มทำความเพียรตั้งแต่อาทิตย์อัสดง ตั้งใจอย่างมั่นคงว่าจะให้ถึงพระอรหัตตผลในคืนนั้น ปฐมยามล่วงไปแล้วก็ยังไม่อาจทำอาสวะให้สิ้น ล่วงเข้าสู่มัชฌิมยาม พระพุทธรอนุชาทำความเพียรต่อไป ท่านระลึกถึงพระดำรัสของพระศาสดา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ที่ประธานไว้ก่อนปรีนิพพานว่า “อานนท์ เธอเป็นผู้มีบุญที่ได้บำเพ็ญสั่งสมมาแล้วมาก เธอจะได้บรรลุอรหัตตผลในไม่ช้าหลังจากเราปรีนิพพานแล้ว”

พระพุทธดำรัสนี้ก่อให้เกิดความมั่นใจแก่พระอานนท์เป็นอันมาก และความมั่นใจอันนี้อีกเหมือนกันกระตุ้นจิตใจให้ท่านทำความเพียรอย่างไม่หยุดยั้ง จนจะถึงกึ่งมีชฌิมยามนั่นเอง ท่านคิดว่าจะพักผ่อนเสียหน่อยหนึ่ง แล้วจะทำความเพียรต่อไปตลอดราตรี ท่านจึงลงจากที่จงกรม ล้างเท้าให้สะอาดแล้วทอดกายลง ขณะล้มตัวลงศีรษะยังไม่ทันถึงหมอนและยกเท้าขึ้นจากพื้นนั่นเอง จิตของท่านก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหมด สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในขณะนั้น พร้อมด้วยปฏิสัมภีทาและอภิญญาสมาบัติ

๓๖๕

พระพุทธอนุชาประสบปีติปราโมชอย่างใหญ่หลวง ความรู้สึกปรากฏแก่ใจว่า ความเกิดขึ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำในทำนองเดียวกันนี้ไม่มีอีกแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีกต่อไป ภพทั้งสาม คือกามภพ รูปภพ และอรุภพ ปรากฏแก่ท่านผู้บรรลุแล้วซึ่งอริยมุข ประหนึ่งมีเพลิงไหม้อยู่ทั่ว ได้ย่ำยีความเมาทั้งปวงแล้ว ได้นำความกระหายทั้งหมดออกไปแล้ว ได้ถอนอาลัยในกามคุณอันเป็นที่อาลัยยินดีอย่างยิ่งของมวลสัตว์ได้แล้ว ตัดวัฏฏะอันทำให้หมุนเวียนมาเป็นเวลานานได้แล้ว ตัดหาความดีนรรนราใจได้หมดสิ้นไปแล้ว คลายความกำหนัดได้แล้ว ดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ทั้งปวงได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความเยือกเย็นอย่างยิ่ง ดวงจิตที่เคยเร่าร้อนดิ้นรน บัดนี้ได้อาบแล้วซึ่งรัมโมทกอย่างเต็มที่ ประหนึ่งหิมะละลายลงสู่ศิลาแห่งทิบ ซึ่งเคย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ถูกแดดเผามาเป็นเวลานาน อา ภาวะแห่งผู้ปลดเปลื้องตนจากกิเลสเสียได้เป็นอย่างไรเอง ช่างประสพกับภาวะสงบเย็นอย่างเต็มที่เสียนี้ กระไรสงบเหมือนน้ำในแอ่งน้อยซึ่งอยู่ในป่าลึก สดใสเหมือนหยาดน้ำค้างเมื่อรุ่งอรุณ อุณหภูมิแสงแดดเมื่อยามเช้า อะไรเล่าจะน่าปรารถนาของชีวิตยิ่งไปกว่านี้ นี่เองที่พระศาสดาตรัสอยู่เสมอว่า “พระนิพพานซึ่งสงบเย็นอย่างยิ่ง การสัรรอกค้นหาโดยไม่เหลือเชื้อ การสละและการบอกคืนค้นหา การพ้นไปอย่างปราศจากอาลัยในค้นหาเป็นความสุขขึ้นบานเกินเปรียบ”

บุคคลผู้ได้บรรลุแล้วซึ่งธรรมอันประเสริฐ คือพระนิพพานนี้ ย่อมเป็นผู้มีความอดทนอย่างยิ่งต่อความเย็น ร้อน หิวกระหาย และสัมผัสร้าย อันเกิดจากเหลือบยุง ลมแดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

เป็นผู้วางเฉยได้ต่อถ้อยคำล่วงเกิน ถ้อยคำเสียดสี คำตำว่าของผู้อื่น

เป็นผู้อดทนอย่างยิ่งต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากอาหารประเภทต่างๆ อันเกิดขึ้นอย่างกล้าแข็ง ทำให้หมดความสำราญ ยากที่บุคคลทั่วไปจะทนได้

เป็นผู้วางเฉยต่ออารมณ์อันมายั่วยวน

เป็นผู้กำจัดราคะ โทสะ และโมหะได้แล้วอย่างเด็ดขาด มีกิเลสอันย้อมใจดูจนน้ำฝนรดอันตนสัรรอกออกได้แล้ว เป็นผู้ควรรับของที่เขานำมาบูชา ควรได้รับการต้อนรับ ควรแก่ของที่ทายกผู้มีศรัทธาจะทำบุญ ควรเคารพกราบไหว้ เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า

จุดหมายอันใดเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดสำหรับผู้บวช บัดนี้
พระพุทธอนุชาได้บรรลุแล้วซึ่งจุดหมายอันนั้น คือนั่นท่านเสวย
วิมุตติสุขอยู่ตลอดคราตรี

ในที่สุด วันมหาสังคายนา ก็มาถึง เป็นวันสำคัญอย่างยิ่งวัน
หนึ่งของพระพุทธศาสนา ภิกษุล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ประกอบ
ด้วยอภิญญาและสมาบัติ ๕๐๐ รูป ประชุมเป็นมหาสังนิบาต ณ
หน้าถ้ำสัตตบรรณ เขิงภูเขาเวภาระ ธงแห่งผ้าสีกาสายะ คือเหลือง
หม่น สะบัดพลิ้วตามแรงลมดูงามรุ่งเรือง

เสียงเกรี๊สลับเสียงระฆังดังขึ้นเป็นสัญญาณว่าสงฆ์ทั้งมวล
พร้อมแล้ว ก่อนจะเริ่มมหาสังคายนา พระมหากัสสปะประธานสงฆ์
ได้ตั้งปัญหาถามพระอานนท์พุทธอนุชาในนามของสงฆ์ว่า

“อานนท์ เมื่อสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ เธอเคย
เย็บหรือปะหรือซุนผ้าสำหรับพระพุทธองค์ทรงใช้สงฆ์มิใช่หรือ?”

“ข้าแต่สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าเคยทำอย่างนั้น” พระอานนท์รับ

“ในขณะที่เย็บหรือปะหรือซุน เธอใช้ทำหีบผ้าของพระ
ตถาคตใช่ไหม?”

“สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทำอย่างนั้น”

“ดูกรอาวุโส อานนท์” พระมหากัสสปะกล่าว “ในนามของ
สงฆ์ สงฆ์เห็นว่าเธอกระทำไม่สมควร เธอไม่ควรใช้ทำหีบผ้าของ
พระตถาคต ข้อนี้เป็นอาบัติทุกกฏแก่เธอ เธอจงแสดงอาบัติเสีย”

พระอานนท์พุทธอนุชาลุกขึ้นนั่งคุกเข่าประนมมือ แล้วกล่าว
ว่า “ข้าแต่สงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทำอย่างนั้นด้วยความจำเป็น การใช้
ทำหีบผ้าแห่งพระตถาคตแล้วเย็บนั้น จะเป็นเพราะไม่เคารพก็หา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

มิได้ แต่เมื่อไม่ทำอย่างนั้นจะยับยั้งได้อย่างไร ในเมื่อข้าพเจ้าทำเพียงผู้เดียวเท่านั้น ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เอาเถิด ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าเคารพยำเกรงในสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้าก็ขอแสดงอาบัติทุกกฏในเรื่องนี้”

“อานนท์ ยังมีอีกหลายข้อ” พระมหากัสสปะกล่าว “ข้อหนึ่งคือ เมื่อพระตถาคตเจ้าทรงแสดงนิมิตโอภาส คือให้นัยแก่เธอถึง ๑๖ ครั้ง เพื่อให้ทูลให้พระองค์ทรงพระชนม์มอยู่ต่อไป แต่เธอมิได้ทูลไว้ สงฆ์เห็นว่าเธอกระทำให้ไม่สมควร เป็นความผิดของเธอ เธอต้องแสดงอาบัติในเรื่องนี้”

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย” พระอานนท์กล่าว “เหตุที่ข้าพเจ้ามิได้ทูลอาราธนาพระศาสดาให้ทรงพระชนม์มต่อไปนั้น เป็นเพราะเวลานั้นข้าพเจ้ากำลังระทมทุกข์ และกังวลถึงเรื่องอาพาธของพระศาสดา มิได้เฉลียวใจในเรื่องนั้น ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะความยำเกรงและเคารพในมติของสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้าก็ยอมและขอแสดงอาบัติทุกกฏในเรื่องนี้”

“อานนท์” พระมหากัสสปะกล่าว “ยังมีอีก คือเธอเป็นผู้ชวนชวายเป็นสตรีเข้ามาบวชในพระศาสนา เธอพยายามอ้อนวอนข่มขู่พระศาสดาต่างๆ ที่พระองค์ทรงห้ามตั้งหลายครั้ง ว่าอย่าพอใจชวนชวายเป็นภิกษุณีเข้ามาบวชในธรรมวินัยนี้เลย เธอก็ไม่ยอมฟังพยายามชวนชวายเป็นภิกษุณีเข้ามาบวชจนได้ ก่อความยุ่งยากในภายหลังมิใช่น้อย ข้อนี้เป็นความผิดของเธอ”

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้อนี้เป็นเพราะข้าพเจ้าใจอ่อน ทนดูสภาพของพระมหาปชาบดีโคตมีพระนางแห่งพระทศพลเจ้า

มิได้ พระนางได้ปลงพระเกศามาแล้ว มีร่างกายชะมุกชะมอม บอบช้ำ ทรงพิลาปรัาพันอย่างเหลือล้น พรารถนาจะบวชด้วยศรัทธา อันแรงกล้า และเห็นว่าพระนางทรงมีอุปการะต่อพระศาสดามาก ล้นข้าพเจ้าจึงชวนชายให้พระนางได้บวช และเมื่อพระนางเป็น ภิกษุณีแล้ว ก็สามารถขจัดกิเลสบรรลुพระอรหัตได้ ข้าพเจ้ามอง ไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะความย่าเกรงเคารพในมติ สงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าผิด ข้าพเจ้าก็ยอม และขอแสดงอาบัติทุกกฎ ในเรื่องนี้”

“อานนท์ ยังมีอีก” ประธานสงฆ์กล่าว “คือเมื่อพระศาสดา บรรทม ณ เติงยเป็นที่ปริณิพพาน พระองค์ทรงเปิดโอกาส ทรง อนุญาตไว้ว่า เมื่อพระองค์นิพพานแล้ว สิกขาบทเล็กๆ น้อยๆ เมื่อ สงฆ์พร้อมใจกันจะถอนเสียบ้างก็ได้ เธอได้ทูลถามหรือไม่ว่า สิกขาบทเล็กน้อยนั้น พระองค์ทรงหมายถึงสิกขาบทอะไร?”

“ข้าพเจ้ามิได้ทูลถามเลยท่านผู้เจริญ” พระอานนท์ตอบ

“นี่ก็เป็นความผิดของเธอ” ประธานสงฆ์กล่าว

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ที่ข้าพเจ้ามิได้ทูลถามถึงสิกขาบท เล็กน้อยนั้น เป็นเพราะข้าพเจ้ากลัวใจ กังวลใจ เรื่องพระศาสดาจะ นิพพาน จนไม่มีเวลาคิดถึงเรื่องอื่น ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของ ตนในข้อนี้ แต่เพราะความย่าเกรงเคารพในมติของสงฆ์ เมื่อสงฆ์ เห็นว่าข้าพเจ้าผิด ข้าพเจ้าก็ขอแสดงอาบัติ”

“อานนท์ ยังมีอีก” ประธานสงฆ์กล่าว คือในการถวายพระ เพลิงพระพุทธรสรีระ เธอจัดให้สตรีเข้าไปถวายบังคมพระพุทธรสรีระ ก่อน สตรีเหล่านั้นร้องไห้ น้ำตาเปื้อนพระพุทธรสรีระ ข้อนี้ก็

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ความผิดของเธอ”

“ท่านผู้เจริญทั้งหลาย การที่ข้าพเจ้าจัดให้สตรีเข้าถวายบังคม พระพุทธศรีระก่อนนั้น เป็นเพราะคิดว่าธรรมเนียมสตรีไม่ควรอยู่นอก บ้านจนมืดค่ำ ข้าพเจ้าจัดให้ถวายบังคมพระพุทธศรีระก่อน เพื่อเธอ จะได้กลับบ้านก่อนตะวันตกดิน และได้ไปหุงหาอาหารเพื่อสามีหรือ มารดาบิดา ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความผิดของตนในข้อนี้ แต่เพราะ ความยำเกรงในสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นว่าผิด ข้าพเจ้าก็ขอแสดงอาบัติ”

ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาของคนโปรดปรานของผู้ยิ่งใหญ่ เมื่อผู้ยิ่งใหญ่สิ้นชีพหรือล้มลง เพื่อนก็จะเริ่มรังแก ทั้งนี้เพราะตลอด เวลาที่ผู้ยิ่งใหญ่ยังคงยิ่งใหญ่อยู่ จะไม่มีใครกล้าแตะต้องคนโปรด ของท่าน พระอานนท์เป็นที่โปรดปรานอย่างยิ่งของพระศาสดา เมื่อ พระองค์นิพพานไปแล้ว ดูเหมือนว่าท่านจะถูกสงฆ์รังแกให้รับผิดใน ท่ามกลางมหาสังนิบาต แม้ในสิ่งที่ท่านไม่ผิด ถ้ากฎที่กล่าวข้างต้น เป็นความจริง และกฎทุกอย่างมีข้อยกเว้น เรื่องพระอานนท์ควรเป็น ข้อยกเว้นในกฎนี้ ที่ว่าดูๆ เหมือนท่านจะถูกรังแกนั้น ความจริงมิได้ เป็นอย่างนั้นเลย เรื่องที่สงฆ์ลงโทษพระอานนท์และพระมหากัสสปะ ให้พระอานนท์ยอมรับผิดนั้น อย่างน้อยมีผลดีถึง ๒ ประการคือ

๑. เป็นกุศโลบายของพระมหากัสสปะ พระเถระผู้เฒ่าที่ ต้องการจะวางระเบียบวิธีปกครองคณะสงฆ์ ให้ที่ประชุมเห็นว่า อำนาจของสงฆ์นั้นยิ่งใหญ่เพียงใด คำพิพากษาวินิจฉัยของคณะสงฆ์ เป็นคำเด็ดขาด แม้จะเห็นว่าตนไม่ผิด แต่เมื่อสงฆ์เห็นว่าผิด ผู้นั้น ก็ต้องยอม เป็นตัวอย่างที่ภิกษุสงฆ์รุ่นหลังจะเดินตาม

อ. วศิน อินทสระ

๒. เรื่องนี้ได้ส่งเสริมเกียรติคุณของพระพุทธอนุชาให้ก้อง
ยิ่งขึ้น เป็นตัวอย่างในทางเป็นผู้วางง่ายเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ เป็น
ปฏิบัติที่ใครๆ พากันอ้างถึงด้วยความนิยมชมชอบในพระอานนท์
รวมความว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแก่พระอานนท์ในคราวปฐม
สังคายยานั้น ทำให้เกียรติประวัติของท่านจับใจยิ่งขึ้น น่ารักเคารพ
ยิ่งขึ้น

เสร็จแล้วการสังคายนา ก็เริ่มขึ้น โดยพระมหากัสสปะเป็นผู้
ซักถาม พระอุบาลีซึ่งได้รับการยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็นผู้เลิศ
ทางพระวินัย ได้วิสัชนาพระวินัย พระอานนท์พุทธอนุชา วิสัชนา
พระธรรมโดยตลอด สังคายนาครั้งนี้ทำอยู่ ๓ เดือน จึงเสร็จเรียบร้อย
ด้วยประการฉะนี้

๓๐

พรหมทัณฑ์ และ ณ ชาตสระ บนเส้นทางจาริก

๓๗๓

เป็นเวลานานถึง ๕๐ ปี หลังพุทธปรินิพพาน ที่พระพุทธอนุชา ผู้ประเสริฐจาริกสู่คามนิคมชนบทและราชธานีต่างๆ เกือบทั่ว ชมพูทวีป เพื่อโปรดเวไนยนิกรชนแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ประทีปดวงใหญ่แห่งชมพูทวีปจะดับไปแล้ว แต่ประทีปดวงน้อยคือพระพุทธอนุชายังมีอยู่ และส่องแสงเรืองรองเพื่อภารตวรรษต่อไป

บัดนี้ภารกิจอันเกี่ยวเนื่องด้วยพระศาสดา และหน้าที่ในการทำลายกิเลสของท่านได้เสร็จสิ้นลงแล้ว เหลืออยู่เพียงอย่างเดียว คือการอบรมสั่งสอนมหาชนให้หลีกเลี่ยงจากทุจริตเดินเข้าสู่คลองแห่งสุจริตธรรม การปรากฏกายแห่งพระอานนท์ ไม่ว่าจะในที่ไหนใด ในสมาคมใด ประดุจการปรากฏขึ้นแห่งดวงจันทร์ในปฐมนิติ นำความชื่นบานเอิบอาบซาบซ่านและสดใสมาสู่จิตใจของมหาชนในทีนั้น และสมาคมนั้น

เมื่อมหาสันนิบาตในการสังคายนาเสร็จสิ้นลงแล้ว พระพุทธอนุชาได้ละทิ้งเบญจคีรีนครไว้เบื้องหลัง มุ่งสู่นครโกสัมพี เพื่อลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉนณะพระหัตถ์คือ ซึ่งพระศาสดารับสั่งไว้เมื่อจวนจะนิพพาน พระอานนท์ได้ประกาศให้สงฆ์ในโกสัมพีนครทราบ ว่า “ตั้งแต่นี้เป็นต้นไปพระฉนณะต้องการจะอย่างไร จะพูดอย่างไร และประพฤติอย่างไร ก็ให้ทำได้ตามอัยยาศัย ภิกษุสามเณรไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพระฉนณะด้วยถ้อยคำใดๆ เลย นี่เรียกว่าพรหมทัณฑ์ คือการลงโทษที่หนักที่สุดแบบพระอรियะ”

“ท่านทั้งหลาย” พระอานนท์กล่าวในมหาสมาคมซึ่งมีภิกษุประชุมอยู่จำนวนพัน “พระบรมศาสดาเคยตักเตือนพระฉนณะมานับครั้งไม่ถ้วนแล้วว่า ขอให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย อย่าถือดีและดื้อดึง แต่พระฉนณะก็หาฟังไม่ ยังคงประพฤติตนตามใจชอบอยู่อย่างเดิม เมื่อจวนจะปรินิพพานทรงเป็นห่วงเรื่องพระฉนณะ จึงมีพุทธบัญญัติกับข้าพเจ้าไว้ว่า ให้ลงโทษแก่พระฉนณะโดยวิธีพรหมทัณฑ์ ท่านทั้งหลาย การลงโทษแบบนี้เป็นวิธีสุดท้ายที่พระอรियเจ้าจะพึงกระทำ ประดุนายสารถีผู้ฝึกม้า จำใจต้องฆ่าม้าของตนที่

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เหลือฝึก เพื่อมิให้สืบทอดพิษพันธุ้ไม่ตีต่อไป

ท่านทั้งหลาย สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสนทนากับคนฝึกม้าผู้เชี่ยวชาญนามว่า เกสี พระองค์ตรัสถามว่า ‘ดูก่อนเกสี ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการฝึกม้า ตถาคตอยากทราบ ว่า ท่านมีวิธีฝึกม้าอย่างไร?’ นายเกสีทูลตอบว่า “ฝึกโดยวิธีละมุนละม่อมบ้าง โดยวิธีรุนแรงบ้าง โดยวิธีทั้งละมุนละไมและทั้งรุนแรงบ้าง’

‘เกสี ถ้าม้าของท่านไม่รับการฝึก คือฝึกไม่ได้ ท่านจะทำอย่างไร?’

‘พระองค์ผู้เจริญ ถ้าม้าตัวใดฝึกไม่ได้ ข้าพระองค์ก็ฆ่าม้าตัวนั้นเสีย ทั้งนี้เพื่อมิให้เสียชื่อผู้ฝึก และมีให้ม้าตัวนั้นมีพิษพันธุ้ไม่ตีต่อไป พระองค์ผู้เจริญ พระองค์มีชื่อเสียงปรากฏว่าเป็นยอดแห่งนักฝึกคนที่พอจะฝึกได้ ก็พระองค์มีวิธีฝึกคนอย่างไร?’

‘ดูก่อนเกสี’ พระศาสดาตรัส ‘เราก็ฝึกบุคคลที่ควรฝึกอย่างนั้นเหมือนกัน คือฝึกโดยวิธีละมุนละไมบ้าง โดยวิธีรุนแรงบ้าง ทั้งโดยวิธีรุนแรงและละมุนละไมบ้าง’

‘ถ้าฝึกไม่ได้แล้ว พระเจ้าข้า’ นายเกสีทูลถาม “พระองค์จะทรงกระทำประการใด?’

‘ถ้าม้าฝึกไม่ได้ เราก็ฆ่าเหมือนกัน’ พระศาสดาทรงตอบ

‘พระองค์ไม่ทรงทำปาณาติบาตมิใช่หรือ เหตุไฉนจึงตรัสว่า ทรงฆ่า?’

‘ดูก่อนเกสี การฆ่าของเราเป็นการฆ่าแบบอริยประหาร คือไม่ยอมฆ่ากล่าวสั่งสอนเลย ทำเป็นประดุจบุคคลผู้นั้นไม่มีอยู่ในโลก การลงโทษอย่างนี้รุนแรงที่สุด ผู้ถูกลงโทษได้รับผลที่น่ากลัวที่สุด’

นายเกสีคนฝึกม้าทูลสรรเสริญพระธรรมเทศนาว่า ‘แจ่มแจ้งดียิ่งนัก’

พระอานนทก์กล่าวต่อไป “ท่านทั้งหลาย และแล้วเมื่อมีโอกาสประทับอยู่ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ได้ทรงนำเรื่องม้ามาเป็นบทประกอบพระธรรมเทศนาโอวาทภิกษุทั้งหลาย มีใจความดังนี้

‘ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงเห็นเงาปฏิภักที่นายสารถียกขึ้นเท่านั้น ก็ทราบได้ว่า นายต้องการจะให้ตนทำอย่างไร แล้วสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ฉันทใด บุคคลบางคนก็ฉันทนั้น เพียงได้ยินข่าวว่าบุคคลนั้นอยู่บ้านโน้น แก่บ้าง เจ็บบ้าง ตายบ้าง ก็เกิดสังเวชสลดจิต น้อมเข้ามาหาตัวว่า แม้เราก็ต้องแก่ ต้องเจ็บ และต้องตายอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุคุณธรรมเบื้องสูง

ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงได้เห็นเงาปฏิภักเท่านั้น ยังไม่อาจเข้าใจความหมายที่นายต้องการให้ทำ แต่เมื่อถูกแทงจนชนร่วนั้นแหละจึงรู้สึก แล้วปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามที่นายต้องการ ฉันทใด บุคคลบางคนก็ฉันทนั้นเพียงได้ยินข่าวเจ็บ และข่าวตายของผู้อื่นเท่านั้นยังไม่เกิดสังเวชสลดจิต แต่เมื่อได้เห็นด้วยตนเองซึ่งคนแก่คนเจ็บและคนตาย จึงเกิดสังเวชสลดจิต แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุคุณธรรมเบื้องสูง

ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงแต่เห็นเงาปฏิภักและถูกแทงจนชนร่วนก็ไม่รู้สึก เมื่อถูกแทงจนทะลุหนังเข้าไปจึงรู้สึก และพร้อมที่จะปฏิบัติตามนาย ฉันทใด บุคคลบางคนก็ฉันทนั้น เพียงเห็นคนแก่คนเจ็บหรือคนตายและได้ยินได้ฟังข่าวเช่นนั้น ไม่ก่อให้เกิดความสังเวช

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สลดจิตได้ ต่อเมื่อญาติสายโลหิตมิตรสหายอันเป็นที่รักที่พึงใจเจ็บหรือตายลง จึงเกิดสังเวชสลดจิต แล้วตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุนิพพานเบื้องสูง'

ภิกษุทั้งหลาย ม้าบางตัวเพียงได้เห็นเงาปฏิภักถูกแทงจนชนร่วงถูกแทงจนทะลุผิวหนังเข้าไป ก็หาเข้าใจถึงสิ่งที่นายต้องการให้ทำไม่ ต่อเมื่อถูกแทงจนกระดูกจึงรู้สึก และเข้าใจถึงสิ่งที่นายต้องการให้ทำ ฉันทใด บุคคลบางคนก็ฉันทนั้น เพียงแต่ได้ยินได้ฟังหรือเห็นญาติพี่น้องเจ็บและตายก็ไม่เกิดสังเวชสลดจิต ต่อเมื่อตนเจ็บเองและเจ็บเจียนตายใกล้ต่อมรณสมัยจึงรู้สึกสังเวชสลดจิต แล้วตั้งใจปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานเบื้องสูง"

และแล้วพระพุทธองค์จึงตรัสต่อไปว่า 'ภิกษุทั้งหลาย ม้าซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะหรือคุณสมบัติ ๔ ประการ ควรเป็นม้าทรงของพระราชา ๔ ประการนั้น คือมีความซื่อตรง มีเชาวน์ดี มีความอดทน และมีลักษณะสงบเรียบร้อย ภิกษุผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๔ ประการก็เหมือนกัน คือมีความซื่อตรง ไม่หลอกลวง ไม่คิดในข้ออในกระดูก มีเชาวน์ดีในการรู้หรือริยสัจ มีความอดทนอย่างยิ่ง และมีการสำรวมตนสงบเสงี่ยมเรียบร้อย ไม่ประพฤติดนเอะอะไว้วายเยียงนักเลงสุราบาน ก็สมควรเป็นทักขิไณยบุคคลเป็นเนื้อนาบุญของโลก ภิกษุทั้งหลาย เราเคยกล่าวไว้มิใช่หรือว่าจะดูความเป็นบ้าในหมู่สงฆ์ ก็จงดูตรงที่เธอร้องรำทำเพลง ถ้าจะดูความเป็นเด็กในหมู่สงฆ์ ก็จงดูตรงที่เธอยิงฟันหัวเราะในลักษณะปล่อยตนเหมือนเด็กชาวบ้าน"

“ดูก่อนท่านทั้งหลาย” พระอานนทก์กล่าวต่อไป “พระพุทธองค์เคยตรัสกับข้าพเจ้าว่า ‘อานนทฺ์ เราจะไมทำกับพวกเธออย่างทะนุถนอมอย่างที่ย่างหม้อทำกับหม้อที่ยังเปียกยังดิบ อานนทฺ์ เราจักขนาบแล้วขนาบเล่าไม่หยุดหย่อน เราจักชี้ให้เห็นโทษของกิเลสบาปกรรมแล้วๆ เล่าๆ ไม่หยุดหย่อน อานนทฺ์เอ๋ย ผู้ใดมุ่งหวังมรรคผลเป็นสำคัญในการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ใดเป็นสาระ มีประโยชน์ผู้นั้นจึงจักอยู่ได้’

“ท่านทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้แล ข้าพเจ้าจึงขอประกาศลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉนนะ เพื่อเธอจะได้สำนึกตน และปฏิบัติตนในทางที่ชอบต่อไป” พระอานนทก์กล่าวจบ สงฆ์ทั้งสิ้นเงียบ เป็นการยอมรับประกาศนั้นด้วยอาการดุษณี

พระฉนนะได้ทราบว่ บัดนี้สงฆ์ประกาศลงพรหมทัณฑ์แก่ตนแล้ว เกิดสังเวชสลดจิต กลับประพฤติตนดี มีสัมมาคารวะ และเชื่อฟังพระเถระทั้งหลาย ในไม่ช้าก็สำเร็จพระอรหัตตผล

จากโกสัมพี ราชธานีแห่งแคว้นวังสะ พระพุทธอนุชาผู้ประเสริฐได้เดินทางเลียบลำน้ำยมุนาขึ้นไปตอนบนสู่แคว้นกुरु ซึ่งมีนครอินทปัตถ์เป็นเมืองหลวง และจาริกไปในแคว้นต่างๆ อีกหลายแคว้น จนกระทั่งหวนกลับมาสู่ลุ่มแม่น้ำคงคา วนเวียนอยู่ ณ ลุ่มแม่น้ำคงคาตอนบนแห่งแคว้นปัญจาละ ซึ่งมีนครหัสตินาปุระหรือหัสตินปุรีเป็นราชธานี

อันว่าแคว้นปัญจาละนี้ มีแคว้นโกศลอยู่ทางทิศตะวันออก มีแคว้นกुरुอยู่ทางทิศตะวันตก มีหิมालย์บรรพตอยู่ทางทิศเหนือ และแม่น้ำคงคาอยู่ทางทิศใต้ เป็นแคว้นที่มั่งคั่งพร้อมด้วย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ทรัพย์สินกรรมชาติมากมาย มีทุ่งสาละเกษตรเหลืองอร่าม มองดู
สุดสายตาประจวบด้วยหนังกุสุมะแดง มีดงมะพร้าวเรียงรายยาว
เหยียด บางแห่งพื้นที่ประดับด้วยต้นชงโค ดอกสีแสดเข้มบาน
สะพรั่ง เรื่องอุไรเย็นตา ทักสนาการไปทางทิศเหนือจะเห็นทิวเขา
หิมาลัยสูงตระหง่านเสียดฟ้า บางยอดถูกปกคลุมด้วยหิมะตลอด
เวลา หิมาลัยบรรพตแดนเกิดแห่งนิยาย และเป็นทีที่รื่นรมย์อย่างยิ่ง
ของผู้สละโลกีย์มุ่งแสวงหาสันติวิเวก

มองไปทางด้านใต้ จะเห็นแม่น้ำคงคาไหลเอื่อยเป็นเส้นเลือด
ใหญ่ของชมพูทวีป เป็นจุดรวมใจของชาวภารตะ แทบจะทุกคนมอบ
ความไว้วางใจไว้ให้พระแม่คงคาเป็นผู้นำชีวิตของตน ทั้งด้านชำระ
มลทินภายในและด้านเกษตรกรรม

ณ ริมฝั่งแม่น้ำคงคาตอนเหนือ มีชงโคขึ้นระดะ แม้ไม่สู้จะ
เป็นระเบียบนัก แต่ดอกอันงามเย็นตาของมันก่อให้เกิดความเย็นใจ
เมื่อได้เห็น เป็นสถานที่รื่นรมย์สงบ ไม่ใช่ทางสัญจร จึงเหมาะอย่าง
ยิ่งสำหรับสมณะผู้แสวงหาวิเวก

วันนั้นพระพุทธรูชาจาริกเพียงผู้เดียว ด้วยจุดประสงค์ คือ
แสวงหาที่วิเวกเพื่อพักผ่อน เมื่อผ่านมาเห็นชงโคมีดอกงามบาน
สะพรั่งและดูบริเวณเป็นที่รื่นรมย์ จึงแวะเข้าพักผ่อนใต้ต้นชงโค ซึ่ง
มีใบหนาเงาครึ้มต้นนั้น ตรงเบื้องหน้าของท่านมีสระซึ่งเกิดเองตาม
ธรรมชาติ (ชาตสระ) มีปทุมชูดอกสลอน น้ำใสเย็นและจิตสนิทดี
ท่านได้ดื่มและล้างหน้าเพื่อระงับความกระหายแล้วนั่งพักอยู่ ณ ที่นั้น

จนตะวันรอนแดดอ่อนลง ส่องลอดใบไม้ลงมาเป็นรูปต่างๆ
งามน่าดู เสียงนกเล็กๆ บนกิ่งชงโคร้องทักทายกันอย่างเพลิดเพลิน

แสดงถึงจิตใจที่ขึ้นบาน มันมีความสุขตามประสาสัตว์ ความสุขเป็นสิ่งที่หาได้ในที่ทุกแห่งและทุกฐานะ เว้นแต่บุคคลจะไม่รู้จักมองหาเท่านั้น พระพุทธองค์เคยตรัสไว้ว่า บุคคลผู้มีปัญญาสามารถจะหาความสุขได้แม้ในสถานที่น่าทุกข์ ตรงกันข้ามกับคนเขลา แม้จะอยู่ในฐานะที่น่าจะสุข ก็มีแต่ความทุกข์ร้อนเศร้าหมองเสียร่ำไป ถ้าเราฝึกใจให้อุดได้ หนได้อยู่เสมอๆ เราจะมีความสุขสบายขึ้นอีกมาก โลกนี้มีคนร้ายและเรื่องร้ายมาก ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหนและในฐานะใด ย่อมจะต้องพบคนร้ายและเรื่องร้ายทุกหนทุกแห่ง ถ้าสามารถกลับเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้นั้นเป็นเรื่องประเสริฐ แต่ถ้าไม่สามารถกลับเรื่องร้ายให้เป็นที่ได้ในทันที ก็ลองอดทนดู เป็นการศึกษาสถานการณ์และศึกษาบุคคลพร้อมๆ กันไป นานๆ เข้าเรื่องที่เขาเข้าใจว่าร้ายในเบื้องต้น อาจจะเป็นผลดีแก่เรามากในบั้นปลาย จึงดูเกิดขยะมูลฝอยที่ใครๆ ทิ้งลงๆ แต่พื้นดินก็สามารถรับขยะมูลฝอยนั้นไว้ได้ กาลเวลาล่วงไป ขยะมูลฝอยนั้นก็กลายเป็นปุ๋ย ที่ดินตรงนั้นกลายเป็นดินดี มีคนต้องการ มีราคาแพง ปลูกพืชผักอะไรก็ขึ้นเร็วและสวยงาม คนที่ฝึกตนให้อุดได้ทนได้ มักจะเป็นคนดีมีค่าแก่สังคมอย่างมาก สถานที่จำกัด ทรัพยากรธรรมชาติมีน้อย แต่คนเพิ่มมากขึ้น นานวันไปมนุษย์ยังจะต้องแย่งกันอยู่แย่งกันกินมากขึ้น ความบากบั่นอดทนก็จะต้องใช้มากขึ้น นอกจากนี้ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนดีและคนเลว มีอริยาศยประณีตและอริยาศยทราม ยิ่งผู้น้อยที่ต้องอยู่ร่วมกับผู้ใหญ่ที่มีอริยาศยทราม เห็นแก่ตัว และโหดร้ายด้วยแล้ว เขาจะต้องกระทบกระเทือนใจและอดทนสักเพียงใด ลองให้ผู้ใหญ่เลวๆ อย่างนั้นไปอยู่ใต้บังคับบัญชาของคนอื่นดูบ้างซิ เขา

พระอานนท์ พุทธอนุชา

จะเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่เลวหรือไม่ แต่ก็มียู้ง้างเหมือนกัน หรือ บางทีก็มีอยู่เสมอๆ ที่ทำให้เราต้องประหลาดใจว่า เหตุไฉนคนเลวๆ อย่างนี้จึงเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นมาได้ มันเป็นเรื่องของกรรมที่สลับซับซ้อน ที่สุดที่จะแยกแยะให้ถึถ้วนด้วยปัญญาสามัญ

บัดนี้พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว ทิ้งไว้แต่ร่องรอยแห่งแสงสว่างเพียงรางๆ เหมือนครุณีวัยกำลังตัดยิ้มด้วยความเบิกบานใจ เมื่อหยุดยิ้มแล้ว รอยแห่งความร่าเริงก็ยังเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยจะนั้น

พระพุทธอนุชาตั้งใจจะถือเอาโคนชงโคเป็นที่พักกายในราตรีนี้ แต่พอท่านเอนกายลงพิงโคนชงโคนั่นเอง ได้เหลือบเห็นชายหญิงคู่หนึ่งเดินถือหม้อมาคนละใบ มุ่งตรงมาสู่สระ เมื่อได้มองเห็นสมณะนั่งพิงโคนชงโคอยู่ เขาจึงเดินอ้อมสระมา พอเห็นชัดว่าเป็นสมณศากยบุตร เขาจึงนั่งลงไหว้ แล้วชายผู้นั้นก็กล่าวขึ้นว่า

“ข้าแต่สมณะ ข้าพเจ้าอยู่ที่นี้มาเป็นเวลานาน ไม่เคยได้พบเห็นสมณะผู้ใดมาเยือนสถานที่นี้เลย ข้าพเจ้าทั้งสองแม้จะมีไม่ใช่เจ้าของถิ่นโดยแท้จริง ก็เหมือนเป็นเจ้าของถิ่น ข้าพเจ้าขอต้อนรับท่านสมณะผู้เป็นอาคันตุกะด้วยความรู้สึกเป็นมิตร และถือเป็นที่โชคดีที่ได้พบท่านผู้สงบ”

“ดูก่อนผู้มีใจอารี” พระพุทธอนุชากล่าวตอบ “ข้าพเจ้าขอขอบใจในไมตรีจิตของท่านทั้งสอง และถือเป็นที่โชคดีเช่นกันที่ได้พบท่าน ซึ่งข้าพเจ้ามิได้คาดหวังว่าจะได้พบในป่าเปลี่ยวเช่นนี้”

ชายหญิงทั้งสองแสดงอาการพอใจต่อคำกล่าวที่ไพเราะ แสดงความเป็นมิตรของพระพุทธอนุชา แล้วกล่าวว่า “ท่านผู้ประเสริฐ เวลานี้ก็จวนค่ำแล้ว ท่านมีที่พำนัก ณ แห่งใดเป็นที่ประจำ

หรือท่านเป็นนักพรตผู้จาริก ไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง?”

“ข้าพเจ้าเป็นนักพรตผู้จาริกไปตามอรัญวาสี ไม่ได้ที่หรือยึดที่ใดที่หนึ่งเป็นหลักแห่งของตน ข้าพเจ้าพอใจการกระทำเช่นนี้” พระอานนท์ตอบ

“ข้าแต่สมณะ ถ้าอย่างนั้นข้าพเจ้าใคร่ขอเชิญท่านพำนัก ณ กระท่อมของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามีกระท่อมอยู่ ๒ หลัง หลังหนึ่งเพื่อข้าพเจ้าและภรรยาอยู่อาศัย อีกหลังหนึ่งเพื่อเก็บของเล็กๆ น้อยๆ ถ้าท่านไม่รังเกียจและยินดีรับคำเชื้อเชิญของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะเก็บของเล็กๆ น้อยๆ ไว้อีกมุมหนึ่ง ส่วนอีกมุมหนึ่งพอเป็นที่พักของท่านได้อย่างสบาย มีประตูหน้าต่างเปิดปิดได้สะดวก มีลมพัดเย็น ถ้าท่านรับคำเชื้อเชิญ ข้าพเจ้าจะยินดีมาก ข้าพเจ้าจะได้สนทนากับท่าน ผู้ประเสริฐให้เป็นที่เอิบอ้อมใจ ข้าแต่อาคันตุกะ ข้าพเจ้าเคยสดับมาว่า การได้เห็น การได้เข้าใกล้ และการได้สนทนากับสมณะนั้นเป็นมงคล ข้าพเจ้าต้องการมงคลเช่นนั้นด้วยเหมือนกัน” เขากล่าวจบหันมามองคุณภรรยาเหมือนเป็นเชิงปริกษา สตรีผู้นั้นจึงกล่าวขึ้นว่า

“ข้าแต่สมณะ ถ้าท่านยังไม่มีกิจกังวลเรื่องอื่น หรือไม่เป็นการรบกวนความวิเวกสงบของท่าน ก็โปรดรับคำอาราธนาของข้าพเจ้าทั้งสองด้วยเถิด”

พระพุทธอนุชาดำริว่า “สามีภรรยาทั้งสองนี้ดูท่าทีเป็นผู้มีตระกูลและได้รับการศึกษาสูง แต่เหตุใดจึงมาซ่อนตัวเองอยู่ในป่าเปลี่ยว ดุวยก็ยังมีหนุ่มสาว คงจะมีอะไรอยู่เบื้องหลังที่น่าสนใจบ้างกระมัง การสนทนากับผู้เช่นนี้คงไม่ไร้ประโยชน์เป็นแน่แท้” คิดดังนี้แล้วท่านจึงกล่าวว่า “ดูก่อนผู้ใจอารี ข้าพเจ้ายินดีรับคำเชื้อเชิญ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ของท่าน”

สามีภรรยาทั้งสองแสดงอาการพอใจอย่างยิ่ง แล้วชวนกันลงตักน้ำในสระคนละหม้อ แล้วเดินนำพระพุทธรูปไปสู่วัสดุกระต้อมน้อย จัดของเล็กๆ น้อยๆ ใ้หม้อมหนึ่ง บัดกวาดเช็ดถูเสนาสนะจนสะอาดเรียบร้อย แล้วเชื้อเชิญพระพุทธรูปให้นั่ง นำน้ำมันมานวดเท้า ส่วนภรรยาของเขากลับไปกระต้อมอีกหลังหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างกันเพียงเล็กน้อย

“ดูก่อนผู้มีใจอารี” พระอานนท์กล่าว “กระต้อมของท่านนี้ แม้จะอยู่ในป่า แต่ก็ปลูกสร้างอย่างดี น่าอยู่อาศัย สะอาดเรียบร้อย เป็นการแสดงถึงอัธยาศัยประณีตแห่งเจ้าของ”

“ข้าแต่อาคันตุกะ ข้าพเจ้าขอขอบคุณในคำกล่าวของท่าน หนึ่งป่าชงโคนี้เป็นสวรรค์ของข้าพเจ้า เป็นที่ที่ข้าพเจ้าพอใจเป็นที่สุด ข้าพเจ้าอาศัยอยู่อย่างสงบสุข ข้าพเจ้ากล่าวว่า ‘สงบสุข’ เป็นความถูกต้องโดยแท้คือทั้งสงบและสุข รวมอยู่ในกระต้อมน้อยและในป่าชงโคนี้” เขากล่าวแล้วยิ้มอย่างภาคภูมิใจ

“ดูก่อนผู้มีใจอารี เหตุไฉนท่านจึงพอใจป่าชงโคนี้เป็นนักหนา ดูท่านยังอยู่ในวัยหนุ่ม และภรรยาของท่านก็ยังอยู่ในวัยสาว คนหนุ่มสาวน่าจะพอใจในแสงสีแห่งนครหลวงมากกว่าจะยินดีในที่สังกัดเปล่าเปลี่ยวเช่นนี้ ท่านถือกำเนิดหรือภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่นี้หรือ?”

“เรามีได้ ท่านสมณะ ข้าพเจ้าเกิดแล้วในท่ามกลางพระนครหลวงที่เดียว” เขาตอบ

“คำกล่าวของท่านยิ่งทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจมากขึ้น” พระอานนท์กล่าว

“เป็นของน่าประหลาดเกินไปหรือท่าน” ชายหนุ่มกล่าว “ที่คนหนุ่มอย่างข้าพเจ้ามาพอใจในวิเวก ดำเนินชีวิตอย่างสงบ”

“ประหลาดมากทีเดียว” พระอานนทร์รับ

“เพราะเหตุใดหรือ?” ชายหนุ่มถาม

“เพราะคนส่วนใหญ่หรือโดยมากในวัยท่านนี้ ย่อมพอใจในความสนุกเพลิดเพลินอีกแบบหนึ่ง คือแบบที่คนส่วนมากเขานิยามกัน คลุกคลีอยู่ด้วยหมู่คณะ และอารมณ์เฝ้าชวนต่างๆ แต่ท่านไม่เป็นเช่นนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า ท่านเป็นชายหนุ่มที่ประหลาด มีเหตุการณ์อะไรกระทบกระเทือนใจท่านอย่างรุนแรงหรือ หรือท่านมีอภิรชาตญาณเข้าไปในวิเวกตั้งแต่ยังเยาว์?”

๓๘๔ “ข้าแต่อาคันตุกะ” ชายหนุ่มกล่าว “ข้าพเจ้าเข้าใจว่าทุกคนน่าจะมีหัวใจแห่งชีวิตที่สำคัญที่สุดสักครั้งหนึ่งในชีวิตของแต่ละคน และหัวใจนั้นเองจะเป็นสาเหตุให้เขาดำเนินชีวิตที่ยืดยาว ไปจนกว่าชีวิตจะจบลง ข้าพเจ้ามีหัวใจชีวิตอยู่ตอนหนึ่ง ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าเลี้ยวมาทางนี้ และเข้าใจว่าข้าพเจ้าจะดำเนินชีวิตแบบนี้ต่อไปจนสิ้นลมปราณ”

“ดูก่อนผู้พอใจในวิเวก” พระอานนทร์กล่าว “ถ้าไม่เป็นการรบกวนเวลาของท่าน ข้าพเจ้าปรารถนาจะรับฟังความเป็นมาแห่งท่าน พอเป็นเครื่องประดับความรู้ เวลานี้ปฐมยามแห่งราตรีก็ยังไม่สิ้น ถ้าท่านไม่ขัดข้องหรือไม่ถือเป็นความลับ ก็ขอได้โปรดเล่าเถิด”

ลมปลายปฐมยามพัดแผ่วเข้ามาทางหน้าต่าง รั้าเพยเอากลิ่นดอกไม้ป่าบางชนิดติดมาด้วย หอมเย็นระรื่น ความอบอ้าวของอากาศเมื่อทิวกาลได้ปลาสนาการไปแล้ว บรรยากาศในยามนี้เย็น

พระอานนท์ พุทธอนุชา

สบาย แสงโสมสาดส่องเข้ามาทางหน้าต่าง ต้องผิวหน้าของชายหนุ่มดูสดใส แต่แฝงไว้ซึ่งแววเศร้าอย่างลึกซึ้ง เขาขยับกายเล็กน้อย ก่อนจะกล่าวว่า

“ข้าแต่ท่านผู้ทรงพรต ถ้าท่านยินดีรับฟังเรื่องราวความเป็นมาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ยินดีเล่าสู่ท่านฟัง เรื่องของข้าพเจ้ามีทั้งความสุขและความเศร้า มีทั้งความหวานชื่นและขื่นขม มีสาระบ้าง ไม่มีสาระบ้าง”

เมื่อพระอานนท์แสดงอาการว่าพร้อมแล้ว ชายหนุ่มจึงเริ่มดังนี้

๓๑

จ ตู ร ง ค พ ล แ ล ะ วิ ม ล ม า น

๓๘๖

“ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ ข้าพเจ้าเกิดแล้วภายใต้เศวตฉัตรแห่ง
หัสตินาปุรนคร แคว้นปัญจาละนี้ วันเดียวกับข้าพเจ้าลืมตาขึ้นดูโลก
นั่นเอง มีการชุมนุมพลทั้ง ๔ เหล่าทัพ คือ ทัพข้าง ทัพม้า ทัพรถ
และทัพพลเดินเท้า เป็นการซ้อมใหญ่ประจำปี เป็นความภาคภูมิใจ
อย่างยิ่งของนายทหาร ที่ได้แสดงตนเฉพาะพระพักตร์พระมหา
กษัตริย์ในวันเช่นนี้ ด้วยการถือเอาเรื่องนี้เป็นนิมิต พระราชบิดา
และพระประยูรญาติชั้นผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าจึงขนานนามของข้าพเจ้า
ว่า ‘จตุรงคพล’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ท่านคงเคยศึกษาวิชาทหารมาแล้ว ในวิชาทหารได้บอกไว้ว่า ‘การเตรียมกำลังรบให้พร้อมเป็นการป้องกันสงคราม’ ฟังดูไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ เป็นความจริง ทั้งนี้เพราะฝ่ายรุกรานจะคอยจ้องดูกำลังของอีกฝ่ายหนึ่งอยู่เสมอ เมื่อใดฝ่ายตรงข้ามอ่อนแอ ฝ่ายรุกรานจะเริ่มรุกรานทันที เหมือนเชื้อโรคคอยโอกาสเบียดเบียนทำลายผู้มีร่างกายอ่อนแอ ในทำนองเดียวกัน กล่าวในทางธรรม ข้าพเจ้าพอจะทราบอยู่บ้าง ผู้มีกำลังใจอ่อนแอย่อมเป็นเหยื่อของกิเลสได้ง่าย แพทย์ผู้ฉลาดจะพยายามกระตุ้นเตือนให้มวลชนสร้างกำลังต้านทานในตัวให้สูงอยู่เสมอ เพื่อป้องกันการรุกรานของโรค ศาสตราผู้ฉลาดก็พยายามกระตุ้นเร้าศาสนิกชนให้ฝึกพลังจิตให้สูงไว้ เพื่อเป็นทานบารมีกระแสกลีเสสมิให้รั่วไหลเข้าสู่จิตโดยง่าย หลักสัญลักษณ์หรืออนามัยก็เป็นเรื่องเดียวกันนี้เอง เมื่อเหลือกำลังป้องกัน จึงถึงขั้นเยี่ยวยาแก้ไข

สงครามเป็นของคู่กับโลก ตราบใดที่มนุษย์ยังมีความอยากได้ ทะเยอทะยานในเกียรติจอมปลอม อยากเป็นใหญ่ในกองกระดูก และเลือดเนื้อ แสวงหาความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น แก้ปัญหาโดยการใช้กำลัง สงครามก็คงมีอยู่รำไป แปลกจริงๆ นะท่าน คนที่เป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย ปล้นสะดมส่วนบุคคล เขาถือกันว่าเป็นคนเลวคนร้าย ทั้งๆ ที่บางทีเขาต้องลักต้องขโมยเพราะไม่มีอะไรจะกินแท้ๆ แต่ผู้ที่ปล้นคนทั้งเมืองกลับได้รับเกียรติยศอันสูงส่งเป็นวีรบุรุษ ผู้ที่โกงคนอื่นเพียงคนสองคน จะถูกพิพากษาตัดสินจำคุกหรือลงโทษให้สมควรแก่ความผิด แต่ผู้ที่โกงคนทั้งเมืองได้ กลับไม่มีใครกล้าทำอะไร

ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ ในเรื่องนี้ท่านมีความเห็นอย่างไร หรือศาสดาของท่านได้เคยกล่าวไว้อย่างไรบ้าง?”

“ราชกุมาร” พระอานนทก์กล่าวด้วยน้ำเสียงเรียบปรกติ “เรื่อง สงครามเป็นเรื่องคู่กับโลก ตามที่ท่านกล่าวมานั้นข้าพเจ้าไม่คัดค้าน แต่มันก็เป็นเวลาหลายปีจึงจะเกิดขึ้นสักครั้งหนึ่ง แต่สงครามที่เกิดขึ้นประจำและยืดเยื้อที่สุด คือสงครามชีวิต ทุกคนเดินไปบนถนน แห่งสงครามนี้อยู่ตลอดเวลา ดวงจิตนี้เป็นสมรภูมิ ให้ธรรมะและ อธรรมเข้าทำการชิงชัยกันอยู่มิได้ว่างวัน เมื่อใดกองทัพธรรมมี กำลังมาก กองทัพอธรรมก็ล่าถอย อธรรมก็เข้ายึดครองจิตใจ เมื่อใด กองทัพธรรมมีกำลังรุกรานให้อธรรมล่าถอยไป ธรรมะก็เข้ายึด ครอง สมัยใดอธรรมเข้ายึดครอง สมัยนั้นย่อมมีแต่ความมืดมัวและ วุ่นวาย สมัยใดธรรมะเข้ายึดครอง สมัยนั้นย่อมมีแต่ความสงบและ แจ่มใส

ราชกุมาร สำหรับเรื่องแพ้ชนะในสงครามนั้น พระศาสดา ของข้าพเจ้าตรัสไว้ว่า

‘ผู้ชนะย่อมก่อเวรให้ยึดเยื้อ
ผู้แพ้ย่อมอยู่เป็นทุกข์
ผู้ละการแพ้และการชนะได้แล้ว
ย่อมอยู่อย่างสงบสุข’

ราชกุมาร ไม่มีผู้ชนะในสงครามใดๆ เลยที่จะประเสริฐไป กว่าผู้ชนะตนเอง พระศาสดาของข้าพเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ชนะตนเอง ได้ชื่อว่าเป็นยอดขุนพลในสงคราม เมื่อชนะตนได้แล้ว สงครามที่ ยึดเยื้อก็สิ้นสุดลง”

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ชีวิตในปฐมวัยของข้าพเจ้า” เจ้าชายจตุรงคพลทรงเล่าต่อไป

“เป็นชีวิตที่เหมือนเดินอยู่ในสวนดอกไม้ ได้รับการทะนุถนอมประคับประคองอย่างดียิ่ง ข้าพเจ้าใช้ชีวิตอยู่ในวงล้อมแห่งความสุข ความสะดวกสบาย อย่างที่ราชกุมารผู้ถือกำเนิดภายใต้เศวตฉัตรจะพึงได้รับ ข้าพเจ้ามีเครื่องแต่งกายซึ่งล้วนแต่สวยงาม มีผ้าโพกซึ่งทำจากแคว้นกาสิ สิ่งหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าชอบมาก คือปืนปังกเทศา เป็นเครื่องประดับที่ใครๆ มองดูด้วยความนิยมชมชื่น ข้าพเจ้ามีปืนปังกผมหลายแบบหลายชนิด และทำด้วยทองคำทั้งนั้น และก็มีปืนปังกผมนี้เอง เป็นสาเหตุอันหนึ่งให้ข้าพเจ้าพอใจพำนักอยู่ ณ ที่นี้

ในหัตถินาปุรนครของข้าพเจ้า มีช่างทองอยู่ตระกูลหนึ่ง ได้ทำทองมาหลายชั่วอายุคน เขาชำนาญมาก พระประยูรญาติของข้าพเจ้าเมื่อต้องการทำทองเป็นเครื่องประดับก็ทำที่นี่ แม้ข้าพเจ้าเองก็เหมือนกัน มหาตเล็กคนสนิทของข้าพเจ้าไปร้านช่างทองกลับมา เขาจะนำเอาความงามแห่งธิดาช่างทองติดปากมาด้วยเสมอ จนบางครั้งข้าพเจ้าเบื่อหุไม่อยากจะฟัง แต่เขาเป็นคนรับใช้ที่ดี ทำกิจทุกอย่างเพื่อข้าพเจ้า คุณสมบัติของผู้รับใช้ที่ดี ๔ ประการมีอยู่พร้อมในบุคคลผู้นี้ คือตื่นก่อน นอนทีหลัง คอยฟังว่านายจะให้ทำอะไร พอใจประพฤติสิ่งที่ดีงาม คนรับใช้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างนี้ แม้นายก็ต้องเกรงใจ ข้าพเจ้ามิได้ปลงใจเชื่อว่า ธิดาช่างทองจะงามอย่างที่มีมหาตเล็กกล่าวถึง ข้าพเจ้าดูหมิ่นแวตตาของมหาตเล็ก สตรีซึ่งนับเนื่องในพระราชวงศ์ก็มีมากหลาย ธิดาแห่งเสนาบดีอำมาตย์ราชบริพารก็มีไม่น้อย ล้วนแต่สวยงามอยู่ในวัยที่พึงชม แต่ข้าพเจ้าก็มิได้สนใจกับสตรีคนใดเลย ข้าพเจ้าแม้จะเป็นราชกุมาร ก็เหมือน

เด็กหนุ่มธรรมดาทั่วไป คืออยากพบเห็นสิ่งที่เล่าลือกันว่าสวยงาม
ดังนั้น วันหนึ่งข้าพเจ้าจึงปลอมตัวออกไปกับมหาเดเล็ก ไปที่บ้าน
ช่างทอง นอกจากอยากดูธิดาช่างทองให้เห็นกับตาตนเอง เพื่อ
มหาเดเล็กจะได้ไม่พูดใส่หูต่อไปอีกแล้ว สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากดูมากกว่า
คือปิ่นปักผมอันใหม่ ซึ่งสั่งทำพิเศษ ว่าเขาทำกันไปถึงไหนแล้ว

บ้านช่างทองมีรั้วขอบชิด เป็นบ้าน ๒ ชั้น บริเวณบ้านสะอาด
เรียบร้อย มีเครื่องประดับตกแต่งพองามตา ทุกครั้งที่มหาเดเล็กของ
ข้าพเจ้าไป เขาจะต้อนรับที่ห้องรับแขกและนำน้ำมาให้ดื่ม วันนั้นก็
คงเป็นเช่นเดียวกัน และเป็นเรื่องบังเอิญโดยแท้ หญิงรับใช้ไปตลาด
ยังไม่กลับ ธิดาช่างทองจึงนำน้ำมาเอง พอนางเดินเข้ามาเท่านั้น
ท่านเอ๋ย ข้าพเจ้าถึงกับตะลึงพริ้งเฟริด มหาเดเล็กทำสัญญาณตามที่
นัดหมายกันไว้เป็นเชิงบอกให้รู้ว่า นี่คือธิดาช่างทองคนสวยละ นาง
เป็นคนสวยจริงๆ สวยอย่างที่สตรีในวังของข้าพเจ้าเทียบมิได้เลย
เสมือนนางได้เก็บเอาความงามของสตรีมากมายมารวมอยู่ที่นาง
เพียงคนเดียว

รูปร่างของเธอไม่สูงเกิน ไม่ต่ำเกิน ไม่ขาวเกิน และไม่ดำ
เกิน มีผมดำเป็นเงางาม เป็นคลื่นน้อยๆ แวดวงใบหน้าอันผุดผาด
เปล่งปลั่งเหมือนมีรัศมี ประดุจดวงจันทร์โผล่จากกลีบเมฆ คิ้วของ
เธอคดดำและโค้งงาม ริมฝีปากแดงเรื่อสดใสดูสะอาด ฟันเรียบ
สนิทแวววาวรุ่งเรือง เมื่อเธอเปิดปากพูด ทำให้ใจผ่องใสลิ้มทุกซ์
เสียงไพเราะกังวานหวาน ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินเสียงนกกการเวก เคย
ได้ยินเขาชมกันว่าไพเราะยิ่งนัก ถ้าเสียงของมันไพเราะเพียงครึ่ง
หนึ่งของเสียงเธอผู้นี้ ข้าพเจ้าก็ยอมรับว่าไพเราะจริง ลำแขนอ่อนช้อย

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เหมือนงวงช้างเมื่อเอียงกราย อากาของเธอเหมือนเนื้อสาว เมื่อเธอมองอย่างละอายก็เหมือนเนื้อทรายที่ตื่นไพร เครื่องแต่งกายของเธองามโชติช่วง ปลิวสะบัดดังสายฟ้าแลบในอากาศ เมื่อเธอเข้ามาในห้อง กลิ่นหอมอบอวลตามเข้ามา ประดุจเธอนำเอาป่าซึ่งมีดอกไม้บานในฤดูร้อนตามเข้ามาด้วย มองดูนิ้วของเธอเมื่อวางภาชนะน้ำลง ข้าพเจ้าต้องซาบซ่านใจ เพราะนิ้วของเธอเรียวยาวม วิจิตร เล็บสีชมพูอ่อน ข้าพเจ้ามิได้สนใจกับภาชนะน้ำเลย ความสนใจทั้งหมดไปรวมกันอยู่ที่ร่างธิดาช่างทองผู้เฉิดฉาย

‘ขอโทษด้วยที่ปล่อยให้ท่านนั่งอยู่นานไปหน่อย’ คำแรกที่นางพุดยิ้มละไม หน้าระรื่น มองเห็นลักยิ้มมุมที่พวงแก้มทั้งสอง ‘พระราชกุมารเจ้าของปิ่นปักพระเกศาทรงพระสำราญดีหรือ พระองค์จะทรงต้องการเร็วไหม?’ นางพุดกับมหาเดเล็กของข้าพเจ้า ข้าพเจ้านั่งตัวแข็งเหมือนรูปศิลา

‘ขอบใจแทนพระราชกุมาร มหาเดเล็กกล่าวตอบ ‘พระองค์ทรงพระสำราญดี ปิ่นปักพระเกศาไม่ทรงรีบร้อนนัก ขอให้ท่านและบิดาของท่านทำตามสบาย ขอแต่ประณิตที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ขอแนะนำให้รู้จักกับเพื่อนของข้าพเจ้าเสียก่อน’ แล้วมหาเดเล็กก็หันหน้ามาทางข้าพเจ้าพร้อมด้วยพุดว่า ‘นี่คือสุรนนทะ เพื่อนของข้าพเจ้า บางทีในโอกาสต่อไป ข้าพเจ้าติดธุระมาไม่ได้ เพื่อนคนนี้คงจะมาแทน’ มหาเดเล็กพุดแล้วยิ้มอย่างชอบใจ นางพนมมือไหว้ข้าพเจ้าเกือบลิ้มไหว้ตอบ เพราะมัวแต่มองนางอย่างเพลิดเพลิด

ข้าพเจ้าสนทนากับนางไม่สู้จะสนิทนัก เพราะรู้สึกละอายใจตนเองที่มองนางอย่างลืมหูลืมตา ถึงกระนั้นก็พอเป็นแนวทางสำหรับใน

วันหน้าได้ นางลุกไปเอาปืนปักผมซึ่งทำไปได้ครึ่งหนึ่งแล้วมาให้ดู ปืนปักผมเป็นที่สนใจของข้าพเจ้าเป็นที่สุดแล้ว ข้าพเจ้าบอกท่านไว้แล้วว่า ข้าพเจ้าชอบสั่งให้ทำปืนปักผมแบบแปลกๆ แต่ความสนใจในปืนปักผมทั้งหมดรวมกัน ยังไม่ได้ครึ่งแห่งความสนใจที่ข้าพเจ้ามีต่อนางงามผู้ทำปืนคนนั้น

‘ท่านทำปืนปักผมได้สวยงาม พระราชากุมารคงพอพระทัย’ ข้าพเจ้าพูดเมื่อพลิกปืนดูอยู่ครู่หนึ่ง นางยิ้มอย่างเอียงอาย แต่มั่นมีความหมายบาดลึกลงไปหัวใจของข้าพเจ้า

ถ้าความรักเมื่อแรกพบมีอยู่จริง ข้าพเจ้าก็รักนางแล้วเมื่อแรกเห็น จะเป็นการเร็วเกินไปไหมท่านที่จะกล่าวดังนี้ ถ้าความรักทำให้คนกระวนกระวาย บัดนี้ข้าพเจ้าก็กระวนกระวายแล้ว ถ้าความรักทำให้คนซึมเซา ข้าพเจ้าก็ซึมเซาแล้ว ถ้าความรักทำให้คนลืมนะอะไรๆ ง่ายๆ นอกจากอย่างเดียวที่เขาไม่ลืมนะคือดวงหน้าและกิริยาพาทีของคนที่เรา รัก บัดนี้ข้าพเจ้าก็เป็นอย่างนั้นแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้จะปฏิเสธว่าข้าพเจ้ามิได้รักนางได้ไหน ดวงตาอันแจ่มแววของเธอได้สลักรอยรักไว้ในดวงใจของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากลับด้วยความอาลัยอาวรณ์เป็นอย่างยิ่ง พร้อมด้วยภาพความงามของริตาช่างทองติดตาไปด้วย

คืนนั้นข้าพเจ้านอนตื่นตาอยู่ตลอดเวลา กระสับกระส่าย กระวนกระวายด้วยแรงรักเข้รัดรั้ง เพียงพบครั้งแรกเท่านั้น ข้าพเจ้าก็ตกเป็นเหยื่อของอนงค์เทพแล้วอย่างยากที่จะถอน

ท่านคงอยากทราบชื่อของนางบ้างกระมัง? นางชื่อวิมลมาน ผู้มีดวงใจไรร่มลทิน นางช่างสมชื่อเสียจริงๆ จะหาสิ่งที่ควรตำหนิมิได้เลย นามนี้วิมลมานในความรู้สึกของข้าพเจ้า ช่างเป็นชื่อที่

ไพเราะอ่อนหวาน เป็นที่ตั้งแห่งความบันเทิงจิตยิ่งกว่าภาษากวีและดนตรีที่ไพเราะทั้งหมดในโลกนี้รวมกัน

ข้าพเจ้าคำนึงถึงคำพูดของนางที่ถามว่า ‘พระราชกุมารเจ้าของปิ่นปักพระเกศาทรงพระสํารอาญติอยู่หรือ’ แล้วให้รู้สึกภูมิใจเสียวซ่านและระทิกใจเสียนี่กระไร ใครบ้างจะไม่ภาคภูมิใจเมื่อหญิงงามถึงปานนั้นถามถึงตน และถามต่อหน้าเจ้าของชื่อ โดยที่ผู้ถามมิได้รู้จักตัว ข้าพเจ้านอนคำนึงถึงเธอจนอรุณจวนจะเบิกฟ้า แสงเงินเริ่มฉายฉาบทาบทกสีขาวยันเป็นที่พำนักของข้าพเจ้า ธรรมชาติยังคงนิทราสนิท แต่ข้าพเจ้าเป็นผู้ตื่น ตื่นอยู่ตลอดราตรี เปิดหน้าต่างมองออกไปภายนอก เห็นมะลิและพุทซ้อนยืนต้นสงบนิ่งเรียงรายดอกสีขาวยโพลนของมันต้องกระแสดมอ่อนเมื่อรุ่งอรุณแล้วอ่อนไหวน้อยๆ เสมือนต้อนรับการจุมพิตจากแสงทอง กลิ่นของมันชขายชจรตามกระแสดมพลิว้เข้ากระทบขนานประสาท หอมยวนใจให้เพ้อฝัน... ฝันถึงดรุณีน้อยผู้มีนามวิมลมาน ความงามแห่งสีพุทซ้อนและกลิ่นอันหอมหวานของมะลิ จะพอเทียบได้กับความงามและความอ่อนหวานแห่งไบหน่านางได้ละหรือ? ทำไมนะท่าน ธรรมชาติจึงสร้างคนบางคนมาให้งามเลิศลอยฟ้า แต่สร้างบางคนมาให้ขี้ริ้วขี้เหร่ จนมองหาความงามในเรือนร่างมิได้เลยแม้สักแห่งเดียว ท่านพอจะทราบข้อลึกลับเรื่องนี้อยู่บ้างหรือ?”

“ราชกุมาร” พระอานนท์ตอบ “ถ้าถือตามพระมติแห่งพระศาสดาของข้าพเจ้า พระองค์ตรัสว่า ความมีผิวพรรณดี ความมีเสียงไพเราะ ความมีสัณฐานรูปร่างสมส่วน ความเป็นคนมีรูปร่างม มองดูไม่จิต ไม่น่าเบื่อหน่าย เหล่านี้ได้มาด้วยบุญทั้งสิ้น”

“ถ้าอย่างนั้น” พระราชกุมารมีแววพระเนตรวาวด้วยปิติ
“ธิดาช่างทองซึ่งข้าพเจ้าหลงรักคงเป็นผู้สั่งสมบุญมามากมิใช่น้อย”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” พระพุทธอนุชารับ

พระราชกุมารทรงเล่าต่อไป

“รวมความว่า ข้าพเจ้ารักนาง ความรักซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก
ข้าพเจ้าจะทำประการใดดี เหมือนคนไม่เคยเดินป่า ไม่รู้จักทิศทาง
ข้าพเจ้าควรจะบอกนางตามเป็นจริงว่า สุรนนทะนั้น ที่แท้คือพระ
ราชกุมารเจ้าของปิ่นปักผม หรือควรจะปกปิดไว้ก่อน แสดงตนเป็น
สุรนนทะสหายของมหาตเล็กต่อไป ข้าพเจ้าตรองเรื่องนี้อยู่เป็นเวลา
นาน สำหรับคนที่อยู่ในห้วงรัก เรื่องที่เกี่ยวกับคนรักย่อมเป็นปัญหา
ใหญ่เสมอ แต่ในที่สุดข้าพเจ้าก็ตกลงใจว่าควรแสดงเป็นสุรนนทะ
ไปก่อนจะดีกว่า และดูเหมือนจะสนุกดีด้วย มหาตเล็กคนนั้นเห็น
อาการของข้าพเจ้าก็ยิ้มอยู่ในหน้า แต่ไม่กล้าพูดอะไรเป็นเชิงเย้า
หยอก เพราะเขารู้จักฐานะของเขาดี

หลังจากนั้นแล้ว ข้าพเจ้าไปหาเธออีกเสมอไปในนามมหาต-
เล็กของเจ้าชาย ในระยะนั้นเจ้าชายรับสั่งทำปิ่นปักพระเกศาอันแล้ว
อันเล่ามิจบสิ้นลงได้ และทุกครั้งที่ข้าพเจ้าไปหานาง ข้าพเจ้ามักจะ
มีของเล็กๆ น้อยๆ ติดมือไปด้วยเสมอ ทั้งนี้เพราะโบราณยอมว่า

ไปหาขุนศาล ตุลาการ ๑

ไปหาครู อาจารย์ ๑

ไปหามารดา หรือบิดาของสตรีที่ตนใคร่ ๑ ไม่ควรไปมือเปล่า

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมีของไปฝากนางบ้าง สำหรับของฝากนั้น
เป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับคนในฐานะอย่างข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็

ระมัดระวังมิให้ของนั้นตีเกินไป เพื่อป้องกันมิให้นางสงสัยในฐานะมหาดเล็กของข้าพเจ้า รู้สึกนางและมารดาของนางรับด้วยความยินดี เมื่อทราบข่าวข้าพเจ้าให้ด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง และก็เป็นธรรมดาของผู้มีน้ำใจงาม เมื่อได้รับเสมอๆ ก็ยอมให้ตอบแทนบ้าง นางเคยให้ผ้าเช็ดหน้าฉลุลายอย่างงดงามประณีตแก่ข้าพเจ้า เมื่อยามหลง อะไรๆ ก็ช่างดีไปหมด ข้าพเจ้าจุ่มพิดผ้าเช็ดหน้าอย่างถนอม พร้อมด้วยน้อมคะนึ่งถึงเจ้าของผู้งามเฉิด

เย็นวันหนึ่ง ขณะที่ข้าพเจ้าไปหานางอย่างเคย ข้าพเจ้าเปรยขึ้นว่าข้าพเจ้าได้ทราบถึงความงามความพึงพิศแห่งสวนและสระโบกขรณีหลังเคหาสน์แห่งช่างทอง แต่ไม่เคยทัศนาคด้วยตนเองเลย ทำใ้ใจข้าพเจ้าจะโชคดีได้เห็นสวนและสระนั้น นางผู้ไม่รังเกียจที่จะคบข้าพเจ้า ตอบว่าเป็นไรไป เมื่อข้าพเจ้าปรารถนาเช่นนั้น นางก็จะพาไปชม

เราทั้งสอง หมายถึงเธอและข้าพเจ้า เวลานี้ดูเหมือนจะเข้าใจในความลึกลับในดวงจิตของกันและกัน แล้วเธอได้นำข้าพเจ้าเข้าสู่สวน ซึ่งอบอวลด้วยกลิ่นดอกไม้ไม่นานาพันธุ์ และประดับตกแต่งอย่างสวยงาม มีสระโบกขรณี มีน้ำใส บัวบานสะพรั่ง ชูดอกสีล้างดูงามตาน่าชม เราหยุดนั่งที่ม้านหินอ่อนตัวหนึ่ง ดูแมลงภู่บินร่อนฉวัดเฉวียนเวียนชมเกสรอุบลด้วยความเพลินใจ สายลมรำเพยแผ่วหอบเอากลิ่นน้ำและกลิ่นมาลี คละเคล้าด้วยกลิ่นสไบนาง หอมหวานชวนจิตให้คะนึ่งถึงความสุขสราญ ในยามนั้นตะวันรอนยอแสงสีเมฆม่วงสลัวฟ้าและเป็นรูปต่างๆ น่าทัศนา ประกอบด้วยมีนางงามเฉิดอยู่เคียง ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนฝันไป และไม่คิดว่าใครจะมีความสุข

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ความภาคภูมิใจยิ่งไปกว่าข้าพเจ้า ความสุขนั้นอยู่ที่คุณภาพ มิใช่ปริมาณ
เมื่อได้สิ่งที่ต้องการ มนุษย์ก็มีความสุขได้ทัดเทียมกัน

‘สวณและสระนี้ พอดีจะดูได้ไหม?’ วิมลมานถามขึ้น ชายดา
มองข้าพเจ้าเพียงเล็กน้อย

‘สวยงามทีเดียว’ ข้าพเจ้าตอบ ‘แต่ทั้งความงามของสระ
และพันธุ์ไม้ทุกชนิดรวมกันก็ยังสวยงามเท่าวิมลมานผู้มีดวงใจไร้
มลทิน’ ข้าพเจ้าไม่ทราบคำนี้ออกมาได้อย่างไร

ธิดาช่างทองขยับกายเล็กน้อย แต่มีรอยยิ้มที่อ่อนหวานผุด
ขึ้นที่ริมฝีปาก มันช่วยปลอบให้ข้าพเจ้าหายระทึกใจ

‘คนชาววังเขาพูดกันอย่างนี้หรือ?’ นางพูดพร้อมด้วยใช้นิ้ว
อันเรียวยาวกรีดผ้าพันคอด้วยความขวยอาย

‘ข้าพเจ้าอยู่ในวังมาช้านาน ไม่เคยพูดคำนี้กับใครเลย ท่าน
เป็นคนแรกที่ได้ยินคำนี้’ ข้าพเจ้าตอบนางด้วยความจริงใจ

‘ทำไมผู้ชายจึงชอบชมแต่ความงามของผู้หญิง ไม่เห็นชม
อย่างอื่นเลย ผู้หญิงเกิดมางามอย่างเดียวก็เห็นจะพอแล้วกระมัง?’
นางพูด ยังก้มหน้าดูพื้นดินที่ปกคลุมด้วยต้นหญ้าสีงาม

‘อย่างท่านนี่’ ข้าพเจ้าใจกล้าขึ้นมาบ้างแล้ว ‘มิเพียงแต่รูป
งามนามเพราะอย่างเดียวเท่านั้น แต่ใจยังบริสุทธิ์สะอาดและกิริยา
น่ารักอีกด้วย’

‘ถ้าความสุขของท่านอยู่ที่ได้ชมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ยินดีให้
ท่านชมอยู่ตลอดไป ข้าพเจ้าเคยทราบจากบิดาว่า การหยิบยื่นความ
สุขให้ผู้อื่น ความสุขนั้นย่อมสะท้อนกลับมาหาผู้ให้ การให้ทุกข์แก่ผู้
อื่นก็เช่นกัน’ ธิดาช่างทองพูดค่อนข้างตะกุกตะกัก แต่ยังมีน้ำเสียง

อ. วศิน อินทสระ

ไพเราะ ใบหน้าของนางแดงระเรื่อ ทำให้ดูงามสดใสยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้ายังมีทันได้ตอบประการใด เสียงนกชนิดหนึ่งร้องดังขึ้นจากพุ่มไม้หลังม้าหินอ่อนที่เรานั่ง นางตกใจเผลอต้วยขยับกาย เข้าเบียดชิดข้าพเจ้า พอดีลมกระโชกมาอย่างแรง ชายผ้าพันคอ ผืนน้อยที่นางใช้ปลิวมาพันคอข้าพเจ้า เกศาของนางฟูกระจายด้วยแรงลม มากกระทบใบหน้าและขนานประสาท เมื่อนางได้สติรู้ตัวแล้ว จึงถอยห่างออกไป แต่ดูยังมีอาการตกใจอยู่เล็กน้อย ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนต้องละอองฝนในคิมหันตฤดู

‘นกตัวนี้คงเป็นตัวผู้’ ข้าพเจ้าเปรยขึ้น

‘ทำไมท่านรู้ มันช่างโหดร้ายเสียจริง ทำให้ตกใจเล่นได้’ นางตอบแล้วยิ้มเหมือนขันตัวเอง

‘มันคงสงสารข้าพเจ้าที่จิตใจระวนกระวาย อยากนั่งใกล้ชิดท่านมาเป็นเวลานานแล้ว มันคงรู้ถึงความรู้สึกของข้าพเจ้าจึงช่วยเหลือ แม้จะเพียงเล็กน้อยและชั่วระยะเวลาอันสั้นก็ยังดี เหมือนฟ้าแลบเพียงแวบเดียวก็พอมองเห็นทาง’

นางลุกขึ้นพร้อมด้วยพูดว่า ‘ข้าพเจ้าไม่อยากจะเชื่อท่านแล้ว พูดหวานเกินไป เดี่ยวพอกลับไปถึงวังก็ลืมนึกถึงธิดาช่างทอง ผู้ชายชาววังก็มักจะพูดไพเราะแต่ต่อหน้า’

๓๒

หญิงงามกับพระบิดา

ความสนิทสนมสัมพันธ์ของข้าพเจ้าและวิมลมานริดาช่างทอง เป็นไปอย่างสม่ำเสมอและเวียนเข้าหาจุดมุ่งหมายเข้าทุกวันๆ เสมือนรอยเท้าโคที่เหยียบย่ำไปบนผืนนา ในขณะที่ลากแอกและไถ มั่นวนเวียนเข้าหาจุดศูนย์กลางของนาแปลงนั้นทุกๆ รอบที่ย่างไป คนมีความรักจิตใจย่อมจดจ่ออยู่ในเรื่องรัก แม้จะสนทนาเรื่องใดๆ ก็ มาจบลงที่คำว่า 'รัก' เสียทุกครั้งโดยเฉพาะความรักของหนุ่มวัยต้น

ความรักทำให้คนซึ่งกระด้างหยาบคายกลายเป็นคนนุ่มนวล อ่อนหวาน มหาใจใจเหี้ยมซึ่งฆ่าคนได้อย่างไร้ความปราณี เมื่อถูก เสน่ห์นางเข้ารัตรึงใจก็ต้องวางดาบ แล้วคุกเข่าลงสารภาพรักกับ สตรีตัวน้อยซึ่งไม่เคยแม้แต่จะบี้มด กษัตริยาราชผู้ผยองและทะนง ในศักดิ์ เมื่อความรักเกิดขึ้นความทะนงก็พลันหาย กลายเป็นผู้รับ ใช้นของเธอซึ่งกำหวัใจไว้ได้ นางผู้งามเฉิดเพชรพราย เมื่อความรัก

กล้ากราบแทบกรอ้มเข้าสู่หัวใจ สิ่งที่เคยหวงแหนสุดถนอม ไม่เคยยอมให้ใครมาก่อนเลย ก็ยอมพลีให้หมดสิ้น อ่า! ความรักช่างมีอิทธิพลอะไรเช่นนั้น

ในขณะที่ความรักของข้าพเจ้าและวิมลมานดำเนินไปด้วยดีเหมือนเดินอยู่ในสวนดอกไม้มันเอง ชาวร้ายก็เกิดขึ้น เสมือนสายฟ้าฟาดลงกลางใจของเราทั้งสอง เมื่อวันหนึ่งพระราชบิดาเรียกข้าพเจ้าเข้าเฝ้า

‘จตุรงค์พล’ พระบิดาตรัสตอนหนึ่ง ‘ระยะนี้ไม่ค่อยได้เห็นหน้าเจ้า หายไปไหนทุกวันๆ?’

‘หามีได้เสด็จพ่อ ลูกอยู่ แต่เห็นเสด็จพ่อมีพระราชภารกิจมากจึงมิได้มารบกวน’ ข้าพเจ้าทูล ใจไม่ค่อยดีนัก

‘ได้ยินว่า ไปชอบลูกสาวนายช่างทองอยู่มีไชหรือ?’ ตรัสถามอย่างตรงไปตรงมาตามพระราชอัธยาศัยของพระองค์ ข้าพเจ้าสะดุ้งขึ้นทั้งตัว ไม่นึกเลยว่าเสด็จพ่อจะทรงทราบ เมื่อพระองค์ทรงทราบแล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะปิดบังต่อไป รู้สึกเป็นทางดีเสียด้วยซ้ำ ข้าพเจ้าจึงทูลรับว่า

‘ใช่ พะยะคะ’

เสด็จพ่อทรงพระสรวลน้อยๆ มองข้าพเจ้าด้วยสายพระเนตรสงสารแถมสังเวชใจ

‘ลูกคิดว่าพ่อจะไม่รู้อย่างนั้นหรือ?’

ข้าพเจ้ายังคงก้มหน้านิ่ง ‘ลูกรัก’ เสด็จพ่อตรัสต่อไป “อย่าว่าแต่เรื่องไกลแค่นี้เลย เรื่องไกลถึงสุดปลายเขตแดนของเรา พ่อก็ทราบพ่อเป็นพระเจ้าแผ่นดิน หูพญา ตากษัตริย์ ลูกจำไว้ ย่อมได้ยินและ

เห็นไกลเสมอ

‘ลูกรักเขามากหรือ?’ เสด็จพ่อทรงกลับมาถามเรื่องนี้ใหม่

‘รักมากพะย่ะค่ะ’

‘เขาสมกับลูกดีหรือ’

‘เขาสวยมากพะย่ะค่ะ’

‘ลูกต้องการหญิงสวยอย่างเดี๋ยวนั้นหรือ?’

‘เขาดีด้วย พะย่ะค่ะ’

‘ดีอย่างไร เล่าให้พ่อฟังได้ไหม?’

‘กิริยามารยาทดี สุภาพเรียบร้อย ทำงานเก่ง รู้จักข่มใจเมื่อ

โกรธ พะย่ะค่ะ’

‘ถ้าพ่อจะหาคนอย่างนี้ให้ ลูกจะเอาไหม?’

‘ลูกมีแล้ว พะย่ะค่ะ’ ข้าพเจ้าตอบอย่างเกรงพระทัยเต็มที่

‘ลูกรู้ตัวไหมว่าลูกเป็นใคร?’ เสด็จพ่อถามต่อไป

‘ทราบ พะย่ะค่ะ หม่อมฉันเป็นลูกของเสด็จพ่อ’

‘แล้วพ่อของลูกเป็นอะไร?’

‘เป็นพระเจ้าแผ่นดิน พะย่ะค่ะ’

‘แล้วลูกเป็นอะไร?’

‘เป็นเจ้าชาย พะย่ะค่ะ’

‘แล้วลูกสะใภ้ควรจะเป็นอะไร ควรจะเป็นเจ้าหญิงหรือเป็นผู้หญิงชาวบ้านธรรมดา เป็นแม่ค้าขายทองหรือทำทองขาย?’

ตอนนี้ข้าพเจ้านิ่ง ข้าพเจ้าไม่เห็นสำคัญเลย จะเป็นเจ้าหญิงหรือหญิงหักฟืนชาย ก็มีความเป็นหญิงเท่าเทียมกัน อวัยวะทุกส่วนของเจ้าหญิงไม่มีอะไรพิเศษหรือวิจิตรพิสดารยิ่งไปกว่าหญิง

ชายขนมเบื่อง เมื่อบาดเจ็บเลือดที่ออกมาก็เป็นสีเดียวกัน เจ้าหญิงก็รู้จักหิวกระหาย และความรู้สึกอื่นๆ เหมือนๆ กัน มีความรู้สึกทางเพศรสเหมือนคนธรรมดาสามัญทั่วไป มนุษย์ในโลกนี้เหมือนก้อนหิน ก้อนอิฐหลายๆ ก้อน ที่ถูกนำไปวางที่ต่างกันเท่านั้น ก้อนหนึ่งวางอยู่บนเจดีย์ คนก็กราบไหว้บูชา อีกก้อนหนึ่งใช้ปูลาดถนนเป็นทางเดิน คนก็เหยียบย่ำ แต่เนื้อแท้ของก้อนอิฐไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เจ้าหญิงอาจจะดีกว่าหญิงธรรมดาก็ตรงที่มีโอกาสดีกว่าในการปรับปรุงตน และมีโอกาสการศึกษาดีกว่า แต่คุณค่าของคนวัดกันที่ความประพฤติและน้ำใจ มิใช่วัดกันที่ชาติตระกูล เมื่อมองในแง่นี้เจ้าหญิงที่มีความประพฤติไม่ดี จิตใจต่ำ ก็ย่อมเป็นคนเลวเหมือนกับคนเลวอื่นๆ ข้าพเจ้าเองเป็นเจ้าของเจ้าชาย แต่ข้าพเจ้าก็มองไม่เห็นเจ้าชายเจ้าจะวิเศษไปกว่าผู้ชายธรรมดาตรงไหน มีความรู้สึก สุข ทุกข์ หิวกระหายและใคร่ในกามารมณ์เหมือนเด็กหนุ่มชาวบ้านธรรมดาทั่วไป นี่เพียงแต่ข้าพเจ้าคิดเท่านั้นนะท่าน ข้าพเจ้าไม่กล้าพูดอย่างนี้กับเสด็จพ่อดอก มันเป็นการห้าวหาญและไร้มรรยาทเกินไปสำหรับบุตรที่ดี

‘พ่อได้มองดูสตรีที่เหมาะสมกับลูกไว้แล้ว’ เสด็จพ่อตรัสต่อไปด้วยสีพระพักตร์เฉย ‘เขาเป็นเจ้าหญิงที่มีทั้งความงามและความดีพร้อม พ่อเชื่อว่าเจ้าเห็นจะต้องชอบ’

ข้าพเจ้ายังคงนั่งเฉย มิได้ทูลอะไรเสด็จพ่อเลย เมื่อพระองค์ทรงเห็นข้าพเจ้าเฉยอยู่จึงตรัสต่อไปว่า ‘ลูกรัก ภรรยาที่เหมาะสมมีความสำคัญในชีวิตมนุษย์ เวลานี้ลูกอายุยังน้อย อาจจะถือความรักในวัยหนุ่มเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด แต่เมื่อลูกอายุมากกว่านี้

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ลูกจะเห็นเองว่าความรักอย่างเดียวไม่เพียงพอในการที่จะครองชีวิตให้ราบรื่นแบบครอบครัว ลูกจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทางการศึกษา บุคลิกภาพ ความโน้มเอียง และที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่งคือความเหมาะสมทางสังคม หมายความว่าต้องให้สังคมยอมรับว่าถูกต้อง เหมาะแล้ว สมแล้ว ลูกยังต้องอยู่ในสังคม และสังคมที่ลูกอยู่นั้นมิใช่สังคมธรรมดา แต่เป็นสังคมชั้นสูง ชายาของลูกจะต้องเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างสนิทแนบเนียน ลูกจะทนไหวหรือ ถ้าชายาอันเป็นที่รักของลูกถูกรังเกียจเหยียดหยามจากคนรอบด้าน ลูกต้องไม่ลืมว่าสังคมในเมืองเรายังมีการถือชั้นวรรณะถือชาติ ถือตระกูลกันอย่างรุนแรง' พระราชาบิดาทรงหยุดเพียงเท่านั้น คอยสังเกตกิริยาของข้าพเจ้าว่าจะมีความรู้สึกประการใด

ข้าพเจ้ายังคงนั่งเฉย แม้ปากจะมีได้พูด แต่ใจของข้าพเจ้าก็คิด คิดถึงตัวเองและวิมลมาน ยอดหญิงที่ซึ่งข้าพเจ้ารักอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ทำไมมนุษยจึงยอมตัวอยู่ภายใต้การจ้องจ้ำของสังคม ซึ่งมีแต่ความหลอกหลอนสับปลับและแปรผัน ทำไมมนุษยจึงยอมตัวเป็นทาสของสังคมจนแทบจะกระดิกกระเดี้ยตัวมิได้ จะทำอะไรจะคิดอะไรก็ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของสังคมไปเสียหมด สังคมจึงกลายเป็นเครื่องจ้องจ้ำชนิดหนึ่ง ที่มนุษยซึ่งสำคัญตัวว่าเจริญแล้ว ช่วยกันสร้างขึ้น เพื่อผูกพันมัดตัวเองให้อึดอึดรำคาญ มนุษย์ยิ่งเจริญขึ้น ก็ดูเหมือนจะมีเสรีภาพน้อยลงทั้งทางกายและทางใจ ดูๆ แล้วความสะดวกสบาย และเสรีภาพของมนุษยจะสู้อัตว์ดิรัจฉานบางประเภทมิได้ มันมีเสรีภาพที่จะทำอะไรตามใจชอบอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่นฝูงวิหคนกกา มนุษย์เราเจริญกว่าสัตว์ ตามที่มนุษยเราเองชอบพูด

กัน แต่ดูเหมือนพวกเราจะมีความสุขน้อยกว่าสัตว์ ภาวะใหญ่ที่ต้องแบกไว้ คือเรื่องกาม เรื่องกิน และเรื่องเกียรตินั้น เป็นภาระหนักอึ้งของมนุษยชาติ สัตว์ดิรัจฉานตัดไปได้อย่างหนึ่งคือเรื่องเกียรติ คงเหลือแต่เรื่องกามและเรื่องกิน นักพรตอย่างท่านนี้ตัดไปได้อีกอย่างคือเรื่องกาม คงเหลือแต่เรื่องกินอย่างเดียว ปลดภาระไปได้อีกมาก และการกินอย่างนักพรตกับการกินอย่างผู้บริโภคมกาก็ดูเหมือนจะมีข้อที่แตกต่างกันไป ผู้บริโภคมกและยังหนาแน่นอยู่ด้วยความรู้สึกทางโลกียวิสัย เมื่อกิน บางทีก็กินเพื่อย้วยุ่กามให้กำเริบ และต้องกินอย่างมีเกียรติ กินให้สมเกียรติ มิใช่กินเพียงเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสมณะ ความจริงร่างกายคนเรามีได้ต้องการอาหารอะไรมากนัก เมื่อหิวร่างกายก็ต้องการอาหารเพียงเพื่อบำบัดความหิวเท่านั้น แต่เมื่อมีเกียรติเข้ามาบวกด้วย จึงกลายเป็นเรื่องกินอย่างเกียรติยศ และแล้วก็มีภาระตามมาอย่างหนักหน่วง คนจำนวนมากเบื่อบริการนี้ แต่จำต้องทำเหมือนโคหรือควายซึ่งเหนื่อยหน่ายต่อแอกและไถ แต่จำใจต้องลากมันไป ลากมันไป อนิจจา

เมื่อเห็นข้าพเจ้านั่งอยู่นาน พระราชาบิดาจึงตรัสขึ้น เหมือนทรงทราบถึงความคิดของข้าพเจ้าว่า

‘ลูกรัก สังคมเป็นปัญหาใหญ่และเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อลูกยังอยู่ในสังคม ลูกก็ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสังคม แม้ระเบียบแบบแผนนั้น บางอย่างเราจะรู้สึกว่าไม่เห็นจำเป็นเลย แต่เมื่อสังคมยอมรับปฏิบัติกันเสียแล้ว เราก็ต้องทำ ทั้งๆ ที่ไม่อยากจะทำ “พ่อเองเป็นกษัตริย์ เป็นใหญ่ในหมู่ชนแห่งแคว้นปัญจาละนี้ แต่พ่อก็ยังต้องง้อสังคม ทั้งๆ พ่อก็มีอิสระที่จะทำอะไรหรือไม่ทำอะไร

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘อีกอย่างหนึ่ง เดิมทีมนุษย์เราก็อยู่กันอย่างสัตว์ป่าต่างๆ ไป แต่เมื่อกาลเวลาล่วงมา มนุษย์รู้จักกันอยู่กันเป็นหมู่เหล่า รู้จักเปลี่ยนแปลงแก้ไขสภาพเดิมมาสู่สภาพใหม่อยู่เรื่อยๆ การจัดระเบียบสังคมขึ้นนั้น เดิมทีก็เพื่อความจำเป็นระเบียบเรียบร้อยสำหรับหมู่นั้น คณะนั้น และการวางกฎเกณฑ์ของสังคมขึ้น ก็เพื่อป้องกันมิให้คนเอารัดเอาเปรียบกัน เพื่อมิให้ปลาใหญ่กินปลาเล็ก สัตว์ใหญ่รังแกสัตว์เล็ก อย่างพ่อนี้ถ้าเปรียบด้วยปลา พ่อก็เป็นปลาใหญ่ที่สุดในหนองนี้ และเป็นสัตว์ใหญ่ที่สุดในป่านี้ พ่อมีอำนาจสั่งประหารชีวิตคนได้โดยไม่มีใครกล้าขัดแย้ง แต่พ่อก็ไม่กล้าทำอย่างนั้น ใครทำผิด เรามีคณะผู้พิพากษาพิจารณาความผิด เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแถลงเรื่องของตนซึ่งอาจถูกใส่ความก็ได้

เกียรติของหมู่คณะหรือของสังคมนั้น อยู่ที่ความมีระเบียบ ลูกจะสังเกตเห็นอย่างหนึ่งว่า หมูใด คณะใดไม่มีระเบียบ หมูนั้น คณะนั้นก็ไร้เกียรติ การจัดระบบสังคมก็เพื่อความมีระเบียบ และระเบียบทำให้งามนำดูน่าชม แตกต่างจากสัตว์ดิรัจฉาน

ครอบครัวเป็นรากฐานของสังคม เป็นรากฐานของประเทศ การปรับปรุงสังคมจึงต้องตั้งต้นไปจากครอบครัว ถ้าสภาพของครอบครัวคลอนแคลนเสียแล้ว ก็เหมือนเรือซึ่งมีรูรั่วมากมาย จะแล่นไปไกลได้สักเท่าใด แม้จะประดับประดาธงทิว ตกแต่งอย่างสวยงามแต่เพียงหลอกตาเท่านั้น คนในเรืออลเวงร่วนวายอยู่ตลอดเวลา จะหาความสุขได้อย่างไร

ในครอบครัวแต่ละครอบครัว แม่บ้านหรือภรรยามีความสำคัญอย่างยิ่งยวด มีภรรยาดีเป็นศรีแก่บ้านเรือนและลูกหลาน มี

ภรรยาไม่ดีเหมือนนำขยะมูลฝอยมากองไว้ในบ้าน ลูกต้องคิดว่า สตรีที่จะมาร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูกนั้น มิได้เป็นเพียงแต่เพียงชญาของลูกอย่างเดียว แต่เขาจะต้องเป็นแม่ของลูกเราด้วย ลูกที่มีแม่ดี มีสง่าราศี เป็นโชคติของเด็กอย่างล้นเหลือ ลูกที่มีแม่ไม่ดี ไม่สมศักดิ์ศรีแห่งสกุล เป็นการทรمانจิตใจลูกในอนาคตให้บอบช้ำ'

พระบิดาตรัสเพียงเท่านั้นแล้วก็หยุดอยู่ ดูเหมือนพระองค์มีประสงค์จะให้ข้าพเจ้าพูดบ้าง ข้าพเจ้าไม่มีอะไรจะพูด เพราะไม่สนใจกับผู้หญิงที่พระบิดาตรัสนั้นเลย แต่ก็อดถามไม่ได้ว่า

'เสด็จพ่อจะให้หม่อมฉันอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงองค์ใด?'
ข้าพเจ้าคิดว่าคงจะเป็นเจ้าหญิงองค์ใดองค์หนึ่งในห้าสตีนาปุรนครนี้

'เจ้าหญิงจุฬารัตน์ แห่งสาครนคร แคว้นมัททะ' พระราชบิดาตรัสอย่างภาคภูมิใจพระทัย

ความจริงก็เป็นเรื่องน่าภาคภูมิใจอยู่นะท่าน เจ้าหญิงแห่งแคว้นมัททะได้รับความนิยมยกย่องอย่างสูงยิ่งว่างามที่สุดในชมพูทวีปจนถึงกับชัตติยนารีแห่งแคว้นนี้มักจะมีนามว่า มัทที หรือมัทธีอยู่เสมอ แทนที่จะมีพระนามเฉพาะพระองค์ แต่กลับเฉลิมพระนามตามชื่อแคว้น เพื่อให้เป็นที่รู้ว่าเจ้าหญิงผู้มีพระนามว่ามัทธีนั้น มาจากแคว้นมัททะ เป็นถิ่นคนงามอย่างแท้จริงเหมือนม้าซึ่งมาจากแคว้นกัมโพชะ ก็เป็นที่เชื่อถือได้ว่าต้องเป็นพันธุ์มาดี และผ้าซึ่งมาจากแคว้นกาสิ ซึ่งเรียกว่ากาสิกพัสเตอร์ จะได้ใช้ก็เพราะคนชั้นสูง มีฐานะร่ำรวยเท่านั้น

และแล้วสมเด็จพระราชบิดาได้นำพระราชสาสน์การติดต่อระหว่างพระองค์และพระเจ้ากรุงสาครละให้ข้าพเจ้าดู ใจความสำคัญ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ในพระราชสาสน์หลายฉบับ ก็คือเรื่องเจ้าหญิงจุฬารัตน์และข้าพเจ้า เมื่ออ่านพระราชสาสน์แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นพระทัยในความปรารถนาดีแห่งสมเด็จพระราชบิดาที่มีต่อข้าพเจ้า อนึ่งเล่า พระเจ้ากรุงสาละก็มิใช่ใครอื่น คือพระสหายสนิทแห่งพระชนกนาถของข้าพเจ้าเอง ท่านทั้งสองได้เจรจาทกลงกันเรียบร้อยแล้ว ใน การที่จะให้ข้าพเจ้าและเจ้าหญิงจุฬารัตน์อภิเษกสมรสกัน

‘ลูกรัก’ พระบิดาตรัสในที่สุด ‘เชื่อพ่อเถอะ ลูกควรจะทำ อภิเษกกับเจ้าหญิงจุฬารัตน์ เพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องเหมาะสม แห่งราชบัลลังก์หัสตินาปุระต่อไปภายหน้า และลูกทั้งสอง คือหมายถึง หลานจุฬารัตน์ด้วย จะเป็นเสมือนฉัตรแก้วแห่งแคว้นมัทตะและ ปัญจาละ แต่ไม่เป็นไร ยังมีเวลาอยู่อีก ลูกไปคิดเสียให้ดี’

ข้าพเจ้าออกจากที่เฝ้าด้วยความรู้สึกที่บอกไม่ถูก ฝ่ายหนึ่ง ข้าพเจ้ารัก อีกฝ่ายหนึ่งข้าพเจ้าต้องกตัญญู สมเด็จพระราชบิดานั้น ข้าพเจ้ารักด้วยและกตัญญูด้วย ส่วนวิมลมานข้าพเจ้าทั้งรักและ สงสารยิ่ง นึกถึงว่าข้าพเจ้าจะต้องอภิเษกกับเจ้าหญิงจุฬารัตน์ด้วย แล้ว ก็ให้รู้สึกสงสารจับใจ ดวงใจของเธอจะต้องชอกช้ำระบมสัก เพียงใดหนอ ข้าพเจ้าคิดว่า ถึงเวลาแล้วที่ข้าพเจ้าจะบอกความจริง แก่นางเสยที ดังนั้น เย็นวันนั้นเอง ข้าพเจ้าคงปลอมเป็นสุรนนทะ มหาดเล็กไปบ้านช่างทอง และได้พบนางผู้มีนัยน์ตาคมแต่หวาน มี ใบหน้าเอิบอิม น่ารัก น่าถนอมอยู่เสมอ

เราคงไปสนทนากันที่สวนหลังบ้าน และที่ม้าหินอ่อนริมสระ นั้นเอง ข้าพเจ้ามีอาการตรองอย่างลึกซึ้ง ไม่รำเริงเหมือนอย่างเคย นางเห็นอาการดั่งนั้น จึงถามว่า

‘สุรนนทะ ท่านมีเรื่องเดือดร้อนอะไรหรือ จึงดูหม่นหมอง ไม่สดชื่นเหมือนที่เคยเป็น?’

แทนที่จะตอบคำถามของนาง ข้าพเจ้ากลับถามว่า

‘ที่รัก ถ้าข้าพเจ้ามีฐานะเปลี่ยนแปลงไป ท่านจะรักข้าพเจ้า อยู่หรือ?’

นางตอบให้ข้าพเจ้าชื่นใจว่า ‘ไม่ว่าท่านจะเป็นเศรษฐี หรือ คนยาก จะเป็นคนวรรณะตระกูลใด ข้าพเจ้าก็คงรักท่านอย่างเดิม ข้าพเจ้ามิได้รักท่านตรงที่ท่านเป็นอะไรอื่น แต่รักตรงที่ท่านเป็น สุรนนทะต่างหาก’

ฟังดูซีท่าน เธอผู้นี้ชอบพูดสั้นๆ แต่มีความหมายกินใจยิ่งนัก ‘มิได้รักท่านตรงที่ท่านเป็นอะไรอื่น แต่รักตรงที่ท่านเป็นสุรนนทะ ต่างหาก’ ช่างเป็นถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานและนุ่มนวลเสียนี้ กระจ่างไร ความสงสารและความเห็นใจประดังขึ้นมาเต็มอก แต่ในที่สุด เห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะปกปิดนางไว้ เพราะในไม่ช้านางจะต้องทราบเรื่องทั้งหมด ข้าพเจ้าจึงเล่าเรื่องทั้งสิ้นให้นางทราบ นาง ฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ ทีแรกๆ ดูเหมือนจะตื่นเต้นตกใจมาก แต่แล้วก็ ระวังไว้ได้ตามวิสัยแห่งสตรีที่มีความอดทนและมีจริยงาม

เธอลดตัวลงจากม้าหินอ่อน ทำความเคารพข้าพเจ้าเยี่ยง พลเมืองที่ดีจะพึงปฏิบัติต่อเจ้าชายของตน และไม่กล้าขึ้นมานั่งร่วม แท่นอีก ข้าพเจ้าต้องดึงแขนนางขึ้นมา พร้อมด้วยพูดว่า

‘ไหนบอกว่ารักข้าพเจ้าตรงที่เป็นสุรนนทะ มิใช่เพราะวรรณะ ตระกูลใด?’

พระอานนท์ พุทธอนุชา

‘แต่เวลานี้’ นางพุดงเยหน้ามองข้าพเจ้า มีน้ำตาเอ่อที่เข้าตา ทั้งสอง ‘พระองค์มิใช่สรุณันตะ แต่เป็นเจ้าชายจตุรงคพล รัชทายาท แห่งหัสตินาปุรนคร หม่อมฉันเป็นเป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาเท่านั้น หม่อมฉันไม่กล้าอาจเอื้อมั่งร่วมแทนกับพระองค์ ขอให้หม่อมฉัน เป็นพลเมืองที่ดีของพระองค์เถิด’

ข้าพเจ้าไม่ยอมปล่อยให้นาง และขอร้องวิงวอนให้นางนั่งบน ม้าหินอ่อนอย่างเดิม สนทนากันอย่างเดิม ต้องใช้เวลาวิงวอนเสีย นาน นางจึงยอม และข้าพเจ้าก็พุดปลอบใจนางว่า ถึงจะเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าคงจะรักนางไม่สร่างซา คนเดียวที่ข้าพเจ้าขอมอบหัวใจ ทั้งหมดไว้ให้คือนางนั่นเอง และข้าพเจ้าก็พุดเพิ่มเติมว่า

‘ที่รัก ความสุขของข้าพเจ้าทั้งหมดรวมอยู่ที่ท่าน ข้าพเจ้าจะ สุขหรือทุกข์ก็อยู่ที่ท่านแต่ผู้เดียว ถ้าท่านโกรธหรือเกลียดข้าพเจ้า เมื่อใด ข้าพเจ้าจะมีความสุขเมื่อนั้น ตราบใดที่ท่านยังรักข้าพเจ้า อยู่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าข้าพเจ้ามีความสุข สุขเพราะระลึกว่า ข้าพเจ้าเป็น คนรักของท่าน ไม่ว่าจะลำบากยากเข็ญหรือตกอยู่ ณ แห่งหนตำบล ไດ ข้าพเจ้าขอยึดเอาความรักของท่านเป็นที่พึ่งทางจิต ขอให้ ความรักของท่านเป็นเพื่อนใจของข้าพเจ้าอยู่ตลอดไป ข้าพเจ้าขอปฏิญาณ ว่าขอรักท่านแต่ผู้เดียว สำหรับดวงใจรักนั้น ข้าพเจ้าขอมอบให้ท่าน จนหมดสิ้น ถ้าข้าพเจ้าจะต้องอภิเษกสมรสกับผู้อื่น ก็ขอให้ท่าน เข้าใจว่า ข้าพเจ้าจำใจต้องทำ เพราะเกรงพระทัยพระชนกนาถผู้มี พระคุณล้นเกล้าต่อข้าพเจ้า หน้าที่นั้นข้าพเจ้าไม่ยากให้บกพร่อง ส่วนหัวใจเป็นสิทธิของข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว ข้าพเจ้าขอมอบดวงใจ ดวงนี้ไว้ในความคุ้มครองท่านด้วย’

๓๓

ไม่มีความสุขใด
เสมอด้วยความสงบ

๔๑๐

และแล้วข้าพเจ้าก็ขออนุญาตจับหัตถ์เบื้องขวาของนางชูขึ้นเสมอออก
ของข้าพเจ้า แสงอันเรืองอุไรของทินกรเมื่อจวนย่ำสนธยาเสด็จมา
กระทบมือนาง มองดูสะอาดสุกใสประดุจแผ่นทองคำ ข้าพเจ้าก็
ก้มลงจุมพิตเพียงแผ่วเบา ถ่ายปราณและความรู้สึกทั้งมวลลงบน
หลังหัตถ์และองค์ที่สวยงาม และได้นำหัตถ์นั้นมาวาง ณ อูระประเทศ
เบื้องซ้ายของข้าพเจ้า เป็นทำนองมอบหัวใจให้อยู่ในอ้อมมือของนาง
เป็นหัวใจที่แท้จริง และเต็มไปด้วยความรู้สึก ส่วนหัวใจที่ผู้อื่น
จะเอาไปนั้น เป็นหัวใจที่ตายซาก เหมือนกล้วยที่ยืนต้นตาย เมื่อถูก
ตัดเครือออกแล้ว

สาวน้อยได้ออนอ่อนผ่อนตาม คำพูดและอาการของข้าพเจ้าทำให้นางสงสารอย่างจับจิต ประดุจจอสรพิษงูเหลือมร้ายถูกมัดรัดกายด้วยโยกลัยตานี ก็ปลันนอนสงบนิ่ง จุดอ่อนของมวณาริอยู่ตรงที่ ถูกเว้าวอนด้วยคำหวาน วันเวลาที่จะคบกันอย่างนี้ เหลืออยู่น้อยเต็มทีแล้ว ความพลัดพรากจะมาถึงในไม่ช้า จึงตามใจข้าพเจ้าเหมือนเพศฆาตตามใจนักโทษประหารในวันสุดท้าย

ดังนั้น นางจึงเอียงศีรษะลงวางบนไหล่เบื้องซ้ายของข้าพเจ้าอย่างนุ่มนวล เหมือนพระพายกระพือพัดเมฆามากระทบไหล่เขาก็ปานกัน รสสัมผัสที่นุ่มนวลเย้ายวนให้เกิดความวาบหวามในดวงจิตแสดงฤทธิ์ออกมาเป็นการเคล้าเคลียอย่างถนอม ท่านอย่าฟังนึกโทษวิมลมานเลยว่าเป็นเหมือนหญิงใจง่าย ถ้าท่านเคยมีความรัก ท่านจะเห็นใจผู้ที่ตกอยู่ในห่วงรักรว่ากระวนกระวายสักปานใด

‘องค์ชาย’ นางพูด ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนได้ยินเสียงสะท้อนจากภูเขา ‘หม่อมฉันไม่มีหัวใจจะรักใคร่ได้อีกแล้ว นอกจากองค์ชายเพียงผู้เดียว ผู้เดียวเท่านั้น’

‘น้องหญิง’ ข้าพเจ้าพูด ‘ขอให้ข้าพเจ้าเรียกท่านว่าน้องหญิงเถิด เป็นคำที่ไพเราะนุ่มนวล ข้าพเจ้าขอสัญญาอีกครั้งว่า ข้าพเจ้าขอมอบดวงใจนี้ให้น้องหญิงเพียงผู้เดียว ความรักของข้าพเจ้าที่มีต่อน้องหญิงนั้นมากล้นเกินที่จะสรรหาคำใดมาพูดให้เหมือนความรู้สึกของดวงใจได้ ขอให้น้องหญิงรับทราบไว้ว่า ความรักทั้งหมดที่ข้าพเจ้ามีต่อสิ่งใดๆ ในโลกนี้ เมื่อนำมารวมกันแล้วยังไม่เท่าความรักที่ข้าพเจ้ามีต่อน้องหญิง ถ้าข้าพเจ้าจำต้องแต่งงานกับหญิงอื่น ก็เป็นเพราะความรู้สึกกตัญญู อยู่ในโอวาทของสมเด็จพระราชาธิบดี

พระอานนท์ พุทธอนุชา

ผู้มีพระคุณล้นเกล้า แต่ความรักข้าพเจ้าได้มอบให้น้องหญิงหมดแล้ว การแต่งงานจึงเป็นเพียงหน้าที่ ส่วนความปรารถนาแห่งดวงใจนั้น เป็นเรื่องที่ใครบังคับกันไม่ได้'

'ขอขอบพระคุณองค์ชาย ที่กรุณาประทานเกียรติให้หม่อมฉัน มากถึงปานนี้ ชาตินี้หม่อมฉันอาภัพอัปโชค สิ่งที่หม่อมฉันต้องการ มักไม่ค่อยได้ แต่สิ่งที่พยายามหลีกเลี่ยงนี้มักจะมีมาหาอยู่เสมอๆ เพียงได้สดับพระดำรัสขององค์ชายเท่านั้น หม่อมฉันก็ชื่นใจแล้ว อย่างน้อยเกิดมาชาติหนึ่งก็มีคนที่รักหม่อมฉันจริงๆ และผู้นั้นเป็นผู้สูงศักดิ์ต่อไปภายหน้าจะเป็นจอมคนในแผ่นดิน สำหรับความรักของหม่อมฉันที่มีต่อองค์ชายนั้นได้ขึ้นถึงที่สุด จะไม่ขึ้นและไม่ลดอีก คงจะรักษาอยู่ในระดับนี้ ความสุขของหม่อมฉันอยู่ที่ได้รักองค์ชาย และทราบว่าองค์ชายรักหม่อมฉันเหมือนกัน' นางพูดเท่านั้นแล้ว ก็ม้วนหน้านิ่งอยู่

'ความสุขของข้าพเจ้าก็อยู่ที่ได้รักน้องหญิง และทราบว่าน้องหญิงก็รักข้าพเจ้าตอบ ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไรอีกแล้ว รัชสมบัติในปฐพีมณฑลนี้รวมกันยังไม่มีค่าเท่าน้องหญิง ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาสิ่งใดๆ ที่ไม่มีน้องหญิงรวมอยู่ด้วย'

วิมลมานงยหน้าขึ้น แววแห่งปีติฉายออกมาจากใบหน้าและแววตาของนาง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมึนน้ำตาพร่างพรายอยู่ที่เบ้าตาทั้งสอง แต่ไม่ประหลาดเลยใช่ไหมท่าน ผู้หญิงนั่นดีใจก็ร้องไห้ เสียใจก็ร้องไห้ เหมือนผู้ชายส่วนใหญ่ดีใจก็ตีมือเมรัย เสียใจก็ตีมือสุราเลยไม่รู้ว่าเขาตีมือเพราะดีใจหรือเสียใจกันแน่ ทำงานเหนื่อยมาก ก็ตีมือสุรา อ้างว่าเพื่อบำบัดความระโหยให้ชาสร้าง เมื่อว่างมาก

เกินไปที่ดื่มสุรา โดยอ้างว่าไม่ทราบจะทำอะไร

ข้าพเจ้าประคองเธอให้ชลบลงที่แผ่นอก เหมือนเพื่อนกหรือแม่นกกางปีกออกปกป้องลูกน้อยซึ่งสิ้นสะท้านเพราะลมหนาว สาวน้อยธิดาช่างทองผู้มีนามว่าวิมลमानมีอาการเหมือนคนเริ่มเจ็บไข้ อย่างนี้เองตรุณีวัยกำดัดผู้ไม่เคยรู้สัมผัสเชิงชู้สาว เริ่มรู้สึกร้อนๆ หนาวๆ เมื่อถูกชม

‘ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ เรื่องของข้าพเจ้าถ้าจะเล่าให้ค่อนข้างละเอียด ท่านจะต้องทนฟังถึง ๒ หรือ ๓ คืน เวลานี้ก็จวนจะถึงกึ่งมัชฌิมยามแล้ว ข้าพเจ้าปรารถนาให้ท่านพักผ่อนบ้าง จึงขอเล่าอย่างรวบรัดว่าข้าพเจ้าและวิมลमानต่างสัญญาว่าจะรักกัน แม้จะครองกันแต่เพียงใจก็ตาม

ในที่สุดพิธีมงคลอภิเษกสมรสของข้าพเจ้ากับเจ้าหญิงจุฬารัตน์แห่งสาครนครก็มาถึง พิธีมหิพารพานว่าจะมีมหรสพทั่วแคว้น ปัญหาละ ประชาชนในชนบทมากมายเดินทางมาสู่นครหลวงหัสตินาปุระเพื่อชมพิธีอภิเษก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชมเจ้าหญิงจุฬารัตน์ผู้นามกระเดื่องว่างามเลิศปานนางฟ้า ธงทิวปลิวไสว มีไฟหลากสีห้อยย้อยระย้า ทุกถนนหนทางประดับประดาอย่างวิจิตรเพริศพราย มีเสียงชโยให้ร้องแสดงความยินดีปรีดาอยู่เป็นระยะๆ ความมั่งคั่งงามอำไพพรรณในวันอภิเษกสมรสของข้าพเจ้านั้น สุดที่จะนำมาพรรณนาได้ ขอให้ข้าพเจ้าเล่าข้ามไปเถิด แต่สิ่งหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าเล่าข้ามไม่ได้คือความสงสารและเห็นใจวิมลमान ในขณะที่คนทั้งหลายกำลังสนุกกันนั้น ใครเล่าจะซึมเศร้าและหงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวเท่าวิมลमान และข้าพเจ้าเองก็ไม่มีอารมณ์อันบรรเจิดเฉิดฉายเยี่ยง

พระอานนท์ พุทธอนุชา

คู่สมรสอื่นๆ แม้จะพยายามอำพรางกิริยาให้รำเรงสักเพียงใดก็ไม่สำเร็จ ท่านผู้บำเพ็ญตบะ ข้าพเจ้ามิได้ถือวิมลมานเป็นเพียงเพื่อนอารมณ์ แต่ข้าพเจ้าถือเธอเป็นเพื่อนใจ เมื่อขาดเธอเสียแล้ว จิตใจของข้าพเจ้าจะเป็นประการใด ขอให้ท่านได้โปรดตรองดูเถิด

เจ้าหญิงจุฬารัตน์เป็นสตรีที่สวयงามสมคำเลื่องลือ นอกจากนี้ยังมีพระอัธยาศัยงามน่ารัก แต่ความรักของข้าพเจ้าได้มอบให้ริดาช่างทองเกลี้ยงหัวใจเสียแล้ว ประกอบกับความสงสารที่คิดว่าเธอจะระทมเศร้าสักปานใด ในเหตุการณ์ครั้งนี้ด้วยแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าเห็นการเอาอกเอาใจของเจ้าหญิงจุฬารัตน์เป็นเรื่องรำคาญ ถ้าเจ้าหญิงจุฬารัตน์สนิทสนมกับข้าพเจ้าอย่างน้อย ข้าพเจ้าจะรักน้องคนนี้เป็นที่สุด รักอย่างน้อยนะท่าน

คนเราคบกันได้รักกันได้หลายฐานะ อย่างเพื่อนอย่างพี่อย่างน้อง ต้องคอยดูสังเกตดูให้ดีว่า เขาหยิบยื่นความสนิทสนมให้เราในฐานะใด ถ้าเขาหยิบยื่นความสนิทสนมให้เราในฐานะเพื่อน แล้วเราไปแสดงท่าทีแบบคนรักเข้า เขาอาจจะรังเกียจขึ้นมาทันที ความเป็นเพื่อนก็พลอยเสียไปด้วย หรือเขารักเรานับถือเราอย่างพี่อย่างน้อยก็ทำนองเดียวกัน แต่ทั้งนี้ข้าพเจ้ามิได้ปฏิเสธเรื่องการแปรสภาพของความรัก หมายความว่า ความรักอย่างเพื่อนอย่างญาติในขั้นต้นอาจจะแปรสภาพเป็นความรักอย่างคนรักในขั้นต่อมา เรื่องจะเป็นประการใด กิริยาที่แสดงออกเป็นเครื่องบ่งอย่างชัดเจนอยู่แล้ว ถ้าเขาต้องการจะคบกับเราในขอบเขตจำกัด เราก็อย่าแสดงอะไร อย่าทำอะไรให้เลยขอบเขตที่ฝ่ายหนึ่งต้องการ เพราะการทำเลยขอบเขตนั้นนอกจากจะก่อความรำคาญให้เขาแล้ว เมื่อหลายครั้งหลาย

หนเข้า เขาอาจจะเบื่อหน่ายและเกลียดชังเอาก็ได้ จึงกลายเป็นเรื่องไม่ยากพบ ไม่ยากเข้าใกล้ เพราะเกรงจะถูกเอาอกเอาใจ นำรำคาญ สุภาชิตมีอยู่ว่า “จงให้เท่าที่เขาต้องการ และจงทำเท่าที่เขาต้องการให้ทำ” เมื่อได้ความพอเหมาะพอดีทุกอย่างก็เรียบร้อย

ข้าพเจ้าอยู่ร่วมด้วยเจ้าหญิงจุฬารัตน์เป็นเวลา ๒ ปี ท่ามกลางความนิยมชมชื่นของสมเด็จพระราชบิดา และพระประยูรญาติ แต่ด้วยความหงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวของข้าพเจ้า เราไม่มีโอกาสหรือติดต่อกันเลย คราวนี้ผู้ใหญ่ก็เดือดร้อนอีก แต่ข้าพเจ้าไม่เดือดร้อน

วันหนึ่ง เมื่อตะวันบ่ายคล้อยไปมากแล้ว เราทั้งสอง หมายถึง เจ้าหญิงและข้าพเจ้าก้าวลงสู่อุทยาน เพื่อพักผ่อนและเดินเล่นเย็นๆ ใจ ในขณะที่เดินมาถึงพุ่มไม้แห่งหนึ่ง งามใหญ่เลื้อยออกมา เจ้าหญิงตกพระทัยมากจนสุดจะยับยั้ง เธอวิ่งหนีและบังเอิญพระขงหมี่ไปกระแทกเข้ากับแ่งหินก้อนหนึ่งซึ่งวางไว้เป็นรูปต่างๆ ประดับแอ่งน้ำในอุทยานเป็นบาดแผลเพียงเล็กน้อย พระโลหิตไหลซึมออกมา ข้าพเจ้าเข้าประคองนางและนำกลับไปสู่พระราชฐาน

ต่อมาบาดแผลเพียงเล็กน้อยค่อยขยายโตขึ้น แผลลึกลงไปๆ ทีละน้อย แพทย์หลวงพยายามรักษาเท่าไรก็ไม่หาย ความเจ็บปวดรวดร้าวเพิ่มทวีขึ้นทุกวัน ปากแผลเริ่มเขียวและขอบแผลแข็ง ความทุกข์ทรมานแห่งเจ้าหญิงจุฬารัตน์ ทำให้ข้าพเจ้าปวดร้าวใจไปด้วย วิมลมานทรახข่าวนี้วิตกกังวลยิ่งนัก เธอขออนุญาตเข้าเยี่ยมเจ้าหญิงด้วยความหวังโย ดุชิตาน้ำใจแห่งวิมลมานซึ่งข้าพเจ้ามอบความรักให้ เธอไม่ผูกพยาบาทแม้ในสตรีซึ่งมาแย่งคนรักของตน ในที่สุด

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เจ้าหญิงจุฬารัตน์ก็สิ้นพระชนม์ด้วยโรคนี้

การสิ้นพระชนม์ของเจ้าหญิงจุฬารัตน์ ก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ข้าพเจ้าอย่างมาก แม้ข้าพเจ้าจะมีได้รักพระนางอย่าง ที่รักวิมลมาน แต่ความสงสารในดวงจิตก็มีมากอยู่ ท่านเอ๋ย แม้แต่สุนัขที่มันจงรักภักดีต่อเรา เรายังอดสงสารมันมิได้ แล้วมนุษย์ที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติเมื่อมาจงรักภักดี เราจะไม่มีน้ำใจนึกถึงเขาบ้างเทียวหรือ ตลอดเวลาที่นางมีกำลังกายอ่อนลงๆ นั้น แว พระเนตรฉายแต่ความภักดีออกมาอย่างชัดเจน ข้าพเจ้าอยู่เฝ้าใกล้พระนางตลอดเวลา คอยปลอบพระทัย แต่พระนางก็ดูเหมือนจะทรงทราบดีว่า ความรักที่ข้าพเจ้ามีต่อพระนางนั้นน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับความรักและภักดีที่พระนางมีต่อข้าพเจ้า พระนางพร่ำรำพันถึงแต่ชื่อของข้าพเจ้าเสมือนเป็นเทพเจ้าประจำองค์ อนิจจา จุฬารัตน์ ถ้าเธอมาก่อนวิมลมาน เธอจะได้รับความรักจากข้าพเจ้ามิใช่น้อย แต่เธอเข้ามาเมื่อหัวใจของข้าพเจ้าไม่ว่างเสียแล้ว

๔๑๗

เวลาล่วงไป ๖ เดือน ข้าพเจ้ากราบทูลสมเด็จพระราชบิดา เพื่อขอพระบรมราชานุมัติทำการอภิเษกสมรสกับวิมลมาน พระองค์ทรงอนุญาตแม้จะไม่สู้จะเต็มพระทัยนักก็ตาม ตลอดระยะเวลา ๒ ปีที่ผ่านมา ข้าพเจ้าและวิมลมานมิได้พบกันเลย แต่ความรักของเรายังคงแนบสนิทดังเดิม เมื่อเจ้าหญิงจุฬารัตน์สิ้นพระชนม์แล้ว ข้าพเจ้าและวิมลมานจึงได้พบกัน ความสดชื่นกลับมาสูดวงใจของเราทั้งสองอีกครั้งหนึ่ง เรามิได้ตั้งใจในการจากไปของเจ้าหญิงจุฬารัตน์ แต่เราก็พอใจที่ได้มีโอกาสมาคบกันอย่างที่เคยมา

ระยะเวลา ๒ ปีเศษ ทำให้วิมลมานเป็นผู้ใหญ่ขึ้น และเคร่งขรึมลงมาก ไม่ร่าเริงเหมือนก่อน แต่ยังคงอ่อนหวานนุ่มนวลอย่างเดิม

เมื่อวิมลมานเข้าอยู่ในพระราชวังแล้วโดยพระบรมราชานุมัติของสมเด็จพระราชบิดา สถาปนาให้เธอเป็นเจ้าหญิงวิมลมาน รู้สึกเธอมีความสุขขึ้น และสดใสยิ่งขึ้น แต่เรื่องหนึ่งซึ่งทำความลำบากใจแก่ข้าพเจ้าอยู่เสมอ คือการประชดประชันกระทบกระทั่งเสียดสีจากพระญาติบางพระองค์ ซึ่งยังคงฝังพระทัยแน่นอยู่กับเรื่องเชื้อสายสกุลวงศ์

เนื่องจากวิมลมานมาอยู่ในพระราชวังเสียนาน เสวยแต่ของซึ่งคุ้นแต่กับลิ้นของชาววัง บางครั้งจึงอยากเสวยอาหารซึ่งปรุงอย่างธรรมดาเหมือนอย่างที่เคยเสวยเมื่ออยู่บ้านช่างทองบ้าง ก็สังคนห้องเครื่องให้ปรุงอย่างที่เราปรารถนา พร้อมทั้งบอกวิธีไปให้เสร็จเมื่อต่อหน้าเขาก็รับคำและเคารพนบนอบดี แต่พอลับหลังจึงแอบเอาไปซุบซิบนินทากันว่าเป็นชาติไพร่ ปรุงอาหารให้กินดี ๆ ก็ไม่อยากกิน อยากกินของเหลว ๆ คนชาติไพร่จะยกขึ้นมาอย่างไรก็ไม่วายดี้นรลงไปหาที่ต่ำอีก พุดไปต่่าว่าเสียดสีไป พร้อมด้วยออกนามเจ้าหญิงอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า

บังเอิญวันหนึ่ง ขณะที่คนห้องเครื่องกำลังพุดกันอยู่นั้น ข้าพเจ้าและวิมลมานมีกิจธุระบางอย่างที่จะต้องเดินผ่านทางห้องเครื่องไป ได้ยินเสียงนั้นอย่างชัดเจน ข้าพเจ้าถึงกับตกตะลึงไม่นึกว่าจะได้ยินคำพุดอย่างนี้จากคนห้องเครื่อง วิมลมานแม้ริมฝีปากแน่น เหมือนจะข่มความรู้สึกเร้าร้อนให้จมหายลงไป ข้าพเจ้าเรียก

พระอานนท์ พุทธอนุชา

คนห้องเครื่องออกมาพบ และสั่งให้ทำอาหารอย่างที่วิมลมานสั่ง ให้ข้าพเจ้าเป็นเวลา ๗ วัน และทุกๆ มื้อด้วย

วิมลมานเดินต่อไปไม่ไหว จึงกลับเข้าห้องด้วยดวงใจที่เต็มไปด้วยโทมนัส เธอฟูปลงที่หมอนและร้องไห้ เพื่อนที่ปลอบใจผู้หญิงได้เสมอ เมื่อประสบทุกข์โทมนัสอย่างรุนแรงคือน้ำตา ข้าพเจ้าปลอบเธอ ขอร้องเธอไม่ให้ถือคำพูดพล่อยๆ ของหญิงพวกนั้น

‘หม่อมฉันอยากกลับไปอยู่บ้าน จะอย่างไรๆ มันก็เคยให้ความสุขแก่หม่อมฉันมาตั้งแต่น้อยคุ่มใหญ่ ถ้าหม่อมฉันรักพระองค์น้อยกว่านี้ หม่อมฉันคงไม่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างนี้ สิ่งเดียวที่คอยปลอบใจหม่อมฉันให้มีความสุขอยู่บ้าง คือความรักความถนอมของพระองค์ ความรักมันให้ความทรมานทั้งสมหวังและผิดหวัง เมื่อความรักสมหวังแล้ว เรื่องก็น่าจะจบ แต่เรื่องของโลกช่างมากเสียจริงๆ’ นางพูดด้วยเสียงสะอื้น

‘อดทนหน่อย ที่รัก’ ข้าพเจ้าพูดปลอบโยน ‘โอกาสแห่งความสุขอย่างแท้จริงของเราทั้ง ๒ คน คงมีสักวันหนึ่งเป็นแน่แท้ ความรักมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวของมัน เรายึดมั่นในความรัก และรักษาความสุจริตไว้ แล้วมันจะค่อยๆ ทำลายอุปสรรคสิ่งกีดขวางไปได้เอง’

อีก ๒ ปีที่ข้าพเจ้าอภิเษกสมรสกับวิมลมาน แต่ไม่ปรากฏร่องรอยว่าจะมีโอรสหรือธิดาเลย คราวนี้ข้าพเจ้าเดือดร้อนกังวลมาก วิมลมานก็เดือดร้อนไม่น้อยกว่าข้าพเจ้า สมเด็จพระราชบิดาก็เร่งเร้าอยู่เสมอ ว่าถ้าวิมลมานไม่สามารถมีโอรสได้ ก็จะหาสตรีอื่นมาให้ข้าพเจ้าเพื่อมีโอรสสืบสันตติวงศ์ แต่พออย่างเข้าปีที่ ๓

วิมลมานก็ตั้งครรภ์ นำปีติปราโมชมาให้ข้าพเจ้าอย่างใหญ่หลวง พวกเราส่วนใหญ่ยังเชื่อกันอยู่ว่า ผู้ไม่มีบุตร เมื่อตายแล้วจะต้องตกนรกขุมปุตตะ ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญพรตในเรื่องนี้ ท่านหรือศาสดาของท่านมีความคิดอย่างไร?”

“ดูก่อนราชกุมาร” อานนทก์กล่าวตอบ “บุคคลบางพวกเดือดร้อนเพราะว่าไม่มีบุตร บางพวกเดือดร้อนเพราะมีบุตรมากเกินไป บางพวกถือว่าผู้มีบุตรย่อมได้รับความบันเทิงรื่นเริงใจเพราะบุตร ผู้มีโคย่อมได้รับความบันเทิงเพราะโค บุคคลจะบันเทิงได้ก็เพราะมีสิ่งยึดถือ เมื่อไม่มีสิ่งยึดถือ ความบันเทิงรื่นเริงใจก็ไม่มี แต่พระศาสดาของข้าพเจ้าตรัสว่า

‘ผู้มีบุตรย่อมเศร้าโศกเพราะบุตร

ผู้มีโคย่อมเศร้าโศกเพราะโค

บุคคลย่อมเศร้าโศกเพราะมีสิ่งยึดมั่นถือมั่น

เมื่อปล่อยวางได้แล้วไม่ยึดมั่นถือมั่น ความทุกข์ก็ไม่มี ความโศกก็สิ้นสูญ”

พระอานนทก์กล่าวจบ พระราชกุมารจตุรงคพลมีพระพักตร์ตรองอยู่ครู่หนึ่ง แล้วเล่าต่อไปว่า

“ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ เมื่อวิมลมานมีครรภ์ได้ ๗ เดือน เธอสุบินนิมิตประหลาด คือสุบินว่าเธอได้เสวยแผ่นดินในแคว้นปัญจาละและแคว้นใกล้เคียงหมดสิ้น ถึงกระนั้นก็ยังไม่อิ่ม ยังอยากเสวยอีก โหราจารย์ทำนายว่าพระนางจะมีโอรสเป็นชาย และโอรสนั้นประสูติมาเพื่อจะเผาผลาญแผ่นดินให้วอดวาย แต่มีวิธีแก้อยู่อย่างหนึ่งคือให้พระนางไปประสูติในป่าใกล้แม่น้ำ คือป่านั้นจะต้อง

อยู่ริมแม่น้ำด้วย

สมเด็จพระราชบิดาทรงทราบข่าวนี้ด้วยความหนักพระทัย แต่ทรงให้ปฏิบัติตามที่โหราจารย์ทำนาย ประการหนึ่งอยู่ที่พระองค์ไม่สู้จะโปรดวิมลมานเป็นทุนอยู่แล้ว คราวนี้ข่าวก็แพร่สะพัดไปว่า วิมลมานเป็นกาลีบ้านกาลีเมือง จะมีโอรสมาเผาผลาญแผ่นดิน ทั้งนี้เทวดาประจำเศวตฉัตรคงจะลงโทษเพราะวิมลมานไม่มีเลือด กษัตริย์ เป็นหญิงธรรมดา เมื่อวิมลมานจำต้องออกจากพระนคร ไปอยู่ป่า ข้าพเจ้าก็ต้องไปด้วย ข้าพเจ้าออกมาสำรวจสถานที่ และพอใจที่ซึ่งท่านและข้าพเจ้ากำลังอาศัยอยู่เวลานี้ มหาเด็กลูกของ ข้าพเจ้าผู้จงรักภักดีได้ช่วยกันปลูกสร้างกระท่อมและแผ้วถางทาง พอสบาย วิมลมานรู้สึกมีความสุขมากขึ้น เมื่อมาอยู่ในป่าเสียได้

เมื่อวิมลมานประสูติพระโอรสแล้ว เรื่องจึงแจ่มแจ้งขึ้นว่า เรื่องที่โหราทำนายว่าลูกของข้าพเจ้าจะเกิดมาเพื่อเผาผลาญแผ่นดิน นั้น เป็นเรื่องการยุงของผู้ซึ่งเกลียดชังวิมลมานอย่างที่สุด และให้ สิบบนโหราจารย์อย่างมาก สมเด็จพระราชบิดารับสั่งว่าเมื่อประสูติ แล้วให้เสด็จกลับพระนคร แต่ทั้งข้าพเจ้าและวิมลมานตกลงใจจะไม่กลับเสียแล้ว เราพอใจด้วยความสุขอย่างสงบในป่านี้ ข้าพเจ้าเคย พบฤๅษีผู้สำเร็จวิชาชั้นสูง สามารถดูอนาคตได้เหมือนมองเห็นภาพ ในกระจกใส และเล่าเรื่องสุบินนิมิตของวิมลมานให้ท่านทราบ ท่าน พูดยุ่ความจริงจะกลับตรงกันข้ามกับที่โหราทำนาย คือลูกชายของ ข้าพเจ้าจะเป็นใหญ่เป็นโตในกาลภายหน้า จะนำความรุ่งเรืองมาสู่ แคว้นปัญจาละและแคว้นใกล้เคียง โดยวิธีซึ่งไม่เคยมีกษัตริย์องค์ ใดเคยทำมาก่อนเลย”

“ข้าแต่ท่านผู้บำเพ็ญตบะ” พระราชกุมารตรัส “ข้าพเจ้าเบื่อพระนครหลวง เบื่อความวุ่นวาย สับปลับของสังคม ความแก่งแย่ง แข่งดีและใส่ร้ายป้ายสีในสังคม ซึ่งมุ่งมั่นแต่จะแสวงหาประโยชน์ของตน โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของใครอื่นเลย ข้าพเจ้าถือเป็นโชคของชีวิตอย่างใหญ่หลวงที่ได้อาศัยอยู่ ณ ที่นี้ ข้าพเจ้ามีความสุข เพราะไม่ต้องเป็นทาสของใคร เป็นอิสระอย่างแท้จริง มีอีกหลายแห่งหลายมุมที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะเล่าสู่ท่านฟัง แต่เวลากील่วงเลยมาแล้ว ข้าพเจ้าใคร่จะฟังโอวาทจากท่านผู้ทรงศีลพอเป็นมงคลแก่โสต และเป็นอารมณ์ประทับใจ” พระราชกุมารตรัสดังนี้แล้วประทับเฉยอยู่

ปลายมัจฉิมยามแล้ว แสงจันทร์สลัวส่องเข้ามาทางหน้าต่าง มองออกไปภายนอกเห็นเงาไม้ซึ่งอยู่ไกลตะคุ่มๆ เสียงไก่ป่าขันเจื้อยแจ้ววิเวกวังเวง เสียงน้ำค้างตกถูกใบไม้ เมื่อพระพายพัดผ่านเป็นครั้งคราวดังเปาะๆ พระพุทธอนุชาผู้ประเสริฐกระชับอุตตราสงค์ให้แนบกายแล้วกล่าวว่า

“ราชกุมาร พระศาสดาของข้าพเจ้าตรัสไว้ว่า ‘ไม่มีความสุขใดเสมอด้วยความสงบ’ ความสุขชนิดนี้สามารถหาได้ในตัวเราเอง トラบใดที่มนุษย์ยังวิ่งวุ่นแสวงหาความสุขจากที่อื่น เขาจะไม่พบความสุขที่แท้จริงเลย มนุษย์ได้สรรค์สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้น เพื่อล่อให้ตัวเองวิ่งตาม แต่ก็ตามไม่เคยทัน การแสวงหาความสุขโดยปล่อยให้ไหลเลื่อนไปตามอารมณ์ที่ปรารถนานั้น เป็นการลงทุนที่มีผลไม่คุ้มเหนื่อย เหมือนบุคคลลงทุนวิดน้ำในบึงใหญ่เพื่อต้องการปลาเล็กๆ เพียงตัวเดียว มนุษย์ส่วนใหญ่มัววุ่นวายอยู่กับเรื่องกาม

พระอานนท์ พุทธอนุชา

เรื่องกิน และเรื่องเกียรติ จนลืมนึกถึงสิ่งหนึ่งซึ่งสามารถให้ความสุขแก่คนได้ตลอดเวลา สิ่งนั้นคือดวงจิตที่ผ่องแผ้ว เรื่องกามเป็นเรื่องที่ต้องดิ้นรน เรื่องกินเป็นเรื่องที่ต้องแสวงหา และเรื่องเกียรติเป็นเรื่องที่ต้องแบกไว้ เมื่อมีเกียรติมากขึ้น ภาระที่จะต้องแบกเกียรติเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งของมนุษย์ผู้หลงว่าตนเจริญแล้ว ในหมู่ชนที่เพ่งมองแต่ความเจริญทางด้านวัตถุนี้ จิตใจของเขาเร่าร้อนอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยประสบความสงบเย็นเลย เขายินดีที่จะมอบตัวให้จมอยู่ในคาวของโลกลอยอย่างหลับหูหลับตา เขาพากันบ่นว่าหนักและเหน็ดเหนื่อย พร้อมๆ กันนั้น เขาได้แบกก้อนหินวิ่งไปบนถนนแห่งชีวิตอย่างไม่รู้จักวาง ราชกุมารเอ๋ย คนในโลกส่วนใหญ่เต็มไปด้วยความกัลปกลอกและหลอกหลวง หาความจริงไม่ค่อยได้ แม้แต่ในการนับถือศาสนา

ด้วยอาการดังกล่าวนี้ โลกจึงเป็นเสมือนระงมอยู่ด้วยพิษไข้ อันเรื่อรังตลอดเวลา ภายในอาคารที่มึนหมึมา ประดู่ปราสาทแห่งกษัตริย์ มีลมพัดเย็นสบาย แต่สถานที่เหล่านั้นมักบรรจุกเต็มไปด้วยคนซึ่งมีจิตใจเร่าร้อนเป็นไฟอยู่เป็นอันมาก ภาวะอย่างนั้นจะมีความสุขผู้ผู้มิได้สนใจสงบอยู่ใครไม่ได้เลย ราชกุมาร การแสวงหาทางออกอย่างทำนนี่เป็นเรื่องประเสริฐแท้ การแย่งกันเป็นใหญ่เป็นโตนั้น ในที่สุดทุกคนก็รู้เองว่าเหมือนแย่งกันเข้าไปกอดกองไฟ มีแต่ความรู้ร้อนกระวนกระวาย เสนาบดีตีมน้ำด้วยภาชนะทองคำ กับคนจนๆ ตีมน้ำด้วยภาชนะที่ทำด้วยกะลามะพร้าว เมื่อมีความพอใจย่อมมีความสุขเท่ากัน ความจริงมันอยู่ที่คุณภาพของน้ำ ไม่ใช่คุณภาพของภาชนะ นี่เป็นข้อยืนยันว่า ความสุขนั้นอยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็น

สำคัญ อย่างท่านอยู่ที่นี่มีความพอใจ แม้กระท่อมจะมุงด้วยใบไม้ ท่านก็มีความสุขกว่าอยู่ในพระราชฐานอันโอ่อ่า แน่นนอนทีเดียว คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นมิใช่คนใหญ่คนโต แต่เป็นคนที่มีรู้สึกว่าชีวิตของตนมีความสุขสงบเยือกเย็น ปราศจากความเร่าร้อน กระวนกระวาย ราชกุมาร ท่านลองเลือกดูเถิดจะเอาอย่างไรหน คือคนพวกหนึ่งต่ำต้อยกว่าแต่มีความสุขมากกว่า อีกพวกหนึ่งยิ่งใหญ่กว่าแต่มีความสุขน้อยกว่า”

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าต้องเลือกเอาประการแรก คือต่ำต้อยกว่าแต่มีความสุขมากกว่า”

“ราชกุมาร ลากและยศนั้นเป็นเหยื่อของโลกที่น้อยคนนักจะสละและวางได้หรือได้แล้วจะไม่เมา จึงมีเรื่องแย่งลากแย่งยศกันอยู่เสมอ เหมือนปลาที่แย่งเหยื่อกันกิน ไก่ที่แย่งไส้เดือนกัน แล้วจิกต่อกันทำลายกันจนพินาศกันไปทั้ง ๒ ฝ่ายน่าสังเวชสลดจิตยิ่งนัก ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ลดความโลภลง มีการเผื่อแผ่เจือจาน โอบอ้อมอารี ถ้าเขาลดโทสะลง มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน และลดโมหะลง ไม่หลงมงาย ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาและดำเนินชีวิต โลกนี้จะน่าอยู่ยิ่งกว่า แต่ช่างเขาเถิด หน้าที่โดยตรงและเร่งด่วนของเราคือ ลดความโลภ ความโกรธ และความหลงของเราเองให้น้อยลง แล้วจะประสบความสำเร็จความเยือกเย็นขึ้นมาก เหมือนคนลดไข้ได้มากเท่าใด ความสบายกายก็มีมากขึ้นเท่านั้น”

ขณะนั้นสตรีผู้หนึ่งเดินมาหน้ากระท่อม เธอจูงมือเด็กน้อยคนหนึ่งมาด้วย เข้ามาใกล้และนมัสการพระพุทธอนุชา พระราชกุมารจตุรงคพลจึงแนะนำขึ้นว่า

พระอานนท์ พุทธอนุชา

“ท่านผู้บำเพ็ญตบะ นี่คือวิมลมานภรรยาของข้าพเจ้า และนี่คือบุตรน้อยของข้าพเจ้า” ทั้งสองนมัสการพระอานนท์อีกครั้งหนึ่ง เจ้าชายจึงตรัสถามต่อไปว่า “ท่านผู้เจริญ นามและประวัติความเป็นมาแห่งข้าพเจ้า ท่านก็ได้ทราบตลอดแล้ว ทำใ้ฉันทราบได้ว่าข้าพเจ้าจะได้ทราบนามของท่านบ้าง สำหรับเรื่องราวของท่าน ถ้าท่านยังไม่รีบจาริกไปที่อื่น ข้าพเจ้าคงได้ฟังในวันพรุ่งนี้”

“ราชกุมาร อาตมาภาพมีนามว่า ‘พระอานนท์’ อนุชาแห่งพระมหาสมณโคตมศากยมุณี ออกบวชจากศากยตระกูล”

พระราชกุมารและวิมลมานแสดงอาการตื่นเต็นยินดีเป็นอย่างยิ่ง ก็มลงกราบอีกครั้งหนึ่งแล้วตรัสว่า “ท่านผู้ประเสริฐ เป็นลาภและเป็นมงคลอันสูงยิ่งสำหรับข้าพเจ้าที่มงคลบาทของท่านผู้ประเสริฐเหยียบย่างลง ณ บริเวณกระท่อมนี้ ข้าพเจ้ารู้จักนามและเกียรติคุณของท่านดีอยู่แล้ว แต่ยังไม่เคยเห็นองค์จริงเท่านั้น ตั้งแต่บัดนี้จวบจนสิ้นลมปรายณ ข้าพเจ้าทั้งสองขอถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นที่ระลึก เป็นผู้นำทางในการดำเนินชีวิตของข้าพเจ้า หลักคำสอนในศาสนานี้ช่างเพียบพร้อมไปด้วยเหตุผล และตรงไปตรงมาดีเหลือเกิน”

พระพุทธอนุชาอนุโมทนาต่อเจ้าชายและครอบครัว พร้อมด้วยอวยพรให้มีความสุขความสงบ และเมื่อเขาลากลับไปยังกระท่อมอีกหลังหนึ่งแล้วท่านก็ชักอูตตราสงค์ขึ้นคลุมกาย หันศีรษะไปทางทิศอุดร นอนด้วยสีหไสยาการตะแคงขวา ซ้อนเท้าให้เหลื่อมกัน มีสติสัมปชัญญะ ก้าวลงสู่นิทรารามณ์อันสงบสงัด ลมพัดมาเบาๆ แสงจันทร์สลวยยังคงสาดส่องเข้ามา มองรูปกายของพระพุทธ-

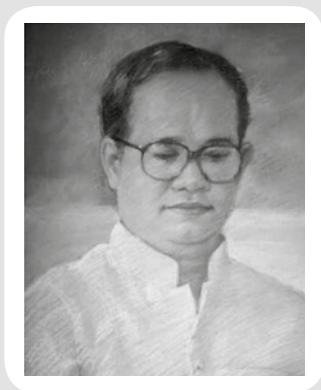
อ. วศิน อินทสระ

อนุชาประคองก้อนทองอำไพพรรณ

ตลอดเวลา ๔๐ ปีหลังพุทธปรินิพพาน พระพุทธอนุชา ผู้ประเสริฐเที่ยวจาริกไปโปรยปรายธรรมรัตนะ เพื่อประโยชน์สุขแก่มวลชนชาวชมพูทวีปแทนองค์พระบรมศาสดา เกียรติคุณของท่าน กึกก้องระบือไปทั่ว พร้อมๆ กันนั้น แสงสว่างแห่งพระธรรมก็ส่องฉายเข้าไปทำลายความมืดในดวงใจของประชาชน หรือประหนึ่งฝนโปรยปรายลงมาชำระล้างสิ่งโสโครกในดวงจิต คือกิเลสอาสวะน้อยใหญ่ บุคคลผู้ต้องการได้รับแล้วซึ่งความสะอาด สว่าง และสงบ ได้ลิ้มรสแห่งความสุขซึ่งเกิดจากธรรม เป็นความสุขซึ่งเลิศกว่าสุขใดๆ

ประวัติของ
อาจารย์วศิน อินทสระ

ชาติภูมิ

เกิดวันจันทร์ที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่ หมู่บ้านท่าศาลา อำเภอ รัตภูมิ จังหวัดสงขลา เมื่อจำความได้ พ่อแม่ได้ย้ายไปอยู่ที่ หมู่บ้านตากแดด ตำบลปากอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การบรรพชาอุปสมบท

บวชเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๓ ปี ที่วัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ และอุปสมบทเป็นภิกษุ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ลาสิกขาเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๗

การศึกษา

- มัธยม ๘ (สมัครสอบ)
- นักรรรมเอก
- เปรียญ ๗ (ป.ธ. ๗)
- ศาสตราจารย์บัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา
จาก มหาวิทยาลัยบามารัส ประเทศอินเดีย
- ปริญญาตรีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏฯ

หน้าที่การงาน

สอนวิชาศีลธรรม

- ที่โรงเรียนราชินี
- ที่โรงเรียนพัฒนวิชาการสีลม (ดำรงตำแหน่งอาจารย์ผู้ปกครอง)
- ที่โรงเรียนเตรียมทหาร และดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกสารบัญญ
มียศเป็นร้อยโท
- สอนวิชาพุทธปรัชญาเถรวาท-มหายาน ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประมาณ ๑๒ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๓
- สอนวิชาพุทธศาสนาในประเทศไทยและวิชาจริยศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ประมาณ ๑๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๓
- สอนเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๒ (เป็นระยะเวลา ๔๖ ปีเต็ม)

- สอนพิเศษวันอาทิตย์เกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทั่วไป ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (วัดบวรนิเวศวิหาร) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ จนถึง พ.ศ. ๒๕๕๓ (เป็นระยะเวลา ๒๘ ปีเต็ม)
- บรรยายพิเศษในที่ต่างๆ ตามที่ได้รับเชิญ
- บรรยายธรรมทางวิทยุ โดยออกเป็นรายการสดบ้าง ใช้เทปบ้าง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๕๐ (เป็นระยะเวลา ๑๑ ปีเต็ม)

การประพันธ์

เขียนหนังสือประเภทต่างๆ เช่น นวนิยายอิงหลักธรรม อธิบายหลักธรรม ฯลฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ มาจนถึงปัจจุบัน มีผลงานประมาณ ๒๐๐ กว่าชื่อเรื่อง บางชื่อเรื่องก็มีหลายเล่ม เช่น *ทางแห่งความดี* เป็นต้น

ทำนิตยสาร

- เป็นบรรณาธิการ *นิตยสารธรรมจักร* ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๙
- เป็นบรรณาธิการ *นิตยสารศุภมิต* ของมูลนิธิส่งเสริมกิจการศาสนา และมนุษยธรรม (กศม.) ของวัดมกุฏกษัตริยาราม ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑

รางวัลพิเศษ

- ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับโล่รางวัลชมเชย ประเภทสารคดี จากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ จากหนังสือเรื่อง “จริยาบถ” และในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จากหนังสือเรื่อง “จริยศาสตร์”
- ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับรางวัลพระราชทานเสมาธรรมจักร ในฐานะ “ผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ประเภทวรรณกรรม” เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับเกียรติคุณบัตรรางวัลชมเชย ประเภทสร้างสรรค์ด้านศาสนา จากกระทรวงศึกษาธิการ จากบทความเรื่อง “หลักการกับการพึ่งตนเอง”
- ๒๒ เมษายน ๒๕๕๒ ได้รับโล่พุทธคุณูปการ ระดับกาญจนาเกียรติคุณ พร้อมเกียรติบัตร ในฐานะ “ผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา” จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
- ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ได้รับรางวัล “ปูชนียบุคคล ด้านภาษาไทย” เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จากกระทรวงวัฒนธรรม

เรื่องพระอานนท์พุทธออนุชา

หนังสือเรื่อง พระอานนท์ พุทธออนุชา นอกจากจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมไทยแล้ว สารานุกรมวรรณกรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๐ (Encyclopedia of World Literature in the 20th Century) ได้นำเรื่อง พระอานนท์ พุทธออนุชา ไปสดุดีไว้ในหนังสือดังกล่าวนั้น เป็นทำนองว่า ได้ชี้ทางออกให้แก่สังคมไทยที่สับสนวุ่นวายอยู่ด้วยปัญหานานัปการ

พระอานนท์ พุทธอนุชา

โดย อ.วศิน อินทสระ

ชมรมกัลยาณธรรม

หนังสือดีลำดับที่ ๒๑๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ จำนวนพิมพ์ ๔,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

ชมรมกัลยาณธรรม ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐ โทรศัพท์ ๐-๒๗๐๒-๗๓๕๓ และ ๐-๒๗๐๒-๙๖๒๔

ภาพประกอบ / ออกแบบปก สุวดี ผ่องโสภา

ออกแบบรูปเล่ม คนข้างหลัง ตัดคำ อะต้อม, ณิชชา

พิสูจน์อักษร อาจารย์จันทราและคณะ

เพลต บริษัทนครแผ่นพิมพ์ จำกัด โทร. ๐-๒๔๓๘-๘๔๐๘

พิมพ์ บริษัทสำนักพิมพ์สุภา จำกัด ๑๑๘ ซอย ๖๘ ถนนเจริญสุขนิทวงศ์

เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทร. ๐-๒๔๓๕-๘๕๓๐

สัพพทานัง อัมมทานัง ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

www.kanlayanatam.com

“

... อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว
เธอทั้งหลายอาจจะคิดว่า
บัดนี้พวกเราไม่มีศาสดาแล้ว จะว่าเหตุไรที่ฟัง
อานนท์เอ๋ย ฟังประกาศให้ทราบทั่วกันว่า
ธรรมวินัยอันใดที่เราได้แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว
ขอให้ธรรมวินัยอันนั้น
จงเป็นศาสดาของพวกเราแทนเราต่อไป
เธอทั้งหลายจงมีธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง
อย่าได้มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย

”

